

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЛИТОВЧЕНКО ЄВГЕНІЙ ПАВЛОВИЧ

УДК 351:69 (043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ БУДІВЕЛЬНОЮ ГАЛУЗЗЮ

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Галузь знань 28 «Публічне управління та адміністрування»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____Є.П. Литовченко

Науковий керівник Гавкалова Наталія Леонідівна, доктор економічних наук,
професор

Дисертація є ідентичною іншим примірникам дисертації
Голова спеціалізованої вченої ради ДФ.64.055. _____

Харків – 2026

АНОТАЦІЯ

Литовченко Є. П. Формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю. – Кваліфікаційна наукова робота на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» (галузь знань 28 «Публічне управління та адміністрування»). – Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Харків, 2026.

Дисертацію присвячено розвитку теоретичних положень, удосконаленню методичних підходів та розробці практичних рекомендацій щодо формування комплексного організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю України. Дослідження сфокусовано на забезпеченні адаптивності галузі до умов післявоєнного відновлення, вимог євроінтеграції та принципів сталого розвитку.

Актуальність теми дослідження зумовлена визначальною роллю будівельної галузі у забезпеченні економічного зростання, відновленні зруйнованої інфраструктури та підвищенні якості життя населення. Водночас виявлено наявність системних проблем державного управління, зокрема інституційної фрагментарності, регуляторної неузгодженості, низького рівня цифровізації та недостатньої інвестиційної привабливості.

Метою дисертації є наукове обґрунтування та розробка комплексного організаційно-економічного механізму державного управління, що базується на системі взаємопов'язаних показників, моделюванні сценаріїв розвитку та інтеграції інституційних і цифрових компонентів для забезпечення конкурентоспроможності галузі. Для досягнення поставленої мети вирішено такі основні завдання: теоретично узагальнено підходи до державного управління будівельною галуззю, уточнено понятійний апарат та обґрунтовано багаторівневу структуру й індивідуалізовану суб'єктно-об'єктну архітектуру організаційно-економічного механізму; розроблено комплексну методику

аналізу факторів середовища та систематизовано чинники впливу на регулювання галузі; здійснено інтегральну оцінку сучасного стану розвитку будівельної галузі України на глобальному тлі із застосуванням вдосконаленої системи показників; за допомогою бібліометричного аналізу ідентифіковано глобальні детермінанти сталого будівництва; обґрунтовано стратегічну дорожню карту впровадження концепції сталого розвитку та пріоритезовано організаційно-економічні важелі стимулювання інноваційно-інвестиційної активності й цифровізації; проведено прогностичне сценарне моделювання впливу модернізованого механізму на інтегральний рівень розвитку галузі (ІРБГ). Результати виконання зазначених завдань стали основою для формування комплексного організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю, адаптованого до глобальних викликів та потреб повоєнного відновлення, який представлено у третьому розділі дисертації.

Розділ 1 «Теоретичні основи державного управління будівельною галуззю» присвячений формуванню теоретико-методологічної бази дослідження процесів регулювання будівельної сфери в умовах сучасних макроекономічних та інституційних трансформацій.

Проаналізовано вплив науково-технічного прогресу на розвиток галузі. Доведено, що цифровізація виходить за межі суто технічного вдосконалення і докорінно змінює управлінську парадигму, що вимагає інтеграції новітніх цифрових рішень: Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва, екосистеми DREAM та впровадження BIM-технологій. Окрім того, обґрунтовано необхідність врахування екологічних та енергоефективних аспектів, ролі стандартизації та сертифікації, а також впровадження принципів «зеленого» будівництва й циркулярної економіки при формуванні державної політики.

Розкрито еволюцію теоретичних засад функціонування механізмів управління на основі системного підходу, інституційного аналізу та концепції публічного адміністрування. Набув подальшого розвитку понятійний апарат: організаційно-економічний механізм визначено як інтегровану систему

структур, інструментів і важелів, що реалізується у партнерстві з інститутами громадянського суспільства та обов'язково враховує екологічні імперативи. Здійснено ґрунтовний аналіз складових цього механізму: нормативно-правової, фінансово-економічної, інформаційно-аналітичної, інноваційної та контрольної-наглядової.

Розширено та систематизовано класифікацію ключових детермінант. Виокремлено шість внутрішніх груп впливу: інституційно-правові, фінансово-економічні, організаційно-управлінські, соціальні, технологічні (та інноваційні), а також екологічні фактори. Окремо акцентовано увагу на зовнішніх макросередовищних викликах – геополітичній ситуації, впливі воєнного стану, євроінтеграційних процесах та потребах повоєнної відбудови. Доведено, що саме їх синергія вимагає від механізмів державного управління високої гнучкості та переходу до адаптивного багаторівневого підходу.

Розділ 2 «Аналіз сучасного стану та проблем державного управління будівельною галуззю в Україні» містить комплексний аналіз поточного макроекономічного, інституційного та інноваційного стану галузі в Україні на глобальному тлі, а також визначає ключові диспропорції та напрями державної підтримки її сталого розвитку.

Досліджено глобальні макроекономічні тренди на основі даних UNCTAD та Міжнародної програми порівнянь (ІСР). Проаналізовано динаміку валової доданої вартості галузі та вплив таких ініціатив, як «Європейський зелений курс» та «Хвиля ремонту». Оцінено регіональні особливості розвитку ринків Азії, США та Європи, а також проаналізовано глибину падіння і стан будівельного ринку України в умовах воєнного стану та масштабних потреб у відбудові.

Здійснено порівняльний аналіз на основі розробленої системи показників. За допомогою таксономічного та кластерного аналізу (k-середніх) розраховано інтегральний рівень розвитку (ІРБГ) 36 країн світу за чотирма компонентами: продуктивність, конкурентоспроможність, інноваційність та капіталізація. Встановлено, що Україна посідає 36-те місце, входячи до кластера з низькою

продуктивністю та обмеженою інноваційною активністю, що кількісно доводить потребу в системному оновленні технічної інфраструктури та стимулюванні інвестицій.

За допомогою інструментарію бібліометричного аналізу (VOSviewer) досліджено глобальний науковий простір (база Scopus) і виділено 6 кластерів наукових досліджень. Доведено, що драйвером світового розвитку є перехід до сталого («зеленого») будівництва. Систематизовано політичні, технічні, економічні та соціальні бар'єри для впровадження «зеленого» будівництва в Україні та обґрунтовано інструменти державної підтримки (фінансування, нормативно-правове забезпечення, стандартизація, еко-матеріали).

Систематизовано органи влади за групами повноважень, зокрема досліджено роль профільного Міністерства та новоствореної Державної інспекції архітектури та містобудування (ДІАМ). Виявлено ключові проблеми системи управління: фрагментарність нормативно-правової бази, відсутність єдиної затвердженої стратегії розвитку галузі, наявність корупційних ризиків та гострий дефіцит кваліфікованих кадрів. Визначено пріоритетні напрями державної політики в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови інфраструктури.

Виявлені проблеми, диспропорції та інституційні прогалини стали підґрунтям для розробки стратегічної дорожньої карти та пропозицій щодо вдосконалення механізму державного управління, що реалізовано у третьому розділі.

Розділ 3 «Стратегічні напрями та механізми модернізації державного управління будівельною галуззю України в умовах глобальних викликів та повоєнного відновлення» присвячений розробці та обґрунтуванню практичних рекомендацій щодо удосконалення системи державного управління будівельною галуззю в Україні.

Обґрунтовано стратегічну дорожню карту інституційної трансформації галузі, яка передбачає поетапний перехід держави від ролі класичного «регулятора» до «партнера-стимулятора» на базі принципу «Build Back Better».

Особливу увагу приділено інтеграції цифрової екосистеми управління відбудовою (DREAM) та імплементації міжнародних стандартів екологічної сертифікації будівель (BREEAM, LEED, NZEB/ZEB) в національну регуляторну практику.

Визначено та систематизовано ключові інструменти державного впливу, здатні подолати технологічне відставання галузі. За допомогою методу багатокритеріальної бальної оцінки здійснено пріоритезацію цих важелів. Доведено, що першочерговим є впровадження цифрових інструментів (BIM-технологій та систем е-урядування), тоді як фінансові стимули (податкові пільги, пільгове кредитування, «зелені» інвестиції) виступають ефективними інструментами середньострокової та довгострокової дії.

Представлено результати сценарного математичного моделювання розвитку будівельної сфери. На основі формалізованої моделі інтегральної рейтингової бальної оцінки (ІРБГ) розроблено три сценарії: базовий (інерційний), помірної модернізації та цільовий (активної модернізації). Кількісно доведено синергійний ефект від паралельного зниження енергоємності виробництва та зростання інвестицій в основний капітал, що (за цільовим сценарієм) дозволить суттєво підвищити інтегральний показник розвитку галузі та вивести Україну на вищі позиції у глобальному рейтингу конкурентоспроможності.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці та впровадженні конкретних, адаптованих до українських реалій методичних і практичних рекомендацій щодо формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю. Практична цінність напрацювань підтверджується їхнім успішним впровадженням у діяльність організацій та органів влади, зокрема:

методичний підхід до оцінки розвитку будівельного сектору країни, який базується на визначенні інтегрального, комплексного та часткових показників. Використання цього підходу забезпечує об'єктивну оцінку ключових аспектів розвитку галузі, що є необхідним для розробки ефективних стратегій. Підхід

впроваджено в операційну діяльність ТОВ «ХАРКІВЕНЕРГОКОМПЛЕКТ» (довідка про впровадження №89/25 від 25.12.2025 р.);

вдосконалена система показників оцінки рівня розвитку будівельного сектору, розроблена для всебічного аналізу галузі. Її застосування сприяє глибшому розумінню тенденцій і проблем, що є критично важливим для забезпечення сталого розвитку. Систему запроваджено в роботу Служби відновлення та розвитку інфраструктури у Харківській області (довідка про впровадження №3309 ВС/10 від 29.12.2025 р.);

теоретико-методичні засади ідентифікації основних змістовних детермінант сталого розвитку будівельної галузі (із застосуванням інструментарію бібліометричного аналізу VOSviewer v.1.6.10). Результати цього дослідження використані для розробки практичних рекомендацій щодо сталого розвитку територій та впроваджені у діяльність Мереф'янської міської ради Харківської області (довідка про впровадження №2565 від 29.12.2025 р.)

Окремі результати дисертаційної роботи Литовченка Євгенія Павловича «Формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю» є частинами госпдоговірних науково-дослідних робіт Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, а саме: «Організаційно-методичне забезпечення впровадження інновацій у будівництво в умовах повоєнного відновлення» (№ держреєстрації 0125U003305, 2025 р.); «Формування ефективної комунікаційної політики підприємств будівельної галузі в умовах воєнних ризиків та обмежень» (№ держреєстрації 0125U003856, 2025 р.); «Формування інструментарію територіального маркетингу для розвитку креативних індустрій» (№ держреєстрації 0123U101162, 2023 р.); «Механізм формування стратегії фінансового розвитку в системі управління підприємством» (№ держреєстрації 0123U100802, 2023 р.); «Розробка системи моніторингу економічної поведінки підприємства» (№ держреєстрації 0123U103133, 2023 р.); «Моделі аналізу та оцінювання резистентної поведінки металотрейдерської компанії» (№

держреєстрації 0125U003627, 2025 р.), що підтверджує актуальність та цінність його напрацювань.

Ключові слова: розвиток будівельної галузі, організаційно-економічний механізм, державне управління, сталий розвиток, державна підтримка, зелене будівництво, будівельна галузь, державне регулювання, зелена економіка, механізми регулювання, інноваційні підходи, цифровізація, соціально-економічний розвиток, відбудова, відновлення.

ABSTRACT

Lytovchenko Y. P. Formation of the organizational and economic mechanism of public administration in the construction industry. – Qualification scientific work in the form of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 281 “Public Management and Administration” (field of knowledge 28 “Public Management and Administration”). – Simon Kuznets Kharkiv National Economic University, Kharkiv, 2026.

The dissertation is devoted to the development of theoretical provisions, improvement of methodological approaches, and elaboration of practical recommendations for the formation of a comprehensive organizational and economic mechanism of public administration in the construction industry of Ukraine. The study focuses on ensuring the adaptability of the industry to post-war recovery conditions, European integration requirements, and principles of sustainable development.

The relevance of the research topic is determined by the decisive role of the construction industry in ensuring economic growth, restoring destroyed infrastructure, and improving the quality of life of the population. At the same time, systemic problems of public administration have been identified, including institutional fragmentation, regulatory inconsistency, a low level of digitalization, and insufficient investment attractiveness.

The aim of the dissertation is to provide scientific justification and develop a comprehensive organizational and economic mechanism of public administration based on a system of interrelated indicators, scenario modeling of development, and integration of institutional and digital components to ensure the competitiveness of the industry. To achieve this goal, the following main tasks were accomplished: theoretical generalization of approaches to public administration in the construction industry; clarification of the conceptual framework and substantiation of a multi-level structure and individualized subject-object architecture of the organizational and economic mechanism; development of a comprehensive methodology for analyzing environmental factors and systematization of factors influencing industry regulation; integral assessment of the current state of development of the construction industry of Ukraine in the global context using an improved system of indicators; identification of global determinants of sustainable construction through bibliometric analysis; substantiation of a strategic roadmap for implementing the concept of sustainable development and prioritization of organizational and economic levers for stimulating innovation and investment activity and digitalization; scenario-based forecasting of the impact of the modernized mechanism on the integral level of industry development. The results of these tasks formed the basis for the development of a comprehensive organizational and economic mechanism of public administration in the construction industry, adapted to global challenges and post-war recovery needs, presented in Section 3 of the dissertation.

Section 1 “Theoretical foundations of public administration in the construction industry” is devoted to the formation of the theoretical and methodological basis for studying regulatory processes in the construction sector under modern macroeconomic and institutional transformations.

The influence of scientific and technological progress on industry development is analyzed. It is proved that digitalization goes beyond purely technical improvement and fundamentally changes the management paradigm, requiring the integration of advanced digital solutions such as the Unified State Electronic System in Construction, the DREAM ecosystem, and the implementation of BIM technologies.

In addition, the necessity of considering environmental and energy efficiency aspects, the role of standardization and certification, as well as the implementation of green construction and circular economy principles in public policy formation is substantiated.

The evolution of theoretical foundations of management mechanisms based on a systemic approach, institutional analysis, and the concept of public administration is revealed. The conceptual framework has been further developed: the organizational and economic mechanism is defined as an integrated system of structures, instruments, and levers implemented in partnership with civil society institutions and taking into account environmental imperatives. A thorough analysis of the components of this mechanism has been carried out: regulatory, financial and economic, information and analytical, innovative, and supervisory.

The classification of key determinants has been expanded and systematized. Six internal groups of influence have been identified: institutional-legal, financial-economic, organizational-managerial, social, technological (and innovative), and environmental factors. Particular attention is paid to external macro-environmental challenges, including geopolitical conditions, the impact of martial law, European integration processes, and post-war reconstruction needs. It is proved that their synergy requires high flexibility of public administration mechanisms and a transition to an adaptive multi-level approach.

Section 2 “Analysis of the current state and problems of public administration in the construction industry in Ukraine” contains a comprehensive analysis of the current macroeconomic, institutional, and innovative state of the industry in Ukraine in a global context, as well as identifies key imbalances and directions for state support of its sustainable development.

Global macroeconomic trends are studied based on UNCTAD and the International Comparison Program (ICP) data. The dynamics of gross value added in the industry and the impact of initiatives such as the European Green Deal and Renovation Wave are analyzed. Regional features of market development in Asia, the USA, and Europe are assessed, as well as the depth of decline and the condition of

the Ukrainian construction market under martial law and large-scale reconstruction needs.

A comparative analysis based on the developed system of indicators has been carried out. Using taxonomic and cluster analysis (k-means), the integral level of development of 36 countries has been calculated according to four components: productivity, competitiveness, innovation, and capitalization. It is established that Ukraine ranks 36th, belonging to a cluster with low productivity and limited innovation activity, which quantitatively proves the need for systemic modernization of technical infrastructure and stimulation of investment.

Using bibliometric analysis tools (VOSviewer), the global scientific space (Scopus database) has been studied, and six research clusters have been identified. It is proved that the driver of global development is the transition to sustainable (green) construction. Political, technical, economic, and social barriers to the implementation of green construction in Ukraine are systematized, and instruments of state support are substantiated.

Public authorities are systematized by groups of powers, and key problems of the management system are identified, including regulatory fragmentation, lack of a unified development strategy, corruption risks, and a shortage of qualified personnel. Priority directions of state policy in wartime and post-war reconstruction conditions are determined.

The identified problems, imbalances, and institutional gaps formed the basis for developing a strategic roadmap and proposals for improving the public administration mechanism, implemented in Section 3.

Section 3 “Strategic directions and mechanisms for modernizing public administration in the construction industry of Ukraine under global challenges and post-war recovery” is devoted to the development and substantiation of practical recommendations for improving the public administration system in the construction industry of Ukraine.

A strategic roadmap for the sector’s institutional transformation has been developed, which envisages a phased transition of the state from the role of a

traditional “regulator” to that of a “facilitating partner” based on the “Build Back Better” principle. Particular attention is paid to the integration of the digital ecosystem for reconstruction management (DREAM) and the implementation of international standards for environmental certification of buildings (BREEAM, LEED, NZEB/ZEB) into national regulatory practice.

Key instruments of state influence capable of overcoming technological lag are identified and systematized. Using a multi-criteria scoring method, these levers are prioritized. It is proved that the primary focus should be on implementing digital tools (BIM technologies and e-government systems), while financial incentives act as effective medium- and long-term instruments.

The results of scenario-based mathematical modeling of the construction sector development are presented. Based on a formalized model of integral rating assessment, three scenarios are developed: baseline (inertial), moderate modernization, and target (active modernization). A synergistic effect of reducing energy intensity and increasing capital investment is quantitatively proven, which, under the target scenario, will significantly increase the integral indicator of industry development and improve Ukraine’s position in the global competitiveness ranking.

The practical significance of the obtained results lies in the development and implementation of specific methodological and practical recommendations, adapted to Ukrainian realities, for the formation of an organizational and economic mechanism of public administration in the construction industry. The practical value of the research outcomes is confirmed by their successful implementation in the activities of organizations and public authorities, in particular:

a methodological approach to assessing the development of the country’s construction sector, based on determining integral, composite, and partial indicators. The use of this approach ensures an objective assessment of key aspects of industry development, which is necessary for the development of effective strategies. The approach has been implemented in the operational activities of LLC “KHARKIVENERGOKOMPLEKT” (certificate of implementation No. 89/25 dated 25.12.2025);

an improved system of indicators for assessing the level of development of the construction sector, developed for a comprehensive analysis of the industry. Its application contributes to a deeper understanding of trends and problems, which is critically important for ensuring sustainable development. The system has been implemented in the activities of the Recovery and Infrastructure Development Service in Kharkiv region (certificate of implementation No. 3309 BC/10 dated 29.12.2025);

theoretical and methodological foundations for identifying the key substantive determinants of sustainable development in the construction industry (using the bibliometric analysis tool VOSviewer v.1.6.10). The results of this research have been used to develop practical recommendations for the sustainable development of territories and have been implemented in the activities of the Merefya City Council of Kharkiv region (certificate of implementation No. 2565 dated 29.12.2025).

Certain results of the dissertation research by Yevhenii Pavlovych Lytovchenko, “Formation of the organizational and economic mechanism of public administration in the construction industry,” are parts of contractual research projects carried out at Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, namely: “Organizational and methodological support for the implementation of innovations in construction under post-war recovery conditions” (state registration No. 0125U003305, 2025); “Formation of an effective communication policy for construction enterprises under wartime risks and constraints” (state registration No. 0125U003856, 2025,); “Formation of territorial marketing tools for the development of creative industries” (state registration No. 0123U101162, 2023); “Mechanism for forming a financial development strategy in enterprise management systems” (state registration No. 0123U100802, 2023); “Development of a monitoring system for enterprise economic behavior” (state registration No. 0123U103133, 2023); “Models for analysis and evaluation of resilient behavior of a metal trading company” (state registration No. 0125U003627, 2025), which confirms the relevance and value of the research outcomes.

Keywords: development of the construction industry, organizational and economic mechanism, public administration, sustainable development, public support, green construction, construction industry, public regulation, green economy, regulatory mechanisms, innovative approaches, digitalization, socio-economic development, reconstruction, recovery.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У вітчизняних та закордонних виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз Scopus та Web of Science:

1. Fesun A., Tretiakova A., Lytovchenko Ye., Maksiuta A., Velychko A. Global investment and financing of civil construction in Ukraine under martial law. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2024. №2. Pp. 201-206.

(фахове видання, категорія А, Scopus)

DOI: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2024-2/201>

URL: https://nvngu.in.ua/jdownloads/pdf/2024/2/02_2024_Fesun.pdf

Особистий внесок: досліджено можливості залучення міжнародних інвестицій у цивільне будівництво в умовах військового конфлікту, що є ключовим елементом ефективного відновлення житла громадян.

Статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України:

2. Джаїн Прадіп К., Гавкалова Н., Литовченко Є. Аналіз чинників впливу на рівень комунікативної взаємодії органів публічного управління. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2023. №3 (318). С. 331-337. **(фахове видання, категорія Б)**

DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-318-3-51>

URL: <https://heraldes.khmnmu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/607/620>

Особистий внесок: виявлено зовнішні та внутрішні чинники, які мають прямий та опосередкований вплив на комунікаційну взаємодію влади та суспільства.

3. Gavkalova N., Syromolot E., Guillermo Ramírez M., Mullan C., Lytovchenko Y. The significance of the Council of Europe's governance tool "Territorial and cross-border cooperation" for regional development: Literature review. *Development Management*. 2024. Vol. 23, No. 2. Pp. 56-69. **(фахове видання, категорія Б)**

DOI: <https://doi.org/10.57111/devt/2.2024.56>

URL: <https://devma.com.ua/en/journals/t-23-2-2024/sutnist-instrumentu-dobrogo-vryaduvannya-teritorialne-ta-transkordonne-spivrobitnistvo-radi-yevropi-dlya-regionalnogo-rozvitku-oglyad-literaturi>

Особистий внесок: запропоновано напрями вдосконалення державного управління регіональним розвитком через застосування стандартів та інструментів доброго врядування, що можуть бути використані представниками органів державної влади для оновлення стратегій розвитку територій.

4. Пилипенко В. В., Литовченко Є. П., Даценко В. К. Ефективність державного регулювання економіки: аналіз українського досвіду. *Наукові перспективи. Серія «Державне управління»*. 2024. Вип. №4(46). С. 334-349. **(фахове видання, категорія Б)**

DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-4\(46\)-334-349](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-4(46)-334-349)

URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/10975/11034>

Особистий внесок: проаналізовано і систематизовано інструменти державного регулювання, зокрема адміністративні (квоти, ліцензії, контроль за цінами, законодавчо закріплені норми) та ринкові (фіскальна, монетарна, митна, інноваційно-інвестиційна політики).

5. Хожило М., Байкевич Р., Литовченко Є. Трансформації системи державного управління в Україні через інноваційні підходи. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 5(13). С. 682-697. **(фахове видання, категорія Б)**

DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-5\(13\)-682-697](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-5(13)-682-697)

URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/sni/article/view/23503/23473>

Особистий внесок: сформульовано рекомендації щодо практичного впровадження цифрових інновацій в українському публічному секторі, зокрема підвищення прозорості, ефективності та залученості громадян.

6. Литовченко Є. П. Державне регулювання впровадження зелених технологій у будівництві через організаційно економічні механізми. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. №10(18). С. 569-582 **(фахове видання, категорія Б)**

DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-10\(18\)-569-582](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-10(18)-569-582)

URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/sni/article/view/29710/29665>

7. Гавкалова Н. Л. Литовченко Є. П. Прогнозне моделювання розвитку будівельної галузі України. *Наукові інновації та передові технології*. 2026 №2(54). С. 449-461. **(фахове видання, категорія Б)**

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-2\(54\)-449-461](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-2(54)-449-461)

URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/37088/37089>

Особистий внесок: удосконалено методичний підхід до прогнозного моделювання розвитку будівельної галузі шляхом поєднання інтегрального показника розвитку зі сценарним аналізом у двовимірному просторі «енергоємність – інвестиції».

Статті в інших виданнях:

8. Gavkalova, N., Yaremko, D., Tabatskyi, M., & Lytovchenko, Y. Intermunicipal cooperation as a key tool in the formation of a model of multiple management of regional development. *Public Administration and Law Review*. 2023. Issue 3 (15). Pp. 4–16.

DOI: <https://doi.org/10.36690/2674-5216-2023-3-4-15>

URL: <https://public.scnhub.com/palr/index.php/palr/article/view/195/165>

Особистий внесок: систематизовано підходи до впровадження принципів багаторівневого управління та публічного адміністрування у процесах відновлення територій.

Праці апробаційного характеру:

9. Литовченко І. В., Литовченко Є.П. Актуальність кадрового забезпечення ОТГ в умовах військового стану. *Проблеми та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів та права: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Полтава, 20 червня, 2022 р.). Полтава, 2022. С. 37-40.

URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/38419>

Особистий внесок: обґрунтовано значення цифрових компетентностей для ефективного управління, оперативного прийняття рішень у бюджетній, кадровій та гуманітарній сферах, а також забезпечення місцевої оборони.

10. Литовченко Є. П. Вплив чинників внутрішнього і зовнішнього середовища на систему управління ризиками будівельної сфери. *Фінансово-економічні проблеми розвитку суб'єктів господарювання в період становлення інноваційної економіки: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Кривий Ріг, 10 листопада, 2022 р.). Кривий Ріг, 2022.

11. Литовченко Є. П. Проблемні аспекти державного управління розвитку будівельної галузі. *Розвиток партнерства ЄС – Україна в публічному управлінні» (в рамках реалізації Модулю «Демократична децентралізація влади як європейський досвід державного управління» програми Erasmus+): Жан Моне): матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 25 листопада, 2022 р.). Харків, 2022.

URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/38417>

12. Литовченко Є. П. Основні тенденції діджиталізації державного управління будівельної сфери. *Цифрове суспільство: управління, фінанси та соціум» матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Дніпро, 28 квітня, 2023 р.). Дніпро, Том 2., 2023. С. 200-202.

URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/38416>

13. Литовченко Є. П. Роль організаційно-економічного механізму державного управління будівельною сферою у відновленні України. *Публічне управління: проблеми та перспективи»: матеріали Міжнарод.наук.-практ.конф.* (м. Харків, 23 листопада, 2023 р.). Харків, 2023.

URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/38415>

14. Гавкалова Н., Литовченко Є. Взаємодія громадського сектору та влади у період воєнного стану в Україні. *Складові національної безпеки в умовах воєнного стану: матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю* (м. Київ, 09-11 серпня 2023 р.). Кам'янець-Подільський: Друкарня Рута, 2023. С. 223-235.

URL: <https://ep3.nuwm.edu.ua/27347/>

Особистий внесок: доведено необхідність удосконалення механізмів участі громадськості у процесах прийняття рішень, розвитку цифрових інструментів взаємодії та інституціоналізації успішних практик співпраці, сформованих у період війни.

15. Аведян Л. Й., Литовченко Є. П., Тедєєва О. Г. Можливості та виклики для ОТГ: рушійна сила повоєнного відновлення України. *Публічне управління: проблеми та перспективи : матеріали Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф.* (м. Харків, 29 листопада 2024 р.). Харків, 2024. С. 362-366.

URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/38418>.

Особистий внесок: виокремлено основні напрямки діяльності ОТГ, що визначають ефективність відновлювальних процесів: відновлення транспортної та інженерної інфраструктури, економічне відродження через підтримку малого та середнього бізнесу, забезпечення соціального захисту населення, відновлення соціальної інфраструктури (освіта, охорона здоров'я, культурні установи), а також впровадження принципів зеленої трансформації для стійкого розвитку територій.

16. Литовченко Є. П. Державне регулювання впровадження зелених технологій у будівництві як чинник сталого розвитку економіки України. *Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Івано-Франківськ, 13-14 листопада 2025 р.). Івано-Франківськ: ХДУ, 2025. С. 243-245.

URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/38420>

ЗМІСТ

ВСТУП	21
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ БУДІВЕЛЬНОЮ ГАЛУЗЗЮ	33
1.1. Науково-технічні аспекти державного управління будівельною галуззю	33
1.2. Сутність механізмів державного управління: концепція та методологія	55
1.3. Фактори, що впливають на формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю	84
Висновки до розділу 1	96
Список використаної літератури до розділу 1	101
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПРОБЛЕМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ БУДІВЕЛЬНОЮ ГАЛУЗЗЮ В УКРАЇНІ	115
2.1. Світові тенденції та регіональні особливості розвитку будівельної галузі	115
2.2. Інтегральна оцінка рівня розвитку будівельної галузі в Україні та країнах світу	133
2.3. Напрями державної підтримки сталого розвитку будівельної галузі України	151
2.4. Державне управління розвитком будівельної галузі України	166
Висновки до розділу 2	184
Список використаної літератури до розділу 2	186
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ТА МЕХАНІЗМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ БУДІВЕЛЬНОЮ ГАЛУЗЗЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	196

3.1. Дорожня карта впровадження концепції сталого будівництва в систему державного регулювання	196
3.2. Організаційно-економічні важелі стимулювання інноваційно-інвестиційної активності та цифровізації	210
3.3. Прогнозне моделювання впливу модернізованого механізму управління на інтегральний рівень розвитку галузі	223
Висновки до розділу 3	235
Список використаної літератури до розділу 3	237
ВИСНОВКИ	239
ДОДАТКИ	242

ВСТУП

Актуальність теми. Будівельна галузь відіграє ключову роль у забезпеченні економічного зростання, соціальної стабільності та підвищенні якості життя населення. Вона є індикатором розвитку економіки, забезпечує створення робочих місць, сприяє інноваційному розвитку та формуванню інфраструктури. Проте, будівельна галузь України характеризується низкою проблем, таких як низька інвестиційна привабливість, застаріла технологічна база, високий рівень корупції, недосконалість нормативно-правової бази та неефективність державного управління. У контексті інтеграції України до європейського економічного простору та необхідності забезпечення сталого розвитку, питання удосконалення організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю набуває особливої актуальності.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю розробки та впровадження ефективних інструментів державного управління, які б сприяли підвищенню конкурентоспроможності будівельних підприємств, залученню інвестицій, забезпеченню якості будівельно-монтажних робіт та реалізації стратегічних цілей розвитку країни.

Будівельна галузь є локомотивом економічного зростання, забезпечуючи значний внесок у ВВП, створення робочих місць та розвиток суміжних галузей. Її ефективне функціонування безпосередньо впливає на покращення інвестиційного клімату та підвищення рівня життя населення.

Існуюча система державного управління будівельною галуззю потребує суттєвого удосконалення. Характерними проблемами є застаріла нормативно-правова база, високий рівень бюрократії та корупції, недостатня прозорість процедур, відсутність ефективних механізмів контролю якості та безпеки будівельних робіт.

Інтеграція України до європейського економічного простору вимагає приведення національного законодавства та практики управління будівельною

галуззю у відповідність до європейських стандартів та вимог. Це передбачає впровадження сучасних технологій, підвищення енергоефективності та екологічності будівництва, а також забезпечення прозорості та конкурентоспроможності ринку.

Необхідність відновлення та модернізації інфраструктури України, особливо в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення, ставить перед державою завдання забезпечення ефективного та прозорого управління будівельними проектами, залучення інвестицій та контролю за використанням коштів.

Таким чином, розробка та впровадження ефективного організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю є ключовим фактором забезпечення сталого економічного розвитку України, підвищення її конкурентоспроможності та покращення якості життя населення. Дослідження в цій сфері є особливо актуальним та своєчасним, оскільки дозволить розробити практичні рекомендації щодо подолання існуючих проблем та створення ефективної системи управління будівельною галуззю, яка відповідатиме сучасним викликам та перспективам розвитку країни.

Дослідженням та вивченням питання формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю займалися багато вітчизняних науковців, зокрема: Васильківський В. І. – досліджував питання економічного регулювання будівельної галузі, управління інвестиціями в будівництво та фінансування будівельних проектів; Герасименко В. Г. – вивчав проблеми управління якістю будівельних робіт, впровадження сучасних технологій та підвищення ефективності використання ресурсів у будівництві; Іваненко О. М. – займався дослідженням питань державного регулювання земельних відносин у будівництві, а також аналізом впливу нормативно-правової бази на розвиток будівельної галузі; Кінах Г. В. – досліджував питання інноваційного розвитку будівельної галузі, впровадження енергоефективних технологій та екологічної безпеки будівництва; Литвин Я. В. – вивчав проблеми управління інвестиційними проектами в будівництві, оцінки

ризиків та фінансового забезпечення будівельних проектів; Момот М. В. – досліджував питання державного регулювання ринку будівельних матеріалів та конструкцій, а також аналізував вплив конкуренції на розвиток будівельної галузі; Павловський О. В. – займався дослідженням питань управління витратами в будівництві, оптимізації використання ресурсів та підвищення рентабельності будівельних проектів; Степаненко В. О. – вивчав проблеми державного управління інфраструктурними проектами, а також аналізував вплив інвестицій в інфраструктуру на економічний розвиток країни.

У зарубіжній науковій літературі значний внесок у дослідження формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю зробили такі вчені, як Болдвін Р. (США) – досліджував питання регулювання будівельної галузі, впливу державних закупівель на конкуренцію та інновації; Лінг Ф. Й. Й. (Великобританія) – вивчав проблеми управління проектами в будівництві, впровадження BIM-технологій та підвищення продуктивності праці; Офі Г. (Гана) – займався дослідженням питань розвитку будівельної галузі в країнах, що розвиваються, а також аналізував вплив глобалізації на будівельний ринок; Скібнєвський М. Й. (США) – вивчав проблеми управління ризиками в будівництві, впровадження сучасних інформаційних технологій та автоматизації процесів.

Проведений огляд наукових праць засвідчує значний інтерес вітчизняних та зарубіжних вчених до питань формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю. Дослідження охоплюють широкий спектр проблем, включаючи економічне регулювання, управління інвестиціями, контроль якості, інноваційний розвиток, державне регулювання земельних відносин та ринку будівельних матеріалів, а також управління інфраструктурними проектами.

Аналіз робіт цих науковців дозволяє констатувати, що питання державного управління будівельною галуззю розглядається з різних теоретичних та практичних позицій. Проте, незважаючи на значний обсяг проведених досліджень, залишаються невирішеними питання щодо

формування комплексного та ефективного організаційно-економічного механізму, який би враховував сучасні виклики та перспективи розвитку будівельної галузі України, зокрема в контексті інтеграції до європейського економічного простору та післявоєнного відновлення.

Представлене дисертаційне дослідження спрямоване на вирішення цих актуальних проблем та подальше дослідження даної теми є актуальним та необхідним для розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення системи державного управління будівельною галуззю та забезпечення її сталого розвитку. Результати дисертаційного дослідження мають на меті доповнити існуючий науковий доробок та запропонувати нові підходи до вирішення проблем державного управління будівельною галуззю в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Окремі результати дисертаційної роботи Литовченка Євгенія Павловича «Формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю» є частинами госпдоговірних науково-дослідних робіт Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, а саме: «Організаційно-методичне забезпечення впровадження інновацій у будівництво в умовах повоєнного відновлення» (№ держреєстрації 0125U003305, довідка № 88/2025 від 26.12.2025 р.); «Формування ефективної комунікаційної політики підприємств будівельної галузі в умовах воєнних ризиків та обмежень» (№ держреєстрації 0125U003856, довідка № 4/2026 від 13.02.2026 р.); «Формування інструментарію територіального маркетингу для розвитку креативних індустрій» (№ держреєстрації 0123U101162, довідка № 30/2025 від 16.06.2025 р.); «Механізм формування стратегії фінансового розвитку в системі управління підприємством» (№ держреєстрації 0123U100802, довідка № 31/2025 від 16.06.2025 р.); «Розробка системи моніторингу економічної поведінки підприємства» (№ держреєстрації 0123U103133, довідка № 32/2025 від 16.06.2025 р.); «Моделі аналізу та оцінювання резистентної поведінки металотрейдерської компанії»

(№ держреєстрації 0125U003627, довідка № 85/2025 від 26.12.2025 р.), що підтверджує актуальність та цінність його напрацювань.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є теоретично обґрунтувати та розробити практичні рекомендації щодо формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю, спрямованого на підвищення її ефективності та забезпечення сталого розвитку.

Для досягнення цієї мети були поставлені такі завдання:

теоретично узагальнити наукові погляди щодо сутності та принципів державного управління будівельною галуззю, уточнивши понятійний апарат дослідження;

визначити ключові елементи організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю та обґрунтувати його багаторівневу структуру;

дослідити суб'єктно-об'єктну архітектуру управління галуззю та сформулювати розширене розуміння механізмів здійснення управлінського впливу для кожного ключового суб'єкта.

удосконалити науково-методичний підхід до аналізу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, що впливають на формування організаційно-економічного механізму розвитку будівельної галузі;

проаналізувати сучасний стан розвитку будівельної галузі України на глобальному тлі, використавши вдосконалений методичний підхід та спеціальну систему оціночних показників;

провести бібліометричний аналіз наукового простору для ідентифікації глобальних детермінант сталого розвитку будівельної галузі;

обґрунтувати стратегічні напрями трансформації державного регулювання будівельної галузі в умовах відбудови, розробивши дорожню карту імплементації концепції сталого будівництва;

визначити організаційно-економічні важелі стимулювання інноваційно-інвестиційної активності та здійснити пріоритезацію інструментів управління на основі багатокритеріального оцінювання;

провести прогнозне моделювання впливу модернізованого механізму управління на інтегральний рівень розвитку будівельної галузі (ІРБГ) за сценарним підходом.

Об'єкт дослідження: Державне управління будівельною галуззю в Україні.

Предмет дослідження: Організаційно-економічний механізм державного управління будівельною галуззю, процеси його формування та удосконалення.

Методи дослідження. Для досягнення поставлених завдань дисертаційного дослідження було використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, що забезпечили всебічний та об'єктивний аналіз проблеми державного управління будівельною галуззю. Застосування цих методів дозволило не лише систематизувати існуючі наукові знання, але й виявити нові тенденції та закономірності розвитку будівельного сектору.

Загальнонаукові методи: *аналіз і синтез* – застосовувалися для розкладання складних явищ на складові частини, їх вивчення та подальшого об'єднання для формування цілісної картини досліджуваної проблеми; *індукція і дедукція* – використовувалися для переходу від окремих фактів до загальних висновків та від загальних положень до конкретних висновків; *системний підхід* – забезпечив розгляд будівельної галузі як складної системи взаємопов'язаних елементів та врахування їхньої взаємодії при формуванні організаційно-економічного механізму управління; *порівняльний аналіз* – застосовувався для порівняння досвіду різних країн у сфері державного управління будівельною галуззю з метою виявлення найкращих практик та можливостей їх адаптації до українських умов.

Спеціальні методи: *бібліометричний і трендовий аналізи* – дозволили формалізувати змістовно-контекстуальні та еволюційно-просторові закономірності сталого розвитку будівельного сектору, виявити динаміку

розвитку та визначити ключові напрями досліджень; *таксономічний аналіз* – був використаний для інтегрального оцінювання рівня розвитку будівельної галузі на основі комплексу показників, що характеризують її продуктивність, конкурентоспроможність, інноваційність та капіталізацію; *кластерний аналіз* – застосовувався для виокремлення груп країн світу за рівнем розвитку будівельного сектору та інтенсивністю наукових досліджень з досліджуваної тематики; *метод багатокритеріальної бальної оцінки* та *метод експертних оцінок* – використовувалися для обґрунтування та пріоритезації організаційно-економічних важелів стимулювання інноваційно-інвестиційної активності та цифровізації галузі в умовах обмежених ресурсів; *метод прогнозного математичного моделювання та сценарний підхід* – застосовувалися для кількісного оцінювання впливу модернізованого механізму управління на інтегральний рівень розвитку будівельної галузі (ІРБГ) за базовим, помірним та цільовим сценаріями.

Застосування комбінації цих методів забезпечило комплексний та об'єктивний аналіз проблеми державного управління будівельною галуззю, що стало основою для розробки практичних рекомендацій щодо формування ефективного організаційно-економічного механізму.

Практичні розрахунки та моделювання в роботі здійснено з використанням спеціалізованого програмного забезпечення VOSviewer v. 1.6.20 та пакета статистичного аналізу даних STATA.

Інформаційна база дисертаційного дослідження сформована з урахуванням необхідності всебічного та об'єктивного аналізу проблеми державного управління будівельною галуззю та включає наступні джерела інформації: Нормативно-правова база (Конституція України; Цивільний кодекс України; Господарський кодекс України; Закони України: «Про архітектурну діяльність», «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про оцінку впливу на довкілля», «Про державні закупівлі», «Про інвестиційну діяльність» та інші; Постанови Кабінету Міністрів України, накази міністерств та відомств, що регулюють діяльність будівельної галузі; Державні будівельні норми (ДБН),

державні регіональні будівельні норми (ДРБН) та інші нормативні документи у сфері будівництва; Міжнародні стандарти та норми (ISO, EN)). Наукова література (монографії та наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених з питань економіки будівництва, державного управління, інвестицій, інновацій та сталого розвитку; дисертації та автореферати дисертацій, присвячені проблемам державного управління будівельною галуззю; наукові збірники та матеріали конференцій з питань будівництва та економіки; періодичні видання: «Вісник будівництва і архітектури», «Економіка будівництва», «Будівельна економіка та управління», «Journal of Construction Engineering and Management» (ASCE) та інші). Статистичні дані (офіційні статистичні дані Державної служби статистики України (Укрстат) щодо обсягів будівництва, інвестицій в будівництво, кількості будівельних підприємств, чисельності зайнятих у будівельній галузі та інших показників; дані Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України; статистичні дані міжнародних організацій: Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)). Інформаційні ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в поглибленні теоретичних засад, розробці методичних підходів та формуванні практичних рекомендацій щодо формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю:

удосконалено:

стратегічну дорожню карту інституційної трансформації та впровадження концепції сталого будівництва. Запропонована трирівнева модель базується на принципі «Build Back Better» і передбачає чітку етапність переходу держави від ролі класичного «регулятора» до «партнера-стимулятора» через локалізацію міжнародних стандартів (NZEB/ZEB, BREEAM, LEED) та запуск цифрової екосистеми управління відбудовою DREAM, що створює цілісну операційну систему для залучення міжнародних інвестицій та відновлення інфраструктури;

методичний підхід до сценарного прогнозного моделювання впливу модернізованого механізму управління на інтегральний рівень розвитку

будівельної галузі (ІРБГ). Запропонований математичний апарат дозволяє кількісно виміряти та довести наявність синергійного ефекту від паралельного впровадження виробничо-технологічних чинників (зниження енергоємності) та зростання капітальних інвестицій.

науково-методичний підхід до аналізу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища формування організаційно-економічного механізму розвитку будівельної галузі, який, на відміну від існуючих підходів, передбачає інтегроване оцінювання сили впливу та ймовірності трансформації макроекономічних, інституційних, технологічних, соціальних й екологічних чинників, що забезпечує своєчасне виявлення тенденцій і загроз розвитку галузі та підвищує обґрунтованість управлінських рішень щодо вдосконалення механізмів її державного регулювання.

організаційно-економічний механізм стимулювання інноваційно-інвестиційної активності, який вирізняється застосуванням багатокритеріальної матриці пріоритезації інструментів впливу. Оцінювання важелів (ВІМ-технології, податкові стимули, е-урядування, «зелені» облігації) за критеріями швидкості ефекту, вартості та інституційної складності дозволяє науково обґрунтувати оптимальну послідовність впровадження реформ в умовах обмежених ресурсів та післявоєнного відновлення;

дістали подальшого розвитку:

понятійний апарат державного управління будівельною галуззю шляхом розширення та уточнення сутності категорії «організаційно-економічний механізм державного управління будівельною галуззю». На відміну від існуючих трактувань, його визначено як комплексну, інтегровану систему взаємопов'язаних організаційних структур, економічних інструментів і важелів впливу, що реалізується у партнерстві з інститутами громадянського суспільства та спрямована на створення сприятливих умов для сталого розвитку галузі з обов'язковим урахуванням екологічних імперативів та потреб повоєнної відбудови;

методичний підхід до оцінки розвитку будівельного сектору та систему індикаторів, що структурована за чотирма компонентами (продуктивність, конкурентоспроможність, інноваційність, капіталізація). На відміну від існуючих метрик, запропонована система деталізує внесок галузі в додану вартість, ефективність використання матеріальних та паливно-енергетичних ресурсів, а також дозволяє виявити рівень імпортозалежності виробництва;

теоретичні засади ідентифікації змістовних детермінант сталого розвитку на основі інструментарію просторово-еволюційного та бібліометричного аналізу (VOSviewer). Використання критеріїв тісноти зв'язку наукових досліджень дозволило формалізувати та візуалізувати превалюючі глобальні кластери інновацій, підтвердивши ключову роль циркулярної економіки та «зелених» технологій у сучасному будівництві.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що розроблені у дисертації положення, рекомендації та висновки доведені до рівня методичних і практичних рекомендацій, прийнятих до впровадження.

Практична цінність окремих результатів підтверджуються їх впровадженням у діяльність організацій, зокрема: було реалізовано впровадження методичного підходу до оцінки розвитку будівельного сектору країни. Даний підхід базується на визначенні інтегрального, комплексного та часткових показників, що характеризують ключові аспекти розвитку галузі. Впровадження даного методичного підходу сприяє більш об'єктивній та комплексній оцінці розвитку будівельного сектору, що є важливим для розробки ефективних стратегій та політик у цій сфері, та було впроваджено в діяльність ТОВ «ХАРКІВЕНЕРГОКОМПЛЕКТ». Дані пропозиції дадуть змогу покращити процедуру формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю (довідка про впровадження №89/25 від 25.12.2025 року);

реалізовано впровадження вдосконаленої системи показників оцінки рівня розвитку будівельного сектору країни. Дана система розроблена з метою забезпечення більш всебічного та об'єктивного аналізу галузі. Впровадження

вдосконаленої системи показників оцінки рівня розвитку будівельного сектору сприяє більш глибокому розумінню тенденцій та проблем галузі, що є важливим для забезпечення її сталого розвитку, була запроваджена в роботу Служби відновлення та розвитку інфраструктури у Харківській області (довідка про впровадження №3309 ВС/10 від 29.12.2025);

було проведено дослідження з метою розвитку теоретичних засад ідентифікації основних змістовних детермінант сталого розвитку будівельної галузі. Для досягнення поставленої мети було застосовано інструментарій бібліометричного аналізу з використанням програмного забезпечення VOSviewer v.1.6.10. Проведене дослідження сприяє поглибленню теоретичних знань про сталий розвиток будівельної галузі та може бути використано для розробки практичних рекомендацій щодо забезпечення її сталого розвитку, було впроваджено в роботу Мереф'янської міської ради Харківської області (довідка про впровадження №2565 від 29.12.2025 р.).

Основні теоретичні і практичні положення дисертаційної роботи використані для поглиблення теоретичного забезпечення навчального процесу на державного управління, публічного адміністрування та економічної політики Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця при викладанні дисциплін «Менеджмент публічних установ і організацій» (підготовка бакалаврів за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньої програми «Публічне адміністрування») (довідка № 26/86-04-32/1 від 26.03.2026 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою роботою. Усі викладені в ній наукові результати отримані автором особисто. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї та положення, що є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Результати наукового пошуку здобувача обговорювались на міжнародних науково-практичних конференціях: «Проблеми та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів та права»: Міжнар. наук.-практ. конф, (Полтава, 20 червня, 2022 р.); «Фінансово-

економічні проблеми розвитку суб'єктів господарювання в період становлення інноваційної економіки»: Всеукр. наук.-практ. конф. (Кривий Ріг, 10 листопада, 2022 р.); «Розвиток партнерства ЄС – Україна в публічному управлінні» (в рамках реалізації Модулю «Демократична децентралізація влади як європейський досвід державного управління» програми Erasmus+: Жан Моне)»: Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 25 листопада, 2022 р.); «Цифрове суспільство: управління, фінанси та соціум»: Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 28 квітня, 2023 р.); «Публічне управління: проблеми та перспективи»: Міжн.наук.-практ.конф. (Харків, 23 листопада, 2023 р.); «Складові національної безпеки в умовах воєнного стану»: наук.-практ. конф. з міжнародною участю, (Кам'янець-Подільський, 09-11 серпня 2023 р.); «Публічне управління: проблеми та перспективи»: Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (29 листопада 2024 року, м. Харків); «Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів»: Міжн. наук.-практ. конф. (ХДУ, 13-14 листопада 2025 р.).

Публікації. Усі положення наукової новизни та основні результати дослідження опубліковані у 16 наукових працях, а саме: 1 стаття у фаховому виданні категорії А, що індексується у Scopus, 6 статей у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 1 стаття в збірнику інших видань, 8 публікацій апробаційного характеру.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел до кожного розділу: до розділу 1 – 132 найменування на 14 сторінках; до розділу 2 – 85 найменувань на 10 сторінках; до розділу 3 – 18 найменувань на 2 сторінках. Робота містить 5 додатків, що займають 26 сторінок. Загальний обсяг дисертації викладений на 267 сторінках машинописного тексту (11,2 авт. арк.), містить 34 рисунки (4 рисунки займають 4 повні сторінки), 22 таблиці (3 таблиці займають 3 повні сторінки). Основний текст дисертації складає 191 сторінку (7,96 авт. арк.).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ БУДІВЕЛЬНОЮ ГАЛУЗЗЮ

1.1. Науково-технічні аспекти державного управління будівельною галуззю

Сучасний рівень розвитку світового економічного середовища характеризується глибокими та водночас суперечливими трансформаційними процесами. Паралельно відбувається формування нових моделей глобалізації, стрімка цифровізація докорінно змінює систему економічних відносин, геополітичний простір зазнає постійних змін під впливом конфліктів і нових форматів міжнародної взаємодії, у той же час кліматичні загрози стають реальними ризиками для сучасних світових економік.

У цих умовах будівельна галузь вже не може виконувати суто виробничі функції, які на неї покладені, та набуває стратегічного значення як основа реалізації важливих інфраструктурних проєктів, як один із чинників соціальної стабільності та індикатор інвестиційної привабливості. Йдеться не лише про створення об'єктів будівництва, а про формування простору для життєдіяльності, зайнятості та суспільного розвитку. Роль будівельного сектору для України та інших країн з перехідною економікою є особливо ваговою, оскільки він виступає не тільки інструментом економічної підтримки, а й ключовим механізмом, який дозволить забезпечити відновлення після глибокої кризи, зокрема спричиненої воєнними діями.

Сучасний розвиток будівельної галузі також неможливий без технологічної модернізації та урахування вимог екологічної сталості. Інтеграційний поступ у глобальний інвестиційний простір імперативно вимагає дотримання уніфікованих світових стандартів, орієнтованих на еко-

девелопмент і цифровізацію процедур прийняття рішень. Саме тому сучасна парадигма державотворення зумовлює необхідність нівелювання практики фрагментарних регуляторних впливів та переорієнтації на формування інтегральної моделі державного управління будівельною галуззю, атрибутами якої є інноваційність, структурованість і публічність.

Імперативність розв'язання окреслених завдань загострюється під впливом воєнно-політичних викликів, пов'язаних із тотальною руйнацією матеріально-технічної бази галузей та потребою експрес-відновлення й системної модернізації архітектоніки економіки. У даному контексті для забезпечення ефективного державного управління будівельною галуззю необхідно синергетично поєднувати антикризове оперативне адміністрування з довгостроковим стратегічним маневруванням, стимулюванням інвестиційно-інноваційної активності та формуванням транспарентних координуючих зв'язків між публічними інститутами й бізнес-середовищем.

У зв'язку з цим є доцільним здійснити наукове осмислення науково-технічних аспектів державного управління будівельною галуззю, які визначають здатність держави ефективно формувати та реалізовувати політику розвитку цієї сфери. При цьому першочергово акцентувати увагу на категорійному та понятійному змістах об'єкта та предмета дослідження, зокрема, понять «будівництво», «будівельна галузь», «державне управління» тощо.

Безумовно, було й залишається надзвичайно актуальним питання забезпечення якісними й безпечними будівлями споживачів (фізичних, юридичних осіб тощо). У зв'язку з тим, що переважна частина населення України проводить більшу частину свого життя у будівлях або в безпосередній близькості до них, є особливо важливим дотримання вимог до їх безпеки, надійності та якості [1].

Беззаперечним є той факт, що будівництво є одним із ключових індикаторів економічної стабільності та розвитку держави. При цьому доступність об'єктів будівництва, а особливо об'єктів житлового фонду, є фундаментом ефективного функціонування всієї системи соціального захисту

населення в країні. Поряд з цим визначальним фактором розвитку будівництва є не лише його соціальна значущість, а й потенціал використання будівництва як ефективного інструменту безінфляційного стимулювання споживчого попиту на товари тривалого користування, насамперед житло. Це, у свою чергу, забезпечує прискорення економічного зростання у суміжних секторах національної економіки. Так, житлове будівництво виконує роль додаткового драйвера економічного розвитку, сприяючи стримуванню інфляційних процесів, скороченню дефіциту державного бюджету, зменшенню рівня безробіття, стабілізації грошового обігу та зміцненню національної валюти [2].

Незважаючи на значний науковий і практичний інтерес до проблематики досліджуваної сфери, у вітчизняній науковій літературі питання комплексного осмислення таких категорій, як «будівництво», «будівельна діяльність», «капітальне будівництво», «будівельна галузь» залишається недостатньо систематизованим і глибоко опрацьованим. У більшості досліджень поняття «будівельна галузь» нерідко ототожнюється з іншими суміжними категоріями або використовується без чіткого дефінітивного визначення, що створює уявлення про певну однорідність наукових підходів. Водночас така ситуація зумовлює необхідність більш детального аналізу наукових позицій щодо змісту та співвідношення зазначених понять з метою уточнення їх теоретичного наповнення.

У процесі аналізу формування понятійного апарату в межах обраного напрямку дослідження важливо акцентувати увагу на тому, що у фаховій літературі та чинному нормативно-правовому полі терміни «капітальне будівництво» і «будівництво» часто застосовуються як тотожні [3]. Зокрема, у законодавчих та підзаконних актах під поняттям «будівництво» в основному розуміються процеси зведення нових капітальних об'єктів, а також усі форми їх функціонально-просторової модернізації (реконструкцію, розширення, добудову), поряд із здійсненням монтажних робіт [4]. Крім того, під будівництвом розуміють сукупність усіх видів будівельних робіт, у тому числі капітальних, цивільне будівництво, а також монтаж і демонтаж будівель та конструкцій [5]. В окремих нормативних визначеннях будівництво

розглядається як складова комплексу виробничо-технологічних та організаційно-економічних робіт, спрямованих на створення різних об'єктів архітектури [6]. Водночас значна частина нормативно-правових актів оперує переважно категорією «будівництво», поширюючи її на всі процеси, пов'язані з реалізацією будівельної діяльності [7].

У цьому контексті окремі дослідники обґрунтовують позицію, згідно з якою поняття «будівництво» за своїм змістом є ширшим і включає в себе капітальне будівництво як одну з його складових. Зокрема, звертаючись до тлумачення терміна «будівництво», І. М. Миронець пропонує розглядати його у кількох аспектах: по-перше, як процес спорудження будівель та споруд; по-друге, як галузь виробничої сфери, яка включає створення нових підприємств, їх розширення, реконструкцію, технічне переоснащення функціонуючих об'єктів виробничої та невиробничої сфер, а також здійснення капітального ремонту будівельних об'єктів; і як безпосередній об'єкт будівництва – будови [8, с. 169]. Таким чином, автор аргументує, що категорія «будівництво» є більш всеосяжною порівняно з поняттям «капітальне будівництво». Аналогічне трактування будівельної діяльності охоплює широке коло правовідносин, у яких задіяні органи державної влади, суб'єкти господарювання та громадяни, формуючи відносини публічно-владного характеру, засновані на принципі підпорядкування.

Зазначену позицію поділяють Ю. М. Сафонов та В. Г. Євтєєва, які наголошують, що категорія «капітальне будівництво» за своїм змістом є ширшою, ніж поняття «галузь», і водночас конкретнішою порівняно з терміном «сфера діяльності», однак її доцільно трактувати у вужчому значенні, ніж поняття «будівництво». Обґрунтовуючи такий підхід, автори звертають увагу на еволюцію поняття будівництва в різні історичні періоди, особливості його закріплення в законодавчих актах, класифікаторах та юридичній доктрині [9, с. 40, 44]. При цьому дослідники підтримують ідею подальшого нормативно-правового закріплення поняття капітального будівництва як самостійної економічної категорії та елемента окремих договірних правовідносин.

У зв'язку з цим обґрунтовується доцільність використання терміна «капітальне будівництво» для відображення лише окремих аспектів будівельної діяльності, зокрема економічного, господарського чи договірного характеру.

Резюмуючи викладене вище, низка науковців акцентує увагу на управлінській складовій будівництва як об'єкта адміністративно-правового регулювання, визначаючи його як врегульовану нормами адміністративного законодавства управлінську діяльність у сферах будівництва, реконструкції, реставрації або капітального ремонту, одним із суб'єктів якої є орган чи посадова особа, наділені владно-розпорядчими повноваженнями. Характерною рисою такого підходу є виокремлення самостійного предмета та методу адміністративно-правового регулювання будівельної діяльності [10, с. 28].

Подібну позицію підтримує значна кількість учених, які розглядають будівництво в якості об'єкту адміністративно-правового регулювання у прикладному та просторовому вимірах. У прикладному розумінні сфера будівництва охоплює різнобічні види економічної діяльності, які пов'язані з повним життєвим циклом будівництва: від проєктування, проведення інженерних вишукувань до зведення будівель і споруд. Крім того, у прикладному розумінні сфера будівництва охоплює й інші види діяльності, які орієнтовані на будівлю нових об'єктів нерухомого майна. Просторове тлумачення будівництва в якості об'єкту адміністративно-правового регулювання передбачає включення до змісту будівельної сфери суспільних відносин, які виникають під впливом управлінських, наглядових, координаційних та інших повноважень органів влади. Різноманіття видів будівельної діяльності та суб'єктів владних повноважень, залучених до цих процесів, зумовлює специфіку функціонування будівельного комплексу як цілісної системи.

Таким чином, поняття «капітальне будівництво», на противагу категорії «будівництво», переважно використовується як економічна категорія, а в межах правового регулювання – насамперед у контексті договірних відносин, зокрема в цивільному та господарському законодавстві. Порівняно з поняттям будівельної галузі, воно має значно менше поширення як у фаховій літературі,

так і в нормативно-правових актах. Водночас у межах пріоритетних напрямів розвитку будівельно-індустріальної політики провідних країн світу основна увага зосереджується на розвитку будівельної галузі як складової економіки, що забезпечує трансформацію ресурсів у матеріальні об'єкти виробничої та соціальної інфраструктури, необхідні для соціально-економічного розвитку [11]. Зважаючи на вищевикладене, у подальшому дослідженні доцільно використовувати усталену категорію «будівельна галузь» та відповідну нормативно-правову базу, сформовану в межах будівельного права.

У наукових дослідженнях підкреслюється, що будівельна галузь виступає стратегічним драйвером та базовим структурним компонентом національного господарства, і таким чином генерує потужний мультиплікативний ефект для суміжних галузей економіки. Саме вона забезпечує формування основних виробничих і невиробничих фондів, необхідних для функціонування інших галузей господарства, задовольняє потреби населення (житлові, соціально-культурні та побутові), стимулює створення значної кількості нових робочих місць, а також реалізацію продукції суміжних галузей економіки, яка застосовується у процесі будівельної діяльності. Водночас результативність функціонування будівельної галузі значною мірою визначається державною політикою підтримки та регулювання будівельної галузі, яка передусім повинна бути спрямована на формування ефективної нормативно-правової бази, належне інформаційне забезпечення та встановлення оптимального податкового навантаження [12, с.5].

Будівельна галузь традиційно характеризується високою залежністю від політичних, економічних і соціальних змін. В українських реаліях така залежність набуває особливої гостроти, оскільки галузь перебуває не лише в умовах чергового етапу трансформації, а фактично виконує роль ключової основи післякризового відновлення країни. У зв'язку з цим забезпечення ефективного державного управління будівельною галуззю має визначальне значення не тільки з економічної, а й зі стратегічної точки зору. Це обґрунтовує

необхідність визначити підходи до державного управління будівельною галуззю та державного регулювання будівельною галуззю.

Можна підтримати комплексне тлумачення поняття «державного управління», запропоноване у [13, с. 205], відповідно до якого це – багатоаспектна діяльність суб'єктів владних повноважень, яка імперативно передбачає створення сприятливого середовища для виконання загальнодержавних функцій, паритетної взаємодії владних інститутів та суспільства, координації інтересів різних верств населення та стратегування сталого розвитку шляхом раціоналізації ресурсного менеджменту.

Слід також наголосити на тому, що для державного управління притаманні основні ознаки виконавчої влади, які відображають принцип поділу державної влади на окремі гілки. Воно орієнтоване на реалізацію законів та інших нормативно-правових актів, передбачає застосування методів нормотворчості та розпорядництва. Крім того, державне управління дає можливість судового захисту прав і свобод громадян, якщо вони порушені органами влади або посадовими особами виконавчої влади. Поряд з цим, державне управління охоплює ширший спектр діяльності, ніж лише функції виконавчої влади. Воно включає внутрішньоорганізаційну роботу в органах інших гілок влади, а також здійснюється на рівні державних підприємств, установ і організацій. У зв'язку з цим поняття «державне управління» має більш об'ємний зміст порівняно з терміном «виконавча влада».

Державне управління охоплює комплекс складових, які утворюють систему керування країною. До ключових елементів належать суб'єкти управління, основну роль серед яких відіграють органи виконавчої влади; об'єкти управління, тобто окремі сфери та галузі суспільного життя, на які спрямовано регулюючий вплив держави; а також сам процес управління. Цей процес являє собою управлінську діяльність як форму суспільних відносин, у рамках яких здійснюються різні взаємозв'язки та взаємодії між суб'єктами й об'єктами управління [14, с. 77].

Отже, використовуючи системний та комплексний підхід до цього поняття, можна визначити державне управління як систему управлінських процесів, реалізованих державними інституціями через виконання функцій органів виконавчої влади на різних рівнях. Воно спрямоване на забезпечення ефективного функціонування організаційного механізму для дотримання нормативно-правових норм, стимулювання комплексного соціально-економічного розвитку, досягнення стратегічних цілей і реалізацію завдань державної політики в різних секторах національної економіки. Крім того, державне управління покликане створювати умови для захисту й реалізації економічних, соціальних, політичних, культурних та інших прав і свобод громадян.

Ефективність державного управління будівельною галуззю напряму залежить від чіткого усвідомлення її суб'єктно-об'єктної побудови. Ідентифікація основних суб'єктів, наділених владно-управлінськими повноваженнями, а також об'єктів, на які спрямовується управлінський вплив, виступає необхідною умовою формування та впровадження дієвої державної політики у сфері будівництва.

До суб'єктів державного управління будівельною галуззю відносяться органи центральної державної влади та місцеві виконавчі органи, а також спеціалізовані установи та інспекції, що формують політику, регулюють ринок, видають дозволи, контролюють якість та дотримання норм будівництва. До них також можуть відноситися саморегулювні організації (СРО), які делегують державою частину функцій з контролю за професіоналами ринку, та громадські організації, що впливають на формування політики.

Серед ключових суб'єктів державного управління будівельною галуззю можна відзначити:

Верховну Раду України, яка здійснює законодавче регулювання у сфері містобудування. Зокрема, її функції включають ухвалення законів, таких як Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності», який визначає правові й організаційні основи цієї сфери;

Кабінет Міністрів України, який відповідає за реалізацію державної політики у будівництві, затверджуючи відповідні нормативно-правові акти, як наприклад, Постанова «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року». У документі визначено стратегічні цілі та пріоритетні завдання, включно із забезпеченням житлом населення;

Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України, яке виконує ключову роль у формуванні й реалізації політики в галузі будівництва, архітектури, житлово-комунального господарства та містобудування;

Державну інспекцію архітектури та містобудування України (ДІАМ), яка займається державним контролем і наглядом за дотриманням вимог законодавства в містобудівній діяльності;

Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України, яке бере участь у розробці та впровадженні державних програм, спрямованих на забезпечення пільгових категорій населення житлом;

Міністерство фінансів України, що забезпечує фінансування житлових програм і займається регулюванням фінансово-кредитних механізмів, які використовуються у житлово-будівельній сфері;

місцеві державні адміністрації, тобто обласні й районні органи влади, які реалізують політику держави на підзвітній території та координують діяльність місцевих підприємств і організацій;

органи місцевого самоврядування (сільські, селищні та міські ради разом із виконавчими органами), що затверджують містобудівну документацію, таку як генеральні плани чи плани зонування. Крім того, вони також здійснюють контроль у сфері архітектурно-будівельної діяльності на місцевому рівні, якщо мають відповідні повноваження, та вживають заходи щодо комплексної забудови територій;

містобудівні кадастри та управління при органах місцевого самоврядування, на яких покладено видачу містобудівних умов та обмежень, погодження проєктів;

державні підприємства та установи, які надають експертні, дозвільні та регуляторні послуги;

саморегулівні організації (СРО) в будівництві та проєктуванні, які здійснюють контроль за членами, атестують фахівців, що є частиною механізму державно-громадського регулювання (як альтернатива/доповнення до держконтролю);

громадські організації та професійні об'єднання, які впливають на формування політики, представляють інтереси стейкхолдерів будівельного ринку, а також беруть активну участь у громадських обговореннях.

Ці суб'єкти взаємодіють, формуючи цілісну систему державного управління, яка спрямована на забезпечення сталого розвитку міст, підвищення безпеки об'єктів і прозорість у будівельній галузі України.

Однією з ключових задач державного управління є виконання регулятивно-координаційної функції суб'єктами будівельної галузі. Держава покликана формувати чіткі, прозорі та однакові для всіх учасників ринку правила функціонування, гарантувати захист прав власності, сприяти розвитку конкурентного середовища. Крім того, вона повинна здійснювати нагляд і контроль за дотриманням вимог законодавства у сфері містобудівної та будівельної діяльності. Належний рівень державного регулювання створює передумови для становлення цивілізованого ринку житла, підвищення ступеню захисту прав споживачів і активізації інвестиційних процесів у галузі. Водночас будівельна галузь вирізняється складною багатосуб'єктною структурою, що зумовлює потребу в узгодженні дій численних учасників ринкових відносин. В українських умовах регулятивно-координаційна функція координації розподілена між різними суб'єктами державного управління, що діють на різних рівнях (табл. 1.1).

Об'єктами державного управління в будівельній галузі є система суспільних відносин, процесів і явищ, що включають:

розробку та впровадження державної політики у сфері забезпечення житлом населення;

здійснення житлового будівництва, зокрема нового зведення, реконструкції, реставрації та капітального ремонту об'єктів;

виробництво будівельних матеріалів, виробів і конструктивних елементів; функціонування ринку житла, включаючи операції купівлі-продажу, оренди, обміну та іпотечного кредитування;

управління житловим фондом, що передбачає його утримання, експлуатацію, ремонт і надання житлово-комунальних послуг;

містобудівну діяльність, пов'язану з плануванням територій, їх забудовою та розробленням містобудівної документації;

інвестиційні процеси у житлово-будівельній сфері;

інноваційний розвиток галузі, включно з упровадженням сучасних технологій, нових матеріалів та енергоефективних рішень;

демографічні та міграційні зміни, що визначають динаміку попиту й пропозиції на ринку житла.

Таблиця 1.1

**Суб'єкти координації будівельної галузі та функції, які вони виконують
(відповідно до рівня координації)**

Рівень координації будівельної галузі	Відповідальний суб'єкт координації будівельної галузі	Приклади функцій, які виконує суб'єкт координації будівельної галузі
Стратегічний (політика) координації	Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України	Формування державної політики у сфері будівництва, забезпечення підготовки нормативно-правових актів та здійснення стратегічного планування розвитку будівельної галузі.
Місцевий (містобудівний)	Органи місцевого самоврядування	Розробка й затвердження містобудівної документації (генеральні плани, детальні плани територій), що визначає узгоджені параметри та напрями забудови відповідних територій.
Проектний (операційний)	Замовник, девелопер, генеральний підрядник	Забезпечення координації діяльності всіх учасників конкретного будівельного проєкту, починаючи від планування строків виконання робіт і завершуючи організацією постачання матеріально-технічних ресурсів.

Слід зауважити, що будівельна галузь як об'єкт державного управління являє собою сукупність взаємопов'язаних економічних підсистем, кожна з яких

володіє певним рівнем самостійності у визначенні власного режиму функціонування. З метою досягнення максимально ефективних результатів за мінімальних витрат часу та ресурсів виникає потреба у застосуванні зовнішніх регуляторних впливів до окремих елементів цієї системи. Отже, критично важливим завданням є досягнення оптимального співвідношення між єдиним режимом функціонування галузі в цілому та здатністю її підсистем самостійно обирати напрями та способи своєї діяльності. Зазначений зовнішній вплив, по відношенню до самої системи, реалізується виключно через механізми державного регулювання та державного управління, функціональне призначення яких полягає у формуванні належних умов для сталого й ефективного розвитку будівельного комплексу країни як важливої складової національного господарства.

Проблеми державного управління будівельною галуззю знайшли відображення у працях вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема, питання інституційних та організаційно-економічних механізмів управління розвитком будівельної галузі досліджували В. Бабаєв (публічне управління розвитком інфраструктури та містобудування), А. Берктуа (розгляд будівельної галузі з позицій економічної стабільності та інвестиційної активізації), І. Білецький (розгляд будівельної галузі та ринку об'єктів житлової нерухомості з позицій державного управління), Н. Гавкалова (організаційно-економічні механізми державного управління галузями економіки), В. Горбатенко та В. Цветков (механізми державного управління економічною діяльністю, механізми державного управління будівельною галуззю), О. Козич (аналіз міжнародного досвіду формування інноваційних моделей державного управління будівельною галуззю), Г. Кришталь (державне управління розвитком будівельної галузі, інституційні механізми, стратегічне планування), О. Непомнящий (формування умов для децентралізації державного управління будівельною галуззю), В. Олійник (державне регулювання будівельної діяльності, нормативно-правові аспекти), Прав Ю. (механізми державного регулювання у галузі будівництва), О. Стукаленко (державне регулювання економічної діяльності з урахуванням

специфіки будівельного сектору), О. Угоднікова (організаційно-економічний механізм розвитку будівельної галузі з акцентом на ефективність управління), Ю. Шаров (стратегічне управління та державна політика розвитку галузей) та ін. Окремі аспекти нормативно-правового регулювання, регіонального розвитку та містобудівної політики розглянуті у працях О. Андрійка (нормативно-правові основи державної регуляторної політики в економіці), О. Бондаря (екологічні аспекти державного управління будівництвом), М. Дьоміна (містобудівна політика, просторовий розвиток територій), А. Марушевої (нормативно-правове забезпечення будівельної галузі, регуляторна політика), Ю. Палехи (державне регулювання містобудівної діяльності) та ін. Зарубіжний досвід державного управління будівельною галуззю та інфраструктурними проєктами висвітлено у наукових дослідженнях М. Barzelay (публічне управління, реформи державного сектору) G. Bouckaert (ефективність державного управління, управління публічними проєктами), Ch. J. Kibert (сталий розвиток, державна політика у «зеленому» будівництві), P. Love (цифровізація та інновації в управлінні будівельною галуззю), L. Mahdjoubi (BIM-технології у публічному управлінні будівництвом), R. Naboni (інновації та екологічні стандарти в будівництві), C. Pollitt (публічне управління, управління інфраструктурними секторами), A. Rehan (управління будівництвом, взаємодія держави та стейкхолдерів), D. Thorpe (управління будівельними проєктами, державне регулювання) та ін.

Державне управління будівельною галуззю базується на узгодженні інтересів між державними, регіональними та місцевими органами влади, що обумовлено розмежуванням державної власності на загальнодержавну та комунальну і відповідним закріпленням за органами місцевого самоврядування об'єктів будівництва та житлово-комунального сектору. Реалізація управлінських функцій у зазначених сферах здійснюється компетентними органами публічної влади переважно шляхом координації, узгодження дій, а також через контрольні й наглядові повноваження з урахуванням наявних економічних умов [17, с. 15].

Варто зазначити, що державний вплив на інвестиційно-будівельний процес реалізується шляхом застосування адміністративних і економічних методів. Адміністративні методи регулювання виступають прямим інструментом державного впливу на інвестиційні процеси у будівельній галузі та передбачають використання комплексу обов'язкових регуляторних заходів:

1) здійснення нормування у будівництві, яке полягає у розробленні, затвердженні та застосуванні обов'язкових будівельних норм, що регулюють процеси проектування, зведення, ремонту та експлуатації будівельних об'єктів [18]. Це спрямовано на забезпечення якості робіт, оптимізацію ресурсів та дотримання безпеки на всіх етапах будівельного циклу. Крім того, будівельні норми спрямовані на забезпечення охорони навколишнього природного середовища та захисту здоров'я населення. Основними завданнями нормування є гарантування безпеки осіб, які постійно проживають, тимчасово перебувають та працюють у будівлях і спорудах, формування комфортного та безпечного життєвого і виробничого середовища, мінімізація негативного впливу на довкілля та підвищення загального рівня якості об'єктів будівництва. У цьому контексті нормування є ключовим елементом у системі управління будівельним процесом, забезпечуючи відповідність об'єктів встановленим нормативним вимогам;

2) проведення стандартизації, яка розглядається як систематизована діяльність, спрямована на упорядкування відносин у певній галузі шляхом встановлення загальних, багаторазових вимог до продукції, технологічних процесів і послуг [19]. Стандартизація відіграє ключову роль у забезпеченні високих рівнів якості, безпеки та ефективності в будівельній сфері. Розробка стандартів може здійснюватися на різних рівнях: національному, регіональному та міжнародному, за участю відповідних національних органів стандартизації, регіональних об'єднань або міжнародних організацій, що сприяє уніфікації вимог і гармонізації національного законодавства з міжнародними нормами;

3) здійснення оцінки відповідності, яка являє собою процедуру встановлення відповідності продукції, процесів, послуг, систем, персоналу або органів визначеним вимогам. Вона є невід'ємною складовою системи забезпечення

якості та безпеки у будівельній сфері. Оцінка відповідності може здійснюватися як на добровільних засадах за ініціативою суб'єктів господарювання, так і в обов'язковому порядку відповідно до вимог чинного законодавства, що дозволяє державі забезпечувати дотримання встановлених стандартів та нормативів у процесі реалізації інвестиційно-будівельних проєктів;

4) державний ринковий нагляд, який представляє собою діяльність уповноважених органів, спрямовану на забезпечення відповідності продукції встановленим вимогам та недопущення загроз суспільним інтересам [20]. Основними завданнями державного ринкового нагляду є гарантування безпеки продукції для життя, здоров'я та майна громадян, захист прав споживачів та сприяння чесній конкуренції на ринку.

Здійснення ринкового нагляду охоплює кілька напрямків: контроль за дотриманням вимог законодавства щодо безпечності продукції, контролю за дотриманням прав споживачів та забезпечення дотримання правил конкуренції. Органами, відповідальними за виконання державного ринкового нагляду в Україні, є, зокрема, Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, а також інші державні установи, визначені законодавством. Отже, державний ринковий нагляд виступає важливим інструментом захисту прав споживачів і безпеки продукції, що дозволяє запобігати виникненню загроз суспільним інтересам та забезпечувати високий рівень захисту населення.

Економічні методи управління виступають опосередкованим інструментом впливу держави на інвестиційні процеси у будівельній сфері, реалізуючись здебільшого через зміну економічних умов діяльності учасників цього процесу. До них належать різноманітні заходи, зокрема регулювання цін, податкових ставок, банківських процентів, встановлення норм і санкцій, а також створення сприятливого інвестиційного середовища. Ці методи є особливо ефективними в умовах ринкової економіки, оскільки дозволяють державі впливати на процеси без порушення принципів ринкового саморегулювання та без обмеження свободи вибору інвесторів.

Результативність державного управління інвестиційною діяльністю значною мірою визначається глибиною розуміння державою об'єктивних економічних процесів та здатністю використовувати інноваційні методи аналізу й прийняття управлінських рішень.

Роль держави у регулюванні інвестиційної діяльності будівельної галузі може суттєво змінюватися залежно від специфічних умов: від повного відсторонення від процесу до жорсткого регулювання. Ключовим завданням є забезпечення оптимального балансу між державним втручанням та економічною свободою господарюючих суб'єктів. У цьому контексті важливе значення мають механізми державного регулювання у сфері будівництва, які можна розглядати як засоби забезпечення ефективного функціонування інвестиційно-будівельної діяльності. Вони включають встановлення норм і стандартів, надання органам влади відповідних прав та повноважень для управління цією сферою, а також визначення обов'язків і обмежень, що спрямовані на реалізацію державної будівельної політики [21, с. 59].

До ключових завдань державного управління будівельною галуззю та державного регулювання будівельної галузі можна віднести:

дотримання встановленим вимогам безпеки, функціонального призначення й якості усіма будівельними процесами, продукцією та послугами. Це завдання може бути досягнуто шляхом запровадження системи державних стандартів і регламентів, які встановлюють вимоги до безпеки на всіх етапах життєвого циклу об'єкта будівництва, а також проведення постійного контролю за дотриманням нормативно-правових актів та положень;

формування рівних і прозорих конкурентних умов у будівельній галузі, що є важливим завданням. Його можна реалізувати шляхом розробки та впровадження уніфікованих норм і процедур, які будуть однаковими для всіх учасників ринку. Додатково необхідно забезпечити механізми, що гарантуватимуть захист прав та законних інтересів споживачів;

здійснення захисту здоров'я і життя людей, навколишнього природного середовища та майнових інтересів від шкідливого впливу будівельної діяль-

ності, що також є важливим завданням. Реалізувати це можна через встановлення обов'язкових вимог до безпеки об'єктів будівництва (будівель, споруд тощо), а також на основі системного контролю за дотриманням цих вимог; забезпечення високого рівня конкурентоспроможності будівельної продукції як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках. Це завдання може бути досягнуто шляхом державної підтримки національних виробників, а також шляхом стимулювання інноваційної діяльності та впровадження сучасних технологій у будівельній сфері.

Більш детально зазначені завдання доцільно окреслити наступним чином.

По-перше, узгодження процесів і підходів, що охоплюють проектування, виробництво, будівництво, монтаж, налагодження, експлуатацію, зберігання, транспортування, реалізацію та утилізацію продукції. Це передбачає встановлення державою стандартів для кожного етапу життєвого циклу будівель і споруд. Такі стандарти спрямовані на забезпечення необхідного рівня безпеки, функціональності та якості об'єктів будівництва.

По-друге, створення рівних умов для усіх суб'єктів господарювання, що означає забезпечення державою однакових конкурентних умов на будівельному ринку. Це реалізується шляхом дії механізмів захисту прав споживачів, а також на основі розроблення й упровадження уніфікованих процедур і правил для всіх учасників будівельного ринку.

По-третє, запровадження єдиних правил допуску продукції на ринок з метою захисту споживачів від небезпечних і неякісних товарів, що передбачає встановлення єдиних вимог до безпеки будівельної продукції. Такі вимоги спрямовані на зменшення негативного впливу будівельної діяльності на здоров'я і життя людей, довкілля та матеріальні об'єкти.

По-четверте, захист здоров'я та життя людей від шкідливих наслідків будівельної діяльності, що реалізується через встановлення обов'язкових вимог до безпеки об'єктів будівництва (будівель, споруд тощо), які забезпечують належні умови перебування, проживання та праці людей у відповідних об'єктах.

По-п'яте, захист довкілля від негативного впливу, спричиненого будівництвом, передбачає встановлення державою екологічних вимог до здійснення будівельної діяльності. Зазначені вимоги спрямовані на мінімізацію шкоди, що виникає під час будівництва, подальшої експлуатації та демонтажу об'єктів будівництва (будівель, споруд тощо).

По-шосте, забезпечення підвищення конкурентоспроможності будівельної продукції в умовах ринкового середовища досягається шляхом державної підтримки вітчизняних виробників, а також стимулювання інноваційних процесів і впровадження сучасних технологій у будівельній галузі, що сприяє зміцненню позицій продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Слід зауважити, що Становлення державного управління та регулювання будівельної галузі в Україні носить багатогранний і комплексний характер. Основна мета цих процесів полягає у вирішенні низки важливих завдань, які включають забезпечення безпеки, функціональності та якості будівель і споруд. Водночас увага приділяється захисту життя та здоров'я населення, збереженню навколишнього природного середовища, охороні майнових інтересів, а також підвищенню конкурентоспроможності продукції будівельного сектору.

Таким чином, система державного управління та регулювання у сфері будівництва спрямована на забезпечення суспільних очікувань щодо якості та безпеки результатів будівельної діяльності. Це стосується будівель, споруд, а також будівельних матеріалів і виробів, які застосовуються в процесі будівництва, з особливим акцентом на їх фізичну, санітарну та екологічну безпечність. [22, с. 6].

У зв'язку з означеним особливо актуальним є наукове осмислення інноваційних механізмів державного управління та регулювання для визначення вектору реформ у цій сфері та забезпечення зростання рівня організації виробничих процесів у сфері будівництва. Будівельна сфера відіграє ключову роль для економічного зростання, оскільки сприяє формуванню основних фондів як у виробничому, так і невиробничому секторах. Вона також забезпечує задоволення соціально-побутових потреб населення, стимулює

взаємодію з суміжними галузями, створює нові робочі місця та сприяє впровадженню інноваційних технологій у виробничі процеси. У світлі сучасних соціально-економічних викликів особливої важливості набуває формування дієвих механізмів державного управління в сфері будівництва, орієнтованих на забезпечення її довгострокового й стабільного розвитку.

При цьому важливо розуміти два важливі поняття: «державне управління у сфері будівництва» та «державне регулювання у сфері будівництва». Слід зазначити, що ці два поняття є взаємопов'язаними елементами системи забезпечення ефективного функціонування сектору будівництва, однак мають відмінності у трактуванні. Державне управління у сфері будівництва визначає стратегічні цілі, пріоритети розвитку цієї сфери та формує відповідне інституційне середовище, у якому здійснюється діяльність учасників ринку, тоді як державне регулювання у сфері будівництва забезпечує реалізацію цих цілей через встановлення правил, стандартів, норм і контрольних механізмів. Такий взаємозв'язок дозволяє державі, по-перше, координувати проєктування, виробництво, будівництво, монтаж і експлуатацію об'єктів з урахуванням економічних, технічних та соціальних аспектів, а, по-друге, підвищувати ефективність інвестицій та забезпечувати безпеку і якість будівельних робіт. Синергія управлінських рішень і регуляторних інструментів держави створює умови не тільки для сталого розвитку будівельної сфери, але й для адаптації до сучасних технологій та інтеграції української будівельної сфери у міжнародні стандарти.

Узагальнення публікацій ключових вчених, які глибоко вивчали сферу державного управління будівельною галуззю, дало змогу дати авторське визначення поняття «державне управління будівельною галуззю»: цілеспрямований вплив органів державної влади на процеси розвитку будівництва з метою реалізації державної політики, забезпечення суспільних потреб і дотримання нормативних вимог. Зважаючи на зазначене, провідними функціями державного управління будівельною галуззю є: формування нормативно-правового поля; стратегічне планування розвитку галузі; регулювання інвестиційної діяльності; контроль якості та безпеки будівельних робіт; стимулювання

інновацій та науково-технічного розвитку. У сучасних умовах реалізація цих функцій неможлива без урахування науково-технічних чинників, що визначають технологічний рівень галузі та ефективність управлінських рішень.

Слід зауважити, що державне управління будівельною галуззю дедалі більше орієнтується не лише на адміністративно-правове регулювання, а й на стимулювання науково-технічного прогресу, запровадження інноваційних технологій, застосування цифрових управлінських інструментів і дотримання принципів сталого розвитку. Тому актуалізується необхідність комплексного наукового осмислення впливу науково-технічних аспектів на процес формування і реалізації державної політики у будівельній галузі.

Науково-технічні аспекти державного управління будівельною галуззю охоплюють сукупність інструментів, методів і механізмів, спрямованих на стимулювання технологічного розвитку, використання сучасних інформаційних систем, новітніх будівельних технологій, енергоефективних та екологічно безпечних рішень. Вони формують основу для досягнення результативності управлінських рішень, мінімізації транзакційних витрат, забезпечення відкритості діяльності державних органів і підвищення якості будівельної продукції.

Особливе значення у цьому контексті має інтеграція науково-технічного прогресу у систему державного управління, що проявляється у розвитку нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності, підтримці наукових досліджень, впровадженні цифрових технологій та формуванні сучасної інфраструктури управління будівельною галуззю. Держава, виступаючи ключовим суб'єктом регулювання, забезпечує координацію дій між учасниками будівельного ринку, стимулює впровадження новітніх технологій і створює фундамент для забезпечення сталого розвитку будівельної галузі.

Науково-технічні аспекти державного управління будівельною галуззю доцільно розглядати як багатокomпонентну систему, що включає технологічні, організаційні, інформаційні, екологічні та кадрові складові. Їх взаємозв'язок визначає ступінь результативності реалізації державної політики у сфері будівництва. Зокрема, розвиток будівельних технологій без належної цифрової підтримки управлінських процесів або без удосконалення нормативного

регулювання не здатний забезпечити комплексний ефект для галузі. Структуру науково-технічних аспектів державного управління будівельною галуззю та їх вплив на перебіг цього процесу наведено на рис. 1.1.

Слід зауважити, що цифровізація є одним із ключових науково-технічних аспектів трансформації державного управління будівельною галуззю. Запровадження електронних реєстрів, цифрових платформ, геоінформаційних систем та електронних сервісів дозволяє автоматизувати управлінські процеси, скоротити строки прийняття рішень та мінімізувати корупційні ризики.

Використання цифрових інструментів сприяє підвищенню прозорості дозвільних процедур, контролю за дотриманням будівельних норм і стандартів, а також забезпечує відкритість інформації для громадськості та бізнесу. Так, Єдина державна електронна система у сфері будівництва (ЄДЕССБ) як інструмент державного управління автоматизує видачу дозволів та забезпечує прозорість науково-технічної експертизи [23], а використання системи DREAM сприяє прозорому управлінню проєктами відновлення з акцентом на енергоефективні та екологічні показники [24].

Особливе місце у системі науково-технічних аспектів займають BIM-технології (Building Information Modeling), які дозволяють забезпечити комплексне управління життєвим циклом будівельних об'єктів – від проєктування до експлуатації. Участь держави у впровадженні BIM-технологій полягає у формуванні нормативної бази, стандартизації вимог та стимулюванні використання цифрового моделювання у публічних інфраструктурних проєктах. Це забезпечує умови для покращення якості управління будівельними процесами та раціонального використання бюджетних ресурсів.

Важливим науково-технічним аспектом державного управління будівельною галуззю є кадрове та наукове забезпечення. Це пов'язано з тим, що ефективно впровадження інновацій і сучасних технологій неможливе без підготовки висококваліфікованих фахівців, готових працювати з урахуванням умов цифрової економіки.

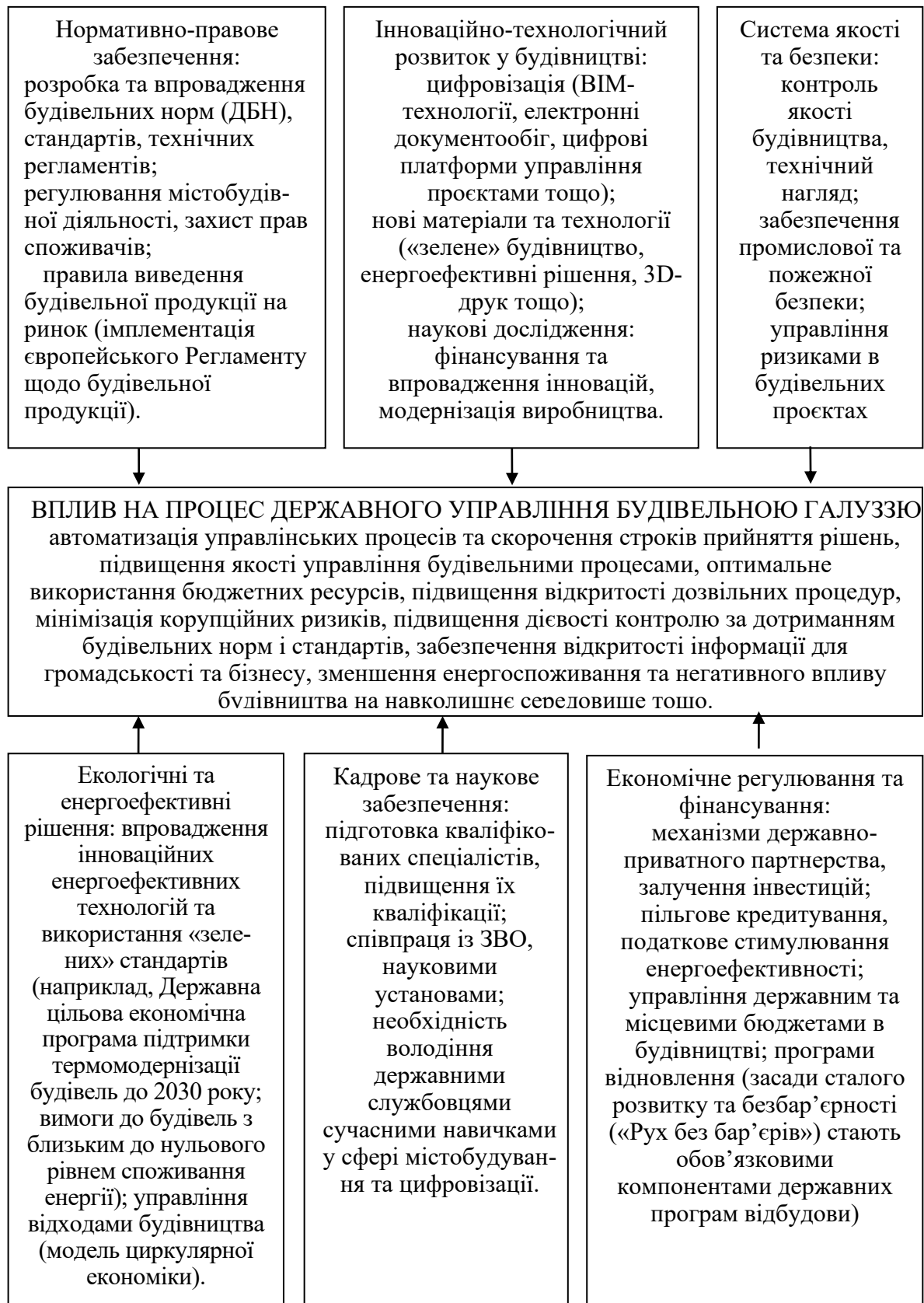

Рис. 1.1. Структура науково-технічних аспектів державного управління будівельною галуззю

Сформовано автором

Держава займає центральне місце у створенні системи професійного навчання і підвищення професійного рівня фахівців, розвитку наукових досліджень і підтримці трансферу знань у будівельну галузь.

Не менш важливими є також екологічні та енергоефективні аспекти державного управління будівельною галуззю. Це пов'язано з тим, що у сучасних умовах держава зобов'язана забезпечувати баланс між економічним розвитком і збереженням довкілля, що реалізується через запровадження екологічних стандартів, норм енергоефективності та принципів «зеленого» будівництва. Науково-технічний прогрес при цьому мотивує впровадження нових матеріалів і технологій, які зменшують енергоспоживання та негативний вплив будівництва на довкілля.

Підсумовуючи, слід зазначити, що науково-технічні аспекти державного управління будівельною галуззю формують комплексну основу для модернізації управлінських процесів, досягнення результативності реалізації політики держави у цій галузі та сприяння сталому розвитку будівельної галузі. Їх системне впровадження дозволяє адаптувати будівельну галузь до сучасних викликів, підвищити її конкурентоспроможність та досягти збалансованості між економічними, соціальними та екологічними інтересами.

1.2. Сутність механізмів державного управління: концепція та методологія

На сучасному етапі розвитку публічного управління спостерігається зростання складності соціально-економічних процесів, посилення взаємозалежності між секторами економіки та необхідністю досягнення збалансованого розвитку у період трансформаційних викликів. У цих умовах особливої актуальності набуває дослідження механізмів державного управління як інструментальної основи здійснення політики держави, зокрема у стратегічно важливих галузях економіки, до яких належить будівельна галузь.

Актуальність дослідження механізмів державного управління будівельною галуззю визначається її винятковою соціально-економічною роллю та значним впливом на рівень добробуту населення, розвиток міських і регіональних територій, а також на функціонування національної економіки загалом. Забезпечення громадян доступним і якісним житлом, формування комфортного та безпечного життєвого простору належать до ключових пріоритетів державної політики, ефективна реалізація яких безпосередньо залежить від результативності механізмів державного управління у будівельній сфері. Так, І. Драган [25] підкреслює, що ефективне управління будівельною галуззю потребує від органів влади не лише чіткого усвідомлення цілей і завдань державної політики, а й володіння комплексом механізмів та інструментів, здатних забезпечити їх практичну реалізацію.

У науковій літературі механізми державного управління розглядаються як складна багаторівнева система взаємопов'язаних елементів, що забезпечує цілеспрямований вплив держави на суспільні процеси шляхом регулювання, координації та стимулювання для досягнення визначених соціально-економічних результатів. Як зазначає В. Авер'янов, механізм державного управління є сукупністю організаційних структур, правових норм, методів і засобів, що забезпечують практичну реалізацію управлінських рішень у сфері публічної влади [26]. Аналогічної позиції дотримується О. Оболенський, який підкреслює, що механізми державного управління виконують роль «провідника» між стратегічними цілями держави та реальними управлінськими діями органів влади [27].

Концептуальні засади функціонування механізмів державного управління ґрунтуються на положеннях теорії держави і права, теорії управління, інституціональної економіки та публічного адміністрування. У межах цих підходів механізм управління трактується не тільки як набір формальних інструментів впливу, а й як динамічна система взаємодії суб'єктів і об'єктів управління, що функціонує в певному інституційному, правовому та соціально-економічному середовищі.

У вітчизняній науці державного управління сформувалося декілька підходів до трактування сутності механізмів управління. Перший підхід умовно можна визначити як структурно-функціональний, у межах якого механізм розглядається як впорядкована сукупність органів, функцій, методів і процедур управлінського впливу. Представники цього підходу (В. Бакуменко, Ю. Сурмін, А. Колодій) наголошують, що ефективність механізму визначається узгодженістю його елементів і чітким розподілом управлінських повноважень [28, 29].

Другий підхід – інструментальний, відповідно до якого механізм державного управління трактується як набір інструментів і важелів (правових, економічних, адміністративних, інформаційних), що застосовуються державою для досягнення поставлених цілей. У цьому контексті Н. Гавкалова визначає механізм державного управління як систему методів і засобів впливу на соціально-економічні процеси, що поєднує адміністративні, економічні та інституційні компоненти [30]. Такий підхід є особливо релевантним для аналізу галузевих механізмів, зокрема у будівництві, де державний вплив реалізується через нормування, ліцензування, стандартизацію, фінансове стимулювання та контроль.

Третій підхід – процесний, у межах якого механізм управління розглядається як безперервний управлінський процес, що охоплює стадії цілепокладання, планування, організації, мотивації, координації та контролю. З позицій цього підходу механізми державного управління є гнучкими системами, здатними адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Дану позицію підтримують Ю. Шаров і В. Сороко, які підкреслюють необхідність стратегічної орієнтації механізмів управління на довгострокові цілі сталого розвитку [31].

Застосування зазначених підходів до дослідження будівельної галузі дозволяє стверджувати, що механізми державного управління у цій сфері мають комплексний характер і поєднують у собі організаційні, економічні, правові та інституційні складові. Будівельна галузь як об'єкт державного управління вирізняється високим рівнем регламентованості, капіталомісткістю,

значним соціальним ефектом та мультиплікативним впливом на суміжні галузі економіки, що обумовлює специфіку формування відповідних механізмів державного управління.

У наукових працях В. Бабаєва та М. Дьоміна будівельна галузь розглядається як системоутворюючий елемент економіки, що забезпечує розвиток виробничої та соціальної інфраструктури територій і потребує активної участі держави у формуванні правил функціонування ринку [32, 33]. Відповідно, механізми державного управління будівельною галуззю мають бути спрямовані не лише на контроль і регулювання, але й на створення сприятливого середовища для інвестиційної активності, інновацій та сталого розвитку.

Механізм державного управління будівельною галуззю є комплексом взаємопов'язаних і взаємодіючих компонентів, спрямованих на реалізацію політики державу у будівництві, яка функціонує в Україні та країнах Європейського Союзу й охоплює різні функціональні компоненти. У такому ж контексті визначають коло механізмів державного управління будівельною галуззю, тільки у сфері капітального будівництва, Ігор та Галина Куспляки. На думку цих дослідників, у розвинених зарубіжних країнах правовий механізм виступає базовою основою забезпечення стандартів і безпеки будівель та споруд, що відображено у систематизованому будівельному законодавстві, сформовано-му відповідно до принципу «Safety first» («безпека понад усе») [34, с. 49-50].

Наявні у науковій літературі існує велика різноманітність класифікацій механізмів державного управління, які базуються на різноманітних підходах і критеріях. Традиційно виокремлюють нормативно-правові, організаційно-економічні, фінансово-економічні, адміністративно-розпорядчі, соціально-психологічні, інформаційно-комунікаційні та інші механізми. При цьому низка дослідників, зокрема Т. Ганцюк [35], Н. Мирна [36], Ю. Ульянов [37], наголошують на доцільності застосування комплексного підходу до

розроблення та впровадження у будівельну галузь механізмів державного управління.

Варто відзначити, що питання механізмів державного управління будівельною галуззю є предметом активного наукового аналізу. Так, М. Кізім зосереджує увагу на фінансово-економічних механізмах, зокрема іпотечному кредитуванні та бюджетному фінансуванні [38, с. 85], тоді як М. Корбецький досліджує механізми державно-приватного партнерства у сфері будівництва [39, с. 56].

Попри наявність значного масиву наукових досліджень, присвячених окремим проблемам управління житлово-будівельною сферою, слід констатувати відсутність цілісного аналізу механізмів державного управління житлово-будівельною галуззю в умовах сучасних викликів, що постають перед нашою країною. Особливого значення набуває дослідження ефективності зазначених механізмів в умовах дії воєнного стану, що актуалізує необхідність формування результативних інструментів відбудови, реконструкції та реновації житлового фонду.

Розгляд основних механізмів державного управління є доцільним розпочати з нормативно-правового механізму. Варто зауважити, що поняття «нормативно-правовий механізм державного управління» не має єдиного усталеного тлумачення у науковій літературі. Дослідники часто оперують суміжними категоріями, такими як «правовий механізм», «правове регулювання» або «механізм правового регулювання», не завжди роблячи акцент на його управлінській природі. Водночас окремі наукові підходи, з певною адаптацією, можуть бути застосовані до аналізу будівельної галузі як об'єкта державного управління.

Так, О. Рогова визначає правові механізми як сукупність взаємопов'язаних юридичних інструментів, нормативно закріплених і спрямованих на досягнення визначеної мети, будучи необхідними та достатніми для її реалізації. Авторка підкреслює, що у сучасній юридичній науці категорія «правовий механізм» не має чіткого загальнотеоретичного

визначення, а одним із ключових підходів щодо її дослідження є інструментальна концепція, відповідно до якої позитивне право та його елементи розглядаються як засоби досягнення суспільно значущих цілей [40, с. 423].

Іншу позицію представляє О. Скаун, яка трактує механізм правового регулювання як впорядковану систему правових засобів, спрямованих на подолання перешкод у реалізації та захисті інтересів суб'єктів права [41, с. 325]. З урахуванням галузевої специфіки це визначення може бути адаптоване до будівельної галузі шляхом уточнення ролі суб'єктів державного управління у процесі розроблення і реалізації певних правових інструментів.

У наукових працях В. Бакуменка нормативно-правовий механізм державного управління описується як комплекс нормативно-правових актів, які спрямовані на виконання регуляторно-координаційної та контрольної функції щодо суб'єктів управління для досягнення суспільно значущих результатів [42, с. 45]. Такий підхід акцентує увагу на інституційній та регуляторній функціях права у системі державного управління.

Т. Король доповнив зазначені підходи і наголосив на функціональному призначенні нормативно-правового механізму, розглядаючи його як правову основу здійснення політики держави, спрямованої на використання інструментів регулювання, стимулювання та контролю у відповідній сфері [43, с. 58].

Узагальнення наведених наукових позицій із урахуванням особливостей державного управління дозволяє визначити нормативно-правовий механізм державного управління як систему взаємопов'язаних правових засобів (норм, принципів, інститутів), що формуються, санкціонуються та забезпечуються державою й уповноваженими суб'єктами публічної влади для упорядкування суспільних відносин у відповідній сфері і реалізації цілей державної політики.

З урахуванням проведеного теоретичного дослідження та галузевої специфіки можна стверджувати, що нормативно-правовий механізм державного управління будівельною галуззю являє собою ієрархічно структуровану сукупність загальнообов'язкових, формально визначених

правових норм, які встановлюються, санкціонуються та гарантуються державою, а також міжнародних нормативно-правових актів, ратифікованих Україною. Зазначені норми орієнтовані на упорядкування суспільних відносин у сфері будівництва, зокрема житлового будівництва, містобудування, архітектурної діяльності, житлово-комунального господарства та суміжних сфер (рис. 1.2).

Дослідження ключових нормативно-правових актів, що визначають процеси державного управління будівельною галуззю в Україні, свідчить про їх значну кількість та комплексне охоплення різноманітних аспектів функціонування галузі, що відображено у табл. А.1 додатка А. Поряд із Законами України суттєве значення у структурі нормативно-правового механізму мають підзаконні нормативно-правові акти, які приймаються органами виконавчої влади. Такі акти деталізують норми законодавства, визначають конкретні процедури, правила та інструменти здійснення політики держави у будівельній галузі.

Особливе місце серед підзаконних актів належить постановам Уряду України. Кабінет Міністрів України, як найвищий орган у системі органів виконавчої влади, приймає рішення, які охоплюють широкий спектр питань у сфері містобудування, житлового будівництва, а також житлово-комунального господарства, забезпечуючи координацію та узгодженість державної політики у цій галузі (див. табл. А.1 додатка А).

Вагомим елементом нормативно-правового регулювання будівельної галузі є також державні стандарти України (ДСТУ) і державні будівельні норми (ДБН), які встановлюють технічні, якісні та безпекові вимоги до об'єктів будівництва, будівельних матеріалів і процесів (табл. А.1 додатка А).

Формування та реалізація державної політики у будівельній галузі України здійснюється не лише під впливом внутрішніх соціально-економічних чинників, а й з урахуванням міжнародних зобов'язань держави. Міжнародно-правові акти визначають загальні принципи розвитку галузі та встановлюють мінімальні стандарти у житлово-будівельному секторі, дотримання яких є обов'язковим для України.

Умовні позначення: ЖБК – житлово-будівельні кооперативи; ФФБ – фонди фінансування будівництва; ДПП – державно-приватне партнерство; ПЦМ – програмно-цільовий метод; ДАБК – державний архітектурно-будівельний контроль; ДІАМ – Державна інспекція архітектури та містобудування; ГК – громадський контроль; BIM – Building Information Modeling

Рис. 1.2. Механізми державного управління будівельною галуззю та їх складові

Складено автором

Суттєвий вплив на житлово-будівельний сектор має Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 року [44], у статті 11 якого закріплено право кожної особи на певний рівень життя, який включає право на житло. Незважаючи на загальний характер цього документа, він покладає на держави-учасниці обов'язок застосовувати певні заходи для реалізації зазначеного права. Зміст цього положення деталізується у Зауваженні загального порядку № 4 Комітету ООН з економічних, соціальних і культурних прав «Право на достатнє житло» [45], де акцентовано увагу на таких складових, як доступність житла, його придатність для проживання, наявність необхідної інфраструктури та правова захищеність володіння.

Важливе значення для формування державної житлово-будівельної політики має Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 року [46], яка ратифікована у 2006 році нашою країною. Зокрема, стаття 31 Європейської соціальної хартії покладає на держави обов'язок забезпечувати доступ до житла належної якості, здійснювати заходи щодо запобігання та зменшення масштабів бездомності, а також підвищувати доступність житла для соціально вразливих верств населення.

Окремі положення Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (підписана у 2014 році) [47] також напряму відносяться до житлово-будівельної сфери. Наприклад, Україна поклала на себе обов'язок відносно імплементації Директиви 2010/31/ЄС про енергетичну ефективність будівель [48]. Це означає забезпечення зростання рівня енергоефективності житлового фонду, а також використання системи сертифікації енергоефективності об'єктів житлового фонду (будівель, споруд тощо).

Прямий зв'язок із будівельною галуззю мають і Цілі сталого розвитку ООН до 2030 року (схвалені у 2015 році). Наприклад, досягнення Цілі 11 «Сталий розвиток міст і громад» [49] орієнтується на забезпечення населення безпечним, доступним та екологічно сталим житлом, а також спрямована на підвищення якості життєвих умов у міських агломераціях. Дж. Котарі зазначає, що досягнення

Цілей сталого розвитку потребує комплексного підходу до вирішення житлових питань і забезпечення громадян належними умовами проживання [50, р. 48].

Окрім внутрішніх нормативно-правових факторів, на формування та розвиток будівельної галузі в Україні значний вплив мають міжнародні юридичні акти. Серед них слід зазначити Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року [51], яка у статті 8 гарантує право на повагу до приватного й сімейного життя, включно з правом на житло. Варто також зважати на рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи, які стосуються житлової політики для малозабезпечених сімей [52], а також Керівні принципи ООН з питань бізнесу і прав людини [53], які встановлюють вимоги до відповідальності суб'єктів будівельної діяльності щодо дотримання прав людини.

Таким чином, міжнародні нормативно-правові акти мають значний вплив на формування та впровадження державної політики України у будівельній галузі, визначаючи базові принципи, стандарти та стратегічні орієнтири її розвитку.

Пропонується перейти до дослідження наукових підходів щодо трактування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю, представлених у фахових джерелах. Зокрема, П. Єгоров та Ю. Лисенко інтерпретують організаційно-економічний механізм як комплексну систему, яка формує цілі та стимули, забезпечуючи в процесі трудової діяльності перетворення матеріальних і духовних потреб членів суспільства в рух ресурсів виробництва та кінцеві результати економічної діяльності. Ці результати, своєю чергою, орієнтовані на задоволення платоспроможного попиту споживачів [54, с. 86].

Інший підхід представлений А. Гончаруком, який визначає організаційно-економічний механізм як систему, що включає методи, операції, важелі впливу, організаційні структури та взаємозв'язки між ними. Ця система визначає сутність і логіку управлінських процесів, забезпечуючи їхню цілісність і ефективність [55, с. 170].

У свою чергу, О. Грішнова та О. Василик трактують організаційно-економічний механізм як цілісну інтегровану систему, що поєднує організаційні та економічні складові впливу на управління, у межах якої здійснюється цілеспрямоване перетворення управлінського впливу суб'єктів на об'єкт управління та формується відповідна результативна реакція [56].

У межах цього дослідження доцільним є тлумачення поняття «організаційно-економічний механізм державного управління будівельною галуззю» як сукупність взаємопов'язаних організаційних структур, економічних методів, інструментів і важелів державного впливу у партнерстві з інститутами громадянського суспільства, за допомогою яких забезпечується розроблення та впровадження дієвої політики держави у сфері будівництва, регулювання інвестиційно-будівельної діяльності, координація дій суб'єктів галузі, формування сприятливого середовища для функціонування галузі та досягнення сталого розвитку з урахуванням суспільних, економічних і екологічних інтересів (див. рис. 1.2).

В умовах дефіциту ресурсів і необхідності розв'язання складних соціально-економічних завдань програмно-цільовий метод набуває особливої значущості у системі державного управління. У будівельній галузі він виступає важливою складовою організаційно-економічного механізму, оскільки дає змогу зосереджувати управлінські зусилля та фінансові ресурси на досягненні чітко окреслених цілей і завдань у визначені часові рамки.

Зміст програмно-цільового методу полягає у формуванні комплексної системи управління, яка охоплює повний управлінський цикл: від визначення стратегічних цілей і пріоритетів до розроблення конкретних заходів, їх ресурсного забезпечення, організації реалізації, а також здійснення моніторингу й оцінювання отриманих результатів.

Одним із ефективних організаційно-економічних інструментів у будівельній сфері є державно-приватне партнерство (ДПП). Аналіз діючої законодавчої бази

України підтверджує існування необхідних умов для його впровадження. Наприклад, Закон України «Про державно-приватне партнерство» [57] встановлює основні форми, принципи, а також напрями реалізації ДПП. Крім того, цей Закон також упорядковує відносини між державними та приватними партнерами. Водночас Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» [58] передбачає можливість реалізації містобудівних проєктів із використанням механізмів ДПП.

Житлово-будівельні кооперативи (ЖБК) та фонди фінансування будівництва (ФФБ) посідають важливе місце серед нетрадиційних джерел фінансування житлового будівництва, що забезпечують залучення коштів населення. Основна функція ЖБК і ФФБ полягає в акумулюванні фінансових ресурсів населення та орієнтації цих ресурсів на будівництво житла. ЖБК функціонують як неприбуткові об'єднання громадян, створені для задовільнення потреб у будівництві житла своїх членів шляхом сплати пайових внесків. ФФБ, у свою чергу, формуються забудовниками чи уповноваженими особами банківських установ з метою фінансування будівництва певних об'єктів: інвестори укладають відповідні договори з фондом, здійснюють фінансування цього процесу, а тоді вже забудовник зобов'язується зводити житло та передавати його у користування.

Підвищити доступність житла та активізувати залучення заощаджень населення у будівельну галузь здатний безперервний розвиток інститутів колективного інвестування у житлове будівництво, зокрема ЖБК та ФФБ. Водночас, як зазначає Л. Лісогор, реалізація цього потенціалу потребує вдосконалення законодавчої бази, посилення нагляду за забудовниками й управителями фондів, а також підвищення фінансової обізнаності громадян [59, с. 128].

Іноземні інвестиції відіграють ключову роль у фінансуванні будівельної галузі та житлово-комунального сектору України, особливо за умов обмеженості внутрішніх фінансових ресурсів. Вони можуть надходити у вигляді прямих

вкладень у будівельні проекти, інвестування в цінні папери національних забудовників, а також у формі кредитних ресурсів, які надаються іноземними банківськими установами та міжнародними фінансовими організаціями.

Саме тому важливим завданням держави є створення сприятливого інвестиційного середовища, яке передбачає досягнення економічної та політичної стабільності, дерегуляцію дозвільних процедур, зменшення адміністративного навантаження на бізнес, підвищення передбачуваності регуляторного середовища та його прозорості, забезпечення гарантій захисту прав власності й інвесторів, протидію корупції та розвиток інфраструктури. Як зазначає А. Богданенко, саме створення таких умов є необхідною передумовою активізації притоку іноземного капіталу в будівельну галузь [60, с. 176].

Відносно новим для наукового дискурсу є поняття «фінансово-економічний механізм державного управління», яке не має усталеного тлумачення. Найчастіше його розглядають як складову ширшого організаційно-економічного механізму. Наприклад, А. Гнатенко і М. Латинін [61, с. 51] у рамках дослідження стратегічного планування регіонального розвитку визначають фінансово-економічний механізм як сукупність інструментів, що ґрунтуються на певних засадах і використовуються шляхом впровадження конкретних методів та ресурсів з метою досягнення бажаної стратегічної мети.

Ю. Сафонов та Г. Григор'єв розглядають механізм державного регулювання фінансово-економічних процесів як складну багатокomпонентну й складну систему, яка характеризується узгодженістю елементів, високою функціональністю та результативністю. Вона охоплює генеральну мету, основні функції, принципи й широкий спектр регуляторних заходів, спрямованих на вплив суб'єктів макроекономічного середовища на об'єкти регулювання. Цей вплив здійснюється за допомогою спеціальних методів і важелів, враховуючи напрямки розвитку національної економіки [62].

Більш узагальнене визначення пропонує І. Розпутенко, розглядаючи фінансово-економічний механізм як систему фінансових та економічних інструментів, важелів, методів і форм, які використовуються органами влади з метою регулюючого впливу на соціально-економічні процеси і забезпечуючи досягнення певних цілей [63, с. 112].

З урахуванням специфіки державного управління та узагальнюючи вищенаведені підходи, фінансово-економічний механізм державного управління будівельною галуззю доцільно визначати як сукупність взаємопов'язаних фінансових та економічних важелів, інструментів, методів і процедур, які застосовуються органами влади цілеспрямовано для акумулювання, розподілу, перерозподілу та результативного використання широкого спектру фінансових ресурсів, регулювання і стимулювання розвитку економічних відносин у будівельній галузі з метою забезпечення доступним і якісним житлом населення, а також досягнення інших цілей будівельної політики держави (див. рис. 1.2).

Бюджетне фінансування виступає одним із базових складників фінансово-економічного механізму державного управління будівельною галуззю. Воно передбачає використання бюджетних коштів для будівництва соціального житла, реалізації важливих житлових програм, реконструкції та модернізації об'єктів житлового фонду, а також надання фінансової допомоги громадянам у вирішенні житлових питань.

Важливим інструментом практичної реалізації будівельної політики держави є фінансування загальнодержавних і регіональних житлових програм. У різні періоди в Україні діяли такі програми, як «Забезпечення молоді житлом» [64] (втратила чинність), «Власний дім», «Доступне житло». Зараз здійснюється програма «ЄОселя», в рамках якої надаються пільгові іпотечні кредити населенню за ставками 3 % та 7 % річних [65]. Фінансування цієї програми здійснюється за допомогою Української фінансової житлової компанії.

Одним із ключових напрямів бюджетного фінансування є надання субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам для будівництва житла. Ці кошти можуть бути використані, зокрема, для забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб, учасників бойових дій та постраждалих внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС. Кабінетом Міністрів України визначаються як механізм, так і порядок надання таких субвенцій. Забезпечення соціальним житлом і реалізація заходів з оновлення житлового фонду є ключовими функціями держави, особливо за умов, коли значна частина громадян не може самостійно вирішити власне житлове питання через ринкові обставини. Законодавче регулювання і основи, що стосуються формування та управління житловим фондом соціального призначення, встановлені в Законі України «Про житловий фонд соціального призначення» [66]. Водночас обсяги бюджетних ресурсів, що спрямовуються на будівництво соціального житла, поки що залишаються вкрай обмеженими.

На розвиток будівельної галузі суттєво впливає податкова політика, формуючи умови через систему нарахування податків і внесків, які зобов'язані сплачувати учасники ринку нерухомості та будівельні компанії. Такі ключові платежі, як податок на прибуток підприємств, податок на додану вартість, податок на нерухоме майно, земельний податок і податок на доходи фізичних осіб, прямо відображаються на фінансових результатах діяльності забудовників, інвесторів і впливають на платоспроможність громадян – покупців чи орендарів житла. У цьому контексті застосування податкових пільг може розглядатися як дієвий механізм стимулювання розвитку ключових напрямів житлового будівництва.

Іпотечне кредитування належить до ключових фінансово-економічних механізмів, які спрямовані на забезпечення житлом населення у ринкових умовах. Воно дозволяє населенню придбати житло без необхідності одразу сплачувати його повну вартість, базуючись на наданні довгострокових кредитів під заставу нерухомого майна. В Україні Закон України «Про іпотеку» [67] визначає правові засади іпотечного кредитування. Незважаючи на це, іпотечний ринок поки що

залишається недостатньо розвиненим, а іпотечні кредити – малодоступними для більшості населення. З метою підвищення доступності іпотеки держава реалізує програми підтримки, які передбачають надання державних гарантій, здешевлення кредитів або часткову компенсацію відсоткових ставок. Перспективним шляхом подальшого розвитку іпотечного ринку є формування вторинного іпотечного ринку, а також широкого спектру механізмів рефінансування іпотечних кредитів, наприклад, за активної участі Державної іпотечної установи [68].

Важливе місце у системі фінансово-економічних інструментів соціальної політики займають житлові пільги та житлові субсидії, які зорієнтовані на підтримку соціально вразливих верств населення. У багатьох країнах світу є поширеною практика надання таких субсидій і пільг. В Україні постановою Кабінету Міністрів України «Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива» [69] регулюється питання їх призначення. Постанова періодично оновлюється, наприклад, Постановою № 521 від 08.05.2024 р. [70], що стосується питань надання субсидій, підкреслюючи актуальність цього механізму соціального захисту. Субсидії надаються домогосподарствам, у яких витрати на оплату житлово-комунальних послуг перевищують визначену частку їхнього сукупного доходу.

Для певних категорій громадян, які потребують особливої державної підтримки, передбачені пільгові умови для придбання житла. Серед них можна виділити молоді сім'ї, внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців, учасників бойових дій, а також осіб, які постраждали від наслідків аварії на ЧАЕС. Передбачені пільги можуть реалізовуватися у формі пільгового іпотечного кредитування, а також у формі часткової компенсації вартості житла чи надання житла на умовах соціального найму.

Одним із альтернативних інструментів для фінансування придбання житла є житловий лізинг (або лізинг житла), базовим принципом реалізації якого є довгострокова оренда нерухомості з можливістю її подальшого викупу. Це може зацікавити осіб, які не готові брати на себе довгострокові кредитні зобов'язання або не мають доступу до іпотечного кредитування. Проте розвиток житлового лізингу в Україні наразі обмежений через відсутність спеціального законодавчого регулювання та недостатній розвиток ринку лізингових послуг. Один із дослідників у цій сфері С. Іванов зазначає, що житловий лізинг має потенціал стати дієвим інструментом для підвищення доступності житла, але для цього потрібно створити відповідну правову та економічну базу [71, с. 56]. В Україні Закон «Про фінансовий лізинг» встановлює загальні засади лізингових операцій, проте не враховує особливостей будівельної галузі, що суттєво стримує розвиток цього напрямку.

В українській науковій літературі інформаційно-аналітичний механізм трактується як один із основних інструментів досягнення ефективності процесів управління організаціями (установами). Так, В. Бакуменко трактує його як комплекс технологій, методів і засобів, призначених для збору, обробки, аналізу і використання інформації для прийняття управлінських рішень в органах публічної влади [73, с. 35].

Наприклад, такий науковець, як О. Оболенський, також наголошує на тому, що інформаційно-аналітичний механізм є фундаментом прийняття обґрунтованих управлінських рішень в органах публічної влади, бо спирається на сучасні підходи до аналізу даних та використання інформаційно-комунікаційних технологій у державному управлінні [74, с. 42].

У зарубіжній науковій літературі цей механізм переважно аналізується в контексті стратегічного планування. Зокрема, Т. Дай трактує його як систему, що поєднує інформаційні ресурси, знання та аналітичний інструментарій для забезпечення процесу ухвалення рішень у сфері політики держави [75, р. 102]. У

продовження цього М. Андерсон визначає інформаційно-аналітичний механізм як впорядкований комплекс процедур збору, оброблення та інтерпретації інформації, який дає можливість органам публічного управління оперативно коригувати управлінські дії відповідно до змін оточуючого середовища [76, р. 85].

Узагальнення наведених наукових підходів з урахуванням особливостей державного управління дає підстави розглядати інформаційно-аналітичний механізм державного управління як цілісну систему організаційних структур, методів і процедур, інформаційних ресурсів, технологій, спрямованих на забезпечення збору, оброблення, аналізу, збереження та поширення інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, проведення моніторингу й оцінювання ефективності політики держави у певній сфері, а також належного інформування громадськості.

Стосовно будівельної галузі це поняття доцільно конкретизувати як сукупність організаційних структур, методів та процедур, технологічних рішень, інформаційних систем, які забезпечують збір, накопичення, опрацювання, аналіз і поширення інформації щодо стану житлового фонду, функціонування ринку житла, діяльності суб'єктів будівництва, реалізації житлових програм та інших релевантних процесів, необхідних для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень, здійснення прогнозування, моніторингу та оцінювання результативності політики держави у будівельній галузі, а також створення належного інформаційного забезпечення для громадськості та учасників ринку (див. рис. 1.2).

Результативне державне управління будівельною галуззю неможливе без використання сучасних та ефективних інформаційно-аналітичних інструментів, що сприяють встановленню дієвого зворотного зв'язку між органами влади та громадськістю, дозволяють оцінювати результати реалізації політики держави та оперативно вносити необхідні корективи. Ключове місце серед таких інструментів належить системам моніторингу та оцінювання результативності політики держави.

Створення системи індикаторів виступає базовою передумовою реалізації якісного моніторингу стану будівельної галузі. Така система має бути комплексною, охоплюючи ключові напрями розвитку галузі, і забезпечувати можливість аналізу як кількісних, так і якісних показників. Результати моніторингових досліджень та оцінки є основою для коригування управлінських рішень, що, у свою чергу, сприяє підвищенню ефективності державної політики та її адаптації до умов динамічного соціально-економічного середовища. Отримані дані повинні слугувати джерелом для розроблення нових стратегічних програм, вдосконалення існуючих заходів і перегляду нормативно-правових актів, які регулюють відповідну сферу. Наприклад, у випадку виявлення недостатньої результативності програми пільгового іпотечного кредитування через надмірну жорсткість вимог до потенційних позичальників доцільним є перегляд умов програми з метою забезпечення її доступності для ширшого кола учасників та досягнення більш збалансованого впливу на розвиток будівельної галузі.

Одним із ключових напрямів удосконалення інформаційного забезпечення у сфері житлового будівництва є формування єдиної інформаційної системи. Певні заходи у цьому напрямі вже реалізовано, зокрема впроваджено Єдину державну електронну систему у сфері будівництва (ЄДЕССБ) [77], основним призначенням якої є забезпечення прозорості будівельних процедур та відкритого доступу до інформації щодо об'єктів будівництва. Разом із тим, її функціональні можливості потребують подальшого розвитку та розширення.

Важливим елементом інформаційного забезпечення є відкритість і доступність відомостей щодо житлових програм, діяльності забудовників та містобудівної документації. Закон України «Про доступ до публічної інформації» [78] гарантує громадянам право на отримання інформації, яка перебуває у розпорядженні органів публічної влади. У зв'язку з цим органи публічної влади повинні публікувати відомості про власну діяльність, у тому числі у сфері житлового будівництва, через офіційні вебресурси та інші відкриті інформаційні

джерела.. Наприклад, на офіційному вебсайті Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України [79], тобто центрального органу виконавчої влади, відповідального за формування державної політики у сфері розвитку громад, територій та інфраструктури, повинна розміщуватися інформація щодо державних житлових програм, стратегічних документів і планів розвитку галузі, тоді як на інформаційних ресурсах органів місцевого самоврядування мають бути доступні містобудівна документація, дані про забудовників і об'єкти будівництва.

Вагомим засобом реалізації державної політики у сфері житла та будівництва є організація інформаційно-роз'яснювальних заходів, спрямованих на підвищення обізнаності населення. Громадянам необхідно забезпечити доступ до інформації про їхні права та обов'язки у житловій сфері, механізми отримання державної підтримки, умови участі у житлових програмах, а також діяльність забудовників і управителів житлового фонду. Такі кампанії можуть здійснюватися шляхом використання засобів масової інформації, соціальних мереж, розповсюдження друкованих матеріалів, організацію семінарів і тренінгів. Наприклад, надання роз'яснень щодо переваг створення ОСББ може стимулювати активнішу участь громадян в управлінні власним житлом.

Аналітичне забезпечення є ключовим елементом результативного державного управління будівельною галуззю. Воно передбачає систематичне збирання, оброблення та аналізу інформації, необхідної для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень, а також для оцінювання результативності реалізації політики держави у цій галузі.

Так, одним із пріоритетних напрямів аналітичної діяльності є дослідження житлового ринку, включно з оцінкою співвідношення попиту та пропозиції. Здійснення таких досліджень сприяє виявленню ключових тенденцій розвитку ринку, аналізу рівня задоволеності населення житловими умовами, ідентифікації основних чинників ціноутворення та прогнозування майбутніх потреб у житлі. В

Україні ці функції виконують Державна служба статистики України разом із науково-дослідними установами й аналітичними центрами.

Прогнозування розвитку будівельної галузі посідає важливе місце в стратегічному плануванні, оскільки його основою має слугувати комплексний аналіз демографічних і міграційних процесів, макроекономічних тенденцій і оцінка впливу державної політики на галузеву динаміку. Застосування прогнозних розрахунків дає змогу органам державного управління своєчасно виявляти потенційні ризики та розробляти довгострокові управлінські стратегії.

Одним із центральних аспектів аналітичної підтримки є розробка інформаційно-аналітичних матеріалів для органів державної влади. Ці матеріали повинні включати результати ґрунтовних досліджень, аналіз ефективності реалізації державної політики, рекомендації щодо її вдосконалення, а також систематичне узагальнення міжнародного досвіду. Забезпечення високоякісної аналітичної основи є ключовою передумовою для прийняття обґрунтованих і ефективних управлінських рішень у сфері житлового та будівельного господарства.

Отже, інформаційно-аналітичне забезпечення виступає одним із базових механізмів державного управління будівельною галуззю, забезпечуючи її ефективності, прозорості та обґрунтованості. Створення інтегрованої інформаційної системи, надання відкритого доступу до даних, здійснення інформаційних кампаній і розвиток аналітичної діяльності – включно з дослідженнями ринку житла, прогнозуванням галузевого розвитку та підготовкою аналітичних матеріалів – є необхідними передумовами ефективного реалізації будівельної та житлової політики держави і досягнення її стратегічних цілей.

Наступним доцільно розглянути поняття «контрольно-наглядовий механізм», яке не має усталеного та загальновизнаного трактування у фаховій літературі, зокрема у провідних публікаціях іноземних дослідників. Проте, у вітчизняній

науковій думці наявні підходи, що дозволяють розкрити зміст цього явища та сформулювати узагальнене, зокрема авторське, бачення його сутності.

Так, О. Пархоменко-Куцевіл і В. Шойко, розглядаючи систему публічного управління, трактують контроль як систематичний процес моніторингу відповідності функціонування керованого об'єкта встановленим стандартам. Вони підкреслюють, що контроль включає виявлення відхилень у виконанні поставлених завдань, аналіз їх причин і оцінку наслідків для системи управління. Основною метою такого контролю є забезпечення законності, підтримання дисципліни та підвищення ефективності управлінської діяльності [80, с. 80]. Це трактування доцільно розширити шляхом включення наглядової складової та адаптації його до категорії механізму.

О. Оболенський та Н. Обушна трактують державний контроль як комплексну систему моніторингу та перевірки, орієнтовану на забезпечення відповідності функціонування об'єкта прийнятим управлінським рішенням [81, с. 122]. Хоча це визначення зосереджене на державі як ключовому суб'єкті цього контролю, воно може бути розширене до ширшого контексту публічного управління.

У дослідженнях М. Терещенка державний контроль ідентифікується як форма здійснення управління державою, яка орієнтована на перевірку дотримання законодавства з метою запобігання відхиленням від установлених норм і правил [82, с. 120]. Такий підхід робить акцент на попереджувальному характері контрольної діяльності.

З урахуванням наведених наукових підходів, контрольно-наглядний механізм державного управління будівельною галуззю доцільно визначити як сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих інститутів (органи влади, громадські об'єднання), нормативно-правових актів (правила, інструкції, стандарти, будівельні норми), процедурних аспектів (дозвільні процеси, ліцензування, сертифікація), інструментарію (інформаційно-комунікаційні системи, санкційні

механізми, правовий захист) та методів (перевірки, експертна оцінка, моніторинг), за допомогою яких суб'єкти владних повноважень проводять систематичне спостереження, перевірку, контроль і оцінювання функціонування галузі житлового будівництва, містобудування та управління житловим фондом щодо її відповідності стандартам, встановленим вимогам, правилам для гарантування законності, якості, безпеки та ефективності, а також захист прав і законних інтересів населення країни.

Контрольно-наглядовий механізм виступає органічною складовою системи державного управління будівельною галуззю, оскільки він забезпечує дотримання усіма учасниками будівельного процесу законодавчих норм, будівельних стандартів і правил. Ефективно організований контроль і нагляд є необхідною умовою гарантування безпеки житлового будівництва та його якості, а також для захисту прав та інтересів громадян (див. рис. 1.2.).

Базовою складовою контрольно-наглядового механізму у будівельній галузі виступає Державний архітектурно-будівельний контроль (ДАБК), який здійснюється уповноваженими органами публічної влади. В Україні, внаслідок проведеної реформи системи ДАБК, відповідні функції були передані новоствореній у 2020 році Державній інспекції архітектури та містобудування України (ДІАМ) [83].

Значним доповненням до державного контролю в будівельній сфері є громадський контроль, який здійснюється інститутами громадянського суспільства, об'єднаннями громадян та окремими особами, що зацікавлені у забезпеченні дотримання норм законодавства та захисті прав населення у цій галузі. Як зазначає Ю. Заїка, громадський контроль слугує ефективним засобом підвищення прозорості та підзвітності будівельної діяльності, забезпечує можливість безпосереднього впливу громадян на управлінські процеси, сприяє захисту їхніх інтересів і підвищенню якості будівництва [84, с. 30].

До основних форм і інструментів громадського контролю належать проведення громадських слухань і обговорень містобудівної документації та проєктів забудови; громадський моніторинг ходу будівельних робіт; подання звернень до забудовників та органів влади щодо усунення виявлених порушень; судові оскарження неправомірних дій; організація інформаційних кампаній з метою привернення уваги до проблем галузі; створення та діяльність громадських рад. Нормативно-правову основу реалізації громадського контролю становлять Закон України «Про громадські об'єднання» [85] і Закон України «Про звернення громадян» [86].

Важливе місце у системі регулювання будівельної галузі займають також механізми ліцензування та сертифікації, орієнтовані на забезпечення високого рівня якості та безпеки будівельних робіт. Процедура ліцензування у цій сфері проводиться згідно із Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [87] та постановою Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію органів державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду» [88]. Застосування цього інструменту дає змогу державі контролювати професійний рівень суб'єктів будівельного ринку, встановлювати кваліфікаційні вимоги до виконавців робіт та забезпечувати мінімальні стандарти якості будівельної галузі.

Сертифікація будівельних матеріалів і виробів є обов'язковою складовою гарантування їх відповідності вимогам безпеки та якості. Відповідно до чинного законодавства України (станом на 2026 рік), процедури сертифікації та декларування відповідності будівельної продукції регулюються Технічним регламентом, гармонізованим із Регламентом Європейського Союзу № 305/2011 щодо будівельної продукції. Як підкреслює Х. Біркеланд, сертифікація будівельних матеріалів виступає важливим інструментом захисту прав споживачів і забезпечення безпеки житлово-комунального сектору, зокрема житлового будівництва [89, р. 56].

Термін «інноваційний механізм» у науковій літературі не має уніфікованого чи загальновизнаного тлумачення, і його розуміння варіюється в залежності від конкретної галузі та обставин. Проте можна виділити низку авторів, які трактують зміст цього механізму з різних наукових позицій. Так, О. Амоша, В. Вишневський та Л. Збаразька розглядають інноваційний механізм як комплекс правових, інституційних та організаційно-економічних заходів, які орієнтовані на заохочення інноваційної активності та формування належних умов для створення, впровадження та комерційного використання нововведень [90, с. 42]. Цей підхід вчених зосереджує увагу на виконанні інструментальної функції механізму та на необхідності стимулювання нововведень.

Л. Федулова визначає інноваційний механізм як систему компонентів, що охоплює інституційні засади, інфраструктурні елементи, фінансові та людські ресурси, інформаційну підтримку, а також методики та засоби управління інноваційними процесами [91, с. 48]. Ця дефініція акцентує увагу на системній природі механізму, а також окреслює його основні структурні елементи.

І. Крюкова розглядає інноваційний механізм як інтеграцію взаємозалежних інструментів, методів і форм адміністративного впливу, завдяки яким забезпечується виконання цілей інноваційного розвитку. У підході Ковальської Л. Л. та Салівончик О. М. зосереджується увага на управлінській складовій інноваційного механізму, а також на його орієнтації на реалізацію бажаних результатів інноваційного розвитку [92, с. 76]. Інноваційний механізм ці вчені розглядають як сукупність інструментів, способів та форм адміністративного впливу, які спрямовані на ефективну реалізацію цілей інноваційної діяльності.

У контексті державного управління будівельною галуззю інноваційний механізм доцільно розглядати як комплекс взаємозумовлених організаційних, правових, інституційних, економічних та соціокультурних чинників, а також форм управлінського впливу, методів і інструментів, які використовуються з метою мотивування інноваційної діяльності, розробки, впровадження та розповсюдження

нововведень для забезпечення стабільного розвитку галузі та зростання її конкурентоспроможності. Більш конкретно, інноваційний механізм державного управління будівельною галуззю являє собою сукупність взаємодіючих організаційних, правових, технологічних, інституційних, економічних та інформаційних засобів, форм та методик, які використовуються суб'єктами державного управління з метою заохочення створення, інтеграції та розповсюдження інновацій у будівельній галузі (включаючи реконструкцію, експлуатацію та управління житлом, а також у містобудівній діяльності). Функціонування цього механізму дасть змогу підвищити ефективність будівельної галузі, сприяти її сталому розвитку, доступності житла й покращенню якості, а також створенню комфортного й безпечного середовища для життя (див. рис. 1.2).

Запровадження інновацій виступає визначальним чинником досягнення збалансованого розвитку будівельної галузі та зростання її результативності. У системі державного управління інноваційний механізм слід розглядати як комплекс методів, організаційних заходів і інструментів, орієнтованих на стимулювання розроблення, впровадження й поширення новітніх технологій, матеріалів і управлінських рішень з урахуванням усіх етапів життєвого циклу будівельних об'єктів – від проєктування та спорудження до їх експлуатації й утилізації.

Впровадження технологій Building Information Modeling (BIM) є одним із найперспективніших напрямів інноваційного розвитку галузі. Ці технології базуються на створенні та використанні цифрових інформаційних моделей об'єктів будівництва, які інтегрують усю необхідну інформацію щодо архітектурних, конструктивних, інженерних та експлуатаційних характеристик.

В Україні застосування технологій BIM поки що не є обов'язковим, проте схвалення Концепції впровадження будівельного інформаційного моделювання та відповідного плану заходів (розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 лютого 2021 року № 152-р) [93] стало важливим кроком у цьому напрямку.

Зазначений документ передбачає обов'язкове використання BIM з 2025 року для об'єктів, що фінансуються з державного бюджету. Проте практичне впровадження цих положень, як і положення законопроекту № 6383 [94] щодо обов'язкового застосування BIM для державних проєктів, спричинила активні дискусії серед фахівців галузі.

Нині будівельна галузь України виявляє лише обмежену готовність до повномасштабного впровадження BIM-технологій. Окремі підприємства вже тривалий час ефективно використовують BIM-підходи, що здебільшого характерно для компаній із міжнародним досвідом або тих, які реалізують проєкти для іноземних замовників. Водночас більшість проєктних, підрядних і замовницьких організацій не має ані відповідного програмного забезпечення, ані необхідних професійних компетентностей для роботи з цифровими моделями. Основними стримувальними чинниками залишаються технологічні, кадрові та фінансові бар'єри. Технологічні бар'єри пов'язані з недостатнім рівнем технічної інфраструктури, зокрема сучасних комп'ютерних ресурсів, ліцензійного програмного забезпечення, серверного обладнання та хмарних сервісів для спільної роботи. Кадрові бар'єри пов'язані з дефіцитом, який проявляється у нестачі працівників, які здані працювати не тільки зі спеціальними програмами (Archicad, Revit, Tekla тощо), а й методологією BIM, зокрема навичками координації, управління змінами та роботи з даними. Фінансові бар'єри зумовлені потребою у значних інвестиціях у навчання персоналу, придбання програмних продуктів, розроблення стандартів і створення відповідної інфраструктури, що є особливо складним для суб'єктів середнього та малого бізнесу.

Також доцільно розглянути ще один інноваційний напрям, здатний суттєво змінити будівельну галузь, є застосування технологій 3D-друку. Вони передбачають зведення будівельних конструкцій або навіть цілих об'єктів шляхом пошарового нанесення матеріалу відповідно до цифрової моделі. За експертними оцінками, використання 3D-друку може забезпечити скорочення витрат на

будівництво до 30 % [95, с. 34]. В Україні ця технологія ще не має широкого розповсюдження і знаходиться на стартовому етапі розвитку, у той час, як у світовій практиці вже накопичено низку успішних прикладів її застосування.

Отже, одним із провідних інструментів державного управління, що сприяє підвищенню якості та ефективності функціонування будівельної галузі й забезпеченню її сталого розвитку, є інноваційний механізм. Запровадження BIM-технологій та використання 3D-друку становлять перспективні напрями інноваційного оновлення, здатні суттєво трансформувати житлово-будівельну сферу України. Водночас успішна реалізація цих підходів потребує подальшого державного стимулювання інновацій, формування належної нормативно-правової бази та підготовки кваліфікованих кадрів.

Дослідження елементного складу механізмів державного управління, наведені на рис. 1.2, дозволяє виокремити такі основні компоненти: цілі управління; суб'єкти та об'єкти управлінського впливу; принципи функціонування; методи та інструменти реалізації; нормативно-правове та інституційне забезпечення; інформаційно-аналітичну складову; механізми зворотного зв'язку та оцінки результативності. У будівельній галузі особливу роль відіграють правові та економічні інструменти, що визначають умови доступу до ринку, порядок здійснення будівельної діяльності та фінансові стимули розвитку галузі.

Принципи функціонування механізмів державного управління, за загальновизнаними підходами, включають законність, системність, прозорість, ефективність, відповідальність, узгодженість інтересів держави, бізнесу та суспільства. У контексті будівельної галузі доцільно також виокремити принципи сталого розвитку, безпеки та інноваційності відповідно до сучасних європейських підходів у системі публічного управління [96].

Узагальнення складових механізмів державного управління будівельною галуззю (див. рис. 1.2) дає змогу сформулювати інтегроване визначення механізму

державного управління будівельною галуззю. Під ним доцільно розуміти цілісну, взаємопов'язану та цілеспрямовану систему, що включає інституції (органи державної влади, місцевого самоврядування, громадські організації), правові норми (закони, підзаконні акти, будівельні норми та стандарти), а також організаційно-економічні, фінансові, інформаційно-аналітичні та контрольно-наглядові інструменти, методи і процедури, що застосовуються суб'єктами публічного управління для регулювання відносин у сфері будівництва житла, реконструкції, управління житловим фондом і містобудування з метою здійснення житлової та будівельної політики держави, забезпечення населення якісним і доступним житлом, створення сприятливого життєвого середовища та досягнення сталого розвитку будівельної галузі.

Варто зауважити, що ключове місце у дослідженні механізмів державного управління посідає аналіз існуючих концепцій і методологій. Так, системний підхід дає можливість трактувати механізм державного управління будівельною галуззю як цілісну систему, елементи якої перебувають у взаємодії та взаємозалежності. Такий підхід дає змогу виявити внутрішні зв'язки між регуляторними, економічними та інституційними складовими механізму, а також оцінити вплив зовнішніх факторів на його ефективність [97].

Інституційний аналіз, своєю чергою, зосереджується на значенні формальних і неформальних інститутів, які формують правила поведінки суб'єктів будівельного ринку. З позицій цього підходу ефективність механізмів державного управління значною мірою обумовлюється якістю інституційного середовища, стабільністю нормативно-правового регулювання та рівнем довіри між державою та бізнесом. Як зазначає Д. Норт, інститути є ключовими обмеженнями та стимулами економічної діяльності, що безпосередньо впливає на результати державного регулювання [98].

Концепція публічного управління (public governance) розширює традиційне розуміння державного управління, передбачаючи активну участь недержавних

акторів – бізнесу, громадських організацій, професійних асоціацій – у прийнятті та реалізації управлінських рішень. У будівельній галузі це проявляється у розвитку державно-приватного партнерства, саморегульованих організацій, громадського контролю за містобудівними процесами [99].

Порівняльний аналіз зазначених методологій дає змогу дійти висновку, що найбільш доцільним для дослідження процесів формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю є інтегрований підхід, який поєднує елементи системного аналізу, інституційної теорії та концепції публічного управління. Зазначений підхід дозволяє всебічно врахувати багатокomпонентну природу будівельної галузі, різноманіття суб'єктів управління та динамічний характер соціально-економічних процесів.

Отже, наукове осмислення та дослідження сутності механізмів державного управління та концептуальних й методологічних підходів до їх аналізу створює теоретичне підґрунтя для подальшого обґрунтування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю, адаптованого до сучасних умов розвитку України та європейських стандартів публічного управління.

1.3. Фактори, що впливають на формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю

Будівельна галузь є ключовою складовою національної економіки, яка відіграє важливу роль у забезпеченні економічного зростання, розвитку інфраструктури, підвищенні рівня зайнятості та підтриманні соціальної стабільності в країні. Ефективність функціонування будівельної галузі значною мірою визначається дієвістю організаційно-економічного механізму державного

управління, що формується під впливом цілого комплексу взаємопов'язаних факторів, які можуть як сприяти, так і перешкоджати його функціонуванню.

Перед виокремленням основних груп факторів, що впливають на формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю, є доцільним дослідити наукові підходи авторів щодо визначення переліку факторів формування механізму державного управління будівельною галуззю.

Аналіз наукової літератури дозволив виділити підходи вітчизняних і зарубіжних дослідників щодо визначення чинників, які впливають на формування механізму державного управління будівельною галуззю:

1) системно-комплексний підхід, який спирається на системну теорію управління, де фактори взаємопов'язані та мають мультидисциплінарний характер [100]. Так, за концепцією державного управління будівельною галуззю, яку розвиває Г. Кришталь, механізм державного управління формується під впливом комплексного поєднання нормативно-правових, економічних, організаційних, технологічних та соціальних чинників. Автор підкреслює, що для дієвої реалізації політики держави у будівельній галузі необхідно враховувати цифровізацію, глобальні трансформації економіки та узгоджувати дії центральної і місцевої влади, бізнес-сектору та суспільства;

2) інституційно-правовий та нормативний підходи, відповідно до яких підкреслюється роль інституційно-правового середовища та нормативної бази у створенні передумов для результативного механізму управління будівельною галуззю. Так, цих підходів дотримується О. Марушева, яка фокусує свою увагу на ролі нормативно-правового регулювання у будівельній галузі як складової механізму державного управління. Вчена стверджує, що нормативно-правові фактори – закони, стандарти, будівельні норми – займають важливе місце у розбудові організаційно-економічного механізму управління будівельною галуззю, оскільки вони визначають правила функціонування ринку будівництва та

взаємодію між державою, бізнес-структурами і громадськістю. Неврегульованість правових норм послаблює здатність цього механізму адаптуватися до змін зовнішнього середовища [101].

Подібну увагу структурно-правовим факторам приділяє В. Олійник, який у своїй науковій роботі аналізує державне регулювання будівельної галузі в Україні, звертаючи увагу на нормативно-правові прогалини, кадрові обмеження і потребу в нових стратегічних нормативних ініціативах для відновлення галузі в умовах сучасних викликів [102];

3) організаційно-адміністративний підхід, згідно із яким дослідники фокусуються на кадрових, структурних та політичних обмеженнях у впровадженні механізмів управління будівельною галуззю. Вчені, що досліджують організаційні здатності державного сектору, як, наприклад, Nofiu Abiodun Musa, Anthony Olukayode Yusuf, Dele Samuel Kadiri, Esther Ilori Ebunoluwa, Akintayo Opawole [103], розглядають комплекс факторів впливу на здатність державних установ ефективно реалізовувати механізми управління будівельною галуззю. До них належать: організаційна культура (бюрократичні бар'єри), структурна складність органів, кадрові компетентності та стабільність персоналу, співпраця між співробітниками, політичні обмеження управлінської діяльності. Ці фактори визначають здатність державної служби адаптувати механізми управління до викликів цифровізації, інновацій і глобальних змін;

4) економіко-стратегічний підхід (з позицій будівельного менеджменту), який вказує на важливість управлінських компетентностей, комунікацій і політичних стратегій як драйверів ефективності механізмів державного управління будівельною галуззю. Хоча прямих джерел щодо саме організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю академічна література містить мало, можна опиратися на широкий науковий дискурс про фактори, які справляють вплив на дієвість механізму державного управління будівельною галуззю.

Зокрема, Ashok Rehan, David Thorpe, Amirhossein Heravi – автори зарубіжних досліджень – виділяють фактори, які хоча й не стосуються безпосередньо організаційно-економічного механізму управління будівельною галуззю, проте впливають на управлінські рішення у сфері реалізації державної будівельної політики: лідерські практики, ефективна комунікація, управління відносинами між стейкхолдерами, вирішення конфліктів, адаптація до технологічних змін. Ці фактори, хоч і сфокусовані на автономних проєктах, можуть бути адаптовані до аналізу управлінських практик у державному секторі [104];

5) факторно-методологічний підхід, який наголошує на взаємозв'язках глобальних, макроекономічних і галузевих факторів, які формують контекст механізму державного управління будівельною галуззю.

У зарубіжній науковій літературі фактично всі ключові фактори аналізуються через моделі впливу зовнішнього середовища, такі як PESTEL-аналіз (політичні, економічні, соціальні, технологічні, екологічні та юридичні (правові) аспекти) і SWOT-аналіз (сильні, слабкі сторони, можливості і загрози), що дозволяє комплексно охопити фактори впливу на механізм управління будівельною галуззю [105]. Цей підхід підкреслює, що механізм державного управління будівельною галуззю формується під впливом як внутрішніх управлінських факторів, так і зовнішніх макроекономічних та соціально-політичних умов.

Узагальнення підходів як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, щодо виділення факторів формування механізму державного управління будівельною галуззю наведено у табл. 1.2.

Дані табл. 1.2 свідчать про те, що немає універсального підходу відносно виділення факторів формування механізму державного управління будівельною галуззю та підтверджують доцільність застосування комплексного системного підходу до формування механізмів державного управління галуззю.

Таблиця 1.2

**Порівняльний аналіз наукових підходів вчених до виділення факторів
формування механізму державного управління будівельною галуззю**

№	Підхід	Ключові представники (вчені)	Основні фактори, що виділяються	Основні положення підходу	Джерело
1.	системно-комплексний підхід	Кришталь Г.	інституційні, економічні, соціальні, організаційні, технологічні	Механізм державного управління будівельною галуззю формується під впливом сукупності взаємопов'язаних факторів, які мають мультидисциплінарний, багаторівневий, і динамічний характер	[100]
2.	інституційно-правовий та нормативний підходи	Марушева О., Олійник В.	законодавство, будівельні норми, регуляторна політика, дозвільні процедури	Інституційно-правове середовище та нормативна база є базовими факторами формування механізму управління будівельною галуззю та визначають правила функціонування будівельної галузі	[101, 102]
3.	організаційно-адміністративний підхід	Anthony Olukayode Yusuf, Akintayo, Orawole, Nofiu Abiodun Musa, Dele Samuel Kadiri, Esther Ilori Ebunoluwa	організаційна культура (бюрократичні бар'єри), структурна складність органів влади, кадрові компетентності та стабільність персоналу, співпраця між співробітниками, політичні обмеження управлінської діяльності	Ефективність механізму управління будівельною галуззю залежить від організаційної спроможності державних інституцій й якості адміністративного управління, ґрунтується на здатності державної служби адаптувати механізми управління до викликів цифровізації, інновацій і глобальних змін	[103]

Продовження таблиці 1.2

№	Підхід	Ключові представники (вчені)	Основні фактори, що виділяються	Основні положення підходу	Джерело
4.	економіко-стратегічний підхід	Ashok Rehan, David Thorpe, Amirhossein Heravi	інвестиційний клімат, фінансування, лідерські практики, ефективна комунікація, управління відносинами між стейкхолдерами, вирішення конфліктів, адаптація до технологічних змін	Економічні та управлінські фактори визначають стратегічну ефективність державної політики у будівельній галузі. Наголошено на важливості управлінських компетентностей, комунікацій і політичних стратегій як драйверів ефективності механізмів державного управління будівельною галуззю.	[104]
5.	факторно-методологічний підхід	Yunxia Ran, Azlan Shah Ali, Liyin Shen, Hafez Bin Salleh, Mingli Zhu, Kaiyi Li, Rui Wang, Yu Cao	взаємозв'язані глобальні, макроекономічні і галузеві фактори, які формують контекст механізму державного управління будівельною галуззю	Механізм державного управління будівельною галуззю формується під впливом як внутрішніх управлінських факторів, так і зовнішніх макроекономічних та соціально-політичних умов. Формування механізму управління будівельною галуззю залежить від впливу зовнішнього середовища та галузевих ризиків.	[105]

Побудовано автором

Далі, ґрунтуючись на досліджених вище наукових підходах до визначення факторів формування механізму державного управління будівельною галуззю, є доцільним виокремити основні групи факторів впливу на формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю:

1) інституційно-правові фактори, які мають ключове значення у створенні організаційно-економічного механізму державного управління будівельною

галуззю, оскільки визначають нормативні умови функціонування будівельної галузі та повноваження суб'єктів державного управління. До них відносяться: система органів публічної влади, що здійснюють регулювання будівельної галузі, а також нормативно-правова база, яка визначає правила функціонування ринку будівельних послуг. Недосконалість законодавства, часті зміни нормативних актів, дублювання повноважень органів влади та надмірне адміністративне регулювання негативно впливають на стабільність будівельної галузі. Водночас адаптація вітчизняного законодавства відповідно до європейських стандартів, запровадження відкритих процедур дозвільної діяльності та розвиток інституційного середовища сприяють підвищенню ефективності організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю;

2) фінансово-економічні фактори, які є базисом формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю, та охоплюють: макроекономічну стабільність, рівень інвестиційної активності, доступність фінансових ресурсів, податкову політику держави, рівень державної підтримки галузі, результативність використання коштів державного і місцевих бюджетів, платоспроможність населення, рівень тінізації економіки тощо. Коливання економічної кон'юнктури, інфляція, збільшення ціни на будівельні матеріали і енергоносії безпосередньо впливають на собівартість будівництва та інвестиційну привабливість галузі. Тому важливим завданням держави є формування сприятливих економічних умов шляхом застосування фінансово-кредитних інструментів, державних програм підтримки житлового та інфраструктурного будівництва, а також стимулювання приватних інвестицій;

3) організаційно-управлінські фактори, які визначають структуру, форми та методи державного управління будівельною галуззю, а також забезпечують узгодженість дій органів влади й ефективність реалізації державної політики. До них належать: система стратегічного планування розвитку будівельної галузі, механізми координації діяльності між центральними та місцевими органами влади,

розвиток публічно-приватного партнерства, а також підвищення ефективності управлінських рішень. Відсутність узгодженості між рівнями управління, низька якість здійснення стратегічного планування та низький рівень координації між державними і приватними суб'єктами будівельної діяльності знижують результативність державного управління будівельною галуззю. Натомість впровадження програмно-цільового методу, розвиток публічно-приватного партнерства та посилення ролі регіональної політики сприяють формуванню ефективного організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю;

4) соціальні фактори, які зумовлюють орієнтацію організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю на задоволення житлових і соціальних потреб населення. Ця група факторів має значний вплив на формування державної політики у сфері будівництва та житлового забезпечення. Це пояснюється тим, що будівництво напряду пов'язане із задоволенням житлових потреб громадян, розвитком соціальної інфраструктури та сприяє покращенню умов життя. Рівень доходів громадян, демографічні процеси, а також попит на житло та соціальну інфраструктуру формують основні вектори державного управління будівельною галуззю. Соціальна орієнтація державної будівельної та житлової політики зумовлює необхідність реалізації програм доступного житла, реконструкції житлового фонду, а також відбудови інфраструктури, що особливо актуально в умовах післявоєнного відновлення України;

5) технологічні та інноваційні фактори, які сприяють модернізації будівельної галузі та проведення цифровізації управлінських процесів. Сучасний розвиток будівельної галузі неможливий без урахування технологічних та інноваційних факторів. Застосування сучасних технологій у будівництві, енергоефективних матеріалів і цифрових інструментів управління будівельними процесами справляє істотний вплив на формування організаційно-економічного

механізму державного управління будівельною галуззю. Держава відіграє ключову роль у стимулюванні інновацій шляхом запровадження стандартів енергоефективності, цифровізації дозвільних процедур, підтримки наукових досліджень і широкого використання технологій інформаційного моделювання будівель (BIM). Усебічне впровадження таких ініціатив сприяє підвищенню прозорості управлінських процесів, скороченню витрат і значному поліпшенню якості будівельної продукції;

б) екологічні фактори, які формують вимоги щодо дотримання принципів сталого розвитку та мінімізації шкідливого впливу будівництва на навколишнє середовище. У сучасних умовах екологічні вимоги набувають все більшої ваги у формуванні організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю. Зростаючі екологічні ризики, потреба у зменшенні негативного впливу будівельної діяльності на природу та забезпечення сталого розвитку вимагають підвищення рівня державного контролю в цій галузі. Впровадження екологічних стандартів, «зеленого» будівництва та оцінки впливу на навколишнє середовище створює нові підходи до регулювання галузі й потребує адаптації організаційно-економічного механізму державного управління до сучасних викликів.

Отже, формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю є складним багатфакторним процесом, що залежить від сукупності інституційно-правових, економічних, організаційно-управлінських, соціальних, технологічних й інноваційних, а також екологічних факторів. Їх комплексний аналіз дозволяє обґрунтувати провідні вектори вдосконалення державної політики у будівельній сфері та забезпечити сталий розвиток галузі в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій.

Схематично вплив зазначених факторів на формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю представлено на рис. 1.3.

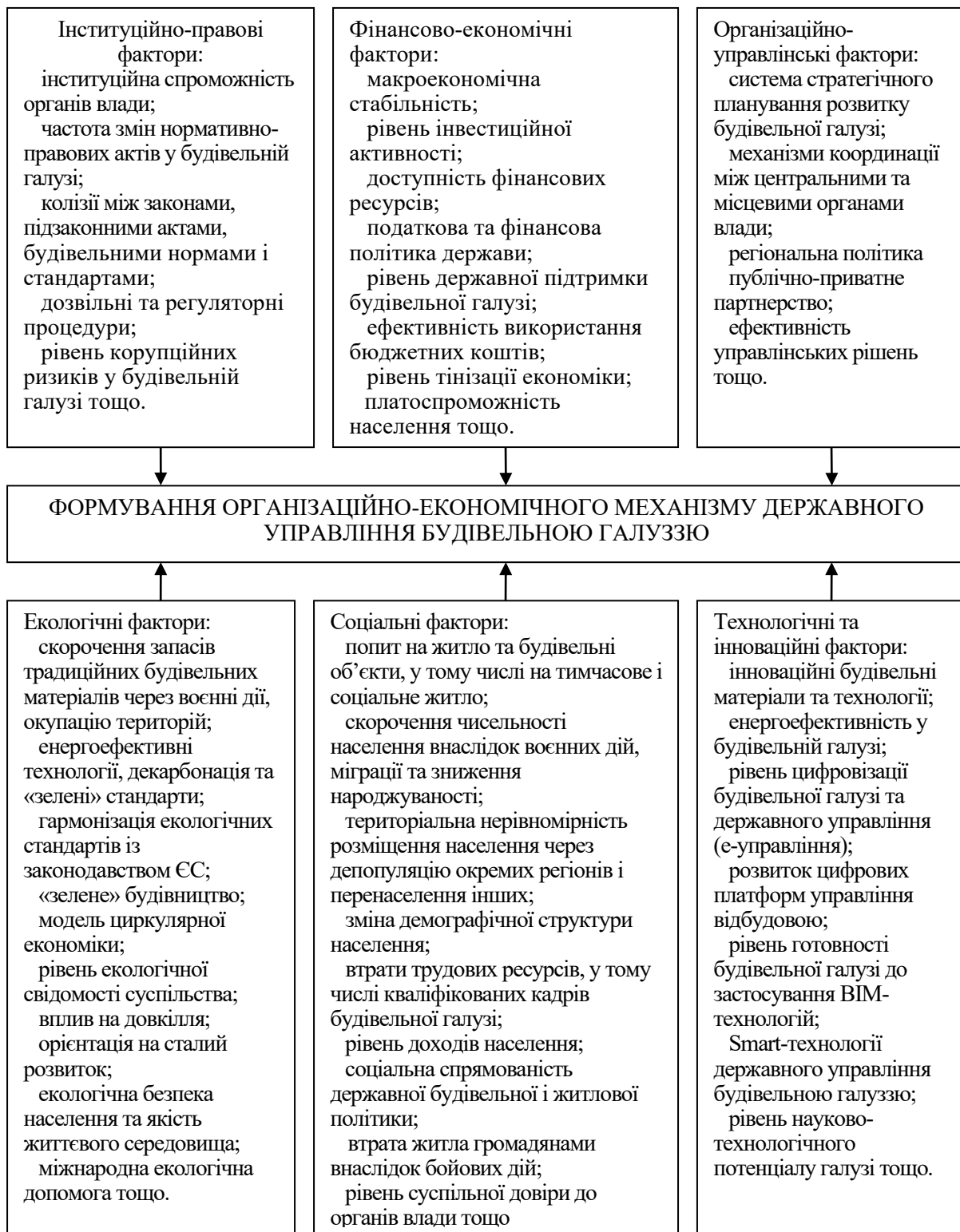

Рис. 1.3. Фактори формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю

Сформовано автором

Запропонована схема відображає комплексний характер зазначеного механізму та демонструє взаємозв'язок ключових факторів, які визначають ефективність державного впливу на розвиток будівельної галузі.

Варто зауважити, що реалізація державної політики у будівельній галузі має ґрунтуватися також і на врахуванні зовнішнього середовища та міжнародних трендів. Тому обов'язково слід враховувати й зовнішні фактори формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю, зокрема рівень політичної стабільності, розвиток міжнародного партнерства та глобальні тенденції, які істотно впливають на динаміку будівельної галузі. Так, запровадження воєнного стану в Україні та перманентні економічні потрясіння мають деструктивний вплив на функціонування будівельної галузі, тоді як євроінтеграційний курс держави створює передумови для наближення національного законодавства до європейських норм, упровадження сучасних стандартів і залучення інвестиційних ресурсів. Водночас застосування екологічно орієнтованих технологій і цифрових рішень виступає важливою умовою оновлення та підвищення конкурентоспроможності галузі. Отже, орієнтація на забезпечення стабільності, адаптація до глобальних викликів і активне використання міжнародної підтримки є ключовими передумовами сталого відновлення та подальшого розвитку будівельної галузі.

Отже, виявлено, що процес формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю в Україні обумовлений взаємодією низки комплексних і взаємопов'язаних факторів, до яких належать: інституційно-правові фактори, що впливають на ефективність системи державного управління, такі як система органів влади, які здійснюють регулювання будівельної галузі, а також нормативно-правова база, яка визначає правила функціонування ринку будівельних послуг; фінансово-економічні фактори, які є базисом формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю, такі як макроекономічна стабільність, рівень

інвестиційної активності, доступність фінансових ресурсів й ефективність їх використання, фіскальна політика держави, рівень підтримки галузі державою, рівень тінізації економіки, платоспроможність населення; організаційно-управлінські фактори, які визначають структуру, форми та методи державного впливу на будівельну галузь, такі як система стратегічного планування розвитку галузі, механізми координації між центральними та місцевими органами влади, а також ефективність управлінських рішень; соціальні фактори, які зумовлюють орієнтацію механізму державного управління будівельною галуззю на задоволення житлових і соціальних потреб населення, розвиток соціальної інфраструктури та підвищення якості його життя; технологічні та інноваційні фактори такі як цифровізація (е-управління), BIM-технології, енергоефективність, інноваційні матеріали; екологічні фактори, важливість яких пов'язана із впровадженням екологічних стандартів, «зеленого» будівництва та оцінки впливу на довкілля, що формує нові підходи до регулювання будівельної галузі й потребує адаптації організаційно-економічного механізму державного управління до сучасних викликів. Наголошено на врахуванні й зовнішніх факторів впливу на формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю, такі як: рівень політичної стабільності, геополітична і безпекова ситуація, розвиток міжнародного партнерства, правові та регуляторні зовнішні тенденції. Отже, внутрішні та зовнішні фактори формують рамкові умови функціонування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю, визначаючи його структуру, інструментарій впливу, рівень гнучкості та адаптивності, спрямованість – від розвитку до відновлення і стійкості. У контексті воєнного стану та подальшої повоєнної відбудови значення цих факторів істотно зростає, що вимагає інтегрованого, адаптивного та багаторівневого підходу до формування механізмів державного управління будівельною галуззю.

Висновки до розділу 1

Обґрунтовано, що будівельна галузь є складним об'єктом державного управління, оскільки забезпечує формування матеріальної основи розвитку суспільства, створення об'єктів житлової, виробничої, соціальної та інфраструктурної сфери. З огляду на складність виробничих процесів, високу капіталомісткість та довготривалий інвестиційний цикл будівництво потребує активної участі держави у формуванні сприятливих умов розвитку, координації дій суб'єктів ринку та забезпеченні балансу між економічними, соціальними й екологічними інтересами. Саме тому ефективність функціонування будівельної галузі значною мірою визначається якістю державного управління.

Наголошено, що у сучасних умовах реалізація функцій державного управління будівельною галуззю неможлива без урахування науково-технічних аспектів, що визначають технологічний рівень галузі, ефективність управлінських рішень та здатність держави забезпечувати сталий розвиток. При цьому цифровізація є визначальним науково-технічним чинником державного управління будівельною галуззю: цифровізація виходить за межі суто технічного удосконалення адміністративних процедур і зумовлює трансформацію самої управлінської парадигми. Застосування BIM-технологій, електронних реєстрів та цифрових платформ для дозвільних процедур створює передумови для підвищення прозорості управлінських процесів, зниження корупційних ризиків і зростання якості державного управління будівельною галуззю.

З'ясовано, що науково-технічні аспекти державного управління будівельною галуззю охоплюють сукупність інструментів, методів і механізмів, спрямованих на стимулювання технологічного розвитку, впровадження сучасних інформаційних систем, інноваційних будівельних технологій, енергоефективних та екологічно безпечних рішень. Вони формують основу для підвищення

ефективності управлінських рішень, зменшення транзакційних витрат, забезпечення відкритості діяльності органів влади та підвищення якості будівельної продукції. Особливе значення у цьому контексті має інтеграція науково-технічного прогресу у систему державного управління, що проявляється у розвитку нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності, підтримці наукових досліджень, впровадженні цифрових технологій та формуванні сучасної інфраструктури управління будівельною галуззю. Держава, виступаючи ключовим суб'єктом регулювання, забезпечує координацію дій між учасниками будівельного ринку, стимулює впровадження новітніх технологій і створює сприятливі умови для досягнення сталого розвитку будівельної галузі. Отже, державне управління будівельною галуззю поступово трансформується від переважно адміністративно-регуляторної моделі до комплексної системи стратегічного управління, орієнтованої на використання результатів науково-технічного прогресу та інноваційних технологій. Це сприятиме пристосуванню будівельної галузі до актуальних викликів, підвищенню її конкурентоспроможності та забезпеченню гармонійного поєднання економічних, соціальних і екологічних інтересів.

Узагальнення результатів дослідження сутності механізмів державного управління будівельною галуззю дало підстави стверджувати про їх комплексний і багатовимірний характер. Механізми державного управління будівельною галуззю слід розглядати не як простий набір інструментів і процедур, а як динамічну систему взаємопов'язаних елементів, що забезпечує реалізацію державної влади та досягнення бажаних цілей. З огляду на це, удосконалено розширене розуміння складу механізмів державного управління будівельною галуззю, що включає окремі механізми для кожного ключового суб'єкта з урахуванням специфіки їх діяльності на різних управлінських рівнях та у межах відповідних функціональних напрямів. Автором запропоноване цілісне й інтегроване розуміння механізмів державного управління будівельною галуззю на відміну від традиційних підходів, які здебільшого фокусуються на окремих складових державного управління

будівельною галуззю. Це дає змогу не лише для розширення наукових досліджень у будівельній галузі, а й для формування належного теоретико-методологічного підґрунтя для подальшого обґрунтування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю, адаптованого до сучасних викликів для України та європейських стандартів публічного управління.

Дістав подальшого розвитку понятійний апарат державного управління будівельною галуззю на основі уточнення сутності поняття «організаційно-економічний механізм державного управління будівельною галуззю». Під організаційно-економічним механізмом державного управління будівельною галуззю пропонується розуміти сукупність взаємопов'язаних організаційних структур, економічних інструментів, методів і важелів державного впливу, за допомогою яких забезпечується формування та реалізація державної політики у сфері будівництва, регулювання інвестиційно-будівельної діяльності, координація дій суб'єктів галузі, створення сприятливих умов для її функціонування та сталого розвитку з урахуванням суспільних, економічних і екологічних інтересів.

Доведено, що процес формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю в Україні залежить від комплексу взаємопов'язаних факторів, серед них: інституційно-правові фактори, що впливають на ефективність системи державного управління, такі як система органів влади, які здійснюють регулювання будівельної галузі, а також нормативно-правова база, яка визначає правила функціонування ринку будівельних послуг; фінансово-економічні фактори, які є базисом формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю, такі як макроекономічна стабільність, рівень інвестиційної активності, доступність фінансових ресурсів й ефективність їх використання, податкова політика держави, рівень державної підтримки галузі, рівень тінізації економіки, платоспроможність населення; організаційно-управлінські фактори, які визначають структуру, форми та методи державного впливу на будівельну галузь,

такі як система стратегічного планування розвитку галузі, механізми координації між центральними та місцевими органами влади, а також ефективність управлінських рішень; соціальні фактори, які зумовлюють орієнтацію механізму державного управління будівельною галуззю на задоволення житлових і соціальних потреб населення, розвиток соціальної інфраструктури та підвищення якості його життя; технологічні та інноваційні фактори такі як цифровізація (е-управління), BIM-технології, енергоефективність, інноваційні матеріали; екологічні фактори, важливість яких пов'язана із впровадженням екологічних стандартів, «зеленого» будівництва та оцінки впливу на довкілля, що формує нові підходи до регулювання будівельної галузі й потребує адаптації організаційно-економічного механізму державного управління до сучасних викликів. Наголошено на врахуванні й зовнішніх факторів, які впливають на формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю, такі як: рівень політичної стабільності, геополітична і безпекова ситуація, розвиток міжнародного партнерства, правові та регуляторні зовнішні тенденції.

Зроблено акцент на тому, що комплекс внутрішніх та зовнішніх факторів, які впливають на формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю, визначають рамкові умови його функціонування, впливаючи на його структуру, інструментарій, рівень гнучкості та адаптивності, спрямованість – від розвитку до відновлення і стійкості. У контексті воєнного стану та подальшої повоєнної відбудови роль цих факторів істотно зростає, що вимагає інтегрованого, адаптивного та багаторівневого підходу до формування механізмів державного управління будівельною галуззю.

Наступні дослідження мають бути орієнтовані на розробку нових концептуальних підходів до державного управління будівельною галуззю та моделей дієвого функціонування державного управління будівельною галуззю, які б відповідали динаміці глобальних економічних змін і сприяли її системній трансформації. Це дозволить адаптуватися до сучасних викликів та сформувати

ефективну, інноваційну та стійку систему державного управління будівельною галуззю, здатну забезпечити довгостроковий збалансований розвиток економіки України.

Основні положення першого розділу викладено автором у таких публікаціях: [2; 8 - 10; 13; 14].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО РОЗДІЛУ 1

1. Кавун В. А. Аналіз сучасного стану та тенденції розвитку будівельної галузі України. *Конференції Житомирського державного технологічного університету*. 2017. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/99.pdf> (дата звернення: 12.02.2025).
2. Паламарчук О. М., Петришина С. В. Будівельна галузь України: стан та прогнози. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 51. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-45>.
3. Комар Є. Г. Проблема визначення терміна «капітальне будівництво» у рамках вітчизняного господарського законодавства. URL: http://www.legalactivity.com.ua/index.php/index.php?option=com_content&view=article&id=643%3A071013-23 (дата звернення: 20.03.2026).
4. Про основи містобудування: Закон України від 16.11.1992 № 2780–XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12#Text> (дата звернення: 20.05.2025).
5. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти» : наказ Міністерства фінансів України від 28.04.2001 № 205. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0433-01> (дата звернення: 14.05.2025).
6. Рекомендація щодо безпеки та гігієни праці у будівництві № 175. Міжнародне законодавство про охорону праці. *Конвенції та рекомендації МОП*. Київ, 1997. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_094 (дата звернення: 20.03.2026).
7. Про архітектурну діяльність: Закон України від 20.05.1999 № 687–XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text> (дата звернення: 20.08.2025).

8. Про внесення змін до Порядку прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів: постанова Кабінету Міністрів України від 08.09.2015 № 750. *Офіційний вісник України*. 2015. № 78. Ст. 2599.
9. Миронець І. М. Поняття будівництва і капітального будівництва. *Вісник господарського судочинства*. 2009. № 3. С. 167–171.
10. Сафонов Ю. М. Капітальне будівництво як економічна категорія. *Економічна теорія та історія економічної думки*. 2014. Вип. 1(53). С. 37–45.
11. Ромасько В. О. Державний контроль у сфері будівництва : адміністративно-правові засади : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2010. 196 с.
12. Construction industry policy. *Ministry of works National Construction Council*, 2003. URL: http://www.tanzania.go.tz/egov_uploads/documents/Construction_Industry_Policy_sw.pdf (дата звернення: 20.03.2025).
13. Шутенко Л. М. Будівельна галузь як об'єкт державного регулювання. Синергетичні аспекти формування економічних параметрів будівельних структур в умовах ринку. Харків: ХНАМГ, 2011. С. 5–6.
14. Гуштик Н. Державне управління у галузі будівництва: ретроспективний аналіз. *Ефективність державного управління*. 2013. Вип. 37. С. 204–212.
15. Бітяк Ю. П., Зуй В. Х. Адміністративне право (загальна частина). Харків, 1996. 77 с.
16. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення: 20.04.2025).
17. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року : постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695. *Офіційний вісник України*. 2020. № 64. Ст. 2078.

18. Білецький І. В. Будівельна галузь та ринок житлової нерухомості як об'єкти державного управління. *Підприємництво та інновації*. 2023. Вип. 26. С. 14–18.
19. Про будівельні норми: Закон України від 05.11.2009 № 1704-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1704-17#Text> (дата звернення: 18.06.2025).
20. Про стандартизацію: Закон України від 05.06.2014 № 1315-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text> (дата звернення: 20.08.2025).
21. Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції : Закон України від 02.12.2010 № 2735-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2735-17#Text> (дата звернення: 20.08.2025).
22. Прав Ю. Г. Аналіз теоретико-методичних підходів до визначення механізмів державного регулювання у галузі будівництва. *Аспекти публічного управління*. 2019. Т. 7, № 5. С. 57–63.
23. Кропивницький В. С. Технічне регулювання – основа розвитку сфери цивільного захисту. *Технічне регулювання*. 2016. № 4. С. 4–11.
24. Портал Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва. Офіційний вебсайт. URL: <https://e-construction.gov.ua/> (дата звернення: 20.03.2025).
25. Система управління публічними інвестиціями. *DREAM*. Офіційний вебсайт. URL: <https://dream.gov.ua/ua> (дата звернення: 20.03.2025).
26. Драган І. О. Модернізація житлово-комунального господарства в Україні: теорія, методологія, практика державного управління : монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2010. 401 с.
27. Авер'янов В. Б. Державне управління: теорія і практика. Київ: Юрінком Інтер, 1998.
28. Оболенський О. Ю. Державне управління та державна служба. Київ: КНЕУ, 2011. 410 с.
29. Бакуменко В. Д., Сурмін Ю. П. Теорія державного управління. Київ: НАДУ, 2010. 340 с.

30. Колодій А. М. Публічне управління: теоретичні засади. Львів: Астролябія, 2016. 360 с.
31. Теоретичні засади та організаційні механізми реформування державної служби в Україні : монографія / Н. Л. Гавкалова та ін. Харків: Вид. ХНЕУ, 2012. 328 с.
32. Шаров Ю. П., Сороко В. М. Стратегічне управління в публічному секторі. Київ: НАДУ, 2013. 250 с.
33. Бабаєв В. М. Державне управління розвитком територій. Харків, 2012. 210 с.
34. Дьомін М. М. Містобудівна політика та просторовий розвиток. Київ: Логос, 2015. 280 с.
35. Куспляк Г., Куспляк І. Зарубіжний досвід застосування механізмів управління в капітальному будівництві. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2019. Вип. 25. С. 42–51.
36. Ганцюк Т. До проблеми визначення елементів комплексного механізму державного управління. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 3. С. 17–26.
37. Мирна Н. В. Опрацювання комплексного механізму державної регіональної політики. *Державне будівництво*. 2010. № 1. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2010-1/doc/2/09.pdf> (дата звернення: 20.03.2025).
38. Ульянченко Ю. О. Комплексний механізм державного регулювання розвитку конкурентного середовища в аграрному секторі економіки. *Актуальні проблеми державного управління*. 2013. № 1(43). С. 153–161.
39. Кізім М. О. Житлова політика в Україні: проблеми та перспективи розвитку : монографія. Харків: ІНЖЕК, 2014. 344 с.
40. Корбецький М. Б. Організаційна структура державного управління розвитком державно-приватного партнерства в Україні у сфері житлового

будівництва: проблеми і перспективи. *Теорія та практика державного управління*. 2020. Вип. 1. С. 68–74.

41. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. Київ: НАДУ, 2010. 820 с.

42. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с.

43. Бакуменко В. Д., Башкатов В. М. Механізми державного управління демократичними змінами : монографія. Київ: Академія муніципального управління, 2015. 180 с.

44. Король Т. І. Нормативно-правовий механізм публічного управління фінансами у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування: проблеми та перспективи. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2021. № 4(16). С. 179–192.

45. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (дата звернення: 20.06.2025).

46. Зауваження загального порядку № 4 (1991) «Право на достатнє житло». *Комітет з економічних, соціальних і культурних прав. ООН*. URL: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cescr> (дата звернення: 15.05.2025).

47. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996 ETSN 163. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text (дата звернення: 20.03.2025).

48. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 20.03.2025).

49. Directive 2010/31/EU of the European Parliament and of the Council of 19 May 2010 on the energy performance of buildings. *Official Journal of the European Union*. 2010. L 153. P. 13–35.

50. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. *United Nations*. URL: <https://sdgs.un.org/goals> (дата звернення: 20.03.2025).

51. Kothari J. The Right to Housing as a Human Right. *The Right to Housing: Foundation, Violations and Remedies* / ed. E. Blau, D. Blau. Routledge, 2005. P. 45–65.

52. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 20.03.2025).

53. Council of Europe. Recommendation No. R (2000) 19 of the Committee of Ministers to member states on housing policy for vulnerable persons. URL: <https://rm.coe.int/16805e2f06> (дата звернення: 20.03.2025).

54. Guiding Principles on Business and Human Rights. *United Nations*. URL: https://www.ohchr.org/documents/publications/guidingprinciplesbusinessshr_en.pdf (дата звернення: 20.03.2025).

55. Лисенко Ю., Єгоров П. Організаційно-економічний механізм управління підприємством. *Економіка України*. 1997. № 1. С. 86–87.

56. Гончарук А. Г. Формування загального механізму управління ефективністю підприємства. *Економіка промисловості*. 2009. № 2. С. 164–175.

57. Грішнова О. А., Васирик О. В. Організаційно-економічний механізм управління інтелектуалізацією трудової діяльності. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Економіка*. 2008. Вип. 6. С. 22–27.

58. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

59. Лісогор Л. С. Регіональний ринок житла в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Економіка та держава*. 2019. № 5. С. 125–130.

60. Богданенко А. І. Становлення системи інвестиційної діяльності в житлове будівництво. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2019. № 1(3). С. 175–186.

61. Латинін М. А. Особливості функціонування фінансово-економічного механізму державного управління стратегічним плануванням регіонального розвитку в Україні. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2014. № 3. С. 51–56.

62. Сафонов Ю. М., Григор'єв Г. С. Механізм державного регулювання фінансово-економічних процесів. *Ефективна економіка*. 2018. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_1_11 (дата звернення: 20.03.2025).

63. Фінансово-економічні механізми державного управління формуванням та розвитком внутрішнього ринку України : навч. посіб. / І. В. Розпутенко та ін. Київ: НАДУ, 2014. 230 с.

64. Про затвердження Державної програми забезпечення молоді житлом на 2013-2017 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2012 р. № 967 (втратила чинність).

65. «Оселя. Дія. URL: <https://eoselia.diiia.gov.ua> (дата звернення: 20.03.2025).

66. Про житловий фонд соціального призначення: Закон України від 12.01.2006 № 3334-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3334-15#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

67. Про іпотеку : Закон України від 05.06.2003 № 898-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

68. Державна іпотечна установа. URL: <https://ipoteka.gov.ua/> (дата звернення: 20.03.2025).

69. Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг...: постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.1995 № 848. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-95-п> (дата звернення: 20.04.2025).

70. Деякі питання надання, нарахування та виплати житлових субсидій і пільг для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг:

постанова Кабінету Міністрів України від 08.05.2024 № 521. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/521-2024-п#Text> (дата звернення: 28.06.2025).

71. Іванов С. В. Будівельна галузь як один з векторів розвитку України: стан, практика та перспективи : монографія. Київ: НАН України, Ін-т економіки пром-сті, 2020. 264 с.

72. Про фінансовий лізинг: Закон України від 04.02.2021 № 1201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text> (дата звернення: 20.07.2025).

73. Бакуменко В. Д. Механізми державного управління: теоретико-методологічні аспекти. Київ: НАДУ, 2015. 240 с.

74. Оболенський О. Ю. Державне управління: механізми та інструменти реалізації. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 350 с.

75. Dye T. Understanding Public Policy. Boston: Pearson, 2013. 148 p.

76. Anderson M. R. Public Administration and Policy Development. New York: Springer, 2019. 156 p.

77. «Відновлення. Дія». URL: <https://ererecovery.diiia.gov.ua> (дата звернення: 20.03.2025).

78. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

79. Перші проєкти 3D-друку в Україні. *Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України*. Київ, 2023. 89 с.

80. Пархоменко-Куцевіл О. І., Шойко В. А. Контроль та облік у системі публічного управління. *Науковий вісник: Державне управління*. 2019. № 1(1). С. 79–90.

81. Оболенський О. Ю. Аудит, контроль і моніторинг у системі публічного управління. *Ефективність державного управління*. 2014. Вип. 41. С. 115–124.

82. Терещенко М. М. Державний контроль: сутність, основні підходи та концепції. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2019. Т. 30(69), № 4. С. 117–121.

83. Державна інспекція архітектури та містобудування України (ДІАМ). URL: <https://diam.gov.ua/> (дата звернення: 20.03.2025).

84. Заїка Ю. О. Державне регулювання ринку житлового будівництва в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. *Економіка та держава*. 2017. № 5. С. 28–32.

85. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

86. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

87. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

88. Про оптимізацію органів державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду: постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2020 № 219. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2020-п#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

89. Birkeland H. Positive Development: From Vicious Circles to Virtuous Cycles through Built Environment Design. Earthscan, 2008. 159 p.

90. Амоша О. І., Вишневський В. П., Збаразька Л. О. Інноваційний розвиток промисловості як складова забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. *Економіка України*. 2010. № 10. С. 34–45.

91. Федулова Л. І. Інноваційна економіка: підручник. Київ: Либідь, 2006. 480 с.

92. Ковальська Л. Л., Салівончик О. М. Соціальна інфраструктура регіону: механізми формування та розвитку : монографія. Луцьк: Ж.В. Гадяк, 2012. 226 с.

93. Концепція впровадження технологій будівельного інформаційного моделювання (BIM-технологій) в Україні...: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.02.2021 № 152-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/152-2021-r#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

94. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження будівельного інформаційного моделювання (BIM-технології)...: Законопроект № 6383 від 03.12.2021 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/38508>

95. Вплив урбанізації на житловий сектор України. *Аналітичний центр CEDOS*. Київ, 2023. 40 с.

96. Public Governance and Sustainable Development. *OECD*. Paris, 2018.

97. Bertalanffy L. General System Theory. New York: George Braziller, 1968. 295 p.

98. North D. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge University Press, 1990. 82 p.

99. Pollitt C., Bouckaert G. Public Management Reform. Oxford University Press, 2017. 388 p.

100. Kryshchal H. State governance of the construction industry in the context of digitalization and global economic transformations. *Management and Entrepreneurship: Trends of Development*. 2025. № 3(33). P. 100–110. DOI: <https://doi.org/10.26661/2522-1566/2025-3/33-08>.

101. Марушева О. А. Актуальні проблеми дослідження державного управління нормативно-правовим регулюванням соціально-економічних відносин у будівництві в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 9. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1307> (дата звернення: 20.03.2025).

102. Олійник В. Державне регулювання галузі будівництва України. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Екологія. Публічне управління та адміністрування»*. 2024. Вип. 2. URL: <https://journals.academ.vinnica.ua/index.php/eco-pa/article/view/182/171> (дата звернення: 20.03.2025).

103. Anthony Olukayode Yusuf et al. Factors influencing the organisational capabilities of the public sector for implementation of building information modelling... *International Journal of Building Pathology and Adaptation*. 2024. Vol. 42(5). P. 1058–1083. URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IJBPA-05-2022-0074/full/html> (дата звернення: 18.05.2025).

104. Ashok Rehan, David Thorpe, Amirhossein Heravi. A framework for leadership practices and communication in the context of the construction sector. *Project Leadership and Society*. 2024. Vol. 5. 100142. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666721524000279> (дата звернення: 18.05.2025).

105. Yunxia Ran et al. The Identification and Prioritization of the Factors Affecting Corporate Social Responsibility Implementation in the Construction Industry... *Building*. 2025. № 15(4). URL: <https://doi.org/10.3390/buildings15040632>

106. Про будівельні норми: Закон України від 05.11.2009 № 1704-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1704-17#Text> (дата звернення: 20.03.2026).

107. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

108. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 09.11.2017 № 2189-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

109. Про запобігання впливу світової фінансової кризи на розвиток будівельної галузі та житлового будівництва: Закон України від 25.12.2008 № 800-

VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-17#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

110. Про основи містобудування: Закон України від 16.11.1992 № 2780-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

111. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 № 898-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

112. Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю: Закон України від 19.06.2003 № 978-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/978-15#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

113. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

114. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

115. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

116. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

117. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 № 161-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

118. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 № 2269-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

119. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

120. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

121. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

122. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

123. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 № 2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

124. Житловий кодекс України № 5464-X від 30.06.1983 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

125. Деякі питання виконання підготовчих і будівельних робіт: постанова Кабінету Міністрів України від 13.04.2011 № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-2011-п#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

126. Деякі питання забезпечення громадян доступним житлом: постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2018 № 819. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-2018-п#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

127. Деякі питання здійснення дозвільних та реєстраційних процедур у будівництві в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.2022 № 722. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722-2022-п#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

128. Про затвердження Порядку проведення конкурсу з надання житлово-комунальних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.07.2005 р. № 631.

129. Про затвердження переліку суб'єктів нормування у будівництві: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 квітня 2021 р. № 438.

130. Деякі питання забезпечення функціонування Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва: постанова Кабінету Міністрів України від 23.06.2021 № 681. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/681-2021-п#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

131. Державні будівельні норми України. URL: <https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/1> (дата звернення: 20.03.2026).

132. Державні стандарти України. URL: <https://dbn.co.ua/load/normativy/dstu/5> (дата звернення: 20.03.2026).

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПРОБЛЕМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ БУДІВЕЛЬНОЮ ГАЛУЗЗЮ В УКРАЇНІ

2.1. Світові тенденції та регіональні особливості розвитку будівельної галузі

Будівельна галузь є одним із ключових секторів економіки, який безпосередньо впливає на розвиток житлового фонду, інфраструктури, промисловості та соціальної сфери, що є основою для зростання продуктивності, поліпшення якості життя населення та реалізації стратегічних планів розвитку. У контексті глобальних викликів, таких як кліматичні зміни, урбанізація, демографічні зрушення та енергетична трансформація, актуальність розвитку будівельної галузі набуває особливого значення.

Крім того, глобальна урбанізація, яка, за прогнозами ООН [1], призведе до зростання міського населення на 2,5 млрд осіб до 2050 року, створює колосальний попит на житлове та інфраструктурне будівництво. Це ставить перед галуззю завдання масштабного розширення, але одночасно вимагає врахування екологічних та соціальних аспектів.

У ЄС будівельна галузь є стратегічним напрямком, оскільки саме через цей сектор можлива реалізація цілей «Європейського зеленого курсу» (The European Green Deal) [2]. До 2050 року ЄС планує досягти повної карбонової нейтральності, й будівельна галузь має відіграти провідну роль у цьому процесі. Зокрема, програма «Хвиля ремонту» (Renovation Wave) [3] передбачає модернізацію 35 млн. будинків до 2030 року для підвищення їх енергоефективності. Метою цієї програми є зниження споживання енергії та викидів парникових газів, а також

створення «зелених робочих місць» в будівельному секторі, де мають домінувати місцеві підприємства, що покращить загальні стандарти життя європейців.

У США та Канаді будівельна галузь активно інвестує в інноваційні технології, такі як 3D-друк будівель, автоматизація процесів та використання штучного інтелекту для оптимізації проектів. За даними Бюро статистики праці США [4], попит на будівельні послуги в США зростає на 4% щорічно, що створює значні можливості для розвитку будівельної галузі. Розмір будівельного ринку Північної Америки в 2024 р. оцінювався у 2,5 трлн. дол., й очікується, що він досягне 3,1 трлн. дол. до 2029 р., зростаючи на в середньому на 4,8% протягом прогнозованого періоду (2024 – 2029 рр.) [5].

У країнах Азії, таких як Китай та Індія, будівельна галузь продовжує швидко розвиватися. Будівельна галузь Китаю у 2022 р. оцінювалася у 4,6 трлн. дол., очікується, що середній річний темп зростання галузі будівництва складатиме понад 4% у період 2024 – 2027 рр. завдяки інвестиціям в інфраструктурні проекти в транспорті, енергетиці, системах водопостачання та новій урбанізації [6]. Будівельна галузь Індії є життєво важливою складовою економіки країни, вона становить суттєву частку ВВП й надає роботу понад 40 мільйонам людей. Галузь будівництва в країні приділяє значну увагу розвитку інфраструктури завдяки урядовим ініціативам, таким як «Розумні міста» [7].

У більшості африканських країн будівельна галузь перебуває на стадії активного розвитку, оскільки попит на житло та інфраструктуру значно перевищує пропозицію. Відповідно до звіту McKinsey & Company, очікується, що до 2025 року будівельний ринок континенту досягне 1,3 трлн дол. США, а середній річний темп зростання складе понад 7,4%. Це зростання викликане швидкою урбанізацією, збільшенням державних інвестицій у розвиток інфраструктури та зростанням середнього класу й підвищенням наявного доходу [8].

В Україні будівельна галузь переживає період трансформації через війну та необхідність відбудови інфраструктури. За оцінками Всесвітнього Банку [9]

станом на 31 грудня 2023 р., відновлення України вимагатиме інвестицій у розмірі понад 486 млрд. дол. протягом наступного десятиліття. Незважаючи на падіння ринку у 2022 р., що становило більш ніж 65%, у 2024 р. український будівельний ринок у грошовому вираженні зріс на 6% порівняно з 2023 р. й становив приблизно 170 млрд. грн. [10].

Проаналізуємо більш детально світові тенденції та регіональні особливості розвитку будівельної галузі на основі порівняних показників міжнародних організацій.

За даними UNCTAD [11], світовий обсяг валової доданої вартості (ВДВ) в будівельній галузі у 2010 – 2022 рр. зріс на 162,79% – із 3 402,8 млрд. дол. до 5 539,4 млрд. дол., а середній темп приросту становив 4,14 % (рис. 2.1).

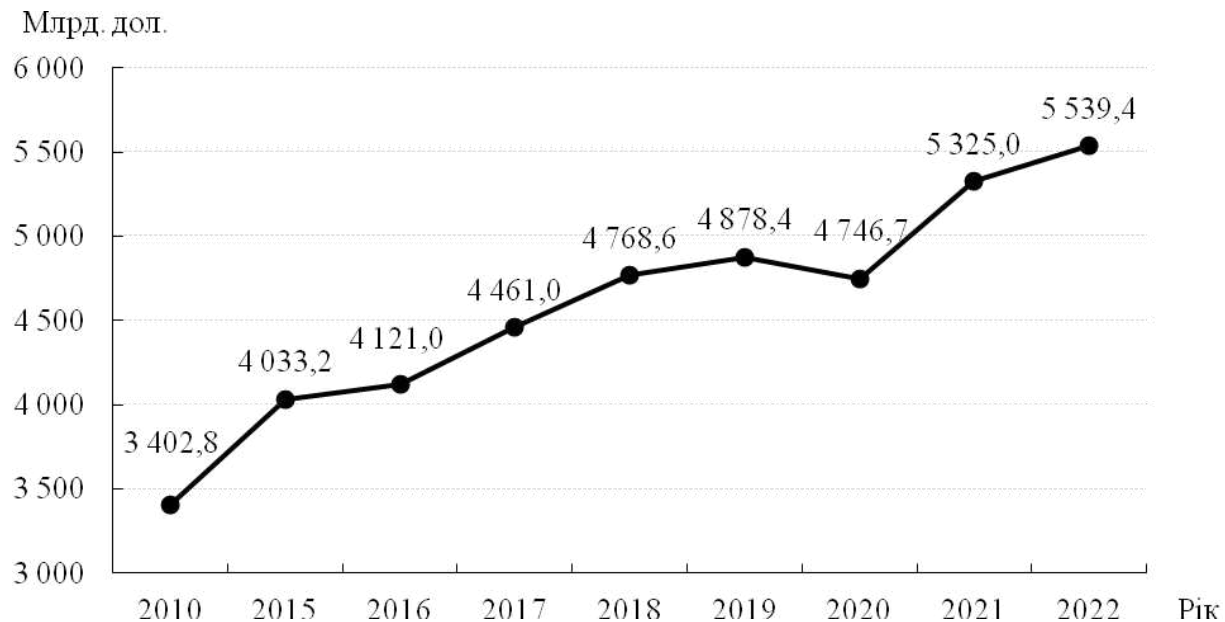

Рис. 2.1. Динаміка світової валової доданої вартості будівельної галузі у 2010 – 2022 рр.

Укладено автором за даними [11]

У табл. 2.1 наведено динаміку обсягу валової доданої вартості будівельної галузі за регіонами світу у 2010 – 2022 рр.

Таблиця 2.1

**Динаміка обсягу валової доданої вартості будівельної галузі за регіонами світу
у 2010 – 2022 рр.**

Регіон	Валова додана вартість, млрд. дол.				Темп приросту 2022 /2010, %
	2010 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	
Африка	95	159	181	196	106,84
Північна Америка	640	1 071	1 159	1 245	94,57
Латинська Америка	307	225	260	311	1,36
Азія	1 227	2 112	2 373	2 408	96,26
Європа	1 027	1 063	1 216	1 240	20,77
Інші території	107	118	136	139	29,59
Світ	3 403	4 747	5 325	5 539	62,79

Укладено автором за даними [11]

Як видно з табл. 2.1, у період, що аналізувався, найбільший внесок у світовий обсяг ВДВ будівельної галузі у 2022 р. зробили Азія (2 408 млрд. дол.) та Північна Америка (1 245 млрд. дол.), що разом склало близько 66% світового обсягу. Найвищий темп приросту ВДВ будівельної галузі (106,84%) серед усіх регіонів був в Африці, а ВДВ галузі регіону зросла на 101,3 млрд. дол. у досліджуваному періоді. Темп приросту ВДВ будівельної галузі Азії склав 96,26%, а ВДВ галузі зросла на 1 181,2 млрд. дол., що є найбільшим зростанням серед усіх регіонів. Темп приросту ВДВ будівельної галузі Північної Америки склав 94,57%, а ВДВ галузі зросла на 605 млрд. дол. у досліджуваному періоді. Темп приросту ВДВ будівельної галузі Латинської Америки склав 1,36%, що є найнижчим серед усіх регіонів, а ВДВ галузі зросла на 4,2 млрд. дол. у досліджуваному періоді. Темп приросту ВДВ будівельної галузі Європи склав 20,77%, а ВДВ галузі зросла на 213,2 млрд. дол. у досліджуваному періоді.

Світова структура валової доданої вартості будівельної галузі за регіонами у 2010 – 2022 рр. наведена на рис. 2.2.

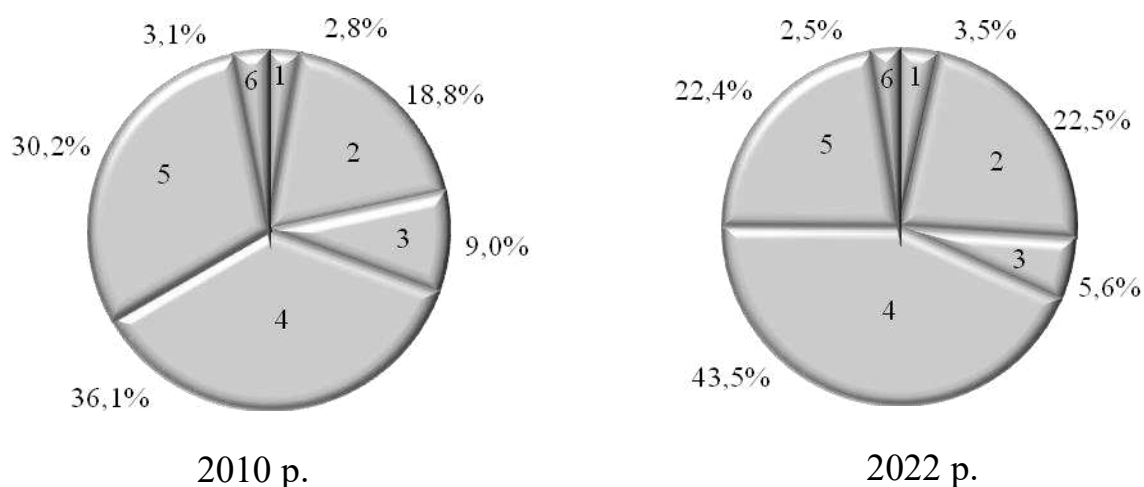

Рис. 2.2. Світова регіональна структура валової доданої вартості будівельної галузі у 2010 – 2022 рр.: 1 – Африка; 2 – Північна Америка; 3 – Латинська Америка; 4 – Азія; 5 – Європа; 6 – Інші території

Укладено автором за даними [11]

Як видно з рис. 2.2, у регіональній структурі ВДВ будівельної галузі у період з 2010 по 2022 рр. відбулися зміни. Так, у 2010 р. найбільшу частку ВДВ будівельної галузі мали Азія (36,1%), Європа (30,2%) та Північна Америка (18,8%), а у 2022 р. частка Азії зросла до 43,5%, частка Європи знизилася до 22,4%., частка Північної Америки зросла до 22,5%.

У табл. 2.2 наведено країни-лідери за обсягом валової доданої вартості будівельної галузі у 2010 – 2022 рр.

Таблиця 2.2

**Країни-лідери за обсягом валової доданої вартості будівельної галузі
у 2010 – 2022 рр.**

2010 р.			2022 р.		
Країна	млрд. дол.	%	Країна	млрд. дол.	%
США	527,2	15,49	Китай	1 237,7	22,34
Китай	401,4	11,80	США	1 091,4	19,70
Японія	267,3	7,86	Індія	257,9	4,66
Франція	143,6	4,22	Японія	235,0	4,24
Індія	139,0	4,08	Німеччина	211,5	3,82
Німеччина	132,3	3,89	Великобританія	171,4	3,09

Закінчення табл. 2.2

2010 р.			2022		
Країна	млрд. дол.	%	Країна	млрд. дол.	%
Великобританія	120,9	3,55	Росія	163,1	2,94
Бразилія	117,6	3,46	Канада	152,8	2,76
Іспанія	116,0	3,41	Франція	138,5	2,50
Канада	112,1	3,29	Австралія	118,3	2,13
Інші країни	1 325,4	38,95	Інші країни	1 761,8	31,81
Світ	3 402,8	100	Світ	5 539,4	100

Укладено автором за даними [11]

З табл. 2.2 видно, що у 2010 р. лідером були США з обсягом ВДВ будівельної галузі 527,2 млрд. дол. (15,49% світового показника), у 2022 р. Китай вийшов на перше місце з обсягом ВДВ будівельної галузі 1 237,7 млрд. дол. (22,34% світового показника), тоді як США посіли друге місце з обсягом ВДВ будівельної галузі 1 091,4 млрд. дол. (19,70% світового показника). Китай показав найбільше зростання серед усіх країн: його ВДВ будівельної галузі збільшилася більш ніж у 3 рази (з 401,4 млрд. дол. у 2010 р. до 1 237,7 млрд. дол. у 2022 р.), США також показали значне зростання ВДВ будівельної галузі (з 527,2 млрд. дол. до 1 091,4 млрд. дол.), їхня частка у світовому обсязі ВДВ будівельної галузі також зросла з 15,49% у 2010 р. до 19,70% у 2022 році.

На рис. 2.3 наведено динаміку частки будівельної галузі в загальному обсязі валової доданої вартості у світі у 2010 – 2022 рр.

З рис. 2.3 видно, що частка будівельної галузі у світовій валовій доданій вартості зросла з 5,38% у 2010 р. до 5,74% у 2022 році. У період з 2010 р. по 2019 р. спостерігалось стабільне зростання частки будівельної галузі у світовій валовій доданій вартості, найвищий рівень було досягнуто у 2019 році (5,82%), що може бути пов'язано з активним розвитком інфраструктурних проєктів, урбанізацією та економічним зростанням у багатьох країнах. У 2020 р. частка будівельної галузі знизилася до 5,80%, що може бути пов'язано з економічними обмеженнями, введеними через пандемію COVID-19. Після незначного падіння у

2020 р. частка будівельної галузі почала відновлюватися, досягнувши 5,74% у 2022 році.

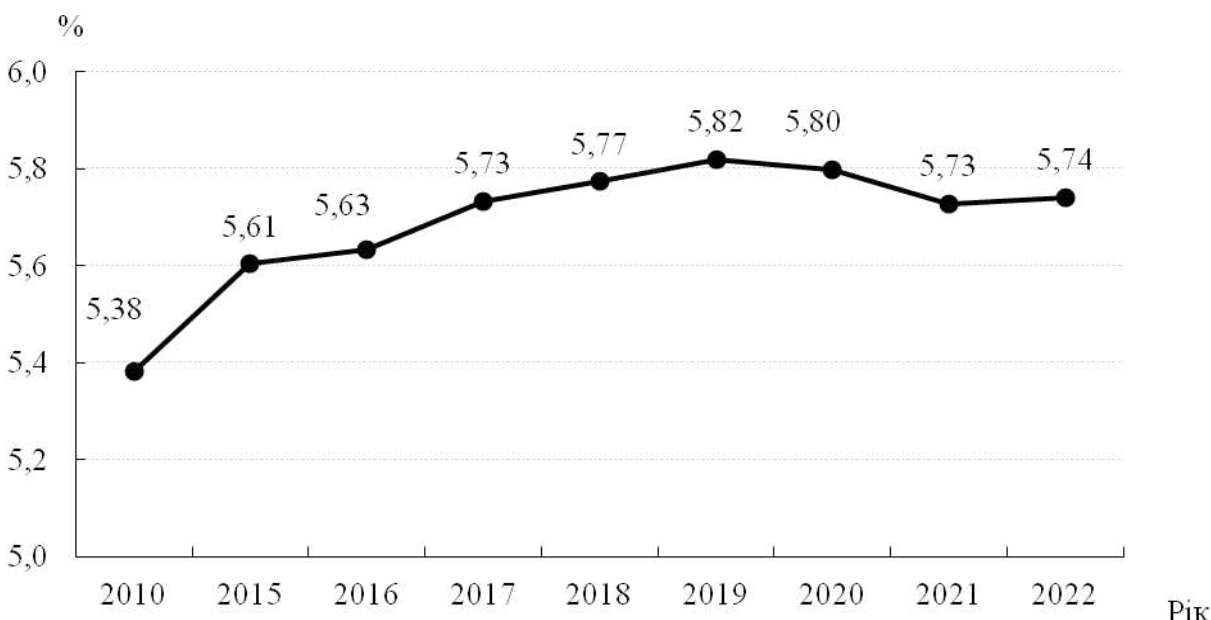

Рис. 2.3. Динаміка частки будівельної галузі в загальному обсязі валової доданої вартості у світі у 2010 – 2022 рр.

Укладено автором за даними [11]

У табл. 2.3 наведено динаміку частки будівельної галузі в загальному обсягу валової доданої вартості за регіонами світу у 2010 – 2022 рр.

Таблиця 2.3

Динаміка частки будівельної галузі в загальному обсягу валової доданої вартості за регіонами світу у 2010 – 2022 рр.

Регіон	Частка будівельної галузі в загальному обсязі валової доданої вартості, %				Зміна частки 2010 – 2022 рр., %
	2010 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	
Африка	4,87	6,83	6,98	7,21	2,34
Північна Америка	3,84	4,66	4,53	4,47	0,63
Латинська Америка	6,47	5,43	5,46	5,73	-0,74
Азія	5,95	6,63	6,49	6,51	0,55
Європа	5,75	5,60	5,64	5,77	0,02
Інші території	7,73	7,45	7,07	7,12	-0,62
Світ	5,38	5,80	5,73	5,74	0,36

Укладено автором за даними [11]

З табл. 2.3 видно, що у період, що аналізувався, найвищий рівень зростання частки будівельної галузі в загальному обсязі ВДВ серед усіх регіонів (2,34% за період 2010 – 2022 рр.) відбувся в Африці. Також відбулося зростання частки будівельної галузі в загальному обсязі ВДВ у Північній Америці з 3,84% у 2010 р. до 4,47% у 2022 р. (0,63%), та Азії – з 5,95% у 2010 р. до 6,51% у 2022 р. (0,55%). В Латинській Америці спостерігалось зниження частки будівельної галузі в загальному обсязі ВДВ (0,74% за період 2010 – 2022 рр.), також зниження частки спостерігалось в Інших територіях з 7,73% у 2010 р. до 7,12% у 2022 р. (0,62%). Частка будівельної галузі в загальному обсязі ВДВ Європи залишалася на рівні 5,77% із незначними змінами.

У табл. 2.4 наведено країни-лідери за часткою будівельної галузі в загальному обсязі валової доданої вартості у 2010 – 2022 рр.

Таблиця 2.4

Країни-лідери за часткою будівельної галузі в загальному обсязі валової доданої вартості у 2010 – 2022 рр.

2010 р.		2022 р.	
Країна	%.	Країна	%
Вірменія	18,28	Сент-Кітс і Невіс	17,97
Еритрея	15,39	Ефіопія	17,90
Бутан	15,15	Антигуа і Барбуда	16,51
Албанія	14,87	Домініканська Республіка	16,34
Сент-Кітс і Невіс	14,33	Тувалу	16,07
Таджикистан	11,41	Панама	15,93
ОАЕ	11,09	Камбоджа	15,85
Нова Каледонія	10,86	Еритрея	15,74
Антигуа і Барбуда	10,82	Танзанія	15,09
Домініканська Республіка	10,79	Замбія	12,25

Укладено автором за даними [11]

З табл. 2.4 видно, що протягом аналізованого періоду, частка будівельної галузі у загальному обсязі ВДВ країн-лідерів коливалася в межах від 10% до 18%. Це свідчить про те, що будівництво залишається одним із ключових секторів економіки для багатьох країн, особливо тих, що розвиваються.

На рис. 2.4 наведено динаміку обсягу валової доданої вартості будівельної галузі України у 2010 – 2022 рр.

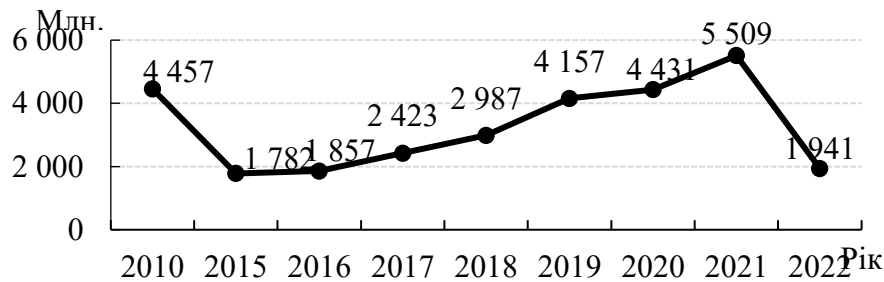

Рис. 2.4. Динаміка обсягу валової доданої вартості будівельної галузі України у 2010 – 2022 рр.

Укладено автором за даними [11]

Як видно з рис. 2.4, в Україні у період з 2010 р. по 2021 р. відбувалося зростання обсягу ВДВ будівельної галузі з 4 457 млн. дол. до 5 509 млн. дол., середній темп приросту становив 1,78%, Обсяг ВДВ будівельної галузі України у 2022 р. знизився на 4 457 млн. дол. й становив 1 052 млн. дол., або 23,6% рівня обсягу 2021 року.

На рис. 2.5 наведено динаміку частки будівельної галузі в загальному обсязі валової доданої вартості України у 2010 – 2022 рр.

З рис. 2.5 видно, що частка будівельної галузі у ВДВ України зростала у період з 2015 р. до 2020 роки. У 2022 р. частка будівельної галузі зменшилася на до 1,84% у порівнянні з 2021 р., й становила 1,37%.

Далі дослідимо стан будівельної галузі країн світу у 2021 році на основі показників Міжнародної програм порівнянь (ІСР), що є однією з найбільших статистичних ініціатив у світі, й керується Всесвітнім банком під егідою

Статистичної комісії ООН (UNSC). Основними цілями ІСР є визначення паритетів купівельної спроможності та конвертування показників обсягу ВВП та його витратних компонентів у загальну валюту з використанням паритету купівельної спроможності [12].

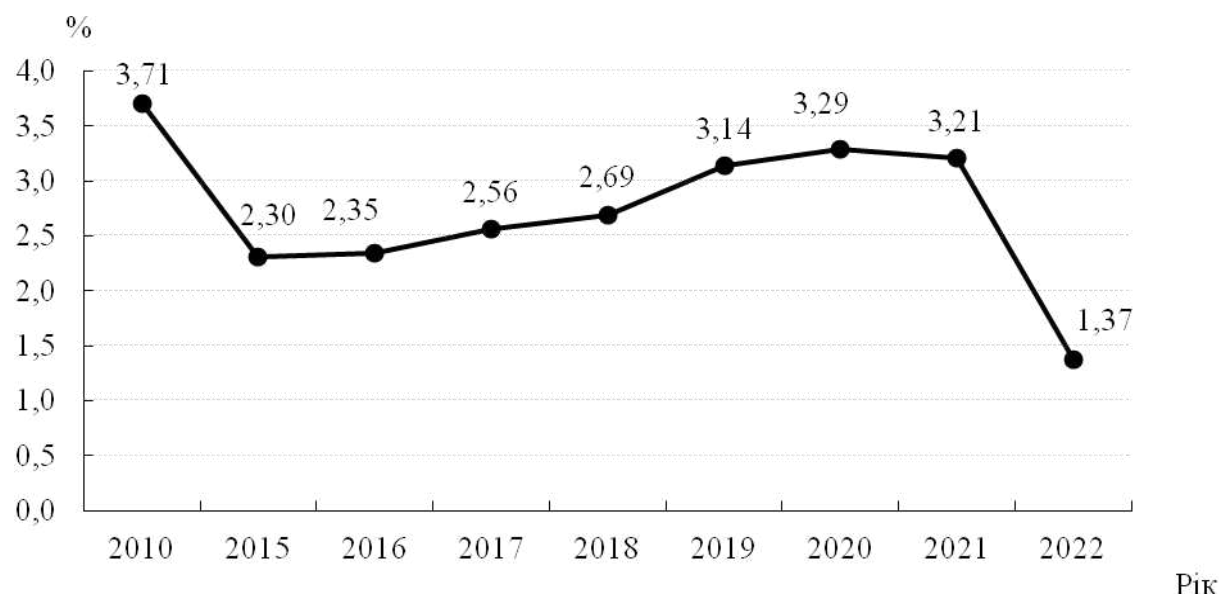

Рис. 2.5. Динаміка частки будівельної галузі в загальному обсязі валової доданої вартості України у 2010 – 2022 рр.

Укладено автором за даними [11]

У табл. 2.5 наведено показники витрат регіонів світу у будівельну галузь у 2021 р. та їх порівняння за ринковим обмінним курсом (РОК) й паритетом купівельної спроможності (ПКС).

З табл. 2.5 видно, що у 2021 р. середня частка витрат на будівництво у світовому ВВП склала 13,95%, що свідчить про значну роль цього сектора у глобальній економіці. Світові витрати у будівельну галузь на душу населення за ПКС (5 492,9 дол.) більш ніж у 3 рази вищі ніж за ринковим курсом (1 784,3 дол.), це вказує на те, що реальна купівельна спроможність у будівельній галузі вища, ніж відображає ринковий обмінний курс.

В Африці частка витрат ВВП у будівельну галузь (13,19%) була близькою до середньосвітової (13,95%).

Таблиця 2.5

Показники витрат регіонів світу у будівельну галузь у 2021 р.

Регіон	Частка витрат у ВВП	Витрати на душу населення		Частка у світових витратах	
	%	РОК дол.	ПКС дол.	РОК, %	ПКС, %
Африка	13,19	267,4	1 240,2	2,75	4,15
Північна Америка	9,55	6 599,4	6 992,5	18,23	6,28
Латинська Америка	10,21	840,3	3 367,2	3,83	4,99
Азія	19,66	1 596,3	6 301,3	54,64	69,48
Європа	10,41	3 352,9	7 954,4	18,62	14,38
Інші території	13,34	8 042,2	9 082,3	1,93	0,70
Світ	13,95	1 784,3	5 492,9	100	100

Обсяг витрат у будівельну галузь на душу населення за ПКС (1 240,2 дол.) у 4,6 рази вищий ніж за РОК (267,4 дол.), однак витрати у будівельну галузь на душу населення залишаються низькими у порівнянні з іншими регіонами. Частка у світових витратах за ПКС становила 4,15%, що була однією з найнижчих серед усіх регіонів.

У Північній Америці частка витрат ВВП у будівельну галузь (9,55%) була нижча від середньосвітової. Обсяг витрат у будівельну галузь на душу населення за ПКС (6 992,5 дол.) був близьким до обсягу витрат за РОК (6 599,4 дол.), що значно перевищує середньосвітовий рівень. Висока різниця (11,96%) часток у світових витратах за РОК (18,23%) та за ПКС (6,28%) свідчить про те, що високі ціни у галузі будівництва у регіоні «завищують» їхній внесок у глобальні витрати.

У Латинській Америці частка витрат ВВП у будівельну галузь (10,21%) була нижча від середньосвітової. Обсяг витрат у будівельну галузь на душу населення за ПКС (3 367,2 дол.) у 4 рази вищий ніж за РОК (840,3 дол.), що свідчить про відносно нижчу вартість будівельних робіт у регіоні. Частка у світових витратах за ПКС становила 4,99%.

Азія є абсолютним лідером за часткою у світових витратах у будівельну галузь – 69,48% за ПКС та 54,64% за РОК. Частка витрат ВВП у будівельну галузь (19,66%) є найвищою серед усіх регіонів, що відображає динамічний розвиток регіону. Обсяг витрат у будівельну галузь на душу населення за ПКС (6 301,3 дол.) у 3,9 рази вищий ніж за РОК (1 596,3 дол.), що вказує на нижчу вартість будівництва в регіоні.

У Європі частка витрат ВВП у будівельну галузь (10,41%) була нижча від середньосвітової. Обсяг витрат у будівельну галузь на душу населення за ПКС (7 954,4 дол.) у 2,4 рази вищий ніж за РОК (3 352,9 дол.). Частка у світових витратах за ПКС становила 14,38%.

Частка витрат ВВП у будівельну галузь іншими територіями (13,34%) була близькою до середньосвітової. Обсяг витрат у будівельну галузь на душу населення за ПКС (9 082,3 дол.) був близьким до обсягу витрат за РОК (8 042,2 дол.). Частка у світових витратах за ПКС становила 0,7%, що була найнижчою серед усіх регіонів.

На рис. 2.6 представлено країни-лідери за часткою витрат ВВП у будівельну галузь у 2021 році.

З рис. 2.6 видно, що найвищий рівень частки витрат ВВП у будівельну галузь у 2021 р. був у Антигуа і Барбуди (36,83%), Танзанії (32,04%), Сент-Кітс і Невісі (30,21%), Нігерії (27,78%), Таджикистані (26,94%) та Китаї (26,82%). Країни-лідери за часткою витрат ВВП у будівельну галузь у 2021 р. відносяться до регіонів Азії, Африки та Латинської Америки.

Частка витрат ВВП у будівельну галузь в Україні у 2021 р. становила 6,11%, що в 2,3 рази нижче за середньосвітовий рівень (13,95%).

На рис. 2.7 представлено країни-лідери за обсягом витрат у будівельну галузь на душу населення за ринковим обмінним курсом у 2021 році.

Як видно з рис. 2.7, до найбільший рівень обсягу витрат у будівельну галузь на душу населення за РОК у 2021 р. мали Люксембург (14 628,3 дол.), Норвегія

(13 139,9 дол.), Швеція (9 964,6 дол.), Канада – (9 092,6 дол.) та Катар (8 756,9 дол.).

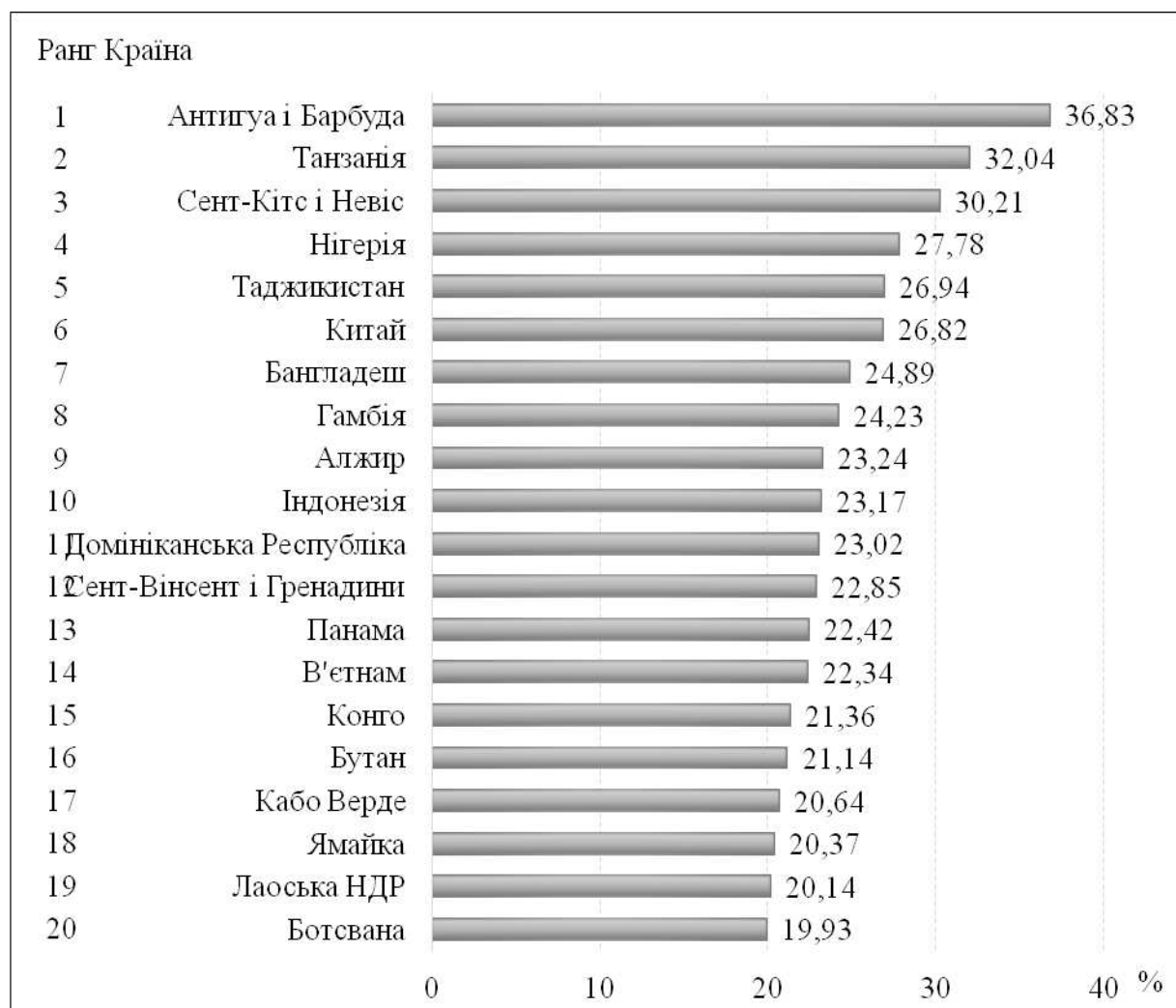

Рис. 2.6. Діаграма розподілу країн-лідерів за часткою витрат ВВП у будівельну галузь у 2021 р.

Укладено автором за даними [12]

Країни-лідери за обсягом витрат у будівельну галузь на душу населення за РОК у 2021 р. відносяться до країн Європи та Північної Америки й розвинених країн Азії та Латинської Америки.

Рівень обсягу витрат у будівельну галузь на душу населення за РОК в Україні у 2021 р. становив 278,6 дол., що в 6,4 рази менше за середньосвітовий обсяг (1 784,3 дол.).

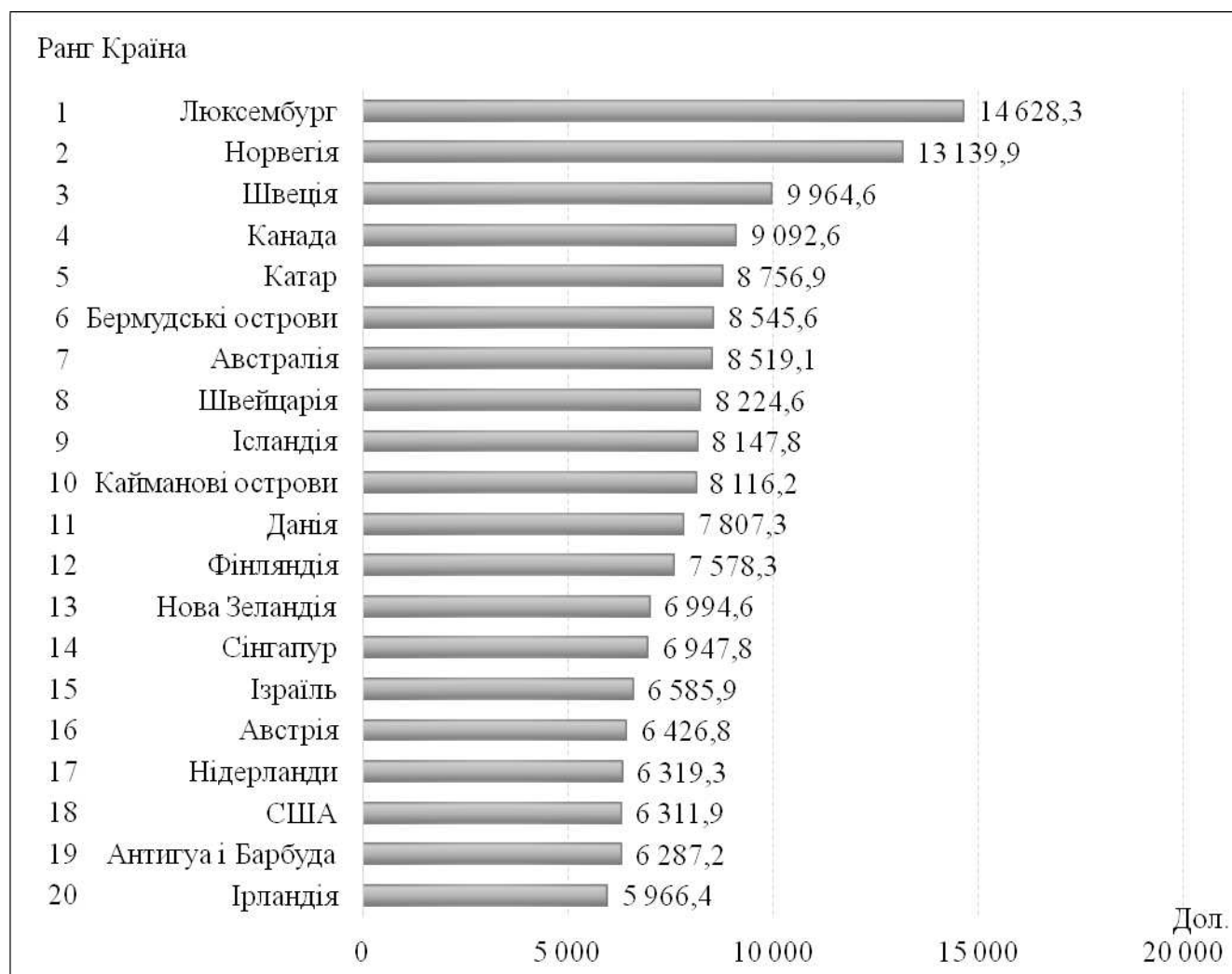

Рис. 2.7. Діаграма розподілу країн-лідерів за обсягом витрат у будівельну галузь на душу населення за РОК у 2021 р.

Укладено автором за даними [12]

На рис. 2.8. представлено країни-лідери за обсягом витрат у будівельну галузь на душу населення за паритетом купівельної спроможності у 2021 році.

З рис. 2.8 видно що, до країн з найбільшим рівнем обсягу витрат у будівельну галузь на душу населення за ПКС у 2021 р. увійшли Катар (39 494,3 дол.), ОАЕ (26 599,0 дол.), Люксембург (26 409,2 дол.), Бруней Даруссалам (24 513,9 дол.) та Бахрейн (22 888,2 дол.).

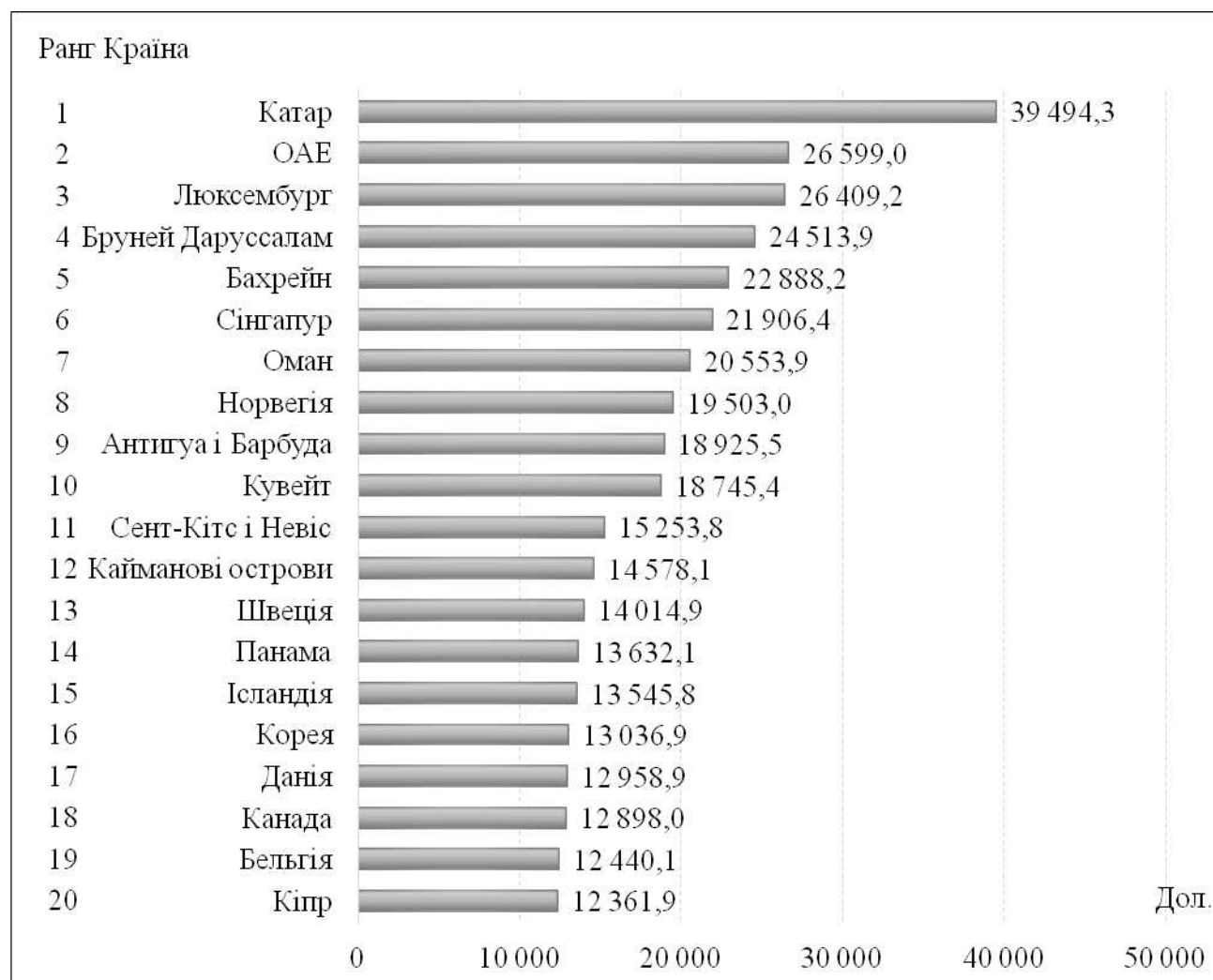

Рис. 2.8. Діаграма розподілу країн-лідерів за обсягом витрат у будівельну галузь на душу населення за ПКС у 2021 р.

Укладено автором за даними [12]

Країни-лідери за обсягом витрат у будівельну галузь на душу населення за РОК у 2021 р. в основному відносяться до країн Азії та Європи й незначна кількість до країн Латинської та Північної Америки.

Рівень обсягу витрат у будівельну галузь на душу населення за ПКС в Україні у 2021 р. становив 2 450,7 дол., що в 2,2 рази менше за середньосвітовий обсяг (5 492,9 дол.).

На рис. 2.9 представлено країни-лідери за часткою у світових витратах у галузь будівництва за ринковим обмінним курсом у 2021 році.

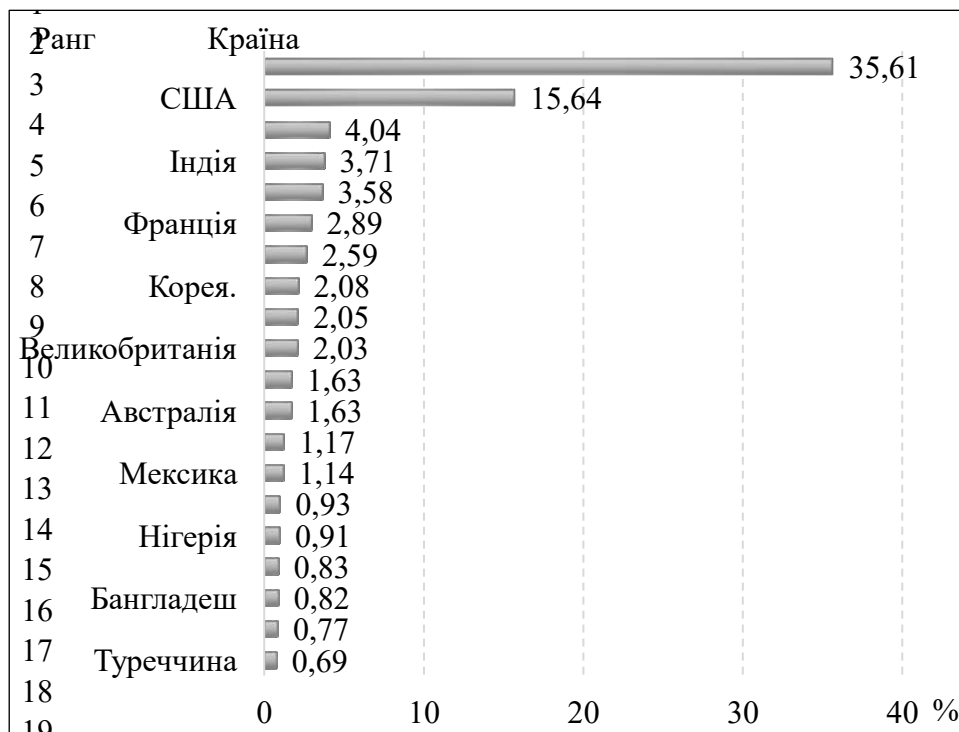

Рис. 2.9. Діаграма розподілу країн-лідерів за часткою у світових витратах у галузь будівництва за РОК у 2021 р.

Укладено автором за даними [12]

Як видно з рис. 2.9, до найбільшу частку у світових витратах у галузь будівництва за РОК у 2021 р. мали Китай (35,61%), США (15,64%), Японія

(4,04%), Індія (3,71) та Німеччина (3,58%). Країни-лідери за часткою у світових витратах у галузь будівництва за РОК у 2021 р. в основному відносяться до країн Європи та Азії.

Частка України у світових витратах у галузь будівництва за РОК у 2021 р. становила 0,09%.

На рис. 2.10. представлено країни-лідери за часткою у світових витратах у галузь будівництва за паритетом купівельної спроможності у 2021 році.

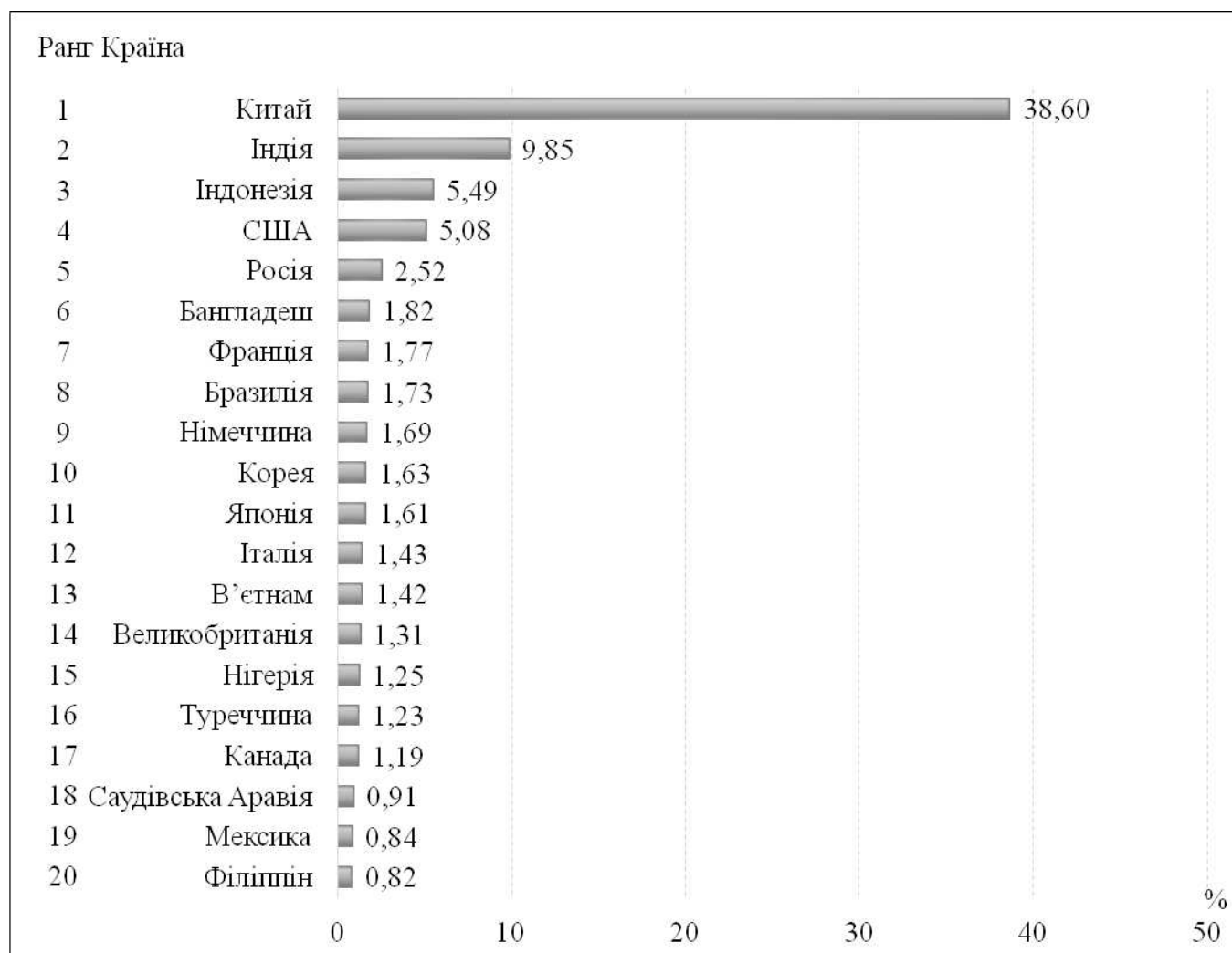

Рис. 2.10. Діаграма розподілу країн-лідерів за часткою у світових витратах у галузь будівництва за ПКС у 2021 р.

Укладено автором за даними [12]

З рис. 2.10 видно, що найбільшу частку у світових витратах у галузь будівництва за ПКС у 2021 р. мали Китай (38,60%), Індія (9,85%), Індонезія (5,49%), США (5,08%) та Росія (2,52%). Країни-лідери за часткою у світових витратах у галузь будівництва за ПКС 2021 р. в основному відносяться до країн Азії та Європи й незначна кількість до країн Латинської та Північної Америки.

Частка України у світових витратах у галузь будівництва за ПКС у 2021 р. становила 0,26%.

Таким чином, проведене дослідження показало, що світовий обсяг валової доданої вартості будівельної галузі зріс на 62,79% у період 2010 – 2022 рр., що свідчить про стабільне зростання будівельної галузі в світі. Найбільший внесок у світовий ВДВ будівництва зробили Азія (43,5% від загального обсягу) та Північна Америка – 22,5%. Китай вийшов на перше місце за обсягом ВДВ будівельної галузі у світі – 22,34%. Африка має найвищий темп приросту ВДВ будівельної галузі (106,84%), але відносно низький рівень витрат у будівельну галузь на душу населення. Азія є лідером за обсягом витрат у будівельну галузь (69,48% світових витрат за ПКС), що пояснюється масштабною урбанізацією та інфраструктурними проектами. У Європі простежується стабільне зростання ВДВ будівельної галузі, однак відбулося зниження частки у світовій структурі через посилення екологічних стандартів.

В Україні до 2020 р. спостерігалось поступове зростання ВДВ галузі будівництва, але у 2022 р. через війну ВДВ знизилася більш ніж на 75%. Частка витрат ВВП у будівельну галузь в Україні у 2021 р. становила 6,11% (в 2,3 рази нижче середньосвітового рівня). Україна потребує значних інвестицій у будівельну галузь для відбудови країни (486 млрд дол.) за оцінками Всесвітнього банку.

2.2. Інтегральна оцінка рівня розвитку будівельної галузі в Україні та країнах світу

Ґрунтуючись на проведеному дослідженні існуючих методик оцінки розвитку галузей економіки на основі Міжнародних таблиць «Витрати-Випуск» [13; 14], представлених у працях [15; 16; 17; 18], можна виділити такі найбільш прийнятні показники для визначення рівня розвитку будівельної галузі в країнах світу (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Показники визначення рівня розвитку будівельної галузі в країнах світу

Галузева характеристика показника	Формула розрахунку показника
Значущість в економіці країни	івень значущості галузевого виробництва: $ЗВ_r = \frac{ВДВ_r}{ВДВ_k},$ де $ВДВ_r$ – валова додана вартості галузі; $ВДВ_k$ – загальний обсяг валової доданої вартості країни
Ефективність виробництва	Рівень ефективності виробництва: $ЕВ_r = \frac{ВДВ_r}{V_r},$ де V_r – обсяг виробництва галузі. Рівень матеріалоємності: $Мє_r = \frac{ПСР_r}{V_r}$ де $ПСР_r$ – обсяг проміжного споживання ресурсів (без урахування паливно-енергетичних) галуззю. Рівень енергоємності: $Еє_r = \frac{ПЕР_r}{V_r}$ де $ПЕР_r$ – обсяг споживання паливно-енергетичних ресурсів галуззю
Науково-інноваційна діяльність	Рівень науково-інноваційної діяльності: $ІНН_r = \frac{ПНТ_r}{V_r}$ де $ПНТ_r$ – витрати на професійну, наукову та технічну діяльність галузі

Галузева характеристика показника	Формула розрахунку показника
Конкурентоспроможність виробництва	Рівень експортоорієнтованості: $EO_r = \frac{E_r}{V_r},$ де E_r – загальний обсяг експорту галузі.
	Рівень імпортозалежності виробництва: $IZB_r = \frac{PCI_r}{CP_r}$ де PCI_r – обсяг проміжного споживання імпорту галуззю; CP_r – проміжне споживання в галузі.
	Рівень імпортозалежності внутрішнього ринку: $IZP_r = \frac{I_r}{C_r}$ де I_r – загальний обсяг імпорту галузі; C_r – ємність внутрішнього ринку галузі
	Рівень інвестиційної діяльності: $INB_r = \frac{NOK_r}{V_r}$ де NOK_r – валове накопичення основного капіталу галуззю

Джерело: укладено автором за матеріалами [15; 16; 17; 18]

З табл. 2.6 видно, що наведені показники характеризують різні аспекти оцінки рівня розвитку будівельної галузі. Так, показник «Значущість галузевого виробництва» відображає внесок будівельної галузі у загальний обсяг доданої вартості країни; «Ефективність виробництва» – економічну ефективність виробництва галузі; «Матеріалоемність» – ефективність використання матеріальних ресурсів у будівельній галузі; «Енергоемність» – частку витрат будівельної галузі на паливно-енергетичні ресурси; «Експортоорієнтованість» – ступінь експортної спрямованості будівельної галузі; «Імпортозалежність виробництва» – ступінь залежності виробництва галузі від імпортової продукції та послуг; «Імпортозалежність внутрішнього ринку» – частку імпортованих товарів та послуг у загальному обсязі попиту на продукцію будівельної галузі; «Науково-

інно-ваційна діяльність» – рівень інноваційності та технологічності будівельної галузі; «Інвестиційна діяльність» – рівень інвестиційної активності в будівельній галузі.

Виходячи з аналізу характеристик наведених вище показників, інтегральну оцінку рівня розвитку будівельної галузі України та країн світу пропонується проводити за допомогою системи показників наведеної на рис. 2.11.

Рис. 2.11. Система показників та інтегральної оцінки рівня розвитку будівельної галузі України та країн світу

Авторська розробка

Як видно з рис. 2.11., оцінка рівня розвитку будівельної галузі України та країн світу проводиться за допомогою ієрархічного принципу побудови відповідних узагальнюючих показників з врахуванням ентропії часткових показників. Узагальнення часткових показників у компоненти та інтегральний показник проводиться з урахуванням вагових коефіцієнтів розрахованих на основі вибіркового стандартного відхилення [19; 20].

Інтегральний показник оцінки рівня розвитку будівельної галузі України та країн світу ($I_{РБГ}$), а також оцінки його компоненти (K_i) розраховуються за формулою:

$$K_i = \sum_{j=1}^n w_j z_{ij}, i = \overline{1, m}. \quad (2.1)$$

де z_{ij} – кількісна стандартизована оцінка j -го часткового показника i -ої країни світу;

w_j – коефіцієнт значущості j -го часткового показника, що визначається за формулою:

$$w_j = \frac{v_j}{\sum_{j=1}^n v_j}. \quad (2.2)$$

де v_j – коефіцієнт варіації стандартизованого j -го часткового показника;

n – кількість часткових показників, за допомогою яких оцінюється j -а компонента інтегрального показника,

m – кількість країн, що досліджуються.

Стандартизована оцінка j -го окремого показника визначається за формулами:

а) для показників-стимуляторів:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - x_{\min j}}{x_{\max j} - x_{\min j}}. \quad (2.3)$$

де x_{ij} – фактичне значення j -го часткового показника;

$x_{\min j}$ і $x_{\max j}$ – відповідно мінімальне та максимальне значення j -го часткового показника;

б) для показників-дестимуляторів:

$$z_{ij} = \frac{x_{\max j} - x_{ij}}{x_{\max j} - x_{\min j}}. \quad (2.4)$$

Вихідні дані для розрахунку часткових показників та їх нормовані значення для інтегральної оцінки рівня розвитку будівельної галузі України та окремих країн світу у 2020 р. наведено у табл. Б.1 – табл. Б.2 Додатку Б.

За значенням інтегрального показника оцінки рівня розвитку будівельної галузі Україна та країни світу в 2020 р. розподілилися таким чином (рис. 2.12 і табл. Б.3 Додатку Б).

Як видно з рис. 2.12., за значенням інтегрального показника оцінки розвитку будівельної галузі у 2020 р. до країн з високим рівнем було віднесено: Австралію – 0,5828 (1-е місце), Данію – 0,4904 (2-е місце), Швецію – 0,4801 (3-є місце), Канаду – 0,4787 (4-е місце) та Грецію – 0,4680 (5-е місце), а до країн з найнижчим рівнем: Україну – 0,2360 (36-е місце), Ірландію – 0,2680 (35-е місце), Польщу – 0,2943 (34-е місце), Румунію – 0,3013 (33-е місце) та Португалію – 0,3038 (32-е місце).

З використанням кластерного аналізу (k -середніх) у роботі було здійснено класифікацію країн світу за значенням компонент інтегрального показника оцінки рівня розвитку будівельної галузі.

Графіки середніх значень характеристик кластерів інтегрального показника залежно від компонент рівня розвитку будівельної галузі України та країн світу в 2020 р. наведено на рис. 2.13.

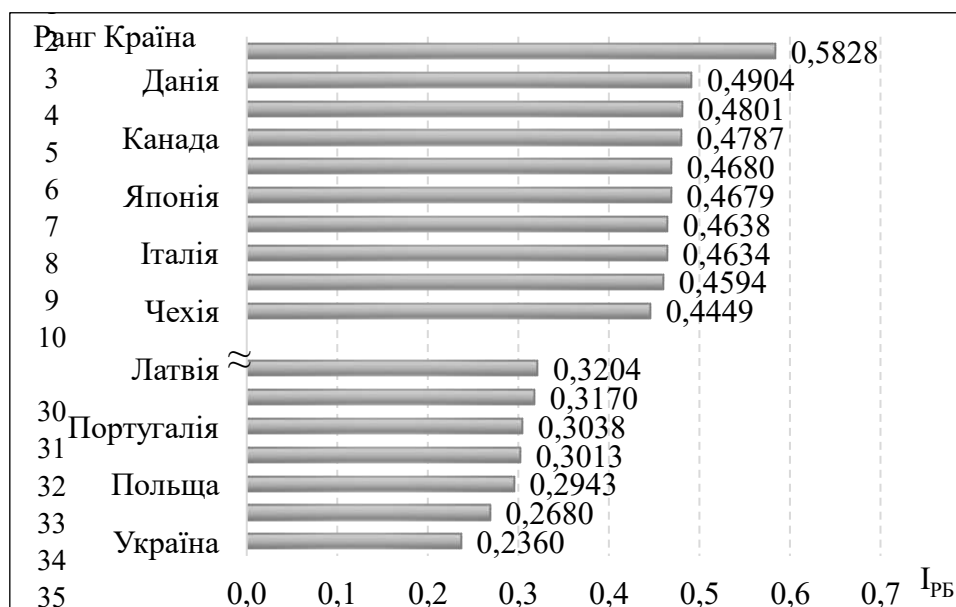

Рис. 2.12. Діаграма розподілу України та країн світу за значенням інтегрального показника рівня розвитку будівельної галузі у 2020 р.

Джерело: розраховано автором за даними [13; 14]

Як видно з рис. 2.13, виділено два кластери країн світу за компонентами інтегрального показника оцінки рівня розвитку будівельної галузі. Найбільший вплив на групування країн у виділені кластери мали компоненти «Інноваційність та капіталізація» та «Продуктивність», за компонентою «Конкурентоспроможність» країни світу мало відрізнялися. Розподілення країн світу за кластерами представлено у табл. 2.7.

Як видно з табл. 2.7, що до 1-го кластеру було віднесено сімнадцять країн світу (47,2 % від загальної кількості досліджуваних країн світу). Ця група країн характеризується високими значеннями компонент «Продуктивність» та «Інноваційність та капіталізація» й низьким значенням компоненти «Конкурентоспроможність».

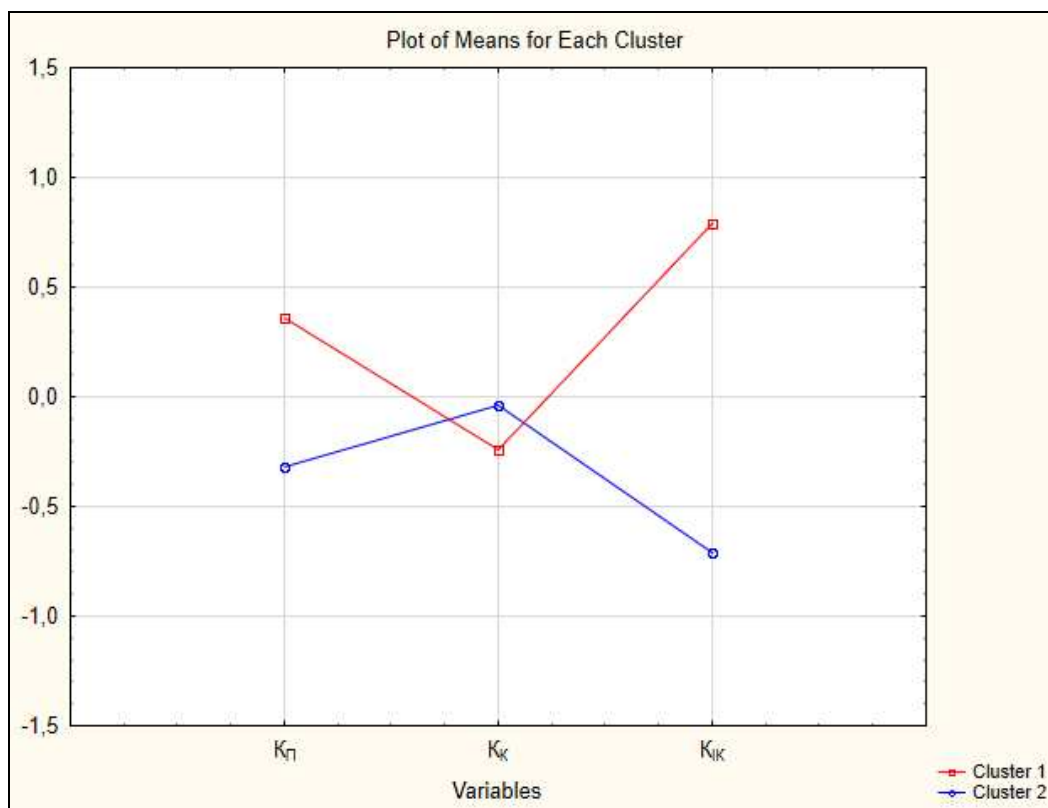

Рис. 2.13. Графік середніх значень компонент інтегрального показника оцінки рівня розвитку будівельної галузі України та країн світу в 2020 р.

Джерело: розраховано автором за даними [13; 14]

У другий кластер увійшло дев'ятнадцять країн світу (52,8 % від загальної кількості). Країни даної групи характеризуються високим значенням компоненти «Конкурентоспроможність» й низькими значеннями компонент «Продуктивність» й «Інноваційність та капіталізація».

Дослідимо компоненти та часткові показники інтегрального показника оцінки рівня розвитку будівельної галузі України та країн світу. Розподіл України та країн світу за значенням компоненти «Продуктивність» інтегрального показника оцінки рівня розвитку будівельної галузі в 2020 р. наведено на рис. 2.14 та табл. Б.3 Додатку Б.

**Розподіл України та країн світу за кластерами залежно від значень
компонент інтегрального показника оцінки рівня розвитку будівельної галузі
в 2020 р.**

1-й кластер	2-й кластер
Греція	Австралія
Данія	Австрія
Естонія	Бельгія
Іспанія	Болгарія
Італія	Бразилія
Канада	Великобританія
Китай	Індія
Корея	Ірландія
Литва	Латвія
Мексика	Нідерланди
США	Німеччина
Фінляндія	Польща
Франція	Португалія
Чехія	Румунія
Швейцарія	Словаччина
Швеція	Словенія
Японія	Туреччина
	Угорщина
	Україна

Джерело: укладено автором за даними [13; 14]

З рис. 2.14 видно, що до групи країн з високим рівнем компоненти «Продуктивність» було віднесено: Мексику – 0,9676 (1-е місце), Литву – 0,8611 (2-е місце), Канаду – 0,8321 (3-є місце), Японію – 0,7477 (4-е місце) та США – 0,7265 (5-е місце), а до групи країн з низьким рівнем даної компоненти: Україну – 0,2768 (36-е місце), Італію – 0,3461 (35-е місце), Болгарію – 0,3806 (34-е місце), Ірландію – 0,3948 (33-е місце) та Грецію – 0,4157 (32-е місце).

На рис. 2.15 наведено групування країн світу у кластери залежно від рівня часткових показників компоненти «Продуктивність» інтегрального показника рівня розвитку будівельної галузі у 2020 р.

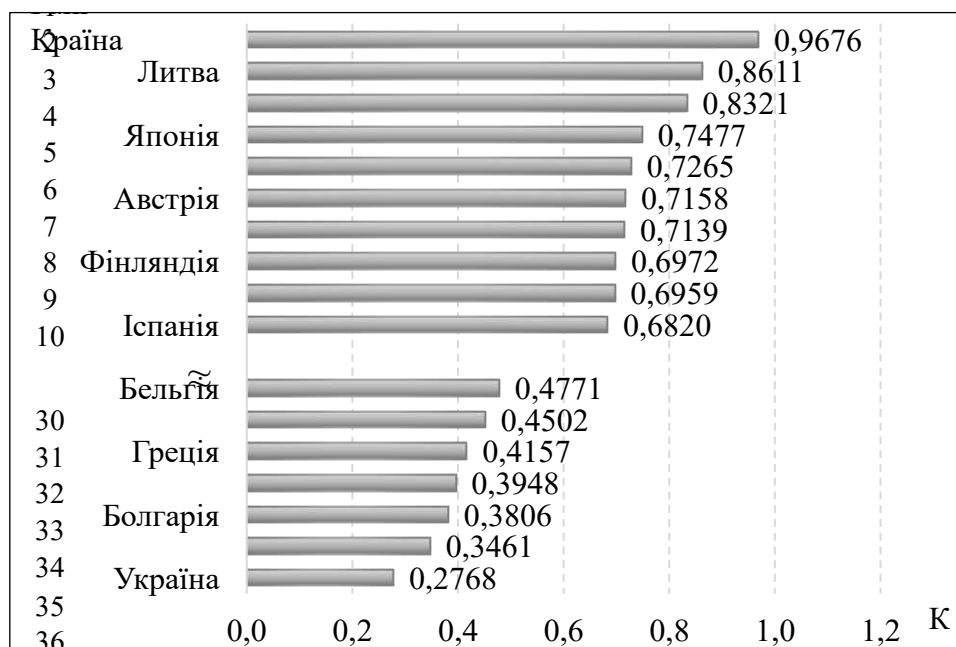

Рис. 2.14. Діаграма розподілу України та країн світу за значенням компоненти «Продуктивність» інтегрального показника рівня розвитку будівельної галузі у 2020 р.

Джерело: розраховано автором за даними [13; 14]

Як видно з рис. 2.15, виділено два кластери країн світу за частковими показниками компоненти «Продуктивність» інтегральної оцінки рівня розвитку будівельної галузі. За ступенем зниження впливу на групування країн світу у виділені кластери часткові показники компоненти «Продуктивність» мали таку послідовність: «Ефективність виробництва», «Матеріалоємність», «Значущість виробництва» та «Енергоємність». Розподілення країн світу за кластерами представлено у табл. 2.8.

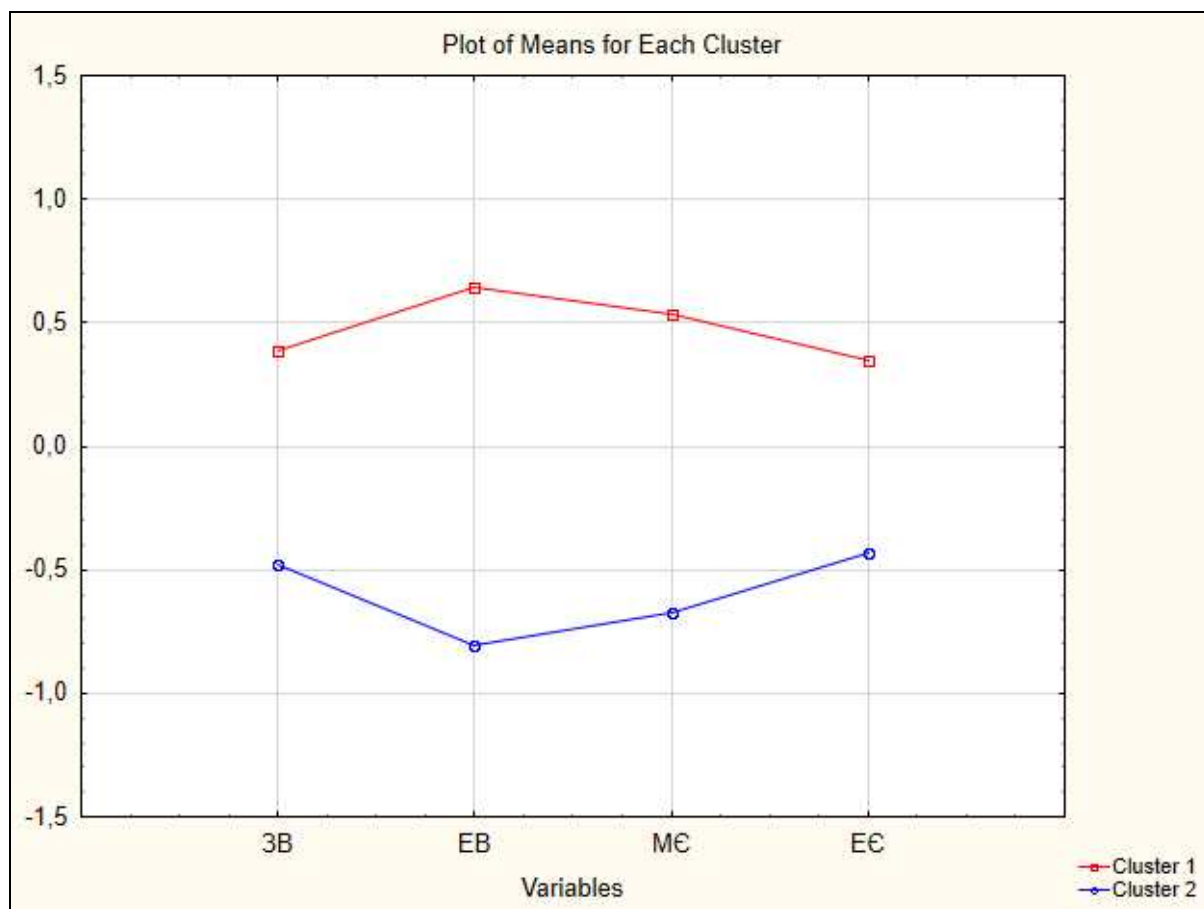

Рис. 2.15. Графік середніх значень часткових показників компоненти «Продуктивність» інтегрального показника оцінки рівня розвитку будівельної галузі України та країн світу в 2020 р.

Джерело: розраховано автором за даними [13; 14]

Як видно з табл. 2.8, що до першого кластеру було віднесено двадцять країн світу (55,6 % від загальної кількості досліджуваних країн світу). Будівельна галузь цієї групи країн характеризується високим рівнем значущості та ефективності виробництва, й низьким рівнем матеріало- та енергоємності. У другий кластер увійшло шістнадцять країн світу (44,4 % від загальної кількості). Будівельна галузь даної групи країн характеризується низьким рівнем значущості та ефективності виробництва, й високим рівнем матеріало- та енергоємності.

Розподіл України та країн світу за кластерами залежно від значень часткових показників компоненти «Продуктивність» інтегрального показника оцінки рівня розвитку будівельної галузі України та країн світу в 2020 р.

1-й кластер	2-й кластер
Австрія	Австралія
Бразилія	Бельгія
Великобританія	Болгарія
Данія	Греція
Індія	Естонія
Іспанія	Ірландія
Канада	Італія
Корея	Китай
Литва	Латвія
Мексика	Нідерланди
Німеччина	Португалія
Польща	Румунія
Словаччина	Словенія
США	Туреччина
Угорщина	Україна
Фінляндія	Чехія
Франція	
Швейцарія	
Швеція	
Японія	

Джерело: укладено автором за даними [13; 14]

Розподіл України та країн світу за значенням компоненти «Конкурентоспроможність» інтегрального показника оцінки рівня розвитку будівельної галузі в 2020 р. наведено на рис. 2.16. та табл. Б.3 Додатку Б.

З рис. 2.16 видно, що до групи країн з високим рівнем компоненти «Конкурентоспроможність» було віднесено: Австралію – 0,9297 (1-е місце), Китай – 0,3019 (2-е місце), Словаччину – 0,2877 (3-є місце), Індію – 0,2836 (4-е місце) та Україну – 0,2795 (5-е місце), а до групи країн з низьким рівнем даної компоненти: Італію – 0,0114 (36-е місце), Ірландію – 0,1272 (35-е місце), Угорщину – 0,1892 (34-е місце), Литву – 0,1950 (33-е місце) та Естонію – 0,1983 (32-е місце).

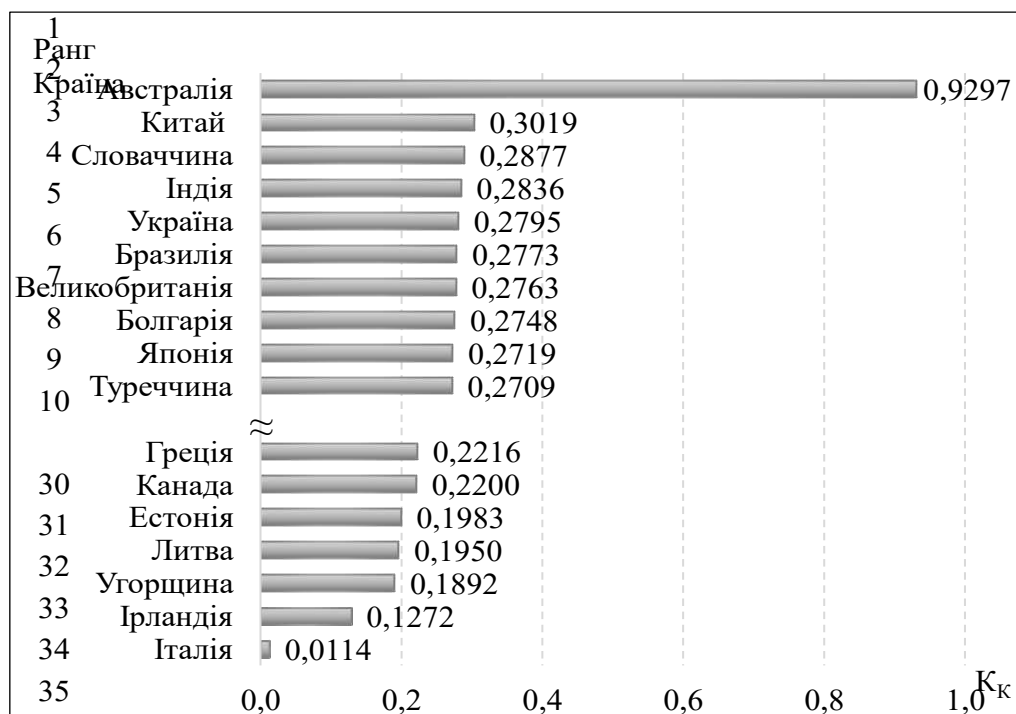

Рис. 2.16. Діаграма розподілу України та країн світу за значенням компоненти «Конкурентоспроможність» інтегрального показника рівня розвитку будівельної галузі у 2020 р

Джерело: розраховано автором за даними [13; 14]

На рис. 2.17 наведено групування країн світу у кластери залежно від рівня часткових показників компоненти «Конкурентоспроможність» інтегрального показника рівня розвитку будівельної галузі у 2020 р.

Як видно з рис. 2.17, виділено два кластери країн світу за частковими показниками компоненти «Конкурентоспроможність» інтегральної оцінки рівня розвитку будівельної галузі.

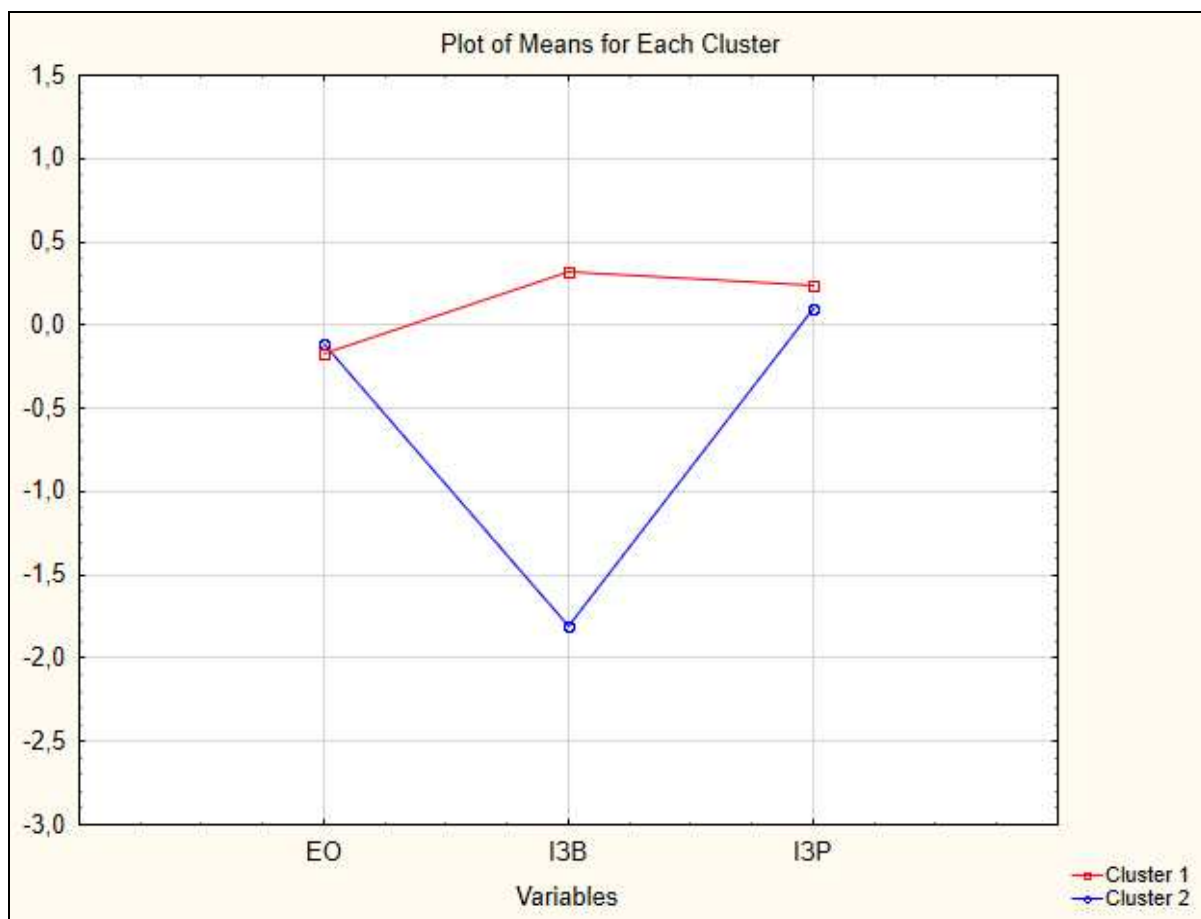

Рис. 2.17. Графік середніх значень часткових показників компоненти «Конкурентоспроможність» інтегрального показника оцінки рівня розвитку будівельної галузі України та країн світу в 2020 р.

Джерело: розраховано автором за даними [13; 14]

За ступенем зниження впливу на групування країн світу у виділені кластери часткові показники компоненти «Конкурентоспроможність» мали таку послідовність: «Імпортозалежність виробництва», «Імпортозалежність внутрішнього ринку» та «Експортоорієнтованість». Розподілення країн світу за кластерами представлено у табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Розподіл України та країн світу за кластерами залежно від значень часткових показників компоненти «Конкурентоспроможність» інтегрального показника оцінки рівня розвитку будівельної галузі України та країн світу в 2020 р.

1-й кластер	2-й кластер
Австралія	Австрія
Бразилія	Бельгія
Великобританія	Болгарія
Індія	Греція
Іспанія	Данія
Китай	Естонія
Корея	Ірландія
Польща	Італія
Словаччина	Канада
США	Латвія
Туреччина	Литва
Україна	Мексика
Японія	Нідерланди
	Німеччина
	Португалія
	Румунія
	Словенія
	Угорщина
	Фінляндія
	Франція
	Чехія
	Швейцарія
	Швеція

Джерело: укладено автором за даними [13; 14]

Як видно з табл. 2.9, що до першого кластеру було віднесено тринадцять країн світу (36,1 % від загальної кількості досліджуваних країн світу). Будівельна галузь цієї групи країн характеризується низьким рівнем імпортозалежності виробництва та внутрішнього ринку, й низьким рівнем експортоорієнтованості.

У другий кластер увійшло двадцять три країн світу (63,9 % від загальної кількості). Будівельна галузь країни даної групи характеризується високим рівнем імпортозалежності виробництва та внутрішнього ринку, й високим рівнем експортоорієнтованості.

Розподіл України та країн світу за значенням компоненти «Інноваційність та капіталізація» інтегрального показника оцінки рівня розвитку будівельної галузі в 2020 р. наведено на рис. 2.18 та табл. Б.3 Додатку Б.

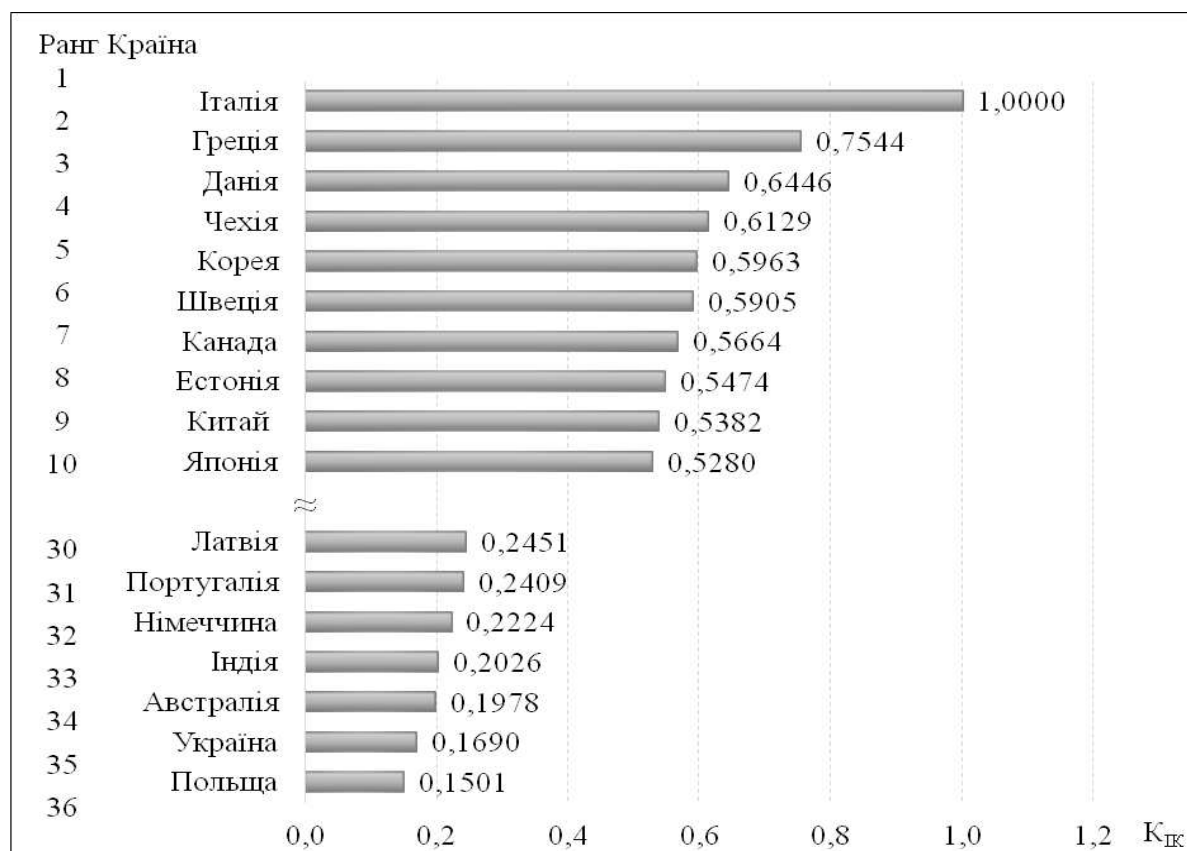

Рис. 2.18. Діаграма розподілу України та країн світу за значенням компоненти «Інноваційність та капіталізація» інтегрального показника рівня розвитку будівельної галузі у 2020 р.

Джерело: розраховано автором за даними [13; 14]

З рис. 2.18 видно, що до групи країн з високим рівнем компоненти «Інноваційність та капіталізація» було віднесено: Італію – 1,0 (1-е місце), Грецію – 0,7544 (2-е місце), Данію – 0,6446 (3-є місце), Чехію – 0,6129 (4-е місце) та Корею – 0,5963 (5-е місце), а до групи країн з низьким рівнем даної компоненти: Польщу – 0,1501 (36-е місце), Україну – 0,1690 (35-е місце), Австралію – 0,1978 (34-е місце), Індію – 0,2026 (33-е місце) та Німеччину – 0,2224 (32-е місце).

На рис. 2.19 наведено групування країн світу у кластери залежно від рівня часткових показників компоненти «Інноваційність та капіталізація» інтегрального показника рівня розвитку будівельної галузі у 2020 р.

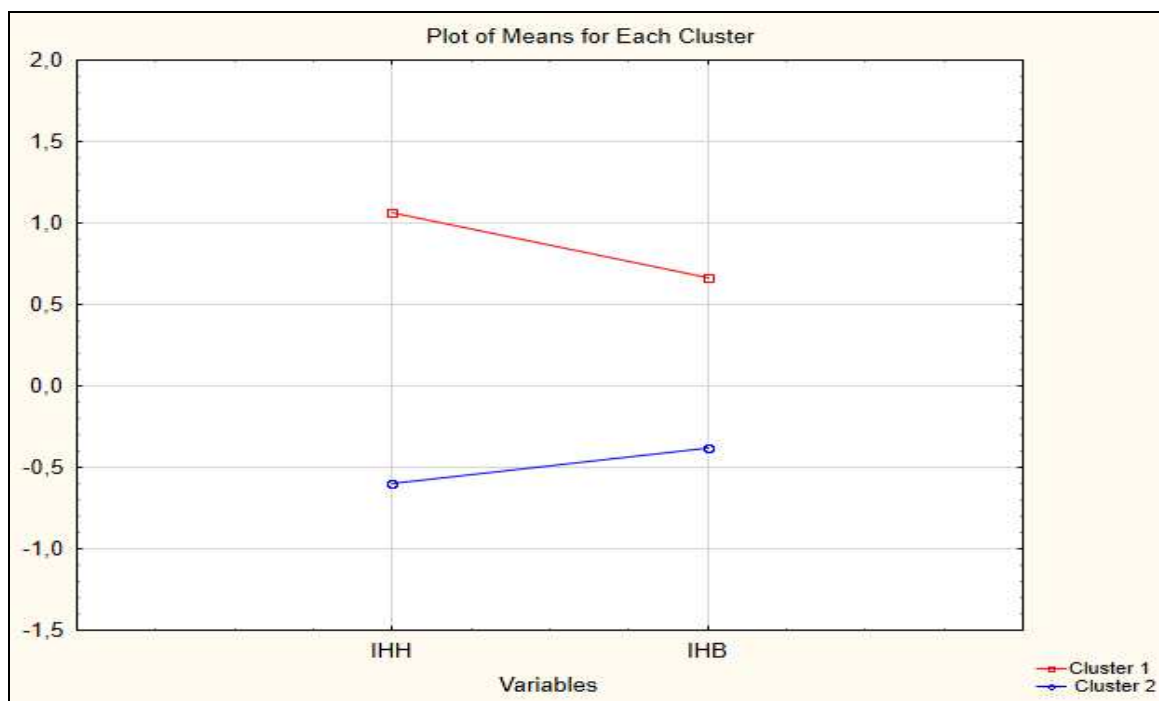

Рис. 2.19. Графік середніх значень часткових показників компоненти «Інноваційність та капіталізація» інтегрального показника оцінки рівня розвитку будівельної галузі України та країн світу в 2020 р.

Джерело: розраховано автором за даними [13; 14]

Як видно з рис. 2.19. виділено два кластери країн світу за частковими показниками компоненти «Інноваційність та капіталізація» інтегральної оцінки рівня розвитку будівельної галузі. Найбільший вплив на групування країн світу у виділені кластери компоненти «Інноваційність та капіталізація» здійснював показник «Науково-інноваційна діяльність», показник «Інвестиційна діяльність» здійснював менший вплив на групування. Розподілення країн світу за кластерами представлено у табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Розподіл України та країн світу за кластерами залежно від значень часткових показників компоненти «Інноваційність та капіталізація» інтегрального показника оцінки рівня розвитку будівельної галузі України та країн світу в 2020 р.

1-й кластер	2-й кластер
Греція	Австралія
Данія	Австрія
Естонія	Бельгія
Італія	Болгарія
Канада	Бразилія
Китай	Великобританія
Корея	Індія
США	Ірландія
Фінляндія	Іспанія
Чехія	Латвія
Швейцарія	Литва
Швеція	Мексика
Японія	Нідерланди
	Німеччина
	Польща
	Португалія
	Румунія
	Словаччина
	Словенія
	Туреччина
	Угорщина
	Україна
	Франція

Джерело: укладено автором за даними [13; 14]

Як видно з табл. 2.10, що до першого кластеру було віднесено тринадцять країн світу (36,1 % від загальної кількості досліджуваних країн світу). Будівельна галузь цієї групи країн характеризується високим рівнем науково-інноваційної та інвестиційної діяльності.

У другий кластер увійшло двадцять три країн світу (63,9 % від загальної кількості). Будівельна галузь даної групи країн характеризується низьким рівнем науково-інноваційної та інвестиційної діяльності.

Таким чином, результати проведеного дослідження інтегральної оцінки рівня розвитку будівельної галузі у 2020 р. виявили значну диференціацію між країнами світу. Україна опинилася серед країн з найнижчим рівнем розвитку будівельної галузі, займаючи 36-те місце серед 36-ти досліджених країн.

Аналіз компонент та часткових показників інтегрального показника дозволив виявити сильні та слабкі сторони будівельної галузі України. Так, за компонентою «Продуктивність» Україна також продемонструвала низький рівень (36-те місце), зокрема через низьку ефективність виробництва, високу матеріало- та енергоємність, а також низький внесок будівництва у формування валової доданої вартості економіки країни. Це свідчить про недостатню структурну модернізацію та технологічну відсталість виробничої бази.

Водночас, за компонентою «Конкурентоспроможність» Україна посіла досить високе 5-те місце, що пов'язано із невисокою імпортозалежністю галузі та орієнтацією будівельної галузі України переважно на внутрішній ринок. Однак слабка експортоорієнтованість галузі свідчить про її неготовність до інтеграції у міжнародні виробничі ланцюги.

За компонентою «Інноваційність та капіталізація» Україна також опинилася серед аутсайдерів (35-те місце), що відображає відсутність дієвих механізмів стимулювання інвестицій в основний капітал та науково-технічні розробки.

Загалом, проведений аналіз показав структурну відмінність України від більшості країн з високим рівнем розвитку будівельної галузі. Україна входить до кластерів із низькою продуктивністю та обмеженою інноваційною активністю, що потребує перегляду державної політики в галузі будівництва з акцентом на структурні реформи, системне оновлення її інституційної та технічної інфраструктури, стимулювання внутрішніх та зовнішніх інвестицій, а також створення сприятливого середовища для наукових розробок та впровадження інновацій.

2.3. Напрями державної підтримки сталого розвитку будівельної галузі України

Для пом'якшення наслідків зміни клімату та глобального потепління понад 180 країн уклали Паризьку угоду, основною метою якої є обмеження середньої глобальної температури на рівні не більше 2°C порівняно з доіндустріальним періодом, із прагненням утримати підвищення в межах 1,5 °C. Враховуючи, що будівельна галузь споживає 36% світової енергії та генерує 40% усіх викидів вуглецю, її вплив є критично важливим для досягнення цілей сталого розвитку.

Здійснено систематизацію та узагальнення наукових публікацій, що проіндексовані наукометричною базою Scopus, з проблеми сталого розвитку будівельної галузі.

Для досягнення поставленої мети у цьому дослідженні було проаналізовано: трендові та структурні закономірності публікаційної активності науковців світу; географічну структуру афіліції науковців; тематику найбільш цитованих статей з питань управління проєктними ризиками; контекстуальні та часові закономірностей розвитку досліджень з управління проєктними ризиками із використанням інструментарію VOSviewer v. 1.6.20. Інформаційною базою для проведення дослідження є публікації, що проіндексовані в наукометричній базі Scopus.

1. Дослідження трендових та структурних закономірностей публікаційної активності науковців зі сталого розвитку будівельної галузі.

Серед публікацій, проіндексованих у наукометричній базі Scopus, найдавнішою статтею, за даним напрямом, є робота Dimson B. [21], опублікована у 1996 р., що присвячена практиці сталого будівництва. Автором зазначено, що елементи сталого проектування в будівництві включають: планування ділянки та

управління будівництвом, вибір матеріалів, енергетичне планування, управління відходами, якість повітря та проектування з урахуванням гнучкості.

У свою чергу, однією з найсвіжіших публікацій з визначеної проблематики, проіндексованих у наукометричній базі Scopus, є стаття Ren L. та інш. (2026) [22], яка присвячена проблемі комплексного використання та оптимального розподілу екологічних будівельних матеріалів у цивільному будівництві. У статті зазначено, що застосування екологічно чистих будівельних матеріалів у цивільному будівництві є не тільки відповіддю на вимоги глобального зеленого розвитку, але й значущим способом поліпшення якості будівництва та зниження витрат на проекти.

Пошуковий запит у наукометричній базі Scopus було здійснено за ключовими словами «sustainability» та «construction industry» із використанням інструменту лапки («») у TITLE-ABS-KEY. Первісну вибірку з 61983 документів було обмежено за типом публікацій «стаття». У даному дослідженні було проаналізовано 41126 наукових публікацій. Результати аналізу показують, що кількість публікацій, присвячених проблемі сталого розвитку будівельної галузі в наукометричній базі даних Scopus з 1992 по 2002 рр., була приблизно на одному рівні (10 публікації за рік), проте після цього періоду публікаційна активність перманентно зростає. Максимальна кількість публікацій відмічена у 2024 р. – 8373 публікації. Динаміка зміни кількості публікацій з визначеної проблематики, що проіндексовані наукометричною базою Scopus, у 2015-2025 рр. представлено на рис. 2.20.

Проаналізуємо структуру наукових публікацій зі сталого розвитку будівельної галузі у розрізі предметних областей. За даними наукометричної бази Scopus, структура публікацій з досліджуваної тематики у розрізі предметних областей можна представити наступним таким чином: інженерія – 23,5%; екологія – 14,2%; бізнес, менеджмент та бухгалтерський облік – 11,7%; соціальні науки – 6,2%; енергетика – 8,6%; комп'ютерні науки – 7,7%; наука про матеріали – 4,8%;

економіка – 3,1%; наукові дискусії – 2,5%; математика – 1,7%; інші – 10,9%. Проведений аналіз свідчить про міждисциплінарний характер даного напрямку дослідження.

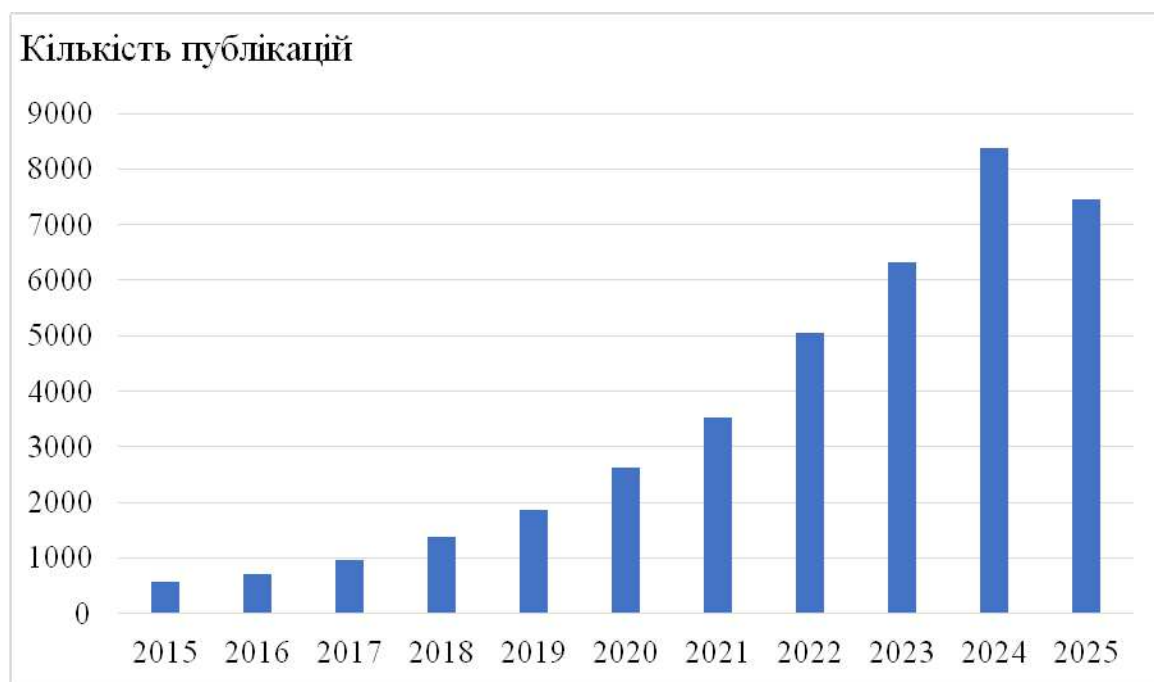

Рис. 2.20. Кількість публікацій зі сталого розвитку будівельної галузі, що індексуються наукометричною базою Scopus, за 2015 – 2025 рр., од.

Джерело: укладено автором за даними БД Scopus

2. Аналіз географічної структури афіляції науковців та тематики найбільш цитованих статей зі сталого розвитку будівельної галузі.

Автори зі 159 країн світу зробили свій внесок у розв’язання проблеми сталого розвитку будівельної галузі. Аналіз географічної структури афіляції науковців, що мають високу публікаційну активність зі сталого розвитку будівельної галузі, засвідчив, що найбільша кількість робіт з визначеної тематики реалізована вченими з Китаю (9800 публікацій), Великобританії (3803 публікації)

США (3263 публікацій) (рис. 2.21). У наукометричній базі Scopus проіндексовано 146 публікацій українських науковців за даним напрямом досліджень.

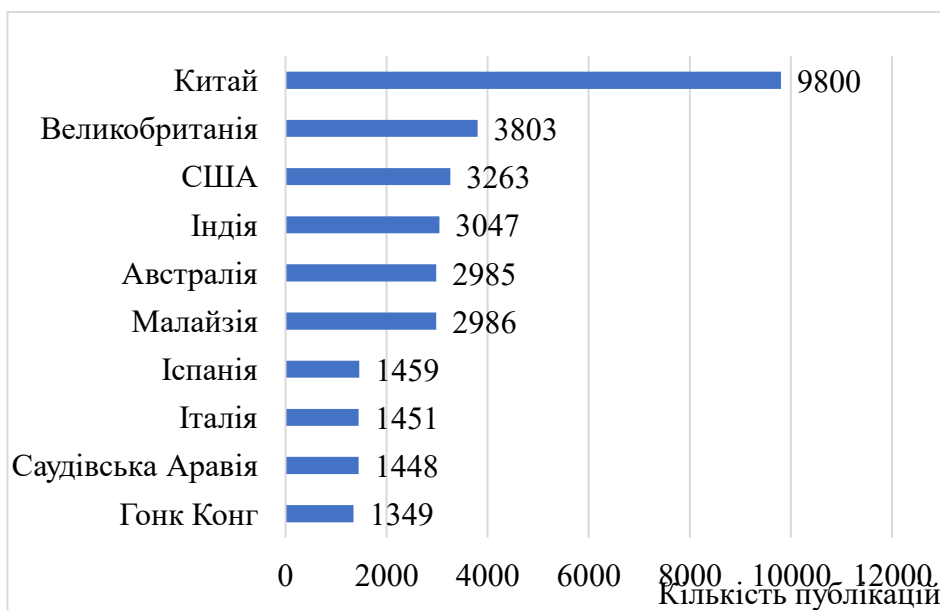

Рис. 2.21. ТОП-10 країн світу з найбільшою кількістю публікацій зі сталого розвитку будівельної галузі, за даними наукометричної бази Scopus, од.

Джерело: укладено автором за даними БД Scopus

У табл. 2.11 наведено найбільш цитовані публікації зі сталого розвитку будівельної галузі, що проіндексовані наукометричною базою Scopus.

Як видно з табл. 2.11, найбільш цитовані статті зі сталого розвитку будівельної галузі присвячені [23; 24; 25; 26; 27]: оцінці життєвого циклу будівельних матеріалів шляхом порівняльного аналізу енергетичного та екологічного впливу та оцінки потенціалу підвищення екологічної ефективності; переробці та утилізації відходів будівництва; адитивному виробництву бетону (АМоС) та потенціалу 3D друку бетону; утворенню будівельних та демонтажних відходів; викидам вуглецю та енергії у будівельних матеріалах.

Найбільш цитовані статті зі сталого розвитку будівельної галузі

Автор	Назва	Рік	Джерело	Цитування
Zabalza Bribián I., Valero Capilla A., Aranda Usón, A. [23]	Life cycle assessment of building materials: Comparative analysis of energy and environmental impacts and evaluation of the eco-efficiency improvement potential	2011	Building and Environment	1037
Tam V.W.Y., Soomro M., Evangelista A.C.J. [24]	A review of recycled aggregate in concrete applications (2000–2017)	2018	Construction and Building Materials	981
Bos F., Wolfs R., Ahmed Z., Salet T. [25]	Additive manufacturing of concrete in construction: potentials and challenges of 3D concrete printing	2016	Virtual and Physical Prototyping	978
Akhtar A., Sarmah A.K. [26]	Construction and demolition waste generation and properties of recycled aggregate concrete: A global perspective	2018	Journal of Cleaner Production	970
Hammond G.P., Jones C.I. [27]	Embodied energy and carbon in construction materials	2008	Proceedings of Institution of Civil Engineers Energy	876

Джерело: укладено автором за БД Scopus

Таким чином, до драйверів забезпечення сталого розвитку будівельної галузі необхідно віднести: впровадження екологічного будівництва, підвищення екологічності будівельних матеріалів та зниження впливу на середовище будівельних відходів.

Організації, які мають найбільшу кількість публікацій зі сталого розвитку будівельної галузі, за даними наукометричної бази Scopus: The Hong Kong Polytechnic University (782 публікації), University of Johannesburg (520 публікацій), Chongqing University (488 публікацій), Universiti Sains Malaysia (474 публікації).

У табл. 2.12 наведено найбільш релевантних авторів, які мають найбільшу кількість публікацій, що проіндексовані наукометричною базою Scopus, зі сталого

розвитку будівельної галузі, із зазначенням їхньої інституційної приналежності, країни та загального H-індексу.

Таблиця 2.12

Топ-5 авторів статей зі сталого розвитку будівельної галузі

№	Автор	Кількість статей	Початок публікаційної активності	Афіліція	Країна	H-індекс
1	Aigbavboa C.	119	2012	University of Johannesburg	ПАР	38
2	Edwards DJ	109	1996	Birmingham City University The institution will open in a new tab	Великобританія	58
3	Oke AE	107	2009	Federal University of Technology	Нігерія	33
4	Skitmore M.	105	1996	Bond University The institution will open in a new tab,	Австралія	74
5	Zuo J.	100	2005	The University of Adelaide	Австралія	86

Укладено автором за даними БД Scopus

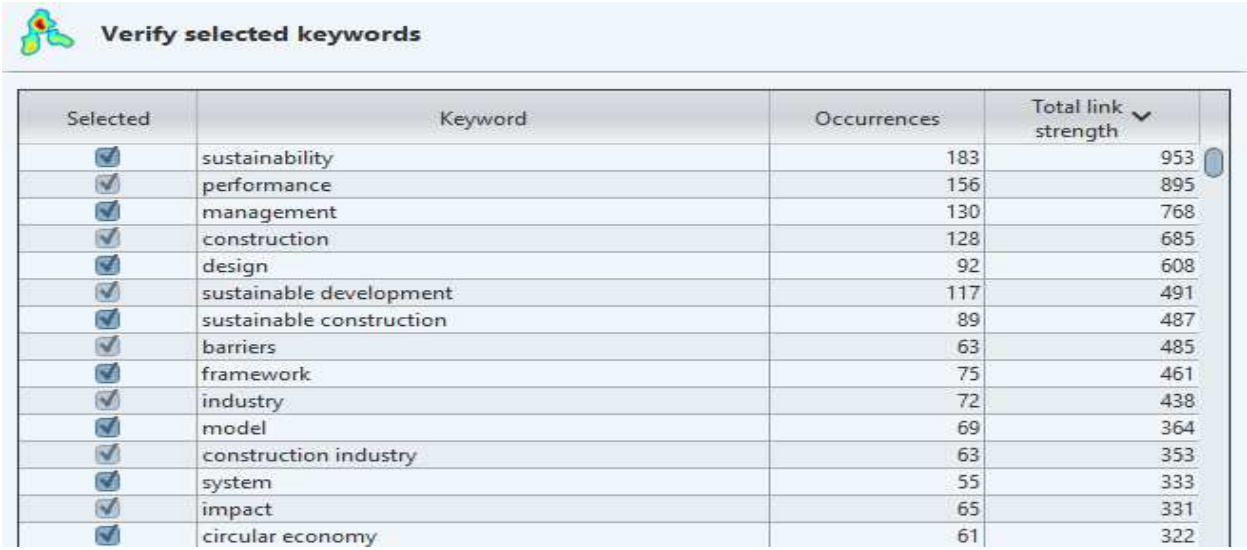
Аналіз публікаційної активності підтвердив, що починаючи з середини 2000-х років спостерігається зростання наукового інтересу до проблеми сталого розвитку будівельної галузі. Аналіз публікаційної активності підтвердив, що починаючи з середини 2000-х років спостерігається зростання наукового інтересу до проблеми сталого розвитку будівельної галузі.

Роботи найбільш релевантних авторів присвячені: впровадженню циркулярного підходу в будівництві, бар'єрам стійких закупівель в будівельній галузі, «зеленому» будівництву, екологічним нормам в будівництві та інш. Серед авторів та організацій, які мають найбільшу кількість публікацій за даним напрямом досліджень лідирують науковці з афіліцією в Китаї, Великобританії та США.

3. Бібліометричний аналіз.

У розрізі даного блоку доцільно формалізувати контекстуальні закономірності досліджень з питань сталого розвитку будівельної галузі за допомогою інструментарію VOSviewer.

Серед 293 відібраних ключових слів, до найбільш вживаних віднесено: сталий розвиток, ефективність, менеджмент, будівництво, дизайн, стале будівництво. Список найчастіше вживаних ключових слів наведено на рис. 2.22.

Verify selected keywords

Selected	Keyword	Occurrences	Total link strength
☒	sustainability	183	953
☒	performance	156	895
☒	management	130	768
☒	construction	128	685
☒	design	92	608
☒	sustainable development	117	491
☒	sustainable construction	89	487
☒	barriers	63	485
☒	framework	75	461
☒	industry	72	438
☒	model	69	364
☒	construction industry	63	353
☒	system	55	333
☒	impact	65	331
☒	circular economy	61	322

Рис. 2.22. Список найбільш вживаних ключових слів, із зазначенням частоти їхнього використання та максимального значення загальної сили їхнього зв'язку

Джерело: укладено автором за даними VOSviewer

Усі результати пошуку в наукометричній базі Scopus були експортовані у форматі, розділеному табуляцією, який включав бібліографічну інформацію, таку як назви, автори, журнали, установи, ключові слова, роки публікації та анотації для подальшого аналізу та візуалізації за допомогою програмного забезпечення для бібліометричного аналізу [28; 29].

Графічна інтерпретація результатів бібліометричного аналізу представлена на рис. 2.23.

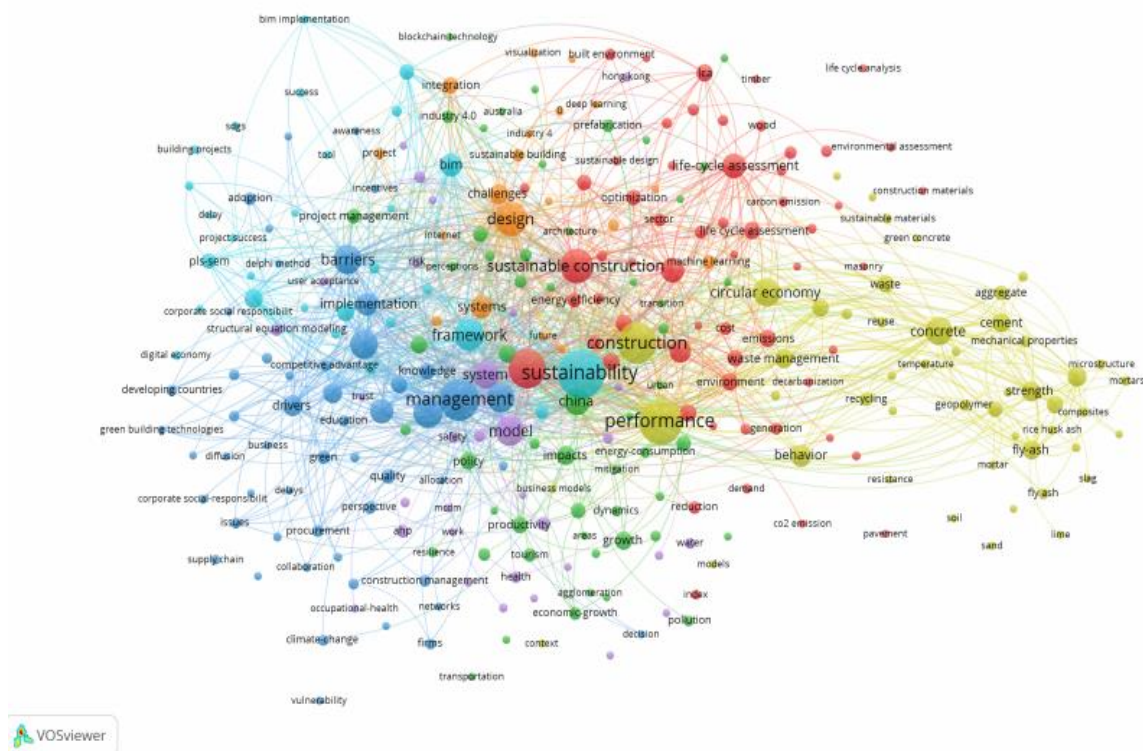

Рис. 2.23. Мережева візуалізація цитування статей зі сталого розвитку будівельної галузі, реалізована за допомогою інструментарію VOSviewer

Джерело: укладено автором за даними VOSviewer

Отже, бібліометричний аналіз з центральними категоріями сталий розвиток та будівельна галузь, дозволив виділити 6 кластерів, кожен з яких виділено кольором:

перший кластер – червоний (59 ключових слів). Серед ключових слів, що увійшли до цього кластеру найбільш вживаними є: «екологічне будівництво», «життєвий цикл», «стійкий розвиток», на рис. 2.23 це кульки найбільшого розміру. До цього кластеру увійшли публікації з аналізу життєвого циклу, «зеленого» будівництва, впливу на екологію, будівельним матеріалам, викидами CO²;

другий кластер – зелений (54 ключових слова). Найбільш вживаними ключовими словами є – «проектний менеджмент», «економічний розвиток». В кластер потрапили публікації, в яких зосереджено увагу на управлінні

будівельними проєктами, регулюванню сталого розвитку будівельної галузі, впровадженню нових технологій, урбанізації, чинникам впливу на економічний розвиток, прийняттю рішень, резильєнтності будівельної галузі;

третій кластер – синій (53 ключових слова) – «менеджмент». Кластер включає публікації, в центрі уваги яких знаходяться питання оптимізації управління ризиками, моделювання процесів управління, вдосконалення бізнес-моделей, корпоративному управлінню, впровадженню зелених будівельних технологій;

четвертий – жовтий (49 ключових слів) – «ефективність». Кластер поєднує публікації, що сфокусовані на впровадженні циркулярного підходу, виробництву сталих будівельних матеріалів (полімерів), переробці відходів, ефективності використання будівельних матеріалів (піску, бетону, деревини), зниженню викидів (пилу, шлаку). Необхідно зазначити, що ключові слова, які пов'язані з довговічністю будівельних конструкцій, характеристикою будівельних матеріалів, особливостями переробки будівельних матеріалів, сформували окрему віддалену від центру групу;

п'ятий – фіолетовий (31 ключове слово) – «модель», «система» – сполучує публікації з обґрунтування стратегії, прогнозування, визначення детермінант розвитку, зниженню ризиків будівельного проєкту;

шостий – голубий (28 ключових слів) – «BIM» – включає статті, в яких зосереджено увагу на особливостях використання в сфері будівництва BIM-технологій, цифровізації, Big Data, блокчейн технологій, візуалізації, машинного навчання, а також визначення драйверів розвитку.

Результати бібліометричного аналізу за хронологічним виміром свідчать, що інтенсивний розвиток наукових досліджень з питань сталого розвитку будівельної галузі відбувався у 2015-2025 роках. На початкових етапах більшість публікацій була спрямована на менеджмент, управління життєвим циклом, стійкість бізнес-проєктів. В останні роки з'явилися дослідження, які переважно пов'язані зі сталим

виробництвом будівельних матеріалів, особливо цементу, впровадженню інноваційних підходів до управління будівельними відходами, використанню цифрових двійників при реалізації інфраструктурних проєктів, застосування інноваційних технологій для підвищення екологічності будівельної галузі (циклон Вентурі, систему мішків для зневоднення та дезодоруючий резервуар для стічних вод).

Таким чином, екологічне або «зелене» будівництво є драйвером розвитку будівельної галузі в світі.

Концепція «Зеленого будівництва» (Green Building) виникла у 70-х роках ХХ ст., як відповідь на необхідність економії енергії та зменшення навантаження на довкілля. Метою концепції є мінімізація негативного впливу будівельної галузі на навколишнє середовище на всіх етапах життєвого циклу будівництва шляхом: зниження рівня споживання енергетичних та матеріальних ресурсів, мінімізація забруднення навколишнього середовища (вода, ґрунт, повітря), ощадливе використання природних ресурсів, застосування інноваційних технологій, підвищення якості будівель (енергоефективність, комфорт, низький вуглецевий відбиток).

На рис. 2.24 представлено зв'язок поняття сталого будівництва з такими ключовими словами як: менеджмент, сталий розвиток, ефективність, життєвий цикл, циркулярна економіка, BIM, будівництво.

«Зелене» будівництво – це метод систематичного проектування, організації та обслуговування будівель, який мінімізує вплив на навколишнє середовище при максимальному використанні ресурсів. Цей підхід відомий як «стійке будівництво». Від проектування до демонтажу всі етапи реалізації будівельних проєктів охоплюються терміном «зелене» або екологічне будівництво. За допомогою цього методу можна побудувати будівлю з оптимальним комфортом і безпекою, використовуючи мінімальну кількість енергії та ресурсів [30].

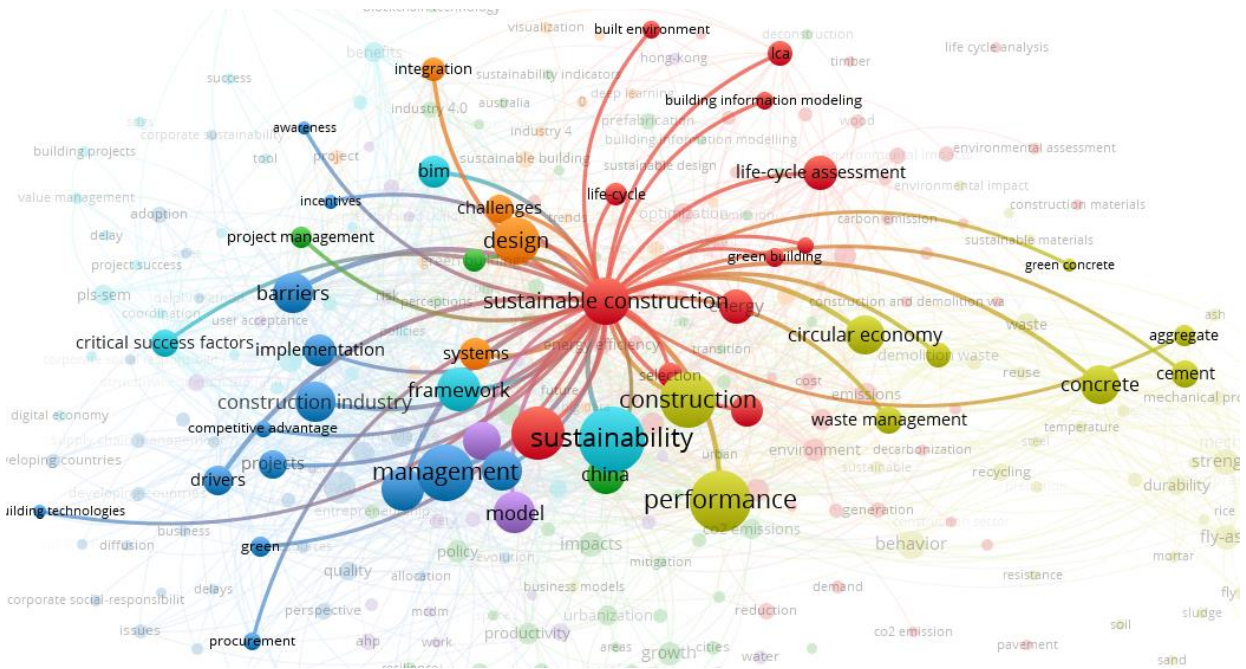

Рис. 2.24. Взаємозв'язок між ключовими словами за напрямом «стале будівництво», реалізовано за допомогою інструментарію VOSviewer

Джерело: укладено автором за даними VOSviewer

Основні принципи зеленого будівництва [31; 32]:

оптимальний вибір місця для будівництва: включення будівлі в ландшафт, загальну інфраструктуру середовища та транспорту;

енергоефективність: зменшення споживання енергії за рахунок використання сонячних батарей, теплових насосів, ефективної ізоляції, вентиляція з поверненням тепла та інших технологій;

використання екологічно чистих матеріалів: застосування натуральних, перероблених або місцевих матеріалів з мінімальним впливом на навколишнє середовище;

ефективне споживання води: використання систем забору дощової води, ефективних сантехнічних приладів, можливість повторного використання води;

управління відходами: мінімізація виробництва відходів та їх утилізація. Зниження кількості твердих відходів у процесі зносу та демонтажу будівлі;

здоров'я, безпека, комфорт: створення здорового внутрішнього середовища завдяки використанню натуральних матеріалів, ефективній вентиляції та природнього освітлення.

Елементами зеленого будівництва, які активно впроваджуються є: енергоефективні фасади та вікна; альтернативні енергетичні системи (сонячні панелі, вітрові турбіни, акумуляторні системи); системи сталого використання води (збір дощової води, переробка стічних вод, автоматизовані системи керування водоспоживанням); озеленення (зелені дахи, стіни, тераси); системи «розумного» будинку; встановлення енергозберігаючих ламп; використання екологічно чистих матеріалів; модульне будівництво; використання BIM технологій для проєктування та управління проєктами зеленого будівництва.

Переваги зеленого будівництва [33]:

економія фінансів: конструкція будівель, вентиляція, теплоізоляція, альтернативні системи опалення дозволяють знизити витрати на енергоносії;

високий рівень комфорту: підтримка оптимально температури; зручні автоматизовані системи опалення; використання для опалення альтернативних джерел енергії (продукти деревини: гранули, пелети); використання в будівництві, обробці і облаштуванні будівель природних матеріалів (дерево);

здорове середовище існування: зниження можливої шкоди для здоров'я людини до мінімуму, за рахунок використання природних матеріалів;

простота у використанні будови і триваліший строк служби;

збереження довкілля: збереження екосистеми, підвищення якості води і повітря, зменшення кількості твердих відходів, збереження природних ресурсів тощо;

економічна користь: скорочення експлуатаційних витрат; покращання економічних показників життєвого циклу будівель (економічність впродовж усього експлуатаційного терміну), підвищення якості життя населення.

Ключовою відмінністю зеленого будівництва від звичайного є сертифікація. В країнах світу почались поширюватись локальні системи сертифікації зелених будинків, такі як: BREEAM, LEED, DGNB, CASBEE, GREEN STAR, HABERS, HQE – системи рейтингу або оцінки зеленого будівництва незалежною третьою стороною.

На сьогодні розширення впровадження зеленого будівництва стикається з рядом викликів [30; 31; 32]: відсутність нормативно-правової бази для підтримки зелених технологій в будівництві; нестача матеріалів; необхідність у визначені стандартів якості та безпеки через брак ліцензування і сертифікації; складнощі в процедурах землекористування, що потребують спрощення і узгодження; необхідність у розвитку інфраструктури міст та стратегій для поліпшення доступу та інтеграції зелених систем; недостатнє використання можливостей публічно-приватного партнерства для ефективної співпраці між секторами; низький рівень кваліфікації фахівців в сфері зеленого будівництва; збільшення витрат на реалізацію проєкту зеленого будівництва.

Аналіз літератури дозволив виділити групи основних бар'єрів для впровадження практики зеленого будівництва: політичні, технічні, економічні, соціальні.

Політичні аспекти. В Україні на сьогодні відсутня комплексна державна політика підтримки впровадження зеленого будівництва, яка повинна з одного боку включати розробку специфікацій, правил, стандартів, а з іншого заохочувати до впровадження зеленого будівництва.

Так, наприклад, на сьогодні в Україні відсутні нормативні документи впровадження «зелених» конструкцій у «зелене» будівництво, що створює ряд проблем з вибору технологій та техніки безпеки. Єдиний нормативний документ в Україні, що регламентує конструкцію «зелених» дахів, – ДБН В.2.6-220:2017 [34; 35], містить недостатньо структуровану класифікацію та номенклатуру, умовно розділяючи їх за ступенем використання рослинного озеленення.

Для стимулювання розвитку зеленого будівництва доцільно звернутися до практики провідних країн світу. Так, США та Канаді, наприклад, встановлено низку заходів стимулювання, таких як податкові пільги, бонуси, фінансові гранти, зниження плати за користування каналізаційною мережею, кредити за ставкою нижче ринкової [36]. В Австралії розроблено довідник про «зелені» конструкції, де викладено основну інформацію, таку як типи, переваги, особливості ландшафтного дизайну тощо.

Технічні аспекти: технології зеленого будівництва повні розроблятися та впроваджуватися на кожному етапі життєвого циклу: проєктування, будівництва, експлуатації та технічного обслуговування, що потребує інноваційних рішень та інвестицій.

Економічний аспект: реалізація проєктів із зеленого будівництва потребує збільшення фінансування (екологічні матеріали, системи опалення, система «розумний будинок», освітлення, вентиляції, утеплення тощо).

Соціальний аспект: підвищення якості життя населення, підтримка психологічного та фізіологічного здоров'я людей.

Для розвитку зеленого будівництва необхідна активна підтримка держави [36]:

фінансування. Підтримки впровадження зеленого будівництва потребує фінансових інструментів підтримки: «зелені» інвестиції, податкові пільги, розширення державних програм фінансування зелених будівельних проєктів, пільгове кредитування;

нормативно-правове забезпечення. Розробка нормативно-правового акту, який би встановлював вимоги з проєктування зелених будинків і поселень за екологічними критеріями, а також державно-будівельні норми, які встановлюють правила проєктування будинків із рівнем споживання енергії, близьким до нульового;

спрощення регуляторних процедур в сфері залучення інвестиції, надання дозволів, ліцензій;

будівельні матеріали. Розвиток ринку екологічно чистих будівельних матеріалів, запровадження екологічних податків на будівельні матеріали, підтримка власного видобутку і виробництва будівельних матеріалів;

підтримка вітчизняних виробників. Заохочення використання будівельних матеріалів вітчизняного виробництва, стимулювання розвитку виробництва ефективного й екологічного обладнання та матеріалів, наукове супроводження зеленого будівництва;

маркування та стандартизація. Удосконалення нормативно-правової бази та гармонізування з європейською національною системою зелених стандартів. Постачання та маркування екологічних будівельних матеріалів на вітчизняний ринок на основі держзамовлень;

трудові ресурси. Розвиток професійної освіти. Підготовка кваліфікованих кадрів для будівельної галузі, навчання фахівців у галузі зеленого будівництва;

популяризація зеленого будівництва. Підвищення обізнаності населення про переваги зеленого будівництва, розробка заходів із підвищення попиту на зелені будівлі.

Розвиток зеленого будівництва є невід'ємною частиною плану відновлення України, яке сприятиме не тільки збереженню навколишнього середовища, а й економічному зростанню, створенню нових робочих місць, підвищенню якості життя населення.

2.4. Державне управління розвитком будівельної галузі України

Будівельна галузь посідає одне з основних місць в економіці держави. Вона створює основні фонди як виробничого, так і невиробничого характеру для функціонування всіх галузей національної економіки, забезпечує побутові, соціально-культурні потреби населення, сприяє створенню великої кількості нових робочих місць та реалізації продукції інших галузей народного господарства, які споживаються в процесі здійснення основної діяльності – будівництва. Однак ефективність функціонування будівельної галузі залежить від державної політики щодо її підтримки та регулювання, спрямованого на інформаційне забезпечення, створення та нормативно-правової бази оптимального податкового навантаження тощо [37].

Частка будівництва у ВВП України значно поступається країнам ЄС (частка будівництва у ВВП України у 2023 р. складала 2,3%, тоді як у Німеччині цей показник – 5,3%, Польщі – 7,9%). У довоєнний період будівельна галузь України пережила спад у 2014 році, що був зумовлений відкладеним попитом на нерухомість внаслідок кризових подій 2013-2014 років, а починаючи з 2016 р. демонструвала стабільне зростання, і у 2021 р. обсяг будівельних робіт досяг 9,5 млрд дол. Найглибший спад будівельна галузь України пережила з початком повномасштабного вторгнення росії в Україну – мінус 62% у 2022 р. Серед основних чинників, що вплинули на темпи будівництва можна виділити: зниження купівельної спроможності населення, зміни у попиті (географічні, поведінкові), скорочення чисельності населення внаслідок еміграції та бойових дій, зростання цін на ресурси та логістику, порушення ланцюгів постачання, дефіцит кваліфікованих кадрів. В умовах війни будівельна галузь продемонструвала здатність до адаптації та поступового відновлення [38].

Будівельну галузь віднесено до стратегічних галузей промисловості України. Важливість для національної економіки комплексного управління галуззю підтверджує те, що починаючи з 1991 р. державне управління будівельною галуззю в Україні здійснювали державні комітети (Державний комітет України з будівництва та архітектури (2002 р.) або міністерство (Міністерство будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України (2005 р.), Міністерство розвитку громад та територій України (2010 і по сьогодні).

За роки незалежності України реформування державного управління будівельною галуззю відбувалось декілька разів: у 2005 р. було проведено реорганізацію Державного комітету України з будівництва та архітектури і Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства у Міністерство будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України, а у 2010 р. в результаті адміністративної реформи дане міністерство було реорганізовано у Міністерство регіонального розвитку та будівництва України та Міністерство з питань житлово-комунального господарства України, пізніше відбувся зворотній процес об'єднання двох міністерств у Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України.

На рис. 2.25., та Додаток В, табл. В.1 наведено систему органів державної влади, які в межах своїх повноважень та компетенцій забезпечують державне управління розвитком будівельної галузі України.

Як видно з рис. 2.25, до першої групи необхідно віднести Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, які шляхом прийняття законодавчих та нормативно-правових актів створюють загальні засади державного управління розвитком будівельної галузі, нагляд і контроль в Україні.

До другої групи входять державні органи, які в межах своєї компетенції, здійснюють контроль або інші функції управління будівельною галуззю: Міністерство розвитку громад та територій України, Міністерство економіки

довкілля та сільського господарства України, Міністерство оборони України, Міністерство фінансів України.

Рис. 2.25. Органи державного управління розвитком будівельної галузі України

Сформовано автором за даними [39–59]

Головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері розвитку будівництва є Міністерство розвитку громад та територій України. Основними завданнями якого є: забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері державної житлової політики і політики у сфері благоустрою населених пунктів, державної політики у сфері житлово-комунального господарства, надання послуги з управління побутовими відходами, будівництва, містобудування, просторового планування територій та архітектури, технічного регулювання у будівництві, державної політики ціноутворення у будівництві [42].

Окрім профільного міністерства державне управління розвитком будівельної галузі в Україні здійснюється через департаменти у складі інших міністерств, наприклад, департаменту розвитку реального сектору економіки, департаменту регуляторної політики та підприємництва, департаменту зовнішньоекономічної діяльності та торговельного захисту Міністерства економіки, довілля та сільського господарства України.

До третьої групи віднесено державні органи, які виконують функції контролю та нагляду за дотриманням законодавства у будівельній сфері.

Особливої уваги заслуговує Державна інспекція архітектури та містобудування (ДІАМ), що підпорядкована Міністерству розвитку громад та територій України [53]. ДІАМ було створено у 2020 р. шляхом реорганізації Державної архітектурно-будівельної інспекції України. Основними завданнями ДІАМ є реалізація державної політики з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду, а саме: підготовка та внесення на розгляд Міністра пропозицій щодо забезпечення формування державної політики з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду; здійснення в межах повноважень, визначених законом, державного архітектурно-будівельного контролю за дотриманням замовниками, підприємствами, що надають технічні умови щодо інженерного забезпечення об'єкта будівництва, архітекторами та

іншими проектувальниками, підрядниками, експертами, експертними організаціями та відповідальними виконавцями робіт, інженерами-консультантами, власниками будівель та лінійних споруд вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, стандартів і правил під час виконання підготовчих та будівельних робіт; здійснення державного архітектурно-будівельного нагляду за дотриманням вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, стандартів і правил територіальними органами ДІАМ, уповноваженими органами містобудування та архітектури, структурними підрозділами Київської міської держадміністрації та виконавчими органами сільських, селищних, міських рад з питань державного архітектурно-будівельного контролю, іншими органами, що здійснюють контроль у сфері містобудівної діяльності, під час провадження ними містобудівної діяльності; ліцензування видів господарської діяльності з будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми та значними наслідками, та здійснення контролю за додержанням суб'єктами господарювання ліцензійних умов провадження видів господарської діяльності з будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми та значними наслідками; виконання дозвільних та реєстраційних функцій у будівництві у визначених законодавством випадках [53].

До цієї групи також віднесено державні органи: Державна регуляторна служба України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України Державна служба експортного контролю, Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру, Державна екологічна інспекція, Державна служба с питань праці, Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України, Державна митна служба України, Державна аудиторська служба України, Державна податкова служба України, Державна казначейська служба України.

З метою забезпечення узгоджених дій для вироблення пріоритетів державної промислової політики та механізму сталого розвитку у промисловості у 2020 р. було утворено Координаційний центр з питань промисловості [58] – тимчасовий консультативно-дорадчий орган Кабінету Міністрів України.

Основними завданнями Координаційного центру [58] є:

1) вивчення та моніторинг економічних процесів, що відбуваються у промисловому секторі економіки, вироблення за результатами узгодженої позиції щодо пріоритетів державної промислової політики та механізму забезпечення сталого розвитку промисловості;

2) сприяння забезпеченню узгоджених дій державних органів з галузевими асоціаціями та об'єднаннями підприємств, промисловими підприємствами та представниками сторін соціального діалогу на національному рівні щодо удосконалення державної промислової політики, напрацювання новітніх підходів промислового розвитку;

3) забезпечення збалансованого промислового розвитку, підвищення інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності промислового сектору економіки.

Координаційний центр відповідно до покладених на нього завдань:

1) розробляє пропозиції щодо вдосконалення механізму державного регулювання функціонування промисловості та нормативно-правової бази промислової політики та інших галузей, що мають вплив на розвиток промисловості, інструментів та індикаторів досягнення визначених цілей;

2) розробляє рекомендації щодо:

структурних змін у промисловому секторі економіки на основі технологічних інновацій з метою наближення наукоємності та продуктивності промисловості до рівня розвинутих країн;

фінансового та інвестиційного забезпечення розвитку промисловості;

збільшення обсягів внутрішнього споживання продукції вітчизняних промислових виробників, зокрема під час реалізації інфраструктурних, енергетичних, транспортних та інших проєктів;

державно-приватного партнерства під час реалізації державної промислової політики;

приведення залізничної, портової, автотранспортної інфраструктури у відповідність з потребами промислових товаровиробників, удосконалення тарифної політики, забезпечення недискримінаційного доступу до об'єктів інфраструктури;

реагування та уникнення кризових ситуацій у промисловості.

До четвертої групи віднесено органи місцевого самоврядування. Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування» система місцевого самоврядування включає: територіальну громаду; сільську, селищну, міську раду; сільського, селищного, міського голову; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення [59].

З початком широкомасштабної російської агресії та введенням воєнного стану на всій території держави, на підставі Закону «Про правовий режим воєнного стану» [60], Президент України своїм указом створив на базі місцевих державних адміністрацій військові адміністрації в усіх областях і районах України. Воєнний стан, відповідно до потреб оборони, передбачає спеціальну організацію державного управління. Закон «Про правовий режим воєнного стану» передбачає можливість утворення спеціальних тимчасових державних органів управління – військових адміністрацій. Військові адміністрації відіграють ключову роль у забезпеченні оборони та життєдіяльності населених пунктів, районів, областей, координують відбудовчі роботи та управління інфраструктурою, здійснюють обстеження будівель та споруд, пошкоджених внаслідок бойових дій та приймають рішення про демонтаж або відновлення тощо.

Інтегрування будівельної галузі України в європейський та світовий простір вимагає вдосконалення нормативно-правової бази, наближення її до європейських та світових стандартів, встановлення прозорих норм її розвитку. Загалом нормативно-правове забезпечення розвитку галузей економіки України базується на такому переліку взаємопов'язаних нормативно-правових актів, які визначають і забезпечують їх розвиток. Узагальнюючи практику державного управління і функціонування галузей економіки країн світу І.В. Ярошенко [61] запропонував перелік взаємопов'язаних нормативно-правових актів, які визначають і забезпечують їх розвиток (рис. 2.26).

Рис. 2.26. Нормативно-правове забезпечення розвитку галузей української економіки [61]

Проаналізуємо наявність і зміст наведеного на рис. 2.26 переліку нормативно-правових актів стосовно розвитку будівельної галузі України (рис. 2.27).

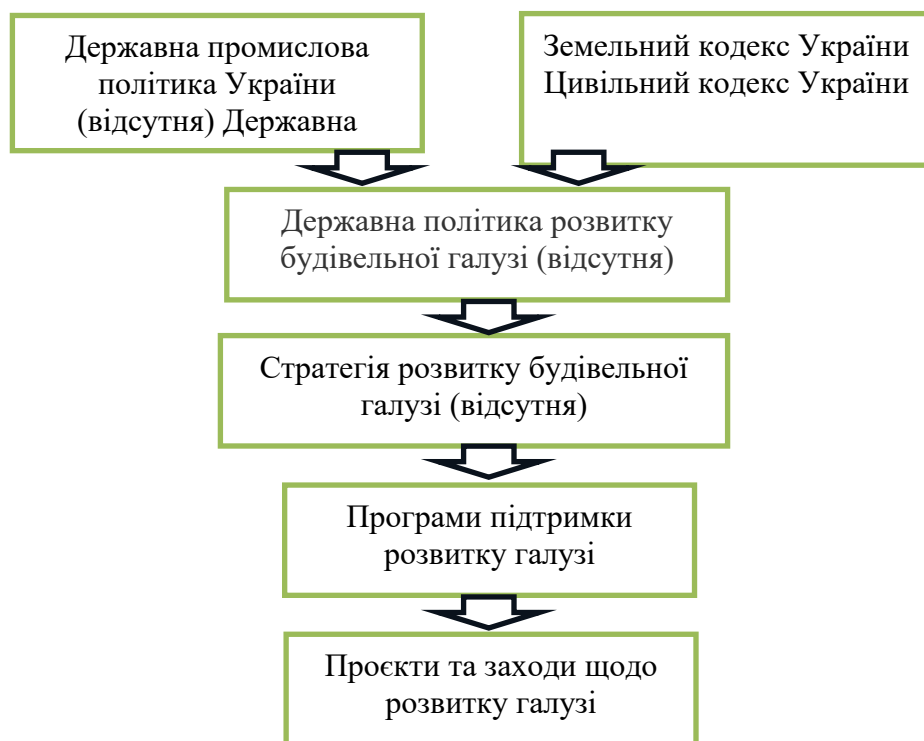

Рис. 2.27. Діюче нормативно-правове забезпечення розвитку будівельної галузі України

Сформовано автором

З рис. 2.27 видно, що в Україні нормативно-правове забезпечення розвитку будівельної галузі потребує вдосконалення.

В Україні відсутня затверджена державна промислова політика, а також державна політика та стратегія розвитку будівельної галузі.

Державна промислова політика України була визначена у концепціях державної промислової політики, але на сьогодні вони втратили чинність.

У період з 1996 – 2013 рр. було прийнято дві концепції державної промислової політики України: Концепція державної промислової політики України, затверджена Постановою КМУ від 29 лютого 1996 р. №272 [62], та Концепція державної промислової політики, схвалена Указом Президента України від 12 лютого 2003 року №102/2003) [63].

Концепція державної промислової політики України (1996 р.) була розроблена з урахуванням реального стану промисловості країни в 1994 – 1995 рр. і тенденцій, що виникли в результаті реформування відносин власності та структурної перебудови галузей промисловості. Метою державної промислової політики було визначено: призупинення спаду виробництва, забезпечення модернізації, структурної перебудови і сталого розвитку промисловості України в умовах переходу до ринку як основи економічної незалежності держави, зростання добробуту народу та інтеграції країни у систему світових господарських зв'язків. У Концепції (1996 р.) зазначено важливість розв'язання проблем у промисловості будівельних матеріалів: істотно поліпшити якість і асортимент продукції, а також технічно оновити і впровадити енергозберігаючі технології в галузі [62].

Концепція державної промислової політики (2003 р.) була розроблена з урахуванням змін соціально-економічних відносин, що відбулися в державі, та сучасного стану розвитку промислового виробництва, переходу його від стабілізації до зростання. У Концепції (2003 р.) були визначені стратегії розвитку різних галузей промисловості країни: стратегія використання природних ресурсів, стратегія «переслідування» («копіювання»), стратегія «лідерних технологій» та «продуктивна» стратегія. В представлених стратегіях будівельна галузь відсутня, а стратегію використання природних ресурсів передбачалось застосовувати для вугільної, металургійної, гірничорудної промисловості, а також промисловості будматеріалів [63].

У Концепції (2003 р.) передбачалась подальша інтеграція української промисловості у світову економіку. Пріоритет було віддано авіакосмічній промисловості, приладобудуванню, інформаційним технологіям, виробництву техніки для АПК, а також військової та побутової техніки [64]. У Концепції будівельну галузь не було визнано пріоритетною.

Відповідно до Концепції (2003 р.) було прийнято Державну програму розвитку промисловості на 2003-2011 рр. В програмі промисловість будівельних матеріалів віднесено до пріоритетних виробництв, які можуть сприяти досить швидкому підвищенню рівня промислово-технологічної переробки та посиленню конкурентоспроможності продукції, серед яких: виробництво високоякісного скла, крейди, фракційного щебеню, тонких облицювальних плит з граніту та бруківки сучасного дизайну, великоформатних керамічних облицювальних плит та плит для підлоги євростандарту, високоякісної керамічної цегли, санітарної кераміки, облицювальних та архітектурно-будівельних виробів із природного каменю, теплоізоляційних базальтових матеріалів та виробів, теплоефективних виробів із пористих бетонів, новітніх матеріалів для будівництва, ремонту та утримання автомобільних доріг [65]. В програмі визначено пріоритетні напрями розвитку для промисловості будівельних матеріалів, а також для машинобудування, ракетно-космічного комплексу, чорної та кольорової металургії, хімічної та нафтохімічної промисловості, легкої промисловості, виробництва деревини та виготовлення виробів з неї, паливно-енергетичного комплексу, промисловості інформаційних технологій, харчової промисловості. Пріоритетні напрями розвитку для будівельної галузі не визначені.

У подальшому було затверджено Концепцію Загальнодержавної цільової програми розвитку промисловості на період до 2020 р. [66], в якій визначено основні проблемні питання розвитку промисловості, наведено варіанти розв'язання проблем (відсутній вплив органів державної влади на промислове виробництво в країні, модернізація промислового виробництва на базі імпортованих науково-технічних досягнень, реалізація державної політики структурно-технологічних перетворень промисловості) і порівняльний аналіз можливих варіантів. У документі конкретні заходи, включаючи нормативно-правове забезпечення, захист внутрішнього ринку та вітчизняного виробництва, спрямовані на вирішення проблемних питань розвитку окремих видів економічної

діяльності та галузей, в тому числі і в сфері будівництва не наведені, але зазначено, що державна промислова політика повинна визначати стратегію розвитку промислового комплексу держави.

Заслужують на увагу концепції, які визначають окремі перспективні напрями розвитку будівельного сектору України, а саме: впровадження BIM-технологій, забезпечення енергоефективності будівель, зниження промислового забруднення.

Так, наприклад, Концепція впровадження технологій будівельного інформаційного моделювання (BIM-технологій) в Україні та затвердження плану заходів з її реалізації [67] була схвалена у 2021 р. В даній Концепції наведено проблеми будівельної галузі України: значна ресурсоемність процесу будівництва; неефективність управління процесами проектування, будівництва, експлуатації, зокрема внаслідок низького рівня комунікації між учасниками зазначених процесів; неефективне використання матеріальних ресурсів, спрямованих на будівництво, зокрема використання сировини та супутньої будівельної продукції, що не має повторного використання; відсутність підходів щодо ефективного управління життєвим циклом об'єктів як комплексу послідовних за змістом і часом етапів (періодів) існування об'єкта будівництва – від концепції його створення (вишукування, проектування, будівництва) до припинення експлуатації (ліквідації), включаючи повторне використання його частин (елементів) за новим призначенням; застарілість нормативного забезпечення у будівництві, що не відповідає сучасному рівню технологій будівництва; суттєве споживання у будівельному секторі енергії, виробленої з викопних видів палива (з невідновлюваних джерел), що призводить до значного забруднення навколишнього природного середовища; аварійність об'єктів, що експлуатуються. Метою Концепції є визначення механізмів впровадження BIM-технологій у будівництві як інструменту для подальшого реформування, модернізації та цифрової трансформації будівельної галузі України. Системне впровадження BIM-

технологій потребує державного регулювання у таких сферах: правового регулювання застосування BIM-технологій у галузі містобудування, розроблення проектної документації, проведення її експертизи та реалізації проектів будівництва із застосуванням технології будівельного інформаційного моделювання (BIM-технологій), забезпечення актуалізації будівельних норм з урахуванням особливостей застосування BIM-технологій та ін. [67].

Таким чином, в Україні нормативно-правове забезпечення розвитку будівельної галузі є фрагментарним, відсутнє стратегічне бачення її розвитку.

Угодою про асоціацію між Україною, з однією сторони, та ЄС, Європейськими співтовариством з атомною енергією і їхніми державами-членами, з іншої сторони передбачено завдання щодо встановлення вимог до будівель з майже нульовим споживанням енергії, а також запобігання забрудненню та контролю за промисловими викидами [68].

У Концепції реалізації державної політики у сфері енергетичної ефективності будівель у частині збільшення кількості будівель з близькими до нульового рівнем споживання енергії [69] визначено способи реалізації ефективної державної політики, спрямованої на збільшення кількості енергонезалежних будівель в Україні, у тому числі на забезпечення енергетичної ефективності будівель та на збільшення застосування відновлюваних джерел енергії, зокрема через забезпечення вдосконалення нормативно-правового та технічного регулювання питання визначення вимог до енергонезалежних будівель, забезпечення організаційної та фінансової спроможності власників будівель усіх форм власності, зокрема спроможності органів державної влади та органів місцевого самоврядування забезпечити дотримання таких вимог щодо всіх об'єктів будівництва та будівель, у яких здійснюється реконструкція, а у Концепції реалізації державної політики у сфері промислового забруднення – створення відповідних правових та інституційних умов для ефективного запобігання, зменшення і контролю промислового забруднення в Україні [70].

Будівельна галузь України має ключове значення для забезпечення оборони. Реалізація державної політики в цій сфері відображено у Концепції Державної цільової оборонної програми щодо будівництва та утримання військових інженерно-технічних і фортифікаційних споруд на період до 2026 р. [71].

Цивільний кодекс України [72] і Земельний кодекс України [73] – ці законодавчі акти визначають власність на землю та будівлі, права і обов'язки власників, користувачів та орендарів нерухомості, а також встановлюють правовий режим земельних ділянок і об'єктів нерухомості. Податковий кодекс України, Господарський кодекс України, Кодекс законів про працю в Україні – законодавчі акти, які охоплюють різні сфери діяльності будівельних компаній, як суб'єктів господарювання.

Стратегія розвитку будівельної галузі України відсутня.

В Національній економічній стратегії на період до 2030 [38] визначено окремі елементи забезпечення стратегічного розвитку будівельної галузі за такими напрямками як: Регуляторне середовище, (напрямок включає такі стратегічні цілі: забезпечення прозорого та ефективного регулювання діяльності суб'єктів господарювання; забезпечення прозорого та ефективного регулювання ринкових відносин; інвестиційна привабливість (створення сприятливих умов для залучення інвестицій), промисловість (створення стійкого внутрішнього попиту на вітчизняну промислову продукцію; забезпечення інтеграції українського промислового сектору до глобальних ланцюгів вартості, створення умов для розширення експорту промислової продукції; посилення конкурентоспроможності виробленої в Україні промислової продукції, впровадження ресурсо- та енергоефективних технологій; створення нових виробничих потужностей шляхом стимулювання інноваційної діяльності підприємств у всіх регіонах країни з використання конкурентних переваг кожного з них), видобувна промисловість (забезпечення задоволення потреб української економіки шляхом створення надійного базису для виробництва продукції з високою доданою вартістю;

забезпечення гармонізації галузі з навколишнім природним середовищем), сфери послуг (врегулювання та забезпечення прозорості будівельної галузі та ринку нерухомості).

У табл. 2.13 наведено стратегічні цілі та шляхи їх досягнення за напрямом. Промисловість, що спрямовані на розвиток будівельної галузі України.

Таблиця 2.13

**Стратегічні цілі та шляхи їх досягнення, що спрямовані на розвиток
будівельної галузі України**

Стратегічна ціль	Шляхи досягнення
Створення стійкого внутрішнього попиту на вітчизняну продукцію	Формування внутрішнього попиту
	Залучення інвестицій
	Зростання житлового будівництва через дерегулювання галузі
Забезпечення інтеграції українського промислового сектору до глобальних ланцюгів вартості, створення умов для розширення експорту промислової продукції	Гармонізація норм у сфері стандартизації та сертифікації
	Усунення торгових бар'єрів та спрощення процедур
	Посилення експортної підтримки
	Посилення підготовки професійних кадрів
Посилення конкурентоспроможності виробленої в Україні промислової продукції, впровадження ресурсо- та енергоефективних технологій	Стимулювання модернізації основних засобів
	Підвищення ефективності роботи промислових підприємств
	Встановлення економічної обґрунтованості тарифів та зборів природних монополій
	Стимулювання розвитку циркулярної економіки
	Підвищення ресурсоефективності
	Забезпечення справедливої державної протекціоністської політики
Створення нових виробничих потужностей через стимулювання інноваційної діяльності підприємств у всіх регіонах країни із використання конкурентних переваг кожного з них	Стимулювання залучення інвестицій
	Покращення доступу до фінансів
	Впровадження Індустрії 4.0
	Розвиток індустріальних парків
	Впровадження інноваційних технологій

Джерело: узагальнено автором за даними [38]

Як показав проведений аналіз, в Національній економічній стратегії на період до 2030 року [38] визначено тренди розвитку будівельної галузі України:

відмова від довготривалих проєктів на користь швидкого будівництва для відновлення зруйнованого фонду;

впровадження інновацій та цифровізація бізнес-процесів: впровадження BIM-технологій, цифрових платформ для управління проєктами,

стале будівництво: реалізація проєктів, що спрямовані на забезпечення енергоефективності, енергозбереження, використання екологічних матеріалів, «зелених» технологій, що відповідають європейським стандартам;

розвиток інфраструктури;

модернізація житлового будівництва: розвиток доступного та якісного житла; утеплення, облаштування укриттів, безпечних просторів;

стимулювання попиту шляхом реалізації державних програм;

сприяння залученню інвестицій, фінансування від міжнародних донорів та благодійних організацій;

дерегулювання: спрощення дозвільних процедур, діджиталізація, забезпечення прозорості.

Стратегія промислового виробництва України на 2026-2030 роки, яка була презентована під час міжнародної конференції з відновлення України URC 2025 р. у Римі, визначає будівництво пріоритетною галуззю. Даний документ на сьогодні не прийнятий. Для реалізації стратегії планується створення дорожньої карти переходу від екстрених заходів до сталого зростання [74].

В Україні було прийнято ряд програм розвитку будівельної галузі, але на сьогодні вони втратили чинність. Наприклад, Концепція Галузевої програми розвитку будівництва на 2010-2011 рр. [75]

У Програмі діяльності Уряду представлено операційні цілі, реалізація яких впливатиме на розвиток будівельної галузі: дерегуляція діяльності у сфері будівництва та оновлення вимог до проєктування та будівництва будівель і споруд; досягнення енергоефективності об'єктів житлової та соціальної інфраструктури;

Україна ощадно та ефективно використовує власні ресурси з турботою про довкілля та майбутні покоління тощо [76].

На стимулювання розвитку будівництва в Україні спрямовані державні програми «єВідновлення» – програма допомоги від держави для власників житла пошкодженого або зруйнованого через бойові дії та «єОселя» – програма доступного кредитування житла [77; 78].

Прикладом реалізації державного управління в будівництві є формування комплексу нормативно-правового забезпечення з термомодернізації будівель. В Україні у 2024 р. було схвалено Довгострокову стратегію термомодернізації будівель на період до 2050 року, затверджено операційний план заходів з реалізації у 2024-2026 роках Довгострокової стратегії термомодернізації будівель на період до 2050 року, а також схвалено Концепцію Державної цільової економічної програми підтримки термомодернізації будівель до 2030 року [79], у відповідності до яких реалізовано проекти з підвищення енергоефективності будівель громадського призначення, реалізуються програми «ВідновиДім» та «ГрінДім» Фонду енергоефективності. Метою програми «ВідновиДім» є фінансування будівельних робіт з відновлення житлових будинків, пошкоджених внаслідок військової агресії російської федерації проти України, програми «ГрінДім» – збільшення частки відновлюваної енергетики у вітчизняних системах виробництва електроенергії та тепла, а також реалізація заходів щодо підвищення енергоефективності та енергетичної безпеки житлового сектора [80].

Проведений аналіз показав недостатній рівень підтримки з боку держави сталого розвитку будівельної галузі.

Розвиток будівельної галузі України в умовах відбудови після війни має відбуватися відповідно до стандартів зеленого будівництва. Це сприятиме досягненню кліматичних та енергетичних цілей Європейського Союзу. Європейський зелений курс визначає принципи сталого розвитку, які передбачають мінімізацію впливу будівельної галузі на довкілля та підвищення

енергоефективності споруд. У цьому контексті ініціатива «Новий європейський Баухауз» стала важливим орієнтиром для формування нових підходів до містобудування та архітектури. Крім того, в Україні реалізація цих принципів відображена в ініціативі «Фенікс», спрямованій на підтримку повоєнної відбудови з урахуванням принципів екологічної стійкості. Це також підкреслює значення використання зелених стандартів у будівництві, що забезпечує енергоефективність, довговічність та комфортність споруд, а також відкриває доступ до міжнародних фінансових програм [81].

Спираючись на дослідження [82 - 85], до основних проблем державного управління розвитком будівельної галузі України необхідно віднести:

1. Фрагментарність нормативно-правового забезпечення державного управління розвитком будівельної галузі України. Як показав проведений аналіз, формування нормативно-правового забезпечення в сфері державного управління розвитком будівельної галузі відбувалось безсистемно, точково, відсутня узгодженість між актами. Відсутні концепція, стратегія, напрями розвитку будівельної галузі.

2. Не зважаючи на впровадження електронних сервісів, отримання дозволів на будівництво характеризується високими ризиками корупції через бюрократію та відсутність прозорості.

3. В Україні існує необхідність в оновленні генеральних планів, містобудівної документації та розробці стратегій розвитку територій.

4. Потребують оновлення державні стандарти в сфері будівництва.

5. Дефіцит кваліфікованих кадрів як в сфері будівництва, так і державного управління.

6. Низький рівень державної підтримки «зеленого» будівництва.

До пріоритетних напрямів державної політики стимулювання розвитку будівельної галузі в Україні під час війни необхідно віднести: відновлення і модернізація існуючої інфраструктури, що зазнала пошкоджень внаслідок

військових дій; розширення програм, які передбачають фінансування проєктів відновлення шляхом залучення внутрішніх і міжнародних інвестицій; спрощення адміністративних процедур отримання дозволів на будівництво, зменшення бюрократичних бар'єрів; розширення підтримки будівництва соціального житла для внутрішньо переміщених осіб; впровадження нових екологічних норм і стандартів, які забезпечують енергоефективність, безпеку та «зелене» будівництво; розвиток державно-приватного партнерства; залучення в будівельну галузь кваліфікованих кадрів; створення механізмів захисту інвесторів, що передбачають страхування ризиків в умовах війни.

Висновки до розділу 2

Систематизовано органи державного управління розвитком будівельної галузі України. Виявлено, що в сфері державного управління розвитком будівельної галузі присутня не відповідність функцій та завдань: капітальні інвестиції контролюються Міністерством Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, тоді як капітальне будівництво та експлуатація здійснюються в межах Міністерства розвитку громад та територій України. У зв'язку з цим, виникає необхідність об'єднання цих функцій в єдину структуру, що дозволить підвищити ефективність витрат на будівництві та в економіці загалом.

Виокремлено проблеми державного управління розвитком будівельної галузі. Сформовано пріоритетні напрями державної політики стимулювання розвитку будівельної галузі в Україні під час війни. Дослідження стану та тенденцій розвитку публікаційної активності з питань сталого розвитку будівельної галузі засвідчила значну популярність цієї проблематики у наукових

колах, а також її перманентне зростання. Сплеск публікаційної активності за даним напрямом досліджень спостерігався у 2015-2025 рр. Проблема сталого розвитку будівельної галузі має міждисциплінарний характер, найбільш популярними сферами є інженерія; комп'ютерні науки; бізнес, менеджмент та бухгалтерський облік.

Проведено бібліометричний аналіз з використанням програмного забезпечення для візуалізації даних VOSviewer, як дослідницького інструменту для аналізу релевантної літератури з бази даних Scopus зі сталого розвитку будівельної галузі. Бібліометричний аналіз з центральними категоріями «сталий розвиток» та «будівельна галузь», дозволив виділити 6 кластерів наукових досліджень (перший сфокусований на екологічному будівництві; другий кластер – на управлінні будівельними проєктами; третій кластер – на оптимізації управління в будівництві; четвертий – на визначенні чинників впливу на ефективність будівництва; п'ятий – на визначенні детермінант розвитку; шостий – на впровадженні інновацій).

Визначено, що зелене будівництво є драйвером розвитку будівельної галузі в світі. Узагальнено принципи, переваги та виклики для впровадження зеленого будівництва в Україні. Згруповано бар'єри для впровадження практики зеленого будівництва: політичні, технічні, економічні, соціальні. Виокремлено напрями державної підтримки зеленого будівництва: фінансування, нормативно-правове забезпечення, спрощення регуляторних процедур, будівельні матеріали, підтримка вітчизняних виробників, маркування та стандартизація, популяризація зеленого будівництва.

Основні положення другого розділу викладено автором у таких публікаціях: [1; 3-5; 11; 12].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО РОЗДІЛУ 2

1. До 2050 року в містах житиме 68 відсотків населення світу. URL: <https://www.dw.com/uk/a-43818580> (дата звернення: 27.06.2025).
2. The European Green Deal. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (дата звернення: 27.06.2025).
3. Renovation Wave. *European Commission*. URL: https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-efficiency/energy-efficient-buildings/renovation-wave_en (дата звернення: 27.06.2025).
4. U.S. Bureau of Labor Statistics. URL: <https://www.bls.gov/> (дата звернення: 27.06.2025).
5. North America Construction - Market Share Analysis, Industry Trends & Statistics, Growth Forecasts (2024 - 2029). *Research and Markets*. URL: <https://www.researchandmarkets.com/report/north-america-construction-market> (дата звернення: 27.06.2025).
6. A Practical Guide to the Construction Industry in China. *China-Britain Business Council*. URL: <https://focus.cbcc.org/practical-guide-to-the-construction-industry-in-china/> (дата звернення: 27.06.2025).
7. India Construction Industry Report 2024. URL: <https://www.businesswire.com/news/home/20241119056246/en/India-Construction-Industry-Report-2024> (дата звернення: 27.06.2025).
8. Africa's Booming Construction Industry: A Contractor's Guide to Success. *ABIQ*. URL: <https://www.abiq.io/africas-booming-construction-industry-a-contractors-guide-to-success/> (дата звернення: 27.06.2025).
9. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. *The World Bank*. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press->

release/2024/02/15/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released (дата звернення: 27.06.2025).

10. Analysis of construction market of Ukraine in 2024. *Open4Business*. URL: <https://open4business.com.ua/en/analysis-of-construction-market-of-ukraine-in-2024-rauta-director/> (дата звернення: 27.06.2025).

11. UNCTADstat Data centre. URL: <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/> (дата звернення: 27.06.2025).

12. International Comparison Program. *The World Bank*. URL: <https://www.worldbank.org/en/programs/icp> (дата звернення: 27.06.2025).

13. Inter-Country Input-Output tables. *OECD*. URL: <https://www.oecd.org/en/data/datasets/inter-country-input-output-tables.html> (дата звернення: 27.06.2025).

14. Dietzenbacher E. et al. The construction of World Input-Output Tables in the WIOD Project. *Economic Systems Research*. 2013. URL: https://www.researchgate.net/publication/263231850_The_Construction_of_World_Input-Output_Tables_in_the_WIOD_Project (дата звернення: 27.06.2025).

15. Хаустова В. Є. Промислова політика в Україні: формування та прогнозування : монографія. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2015. 384 с.

16. Крамарев Г. В. Оцінка розвитку промисловості та її окремих видів діяльності в країні. *Проблеми економіки*. 2017. № 4. С. 96–107.

17. Пинда Ю. В. Теоретико-методологічні засади обґрунтування стратегічних пріоритетів і механізмів розвитку будівельного сектору : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03. Харків, 2019. 42 с.

18. İlhan B., Yaman H. A comparative input-output analysis of the construction sector in Turkey and EU countries. URL: https://www.researchgate.net/publication/235261418_A_comparative_input-output_analysis_of_the_construction_sector_in_Turkey_and_EU_countries (дата звернення: 27.06.2025).

19. Малярець Л. М. Вимірювання ознак об'єктів в економіці: методологія і практика. Харків: Вид. ХНЕУ, 2006. 384 с.
20. Бідюк П. І. Ймовірісно-статистичні методи моделювання і прогнозування : [монографія] / П. І. Бідюк, О. П. Гожий. – Миколаїв : Чорноморський державний університет ім. Петра Могили, 2014. – 440 с.
21. Dimson B. Principles and challenges of sustainable design and construction. *Industry and Environment*. 1996. Vol. 19(2). P. 19–22.
22. Ren L. et al. Comprehensive Utilization And Optimal Allocation Of Environmental Protection Building Materials. *Journal of Applied Science and Engineering*. 2026. Vol. 29(2). P. 425–434.
23. Zabalza Bribián I., Valero Capilla A., Aranda Usón A. Life cycle assessment of building materials: Comparative analysis of energy and environmental impacts. *Building and Environment*. 2011. Vol. 46(5). P. 1133–1140.
24. Tam V. W. Y., Soomro M., Evangelista A. C. J. A review of recycled aggregate in concrete applications (2000–2017). *Construction and Building Materials*. 2018. Vol. 172. P. 272–292.
25. Bos F. et al. Additive manufacturing of concrete in construction: potentials and challenges of 3D concrete printing. *Virtual and Physical Prototyping*. 2016. Vol. 11(3). P. 209–225.
26. Akhtar A., Sarmah A. K. Construction and demolition waste generation and properties of recycled aggregate concrete: A global perspective. *Journal of Cleaner Production*. 2018. Vol. 186. P. 262–281.
27. Hammond G. P., Jones C. I. Embodied energy and carbon in construction materials. *Proceedings of Institution of Civil Engineers Energy*. 2008. Vol. 161(2). P. 87–98.
28. Губарева І. О., Лукашев С. В., Марущенко О. О. Використання бібліометричного аналізу для обґрунтування напрямів державної підтримки впровадження інновацій в будівництві. *Науковий вісник Міжнародного*

гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2025. № 63. С. 65–73. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-2675/2025-63-9>.

29. Губарєва І. О., Марущенко О. О., Косс А. В. Стан і тенденції досліджень з управління проєктними ризиками. *Бізнес Інформ*. 2023. № 9. С. 255–262. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-9-255-262>.

30. Федоренко С. В., Василенко Л. О., Шумбар К. В. Майбутнє відновлення України: розвиток зеленого будівництва. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 6. С. 137–142.

31. Андрусів У. Я., Мажак Ю. М. Зелене будівництво як інновація відновлення будівельної галузі в Україні. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. № 6(6). С. 246–255.

32. Соломніков І. В., Черненко Н. В. «Зелене» будівництво: проблеми та перспективи для сучасної економіки. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2024. № 86. С. 124–130.

33. Герасимик-Чернова Т. П. Перспективи зеленого будівництва в Україні. *Green Construction (Зелене будівництво) : матеріали III Міжнародної наук.-практ. конф.* Київ: КНУБА, 2024. С. 80–83. URL: https://www.knuba.edu.ua/wp-content/uploads/2024/05/zbirnyk_gotovyj-4.pdf (дата звернення: 27.06.2025).

34. Ткаченко Т. М., Ткаченко О. А. Сучасний стан використання «зелених конструкцій» в урбоценозах. *Збірник наукових праць ДонНАБА*. 2019. № 1. С. 3–30.

35. Покриття будівель і споруд : ДБН В.2.6-220:2017. Київ: Мінрегіон України, 2017. 46 с.

36. Plant Connection. Green Roof Legislation, Policies & Tax Incentives. *Plant Connection, Inc.*, 2020. URL: <http://myplantconnection.com/green-roofslegislation.php> (дата звернення: 27.06.2025).

37. Шутенко Л. М. Будівельна галузь як об'єкт державного регулювання. *Синергетичні аспекти формування економічних параметрів будівельних структур в умовах ринку*. Харків: ХНАМГ, 2011. С. 5–6.

38. Національна економічна стратегія на період до 2030 року: постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-п#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

39. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

40. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

41. Положення про Міністерство економіки України: постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 459. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-п#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

42. Положення про Міністерство розвитку громад та територій України: постанова Кабінету Міністрів України від 30.06.2015 № 460. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/460-2015-п#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

43. Положення про Міністерство оборони України: постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 № 671. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2014-п#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

44. Положення про Міністерство фінансів України: постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-п#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

45. Положення про Міністерство юстиції України: постанова Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-п#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

46. Положення про Державну регуляторну службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 24.12.2014 № 724. URL: <https://drs.gov.ua/polozhennya-pro-sluzhbu> (дата звернення: 22.07.2025).

47. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг: Закон України від 22.09.2016 № 1540-VIII.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-19#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

48. Положення про Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України: постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 № 676. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/676-2014-п#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

49. Положення про Державну службу експортного контролю України: постанова Кабінету Міністрів України від 31.03.2015 № 159. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/159-2015-п#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

50. Положення про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру: постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-п#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

51. Положення про Державну екологічну інспекцію України: постанова Кабінету Міністрів України від 19.04.2017 № 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-п#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

52. Положення про Державну службу України з питань праці: постанова Кабінету Міністрів України від 11.02.2015 № 96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2015-п#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

53. Положення про Державну інспекцію архітектури та містобудування України: постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2020 № 1340. URL: <https://diam.gov.ua/polozhennya-pro-diam> (дата звернення: 22.07.2025).

54. Положення про Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України: постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 № 439. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/439-2014-п#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

55. Положення про Державну податкову службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-п#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

56. Положення про Державну аудиторську службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 № 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-п#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

57. Положення про Державну казначейську службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 № 215. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-п#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

58. Координаційний центр з питань промисловості: постанова Кабінету Міністрів України від 19.02.2020 № 122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/122-2020-п#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

59. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

60. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

61. Ярошенко І. В. Стратегія розвитку лісопромислового комплексу України: монографія. Харків: ФОП Лібуркіна Л. М., 2018. 316 с.

62. Концепція державної промислової політики України: постанова Кабінету Міністрів України від 29.02.1996 № 272.

63. Концепція державної промислової політики: указ Президента України від 12.02.2003 № 102/2003.

64. Хаустова В. Є. Нормативно-правова база державної підтримки розвитку промисловості України. *Проблеми економіки*. 2015. № 1. С. 149–167. URL: https://www.problecon.com/pdf/2015/1_0/149_167.pdf (дата звернення: 22.07.2025).

65. Державна програма розвитку промисловості на 2003-2011 рр. Схвалена постановою КМУ від 28.07.2003 р. № 1174 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1174-2003-п#Text>.

66. Концепція Загальнодержавної цільової програми розвитку промисловості на період до 2020 р.: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.07.2013 № 603-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/603-2013-р#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

67. Концепція впровадження технологій будівельного інформаційного моделювання (BIM-технологій) в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.02.2021 № 152-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/152-2021-р#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

68. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 19.08.2025).

69. Концепція реалізації державної політики у сфері забезпечення енергетичної ефективності будівель: розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.01.2020 № 88-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2020-р#Text> (дата звернення: 19.08.2025).

70. Концепція реалізації державної політики у сфері промислового забруднення: розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 № 402-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-2019-р#Text> (дата звернення: 19.08.2025).

71. Концепція Державної цільової оборонної програми щодо будівництва та утримання військових інженерно-технічних і фортифікаційних споруд на період до 2026 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.07.2024 № 731-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-2024-р#Text> (дата звернення: 19.08.2025).

72. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 19.08.2025).

73. Земельний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 19.08.2025).

74. Мінекономіки презентувало бачення промислової політики на URC 2025 у Римі. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiky-prezentovalo-bachennia-promyslovoi-polityky-na-urc-2025-u-rymi> (дата звернення: 19.08.2025).

75. Про затвердження Концепції Галузевої програми розвитку будівництва на 2010-2011 рр.: наказ Міністерства регіонального розвитку та будівництва України від 25.06.2010 № 236.

76. Програма діяльності Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ind.80/programa-diialnosti-kabinetu-ministriv-ukrayini.pdf> (дата звернення: 19.08.2025).

77. «Відновлення. Дія». URL: <https://erecovery.diia.gov.ua> (дата звернення: 19.08.2025).

78. «Оселя. Дія». URL: <https://eoselia.diia.gov.ua> (дата звернення: 19.08.2025).

79. Деякі питання стратегічного розвитку енергетичної ефективності будівель: розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.12.2023 № 1228-р. URL: <https://mindev.gov.ua/npas/rozporiadzhennia-kabinetu-ministriv-ukrainy-deiaki-pytannia-stratehichnoho-rozvytku-enerhetychnoi-efektyvnosti-budivel> (дата звернення: 20.03.2026).

80. Фонд енергоефективності. Офіційний вебсайт. URL: <https://eefund.org.ua/> (дата звернення: 19.08.2025).

81. Чому відбудова України має бути за стандартами зеленого будівництва. *ProfBuild*. URL: <https://profbuild.in.ua/uk/vsi-statti-zhurnala-prof-build/6316-chomu-vidbudova-ukrajini-mae-buti-za-standartami-zelenogo-budivnitstva> (дата звернення: 19.08.2025).

82. Стеценко С. П., Ковтун А. В., Немтирєв О. В. Роль державної політики у підтримці сталого розвитку будівництва: макроекономічні підходи та фінансові інструменти. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 2(53). С. 93–99. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-53-13>.

83. Kryshthal H. State governance of the construction industry in the context of digitalization and global economic transformations. *Management and Entrepreneurship: Trends of Development*. 2025. № 3(33). P. 100–110. DOI: <https://doi.org/10.26661/2522-1566/2025-3/33-08>.

84. Дікарев К. Б. та ін. Роль державної політики у стимулюванні розвитку будівельної галузі в Україні під час війни. *Український журнал будівництва та архітектури*. 2025. № 3 (027). DOI: 10.30838/UJCEA.2312.270425.60.1161.

85. Жовтяк Г., Богданов Р., Жовтяк А. Проблеми та перспективи розвитку будівельної галузі України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-128>.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ТА МЕХАНІЗМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ БУДІВЕЛЬНОЮ ГАЛУЗЗЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

3.1. Дорожня карта впровадження концепції сталого будівництва в систему державного регулювання

Сучасний етап розвитку будівельної галузі України характеризується необхідністю системної трансформації підходів до державного регулювання з урахуванням принципів сталого розвитку [1; 2]. Результати інтегральної оцінки, наведені у другому розділі, засвідчили критичний стан вітчизняного будівельного комплексу, який за рівнем розвитку посів останнє 36-те місце серед досліджених країн світу, продемонструвавши найнижчі показники ефективності виробництва та інноваційної активності. Проведений аналіз світових тенденцій і публікаційної активності підтвердив, що традиційна модель будівництва поступово втрачає конкурентоспроможність через високі енерговитрати, екологічні ризики та обмежений доступ до міжнародного фінансування.

Актуальність змін посилюється тим, що будівельний сектор є одним із найбільших споживачів ресурсів, на який припадає 36% світового споживання енергії та 40% усіх викидів вуглецю [3], що робить його ключовим об'єктом для реалізації цілей Паризької угоди та «Європейського зеленого курсу». Для України, де потреби у відновленні внаслідок військової агресії оцінюються у 486 млрд дол. США, перехід до нових моделей управління є не лише питанням екологічної відповідальності, а й обов'язковою умовою залучення міжнародних інвестицій та інтеграції до європейського економічного простору.

Водночас, як показало дослідження, перехід до концепції сталого будівництва стримується низкою бар'єрів, зокрема фрагментарністю нормативно-правової бази, недостатнім рівнем технічної підготовки учасників ринку, а також інституційною та політичною інерційністю процесів державного управління. В Україні досі відсутня цілісна державна політика підтримки «зелених» технологій, а чинні будівельні норми (зокрема щодо «зелених» конструкцій) є обмеженими та потребують негайної гармонізації з міжнародними стандартами сертифікації, такими як BREEAM та LEED.

У цих умовах доцільним є формування дорожньої карти впровадження сталого будівництва як поетапної системи заходів, інтегрованої в механізм державного регулювання. Це дозволить трансформувати виявлені у розділі 2 науково-технічні тренди (цифровізацію, BIM-технології, циркулярну економіку) у практичну площину державного управління, забезпечуючи перехід галузі від технологічної відсталості до інноваційного зростання.

Слід зазначити, що формування дорожньої карти сталого будівництва розглядається як стратегічний інструмент модернізації організаційно-економічного механізму, що має на меті подолання системного розриву між потенціалом галузі та її фактичним станом. Цінність розробки такої карти полягає у переході від пасивного нагляду до активного стимулювання «зеленої» трансформації через чіткий алгоритм дій держави: від розробки нормативного забезпечення до впровадження фінансових інструментів підтримки.

Нижче представлено візуальну модель дорожньої карти (рис. 3.1), яка має лінійний характер, і особливістю є те, що кожен наступний етап базується на результатах попереднього. Без нормативної бази (етап 1) неможлива легітимна сертифікація (етап 2), а без прозорості системи сертифікації та стандартів економічні стимули (етап 3) не будуть ефективними.

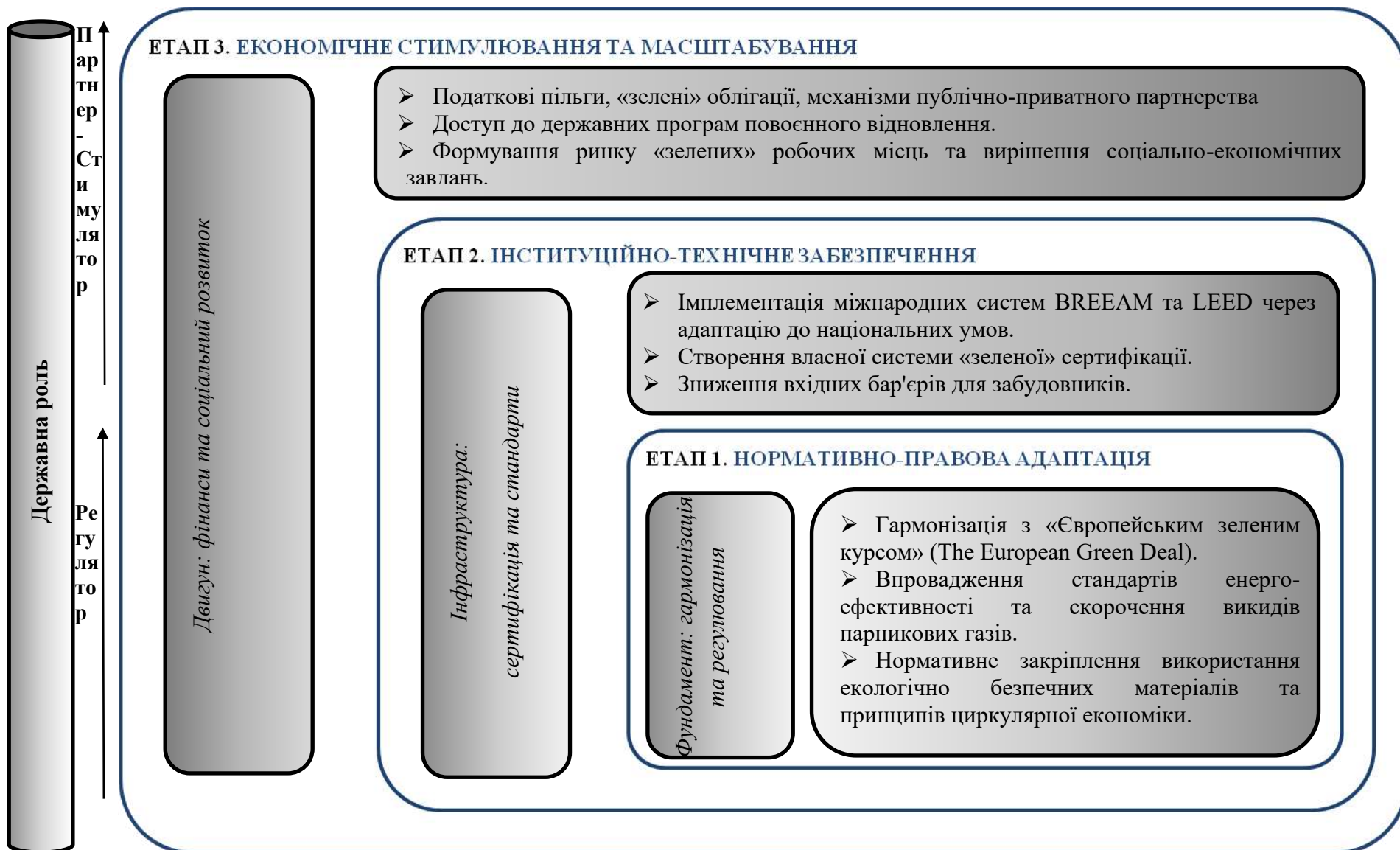

Рис. 3.1. Дорожня карта впровадження сталого будівництва в систему державного регулювання України

Щодо державної ролі, то держава проходить шлях від «регулятора» (етап 1) до «партнера/стимулятора» (етап 3), що відповідає концепції модернізації організаційно-економічного механізму.

Перший етап передбачає нормативно-правову адаптацію, що включає гармонізацію національних будівельних стандартів із положеннями «Європейського зеленого курсу» (The European Green Deal). Йдеться про поступове впровадження вимог щодо енергоефективності, скорочення викидів парникових газів, використання екологічно безпечних матеріалів та принципів циркулярної економіки у будівництві. На цьому етапі ключову роль відіграє держава як ініціатор оновлення регуляторного середовища та координатор міжгалузевої взаємодії.

Слід зазначити, що цей етап має закласти правовий фундамент для переходу до кліматично нейтрального будівництва. Відповідно до підходів, закладених у важливих стратегічних документах [4; 5; 6], відновлення України розглядається не як механічне відтворення зруйнованих об'єктів, а як інституційна та технологічна трансформація моделі розвитку.

Принципово важливим є те, що післявоєнна відбудова трактується як можливість якісного переходу від застарілих, енергоємних і екологічно вразливих рішень до стійкої, кліматично нейтральної та економічно конкурентоспроможної системи просторового розвитку. У цьому контексті підхід «відбудувати краще, ніж було» набуває не декларативного, а практично-орієнтованого змісту, поєднуючи принципи сталого будівництва, енергоефективності та соціальної інклюзії.

Тому особливий акцент у дорожній карті впровадження концепції сталого будівництва в систему державного регулювання має бути зроблено на випереджальному характері відновлення, коли інфраструктурні та будівельні рішення одночасно виконують функції економічного відродження, зниження кліматичних ризиків і формування нової якості життя населення. Таким чином,

дорожня карта сталого відновлення виступає інструментом стратегічного управління, що переводить відбудову з площини реагування на руйнування у площину довгострокового розвитку, орієнтованого на європейські стандарти та глобальні кліматичні зобов'язання.

Необхідно визначити чіткий перехідний період, після якого стандарти будівель із близьким до нульового споживанням енергії (NZEB) та будівель із нульовим рівнем викидів (ZEB) стануть обов'язковими для нового будівництва та реконструкції. Ключовими вимогами також є запровадження принципу «Do No Significant Harm» (не завдай значної шкоди) до національного законодавства як обов'язкової умови для проєктів, що фінансуються через державні програми та платформу DREAM. Окрім цього, важливим є створення нормативної бази для використання матеріалів із зон руйнувань (відходів демонтажу), що включає визначення їхнього правового статусу та стандартів якості для повторного використання [2].

На основі аналізу документа «Індикатори Плану для Ukraine Facility 2024–2027» [7], нижче представлено систематизований огляд та аналіз запланованих реформ та інвестицій, що безпосередньо впливатимуть на трансформацію організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю, що зроблено на основі аналізу подано у табл. 3.1.

Отже, слід зазначити, що держава переходить до формування принципово нової архітектури управління, де пріоритетним стає впровадження цифрової екосистеми DREAM. Цей інструмент забезпечує наскрізну підзвітність та публічний доступ до даних на всіх етапах життєвого циклу об'єктів: від планування та фінансування до введення в експлуатацію [8]. Процес цифровізації галузі посилюється створенням Містобудівного кадастру державного рівня та інтеграцією реєстрів будівель і споруд, що дозволяє гармонізувати інформаційну взаємодію між державним та місцевим рівнями.

**Систематизований огляд та аналіз запланованих реформ та інвестицій,
пов'язаних з будівельною галуззю**

Реформи	Установа, відповідальна за впровадження	Результат
Цифровізація та прозорість управління галуззю: перехід від паперового до повністю цифрового та підзвітного контролю за будівельними процесами	Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України	Розробка та впровадження цифрового інструменту управління відновленням України (DREAM), який забезпечує публічний доступ до даних про проекти на всіх етапах: від планування та фінансування до будівництва та введення в експлуатацію. Затвердження та запуск Містобудівного кадастру державного рівня, Єдиного державного адресного реєстру та Єдиного державного реєстру будівель і споруд. Інтеграція та інформаційна взаємодія реєстрів і кадастрів державного, регіонального та місцевого рівні
Реформа житлової політики та соціального житла	Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України	Набрання чинності Законом «Про основні засади житлової політики», що впроваджує принципи доступності житла для вразливих верств населення та створює правове підґрунтя для оренди комунального житла. Створення інституційної основи для забезпечення пропозиції проектів соціального житла та прозорій системи моніторингу потреб громадян для оперативного реагування на місцях. Забезпечення дотримання стандартів енергоефективності та безпеки при створенні соціального житла.
Інвестиційні механізми та компенсації	Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури спільно з Міністерством фінансів	Виділення та розподіл щонайменше 600 млн євро на компенсації за пошкоджене або зруйноване житло на основі верифікованих даних Державного реєстру майна. Спрямування 350 млн євро на відновлення та розбудову об'єктів соціальної інфраструктури (школи, лікарні тощо) з урахуванням екологічних наслідків агресії. Забезпечення фінансового внеску до Фонду енергоефективності для підтримки модернізації житлового сектору

Продовження таблиці 3.1

Реформи	Установа, відповідальна за впровадження	Результат
Дерегуляція та спрощення бізнес-процесів у будівництві. Ці реформи спрямовані на усунення корупційних ризиків та бюрократичних бар'єрів	Міністерство економіки України та Державна регуляторна служба	Цифровізація дозвільних процедур через Єдину державну електронну систему дозвільних документів. Спрощення умов приєднання нерухомого майна до зовнішніх інженерних мереж та відкриття інформації про них через публічні реєстри. Відновлення державного ринкового нагляду за будівельною продукцією для забезпечення її безпечності та якості. Запропонована архітектура відповідальності покладає на Мінвідновлення роль ключового архітектора «нового будівництва», тоді як Мінекономіки та Мінфін виступають гарантами фінансової прозорості та відповідності європейським стандартам (acquis EC).
Енергоефективність та «Зелений» перехід	Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України за участі Міністерства економіки	Схвалення Стратегії термомодернізації будівель до 2050 року, що включає дорожню карту впровадження будівель із майже нульовим споживанням енергії (NZEB). Встановлення мінімальних вимог до енергоефективності будівель, гармонізованих із законодавством ЄС про екодизайн. Впровадження вимог з енергетичного маркування та екодизайну як обов'язкових критеріїв під час здійснення публічних закупівель у будівництві.

Побудовано та узагальнено на основі аналізу [7]

Пріоритет зміщується з кількісних показників на якість та соціальну відповідальність (соціальне житло, інклюзивність). План фіксує конкретні обсяги фінансування, які пройдуть через механізми державного управління будівництвом до кінця 2027 року [7]:

компенсація за житло: 600 млн євро на компенсації за пошкоджене/зруйноване житло на основі верифікованих даних Державного реєстру.

соціальна інфраструктура: 350 млн євро на відновлення, нове будівництво та реконструкцію шкіл, лікарень тощо.

житло для ветеранів та ВПО: 450 млн євро на забезпечення житлом осіб з інвалідністю внаслідок війни та сімей загиблих.

енергомодернізація: Частина з 550 млн євро, виділених на енергоінфраструктуру, піде на термомодернізацію будівель бюджетної сфери та внесок до Фонду енергоефективності.

Таким чином, ключовим вектором модернізації є впровадження концепції NZEB (будівель із майже нульовим споживанням енергії) у межах Стратегії термомодернізації до 2050 року. Встановлення мінімальних вимог до енергоефективності та екодизайну будівельної продукції тепер стає обов'язковим критерієм під час здійснення публічних закупівель. Соціальна складова нової архітектури управління базується на принципах інклюзивності та безбар'єрності, що закріплено у нових засадах житлової політики. Створення прозорої системи моніторингу житлових потреб та розвиток проєктів соціального житла відбуваються із суворим дотриманням стандартів безпеки та доступності для вразливих категорій громадян. Запропонований план підтверджує, що основний фокус для галузі це перехід від пасивного відновлення до інноваційного розвитку, де кожен інвестований євро працює на створення енергоефективного та інклюзивного середовища.

Підсумовуючи, цей аналіз дає структурну основу для модернізованого механізму державного управління. Він перетворює будівництво з фрагментованого сектора з високими ризиками на прозору, енергоефективну та цифровізовану галузь, що повністю сумісна з європейським економічним простором. Проведений аналіз підтверджує наявність певної прогнозованості для інвесторів та бізнесу, адже документ визначає чіткі строки та конкретні якісні й кількісні кроки, що дозволяє ринку будівництва заздалегідь готуватися до законодавчих змін, таких як нові правила містобудівного кадастру та реєстрів. Окрім цього, є чіткі фінансові орієнтири – аналіз підсвічує значні бюджетні асигнування для сектору. Важливо також зазначити, що будівництво та ремонт

офіційно визначені як пріоритетні сектори для Стратегії циркулярної економіки, що означає початок державного регулювання повторного використання будівельних відходів та ресурсів.

Другий етап дорожньої карти спрямований на формування інституційної, технічної та експертної інфраструктури, без якої нормативні зміни не можуть бути реалізовані на практиці. Його ключовим завданням є створення середовища, у якому принципи сталого будівництва стають операційними стандартами для всіх учасників будівельного процесу – від органів державної влади до проектних організацій і забудовників.

Центральним елементом цього етапу є імплементація міжнародних систем екологічної сертифікації будівель, зокрема BREEAM та LEED, шляхом їх адаптації до національних регуляторних, кліматичних та економічних умов. Такий підхід дозволяє поєднати міжнародно визнані критерії оцінки сталості з реальними можливостями українського ринку, уникнувши надмірного регуляторного тиску. Водночас імплементація цих систем розглядається не як механічне копіювання стандартів, а як процес їх методичної локалізації.

Паралельно з адаптацією міжнародних практик доцільним є створення національної системи «зеленої» сертифікації, сумісної з BREEAM і LEED, але орієнтованої на специфічні умови України [6]. Така система має враховувати регіональні кліматичні особливості (зокрема підвищену засушливість південних територій, температурні коливання та дефіцит водних ресурсів), соціально-демографічні виклики та рівень платоспроможності населення. Її впровадження сприятиме зниженню вхідних бар'єрів для вітчизняних забудовників, водночас забезпечуючи прозорість та порівнюваність результатів оцінки для міжнародних інвесторів.

Важливою складовою цього етапу є створення системи контролю, моніторингу та експертного супроводу, що забезпечує довіру до процесів відновлення та будівництва. З цією метою передбачається:

1. Цифровізація та прозорість управління шляхом використання цифрової екосистеми DREAM як інструменту підзвітного управління проєктами відновлення [7], а також запровадження цифрових паспортів будівельних матеріалів, що дозволяють відстежувати їх походження, екологічні характеристики та відповідність стандартам.

2. Інституціоналізація принципів безбар'єрності через обов'язкове застосування рішень, передбачених «Альбомом безбар'єрних рішень», та норм універсального дизайну в усіх проєктах соціальної, житлової та транспортної інфраструктури.

3. Розвиток людського капіталу шляхом створення системи підготовки та сертифікації фахівців – енергоменеджерів, проєктантів, інженерів технічного нагляду – відповідно до стандартів NZEB/ZEB, енергоефективності та інклюзивності.

Таким чином, другий етап формує функціональну інфраструктуру сталого будівництва, що перетворює стратегічні орієнтири на інструменти щоденної практики.

Третій етап дорожньої карти є ключовим з точки зору довгострокової ефективності трансформації будівельної галузі, оскільки саме на цьому рівні відбувається перехід від регуляторно-проєктного підходу до повноцінних ринкових механізмів. Його основною метою є створення економічних умов, за яких сталі рішення стають не винятком, а базовим стандартом економічної доцільності для забудовників, інвесторів і кінцевих споживачів.

На цьому етапі держава поступово змінює свою роль із контролюючого суб'єкта на партнера та каталізатора інвестицій, використовуючи комплекс фінансових, фіскальних та інституційних інструментів. Ключовими серед них є податкові стимули, ринок «зелених» фінансових інструментів, пріоритетний доступ до програм повоєнного відновлення та механізми публічно-приватного партнерства. Сукупна дія цих інструментів формує сприятливе інвестиційне

середовище та створює передумови для масштабування сталих практик у національному масштабі.

1. Нормативно-технологічна модернізація та стандарти NZEB/ZEB. Одним із фундаментальних напрямів третього етапу є закріплення високих енергетичних та кліматичних стандартів як економічної норми. Передбачається поетапне запровадження обов'язкових вимог до будівель із майже нульовим споживанням енергії (NZEB) та будівель із нульовим рівнем викидів (ZEB) із чітко визначеним перехідним періодом. Такий підхід дозволяє учасникам ринку адаптуватися до нових вимог без різкого зростання витрат, водночас задаючи стратегічний вектор розвитку галузі.

Важливим доповненням до енергетичних стандартів є впровадження аналізу життєвого циклу (Life Cycle Assessment, LCA) як обов'язкового елементу проектування. Розрахунок втіленого вуглецю (embodied carbon) у будівельних матеріалах відповідно до стандартів ЄС дозволяє оцінювати реальний кліматичний вплив об'єктів ще на етапі планування та сприяє переходу до матеріалів із нижчим вуглецевим слідом.

Операційною основою цього процесу виступає цифровізація управління відновленням, зокрема інтеграція принципу DNSH (Do No Significant Harm) у функціонал платформи DREAM. Це забезпечує прозору та уніфіковану процедуру оцінки відповідності проєктів сталим критеріям і підвищує їхню інвестиційну привабливість у межах міжнародних програм фінансування.

2. Циркулярна економіка та управління відходами руйнувань. Другим стратегічним напрямом є формування циркулярної моделі будівництва, в якій відходи післявоєнних руйнувань розглядаються як ресурс, а не як проблема. Для цього необхідно розробити та впровадити нормативно-правову базу, що легалізує використання вторинних будівельних матеріалів, визначає їхній правовий статус та встановлює чіткі стандарти якості й безпеки.

Ефективність циркулярної економіки підвищується за рахунок впровадження цифрових паспортів матеріалів, які забезпечують простежуваність походження, складу та потенціалу повторного використання будівельної продукції. Додатковим інструментом є обов'язковий аудит перед знесенням пошкоджених будівель, спрямований на ідентифікацію матеріалів, придатних до повторного застосування. У сукупності ці заходи знижують потребу в первинних ресурсах і скорочують вуглецевий слід відновлення.

3. Безбар'єрність та універсальний дизайн як економічний стандарт. На третьому етапі принципи безбар'єрності та універсального дизайну переходять із соціальної площини в економічну категорію якості інфраструктури. Обов'язкове застосування норм універсального дизайну та положень «Альбому безбар'єрних рішень» у проєктах соціальної та транспортної інфраструктури підвищує довгострокову ефективність інвестицій, зменшуючи потребу в подальших доопрацюваннях і реконструкціях.

Для забезпечення дотримання цих вимог доцільним є створення системи сертифікації фахівців технічного нагляду, які мають підтверджені компетенції у сфері інклюзивності та доступності. Це формує новий сегмент професійного ринку та сприяє підвищенню якості реалізації проєктів.

4. Фінансові механізми та енергетична децентралізація. Фінансову основу масштабування сталих практик становить розвиток інструментів доступу до капіталу. Запровадження мережі регіональних «one-stop shops» («єдине вікно») спрощує взаємодію громадян, ОСББ та бізнесу з фінансовими програмами, поєднуючи технічний супровід, консалтинг і доступ до кредитування.

Ключову роль відіграють муніципальні револьверні фонди, які дозволяють багаторазово використовувати заощаджені кошти від енергоефективних заходів для фінансування нових проєктів. Паралельно важливим є вирівнювання економічних стимулів через надання дотацій на енергію з відновлюваних джерел, співрозмірних із традиційними субсидіями.

Розширення програм підтримки встановлення сонячних панелей, інверторів і теплових насосів у багатоквартирних будинках сприяє енергетичній автономності громад, зменшуючи навантаження на централізовані мережі та підвищуючи стійкість до кризових ситуацій.

5. Природоорієнтовані рішення як елемент міської стійкості. Завершальним напрямом третього етапу є інтеграція природоорієнтованих рішень у процес відновлення міського простору. Використання дощових садків, «міських лук», систем утримання опадів і відновлення зеленого покриву сприяє адаптації міст до зміни клімату та зменшенню ефекту теплових островів.

Застосування вертикального озеленення та «живих загорож» у процесі ревіталізації забудови виконує не лише екологічну, а й економічну функцію, покращуючи мікроклімат, знижуючи витрати на охолодження будівель і підвищуючи привабливість міського середовища.

У цілому третій етап дорожньої карти формує економічну екосистему сталого будівництва, у межах якої кожна будівля виступає активним елементом енергетичної, соціальної та екологічної системи. Запропонований підхід можна розглядати як «операційну систему нового покоління» для будівельної галузі: якщо традиційні норми забезпечували лише підтримання функціонування, то нові механізми створюють умови для саморозвитку, де ресурси минулого трансформуються у фундамент майбутнього. Саме така логіка повною мірою відповідає стратегічним цілям сталого відновлення України.

Важливим напрямом масштабування є використання механізмів публічно-приватного партнерства (ДПП) для будівництва соціального житла, модернізації систем теплопостачання та реалізації проєктів циркулярної економіки, що дозволяє поєднати державні пріоритети з управлінською та фінансовою спроможністю приватного сектору.

Запропонована трирівнева логіка реалізації дорожньої карти забезпечує послідовний перехід від усунення нормативних і інституційних бар'єрів до

формування технічної бази та, зрештою, до створення самодостатнього ринку сталого будівництва. Такий підхід відповідає принципу Build Back Better, оскільки орієнтує післявоєнну відбудову не на відновлення статус-кво, а на довгострокову модернізацію будівельної галузі як одного з ключових драйверів сталого розвитку України.

Запропонована дорожня карта трансформує концептуальні положення та результати аналізу Розділу 2 у прикладну стратегію державного регулювання. Вона орієнтована на довгостроковий ефект і відповідає глобальним трендам сталого розвитку, створюючи передумови для залучення міжнародних інвестицій у відновлення інфраструктури України, обсяг яких оцінюється на рівні 486 млрд дол. США. Таким чином, впровадження концепції сталого будівництва розглядається не лише як екологічна необхідність, а як стратегічний інструмент економічного зростання та інтеграції України у європейський простір.

Впровадження дорожньої карти дозволить системно вирішити виявлені проблеми за декількома напрямками:

нормативно-правове забезпечення: створення бази для проєктування будинків із рівнем споживання енергії, близьким до нульового, та гармонізація національних стандартів із європейськими вимогами.

економічне стимулювання: впровадження «зелених» інвестицій, податкових пільг та пільгового кредитування для проєктів, що використовують екологічні матеріали та енергоефективні рішення.

інституційний розвиток: цифровізація процедур надання дозволів та ліцензування, а також підготовка кваліфікованих кадрів, здатних працювати з новітніми екологічними технологіями.

Таким чином, дорожня карта стає логічним завершенням аналітичної частини дослідження, пропонуючи конкретний шлях підвищення інтегрального рівня розвитку будівельної галузі України на засадах сталого розвитку.

3.2. Організаційно-економічні важелі стимулювання інноваційно-інвестиційної активності та цифровізації

Аналітичне дослідження засвідчило, що сучасний стан будівельної галузі України характеризується системним відставанням за показниками інноваційності та продуктивності. Таке відставання має не ситуативний, а структурний характер і формується під впливом сукупності економічних, інституційних та технологічних чинників. Низький рівень впровадження інноваційних рішень призводить до збереження застарілих методів організації будівельного виробництва, що, своєю чергою, негативно впливає на ефективність використання ресурсів, тривалість реалізації проєктів та якість кінцевого результату. У результаті формується замкнене коло, в якому низька продуктивність стримує інвестиційну активність, а дефіцит інвестицій обмежує можливості технологічного оновлення галузі.

За таких умов актуалізується потреба у формуванні цілісної системи організаційно-економічних важелів, здатних забезпечити цілеспрямований вплив на ключові детермінанти інноваційно-інвестиційного розвитку будівельної галузі. Йдеться не про фрагментарне застосування окремих стимулів, а про побудову комплексного механізму, який поєднує економічні стимули, регуляторні інструменти та сучасні цифрові технології [9; 10; 11]. Саме такий підхід дозволяє перейти від декларативних цілей модернізації до практичної реалізації структурних змін, орієнтованих на підвищення інноваційності та продуктивності.

Необхідність активного застосування організаційно-економічних важелів зумовлена специфікою будівельної діяльності як галузі з високою капіталомісткістю, тривалими інвестиційними циклами та значним рівнем невизначеності. Інноваційні проєкти у будівництві, як правило, потребують значних початкових вкладень, а економічний ефект від їх реалізації проявляється у середньо- та довгостроковій перспективі. За відсутності належних стимулів

приватні інвестори схильні віддавати перевагу менш ризиковим напрямам вкладення капіталу, що обмежує масштаби технологічного оновлення галузі. Відтак ринкові механізми саморегуляції не забезпечують необхідного рівня інноваційної активності, що обґрунтовує доцільність посилення ролі держави та інституційного середовища.

У цьому контексті практичне наповнення організаційно-економічного механізму розвитку будівельної галузі, теоретично обґрунтованого у розділі 1, передбачає застосування системи економічних і технологічних важелів, спрямованих на зниження інвестиційних бар'єрів, підвищення ефективності управління проєктами та формування сприятливих умов для цифрової трансформації. Особливого значення ці заходи набувають у період післявоєнного відновлення, коли будівельна галузь виконує не лише економічну, а й соціальну функцію, забезпечуючи відновлення житлової та виробничої інфраструктури.

З метою систематизації виявлених у розділі 2 проблем розвитку будівельної галузі та обґрунтування відповідних напрямів організаційно-економічного впливу було узагальнено взаємозв'язок між ключовими диспропорціями розвитку та інструментами їх подолання (табл. 3.2). Такий підхід дозволяє наочно продемонструвати причинно-наслідкову логіку формування організаційно-економічного механізму стимулювання інноваційно-інвестиційної активності та цифровізації галузі.

Таблиця 3.2

Взаємозв'язок проблем розвитку будівельної галузі та організаційно-економічних важелів їх подолання

Проблема (виявлена у розділі 2)	Організаційно- економічний важіль	Механізм впливу	Умови реалізації	Очікуваний результат
Низький рівень інноваційності	«Зелені» інвестиції	Залучення міжнародного капіталу	Держгарантії	Зростання інновацій, оновлення технологій

Продовження таблиці 3.2

Проблема (виявлена у розділі 2)	Організаційно- економічний важіль	Механізм впливу	Умови реалізації	Очікуваний результат
Висока вартість інновацій	Податкові пільги	Скорочення строку окупності	Нормативно- правове забезпечення	Активізація інвесторів
Обмежений доступ до капіталу	Пільгове кредитування	Зниження фінансових бар'єрів	Фонди розвитку	Збільшення обсягів будівництва
Низька продуктивність	Впровадження BIM-технологій	Інтеграція даних → оптимізація процесів → менше помилок	Нормативне закріплення BIM	Зменшення витрат і строків
Корупційні ризики	Е-урядування	Цифровий контроль → прозорість процедур	Єдині платформи	Підвищення довіри інвесторів
Імпортозалежність	Підтримка вітчизняних виробників еко- матеріалів	Локалізація виробництва	Промислова політика	Стійкість галузі

Ключову роль у стимулюванні інноваційно-інвестиційної активності відіграють економічні важелі, спрямовані на формування фінансових передумов для впровадження інновацій. Одним із пріоритетних інструментів у цьому напрямі є розвиток механізмів «зелених» інвестицій [12; 13; 14]. Будівельна галузь традиційно належить до секторів з високим рівнем споживання енергетичних та матеріальних ресурсів, що обумовлює її значний вплив на навколишнє середовище. Перехід до екологічно орієнтованих моделей будівництва передбачає використання енергоефективних технологій, відновлюваних джерел енергії та інноваційних матеріалів, що, у свою чергу, потребує додаткових інвестиційних ресурсів.

Механізми «зелених» інвестицій дозволяють поєднати екологічні цілі з економічною доцільністю, оскільки сприяють залученню міжнародного капіталу, орієнтованого на фінансування проєктів сталого розвитку. Для України це відкриває можливості інтеграції у глобальні фінансові ринки, доступу до

спеціалізованих фондів та програм підтримки, а також підвищення довіри з боку іноземних інвесторів. Водночас реалізація таких інвестицій стимулює впровадження інноваційних технологічних рішень у будівництві, що позитивно впливає на загальний рівень інноваційності галузі.

Важливим економічним важелем є також запровадження системи податкових пільг для енергоефективних та інноваційно орієнтованих будівельних проєктів. Практика свідчить, що саме висока початкова вартість інноваційних рішень часто виступає стримувальним фактором для їх впровадження, навіть за умови очевидних довгострокових вигід. Податкові стимули, зокрема у формі зниження податкового навантаження або прискореної амортизації, дозволяють скоротити строк окупності інвестицій та зменшити фінансові ризики для суб'єктів господарювання.

Застосування податкових пільг доцільно розглядати не як втрату бюджетних надходжень, а як інструмент активізації економічної діяльності. У середньостроковій перспективі зростання обсягів будівництва, підвищення продуктивності праці та збільшення доданої вартості в галузі сприяють розширенню податкової бази та формуванню стабільних джерел доходів бюджету. Таким чином, податкові стимули виконують функцію каталізатора інноваційно-інвестиційних процесів, забезпечуючи позитивний мультиплікативний ефект для економіки в цілому.

Суттєвим доповненням до податкових інструментів є механізми пільгового кредитування та державної підтримки вітчизняних виробників інноваційних і екологічно орієнтованих будівельних матеріалів. Обмежений доступ до довгострокових і відносно дешевих фінансових ресурсів залишається однією з ключових проблем для підприємств будівельної галузі, особливо в умовах макроекономічної нестабільності. Застосування пільгових кредитних програм через державні банки розвитку або спеціалізовані фінансові інститути дозволяє знизити вартість капіталу та стимулювати реалізацію інвестиційних проєктів.

Підтримка вітчизняних виробників еко-матеріалів має важливе стратегічне значення, оскільки сприяє зменшенню імпортозалежності та формуванню національних ланцюгів доданої вартості. Розвиток локального виробництва інноваційних матеріалів забезпечує не лише економічні, а й соціальні ефекти, зокрема створення нових робочих місць та підвищення рівня зайнятості. У поєднанні з механізмами пільгового фінансування це формує мультиплікативний ефект, який позитивно впливає на суміжні галузі та економіку країни загалом.

Поряд з економічними стимулами важливого значення набувають технологічні важелі, спрямовані на цифрову трансформацію будівельної діяльності. Центральне місце серед них займає впровадження BIM-технологій (building information modeling), які забезпечують інтегроване управління інформацією на всіх етапах життєвого циклу об'єкта будівництва – від концептуального проєктування до експлуатації. BIM дозволяє об'єднати архітектурні, інженерні та економічні дані в єдиному цифровому середовищі, що підвищує узгодженість рішень і знижує ймовірність помилок.

Застосування BIM-технологій має безпосередній вплив на рівень продуктивності в будівельній галузі. За рахунок точнішого планування, моделювання альтернативних рішень та прогнозування витрат досягається оптимізація використання матеріальних і трудових ресурсів. Скорочення кількості проєктних помилок і переробок дозволяє зменшити строки реалізації проєктів і знизити їх загальну вартість. Таким чином, BIM виступає не лише інноваційним, а й управлінським інструментом, що сприяє підвищенню ефективності будівельного виробництва.

Особливої актуальності набуває обов'язкове застосування BIM-технологій у проєктах, що реалізуються за участі держави або фінансуються з бюджетних джерел. Запровадження єдиних цифрових стандартів управління проєктами підвищує прозорість використання коштів і створює передумови для ефективного контролю за виконанням робіт. Крім того, обов'язковість BIM у публічних

проектах стимулює поширення цифрових практик у приватному секторі, формуючи критичну масу користувачів і сприяючи розвитку відповідної інфраструктури.

Важливим компонентом технологічних важелів є також розвиток системи е-урядування та цифровізація адміністративних процедур у будівельній сфері [15]. Цифрові платформи для подання дозвільної документації, проведення тендерів і моніторингу реалізації проєктів забезпечують підвищення прозорості та зменшення корупційних ризиків. Автоматизація процедур дозволяє скоротити часові витрати, підвищити передбачуваність регуляторного середовища та покращити інвестиційний клімат у галузі.

Формування ефективного організаційно-економічного механізму розвитку будівельної галузі вимагає не лише визначення переліку можливих інструментів впливу, а й їх обґрунтованого ранжування з урахуванням обмеженості фінансових, інституційних та управлінських ресурсів. В умовах післявоєнного відновлення та трансформації економіки України одночасне впровадження всіх потенційно ефективних важелів є практично неможливим, що зумовлює та підтверджує необхідність визначення пріоритетів їх реалізації.

Враховуючи зазначене, у межах дослідження було застосовано метод багатокритеріальної бальної оцінки, який дозволяє порівняти альтернативні управлінські рішення за сукупністю різноспрямованих критеріїв та сформувати інтегральний показник пріоритетності кожного з них. Обрання даного методу обумовлене його адаптивністю до умов нестачі кількісних статистичних даних, а також можливістю поєднання якісних експертних оцінок із формалізованими розрахунками.

Отже, для визначення пріоритетності організаційно-економічних важелів використано метод багатокритеріальної бальної оцінки з нормуванням, який широко застосовується в економічних дослідженнях для прийняття управлінських рішень в умовах обмежених ресурсів. Головними перевагами методу є:

можливість порівняння різнотипних інструментів; відсутність умови великого масиву статистичних даних; забезпечення прозорості логіку розрахунків.

В якості критеріїв оцінки було обрано ті, що безпосередньо відповідають цілям підвищення інноваційності та продуктивності будівельної галузі, а саме:

- 1) швидкість впливу (S) – часовий лаг між впровадженням важеля та появою відчутного ефекту;
- 2) вартість реалізації (C) – обсяг фінансових ресурсів, необхідних для запуску важеля;
- 3) інституційна складність (I) – складність нормативних, організаційних і управлінських змін;
- 4) мультиплікативний ефект (M) – здатність важеля генерувати вторинні економічні ефекти.

Також було визначено, що критерії будуть вважатися рівнозначними, тому використано однакові ваги (по 0,25). Щодо шкали оцінювання, то оцінка здійснювалася за п'ятибальною шкалою: 1 – дуже низький вплив / висока складність; 2 – низький; 3 – середній; 4 – високий; 5 – дуже високий / сприятливий. Слід зазначити, що для критеріїв «вартість реалізації» та «інституційна складність», вищий бал дорівнював меншим витратам та нижчій складності.

Отже, в якості об'єктів пріоритезації було визначено такі організаційно-економічні важелі:

1. Впровадження BIM-технологій.
2. Цифровізація та е-урядування.
3. Податкові пільги для енергоефективних проєктів.
4. Пільгове кредитування інноваційних проєктів.
5. «Зелені» інвестиції.
6. Підтримка вітчизняних виробників еко-матеріалів.

Слід зазначити, що формування бальних оцінок за кожним із критеріїв здійснювалося з використанням методу експертних оцінок, що є доцільним в

умовах обмеженості кількісних статистичних даних щодо впровадження інноваційних та цифрових інструментів у будівельній галузі.

Експертну групу було сформовано з фахівців, які мають практичний досвід реалізації будівельних та інфраструктурних проєктів, участі в інвестиційній діяльності, а також розроблення й упровадження цифрових рішень у сфері управління будівництвом. До складу експертів увійшли представники будівельних компаній і проєктних організацій, спеціалісти органів державної влади та місцевого самоврядування, залучені до процесів відновлення та публічних закупівель, а також науковці економічного та технічного профілю. Така структура експертної групи дозволила поєднати практичний і теоретичний підходи до оцінювання організаційно-економічних важелів. Індивідуальні експертні оцінки за кожним критерієм узагальнювалися шляхом обчислення середнього арифметичного значення, після чого округлювалися до цілого балу для забезпечення зручності подальших розрахунків. Застосування процедури усереднення сприяло зниженню впливу крайніх значень та підвищенню об'єктивності отриманих результатів багатокритеріальної оцінки.

Інтегральний показник пріоритетності визначався за формулою:

$$P_i = \frac{S_i + C_i + I_i + M_i}{4}, \quad (3.1)$$

де P_i – інтегральний показник пріоритетності i -го організаційно-економічного важеля;

S_i – бальна оцінка i -го важеля за критерієм швидкості впливу;

C_i – бальна оцінка за критерієм вартості реалізації;

I_i – бальна оцінка за критерієм інституційної складності;

M_i – бальна оцінка за критерієм мультиплікативного ефекту.

Результати багатокритеріальної оцінки організаційно-економічних важелів представлено в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Результати багатокритеріальної оцінки організаційно-економічних важелів

Важіль	S (швидкість)	C (вартість)	I (інституційна складність)	M (мульти- плікатор)	Інтегральний показник (P_i)	Рівень пріоритету
ВІМ-технології	5	4	4	5	4,5	Високий
Е-урядування	4	4	3	5	4,0	Високий
Податкові пільги	3	3	4	4	3,5	Середній
Пільгове кредитування	3	2	3	4	3,0	Середній
Зелені інвестиції	2	3	2	5	3,0	Середній
Підтримка виробників	2	2	2	4	2,5	Довгостроковий

Отримані результати багатокритеріальної оцінки свідчать, що найвищий пріоритет мають ВІМ-технології та інструменти цифровізації, які характеризуються швидким проявом ефекту, відносно помірною вартістю реалізації та значним мультиплікативним впливом на продуктивність і прозорість галузі. Заходи фінансового стимулювання, зокрема податкові пільги та пільгове кредитування, доцільно розглядати як інструменти середньострокового впливу. Водночас розвиток «зелених» інвестицій та підтримка вітчизняних виробників еко-матеріалів формують основу для структурних змін у довгостроковій перспективі, що обумовлює їх нижчий пріоритет на початкових етапах реформування галузі.

Ефективність впровадження організаційно-економічних важелів значною мірою залежить від їх узгодженості та комплексного застосування. Економічні стимули без належного рівня цифровізації не забезпечують очікуваного ефекту, оскільки інноваційні проєкти реалізуються в умовах низької управлінської

ефективності. Водночас цифрові технології за відсутності інвестиційної підтримки залишаються фрагментарними і не набувають системного характеру. Лише поєднання економічних і технологічних інструментів у межах єдиного організаційно-економічного механізму дозволяє досягти стійких структурних змін у будівельній галузі.

Таким чином, застосування системи організаційно-економічних важелів стимулювання інноваційно-інвестиційної активності та цифровізації створює передумови для підвищення конкурентоспроможності будівельної галузі України. Реалізація запропонованих заходів сприяє зростанню інноваційності та продуктивності, формуванню прозорого інституційного середовища та забезпеченню сталого розвитку галузі в умовах післявоєнного відновлення та європейської інтеграції (рис. 3.2).

Таким чином, з огляду на виклики післявоєнного відновлення та інтеграції України до європейського економічного простору, пріоритетними стають економічні та технологічні інструменти державного і ринкового впливу. До економічних важелів належать механізми стимулювання «зелених» інвестицій, запровадження податкових пільг для енергоефективних і екологічно орієнтованих проєктів, розвиток пільгового кредитування. Їх застосування спрямоване на зниження інвестиційних ризиків і формування довгострокових стимулів для модернізації галузі.

Водночас технологічні важелі передбачають обов'язкове впровадження ВІМ-технологій і цифрових рішень у сфері державного управління та регулювання будівництва, зокрема через розвиток е-урядування, цифровізацію дозвільних процедур і забезпечення прозорості тендерних процесів. Це створює передумови для підвищення ефективності управління інвестиційними проєктами, посилення контролю за використанням ресурсів та мінімізації корупційних ризиків у процесі відновлення інфраструктури.

Рис. 3.2. Схематична модель організаційно-економічного механізму стимулювання інноваційно-інвестиційної активності та цифровізації будівельної галузі

З метою підвищення практичної цінності запропонованих організаційно-економічних важелів було здійснено їх пріоритезацію з урахуванням швидкості досягнення ефекту, інституційної складності реалізації та мультиплікативного впливу на розвиток галузі. Такий підхід дозволив не лише визначити найбільш результативні інструменти на початкових етапах реформування, а й сформувати послідовність їх упровадження з урахуванням ресурсних обмежень та стратегічних цілей розвитку будівельної галузі.

Першим етапом методичного підходу визначення найбільш важливих організаційно-економічних важелів стало визначення критеріїв пріоритезації, які найбільш повно відображають специфіку інноваційно-інвестиційного розвитку будівельної галузі. З огляду на результати аналізу, проведеного в розділі 2,

ключовими обмеженнями розвитку галузі є повільна адаптація до технологічних змін, висока капіталомісткість проєктів, фрагментованість інституційного середовища та недостатній системний ефект від реалізованих заходів. Саме тому для оцінювання організаційно-економічних важелів було обрано критерії швидкості впливу, вартості реалізації, інституційної складності та мультиплікативного ефекту.

На другому етапі було сформовано шкалу оцінювання, яка забезпечує порівнюваність результатів за всіма критеріями. Оцінювання здійснювалося за п'ятибальною шкалою, де кожен бал відповідає певному рівню інтенсивності впливу або складності реалізації. Такий підхід дозволяє зменшити суб'єктивність експертних суджень та водночас забезпечує достатню гнучкість для врахування специфіки окремих інструментів. Важливо зазначити, що для критеріїв «вартість реалізації» та «інституційна складність» використано зворотну логіку оцінювання, за якої вищий бал відповідає нижчим витратам або меншій складності впровадження.

Наступним етапом методичного підходу стало визначення переліку організаційно-економічних важелів, що підлягали оцінюванню. До них було віднесено як технологічні інструменти (впровадження ВІМ-технологій та цифровізація процедур державного управління), так і економічні стимули (податкові пільги, пільгове кредитування, «зелені» інвестиції та підтримка вітчизняних виробників еко-матеріалів). Такий підхід дозволив охопити як короткострокові, так і довгострокові напрями впливу на розвиток галузі.

На четвертому етапі було здійснено безпосереднє бальне оцінювання кожного важеля за всіма визначеними критеріями. Оцінки формувалися з урахуванням очікуваних часових горизонтів реалізації, обсягів необхідних фінансових ресурсів, складності нормативно-правових змін, а також потенціалу формування непрямих економічних ефектів. Зокрема, технологічні інструменти отримали вищі оцінки за критерієм швидкості впливу, тоді як заходи, спрямовані

на розвиток «зелених» інвестицій та локального виробництва, характеризувалися вищими значеннями мультиплікативного ефекту, але нижчими показниками швидкості реалізації.

П'ятий етап методичного підходу передбачав розрахунок інтегрального показника пріоритетності для кожного організаційно-економічного важеля. Зважаючи на рівнозначність обраних критеріїв, інтегральний показник визначався як середнє арифметичне значень за всіма критеріями. Такий підхід забезпечує збалансоване врахування як економічних, так і інституційних аспектів впливу відповідних інструментів та дозволяє уникнути перекосу в бік окремих факторів.

Отримані значення інтегрального показника стали основою для ранжування організаційно-економічних важелів за рівнем їх пріоритетності. Інтерпретація результатів здійснювалася з урахуванням можливостей їх практичної реалізації у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі. Зокрема, важелі з високими значеннями інтегрального показника доцільно впроваджувати на початкових етапах реформування галузі, оскільки вони забезпечують швидкий ефект за відносно помірних ресурсних витрат. Водночас інструменти з нижчими значеннями показника формують стратегічну основу для структурної модернізації галузі та потребують послідовної реалізації у довгостроковому періоді.

Таким чином, застосований методичний підхід до пріоритезації дозволяє не лише формально ранжувати організаційно-економічні важелі, а й вибудувати логічну послідовність їх впровадження відповідно до поточних викликів та стратегічних цілей розвитку будівельної галузі України. Отримані результати слугують підґрунтям для формування поетапної моделі реалізації механізму стимулювання інноваційно-інвестиційної активності та цифровізації, що забезпечує системність і практичну спрямованість запропонованих управлінських рішень.

Отже, у підрозділі 3.2 реалізовано поєднання теоретичних положень організаційно-економічного механізму розвитку будівельної галузі з практичними

інструментами подолання виявленого інноваційного та продуктивного відставання, що дозволяє сформувати комплексний підхід до стимулювання інноваційно-інвестиційної активності та цифровізації в сучасних умовах розвитку економіки України.

3.3. Прогнозне моделювання впливу модернізованого механізму управління на інтегральний рівень розвитку галузі

Оцінювання результативності модернізованого механізму управління розвитком галузі потребує переходу від описового аналізу до кількісного прогнозування його впливу на узагальнюючі показники галузевого розвитку. У цьому контексті особливого значення набуває використання методики інтегральної рейтингової бальної оцінки галузі (ІРБГ), розробленої та апробованої в розділі 2, яка дозволяє не лише здійснювати порівняльний аналіз рівня розвитку галузі у міжнародному вимірі, але й застосовувати її інструментарій для сценарного прогнозування [16; 17; 18].

Метою даного підрозділу є прогнозування змін інтегрального рівня розвитку галузі під впливом впровадження заходів модернізації механізму управління, обґрунтованих у підрозділах 3.1 та 3.2, а також визначення потенційного впливу цих змін на позицію України у глобальному рейтингу розвитку відповідної галузі. Слід зазначити, що основна увага зосереджується на оцінюванні ефектів від зниження енергоємності виробництва та активізації інвестицій в основний капітал як ключових факторів структурного оновлення та підвищення конкурентоспроможності галузі.

Методичною основою прогнозного моделювання є збереження єдності підходів до формування інтегрального показника розвитку галузі. Усі розрахунки

у межах сценарного аналізу буде здійснено з використанням ідентичної системи показників, процедур нормалізації та вагових коефіцієнтів, що були застосовані при розрахунку інтегрального показника у розділі 2. Це забезпечує коректність порівняння фактичних та прогнозних значень інтегрального показника, а також дозволяє адекватно інтерпретувати динаміку рейтингових позицій України у глобальному середовищі.

Для оцінки впливу запропонованих у п. 3.1 та 3.2 заходів на розвиток будівельної галузі України було проведено прогнозне моделювання інтегрального показника розвитку (ІРБГ). Вихідні дані для розрахунків, а саме значення ІРБГ та вагові коефіцієнти його компонентів подано в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Вихідні дані для проведення прогнозного моделювання

Показник	Значення	Вага
Інтегральний показник (ІРБГ)	0,2360	1
Продуктивність	0,2768	0,36
Конкурентоспроможність	0,2795	0,37
Інноваційність та капіталізація	0,1690	0,27

Ці значення було використано як базові для побудови прогнозу. Слід зазначити, що вагові коефіцієнти компонентів були нормалізовані для забезпечення коректного підсумку.

З метою кількісної оцінки впливу модернізованого механізму управління на рівень розвитку галузі у прогнозному періоді було застосовано формалізовану модель інтегральної рейтингової бальної оцінки (ІРБГ). Загальний вигляд інтегрального показника має таку форму:

$$IRBG = \sum_{i=1}^n w_i \cdot z_i, \quad (3.2)$$

де z_i – нормалізоване значення i -го показника розвитку галузі;

w_i – ваговий коефіцієнт відповідного показника;

n – кількість показників, включених до інтегральної оцінки.

У межах прогнозного моделювання зміну інтегрального показника було визначено через зміну значень окремих нормалізованих індикаторів під впливом управлінських заходів. Таким чином, прогнозне значення ІРБГ для цільового сценарію було визначено за формулою:

$$IRBG^{prog} = \sum_{i=1}^n w_i \cdot (Z_i + \Delta Z_i). \quad (3.3)$$

де ΔZ_i – прогнозна зміна нормалізованого значення i -го показника внаслідок реалізації заходів модернізації механізму управління.

Отже, якщо деталізувати, то прогнозний ІРБГ було розраховано за такою формулою:

$$IRBG^{prog} = Z_{prod}^{2020} + \Delta Z_{prod} \cdot w_{prod} + Z_{comp}^{2020} + \Delta Z_{comp} \cdot w_{comp} + Z_{innov}^{2020} + \Delta Z_{innov} \cdot w_{innov} \quad (3.4)$$

де ΔZ_{prod} – приріст продуктивності через зниження енергоємності;

ΔZ_{innov} – приріст інноваційності через зростання інвестицій;

ΔZ_{comp} – частковий приріст конкурентоспроможності (50 % ефекту інвестицій).

Прирости окремих компонентів інтегрального показника розвитку будівельної галузі були визначені лінійно відповідно до сценарних значень, що відповідає припущенню про поступовий та пропорційний характер впливу управлінських заходів на динаміку ключових індикаторів. Такий підхід є доцільним у межах середньострокового прогнозного горизонту та широко застосовується у сценарному аналізі соціально-економічних систем.

Зокрема, зниження енергоємності галузевого виробництва розглядалося як основний фактор зростання компонента «продуктивність», оскільки воно безпосередньо впливає на ресурсну ефективність та витратну структуру виробничих процесів. Водночас збільшення обсягів інвестицій в основний капітал визначалося ключовим чинником підвищення компонента «інноваційність та капіталізація», а також частково – компонента «конкурентоспроможність», з огляду на опосередкований вплив інвестицій на технологічний рівень та ринкові позиції галузі.

Розраховані прирости нормалізованих показників за різними сценарними значеннями наведено у табл. 3.5, де чітко простежується залежність між масштабами управлінських змін та величиною приросту відповідних компонентів інтегральної оцінки.

Таблиця 3.5

Прирости нормалізованих компонентів ІРБГ за сценарними значеннями

% Зниження енергоємності	Δ Продуктивність	% Зростання інвестицій	Δ Інноваційність	Δ Конкурентоспроможність
5 %	+0,029	5 %	+0,0225	+0,011
10 %	+0,059	10 %	+0,045	+0,0225
15 %	+0,088	15 %	+0,0675	+0,0338
20 %	+0,118	20 %	+0,09	+0,045
25 %	+0,147	25 %	+0,1125	+0,056

Отримані значення приростів були використані для подальшого перерахунку інтегрального показника ІРБГ з урахуванням вагових коефіцієнтів компонентів. Це дозволило перейти від аналізу окремих індикаторів до оцінки сумарного ефекту різних комбінацій зниження енергоємності та зростання інвестицій.

На основі зазначених приростів була побудована матриця прогнозних значень ІРБГ для різних комбінацій сценарних параметрів, що відображає взаємодію виробничо-технологічних та інвестиційно-інноваційних чинників розвитку галузі. Відповідні розрахунки наведено у табл. 3.6.

Матриця прогнозних значень ІРБГ залежно від сценарних параметрів

↓ Енергоємність / ↑ Інвестиції	5 %	10 %	15 %	20 %	25 %
–5 %	0,245	0,249	0,253	0,257	0,261
–10 %	0,252	0,257	0,261	0,266	0,270
–15 %	0,260	0,265	0,270	0,275	0,280
–20 %	0,268	0,273	0,278	0,283	0,288
–25 %	0,276	0,281	0,287	0,292	0,298

Представлена матриця дозволяє наочно простежити синергійний ефект поєднання зниження енергоємності та зростання інвестицій, оскільки за одночасного посилення обох факторів приріст інтегрального показника є значно вищим, ніж у разі реалізації кожного з них окремо. Зокрема, перехід від мінімальних до максимальних сценарних значень забезпечує зростання ІРБГ з 0,245 до 0,298, що свідчить про істотний потенціал модернізації механізму управління розвитком будівельної галузі.

Таким чином, результати сценарного моделювання підтверджують, що комплексна реалізація заходів з енергоефективності та інвестиційного стимулювання є ключовою умовою досягнення стійкого зростання інтегрального рівня розвитку галузі та створює підґрунтя для покращення позицій України у глобальному рейтинговому просторі.

Слід зазначити, що прогнозування рівня розвитку будівельної галузі України у межах даного дослідження здійснюється на основі сценарного підходу, який дозволяє врахувати альтернативні траєкторії розвитку галузі залежно від глибини та масштабів управлінських перетворень. У рамках цього підходу сформовано три сценарії розвитку: базовий (інерційний), сценарій помірної модернізації та цільовий сценарій активної модернізації.

Базовий (інерційний) сценарій відображає збереження існуючих тенденцій розвитку галузі без впровадження системних управлінських змін. Він передбачає пролонгацію поточної моделі функціонування будівельної галузі, яка

характеризується обмеженими темпами технологічного оновлення, недостатнім рівнем інвестиційної активності та повільним зниженням енергоемності виробництва. У межах цього сценарію позитивні зміни мають фрагментарний характер і зумовлені переважно зовнішніми чинниками або локальними ініціативами, що не формують стійкого ефекту для підвищення конкурентоспроможності галузі у довгостроковій перспективі.

Сценарій помірної модернізації передбачає часткове впровадження запропонованих у підрозділах 3.1 та 3.2 заходів, зокрема вибіркове оновлення основного капіталу, поступове впровадження енергоефективних технологій та обмежене стимулювання інвестиційної активності. Такий сценарій відображає компромісний варіант розвитку, за якого галузь переходить до більш ефективної моделі функціонування, однак без радикальних структурних змін. У цьому випадку очікується помірне покращення ключових показників інтегральної оцінки, насамперед у межах виробничо-технологічного та інвестиційно-інноваційного блоків.

Цільовий сценарій активної модернізації, своєю чергою, ґрунтується на комплексному впровадженні модернізованого механізму управління розвитком галузі. Він передбачає системну реалізацію заходів зі зниження енергоемності виробничих процесів, активізацію інвестиційної діяльності, оновлення та модернізацію основного капіталу, а також створення інституційних умов для впровадження інноваційних технологій. Цей сценарій орієнтований на досягнення якісно нового рівня розвитку галузі та наближення її ключових параметрів до середньоєвропейських і світових стандартів.

У межах цільового сценарію передбачається, що реалізація запропонованих управлінських рішень призведе до суттєвого покращення значень окремих нормалізованих показників, які формують виробничо-технологічний та інвестиційно-інноваційний блоки інтегральної оцінки. Зокрема, зменшення енергоемності виробництва сприятиме підвищенню ресурсної та енергетичної

ефективності галузі, зниженню витрат на одиницю продукції та наближенню відповідних індикаторів до середньосвітового рівня. Водночас зростання обсягів інвестицій в основний капітал створить передумови для модернізації виробничої бази, підвищення технологічного рівня підприємств та посилення інноваційної складової розвитку галузі.

Таким чином, сценарний підхід у прогностному моделюванні дозволяє не лише оцінити можливі кількісні зміни інтегрального показника розвитку будівельної галузі, але й простежити якісні відмінності між альтернативними траєкторіями розвитку, що є необхідною передумовою для обґрунтування стратегічних управлінських рішень у галузі.

Отже, на основі прогностної матриці можна визначити відповідність трьом сценаріям розвитку (рис. 3.3).

сценарій	Базовий (інерційний)	Помірна модернізація	Цільовий (активна модернізація)
Комбінація енергоємність / інвестицій	-5 % / +5 %	-10 % / +10 %	-25 % / +25 %
Прогнозний ІРБГ	0,245	0,257	0,298

Рис. 3.3. Відповідність прогностної матриці визначеним сценаріям розвитку

Як видно з розрахунків, базовий сценарій забезпечує лише мінімальне підвищення ІРБГ, помірна модернізація дозволяє зробити помітний крок у

рейтингу, а цільовий сценарій формує максимальний приріст та реальні можливості для підвищення конкурентоспроможності України у глобальному рейтингу.

Для наочної ілюстрації впливу зниження енергоємності виробництва та зростання інвестицій в основний капітал на інтегральний показник розвитку галузі у рис. 3.4 подано матрицю прогнозних значень ІРБГ, на якому відображено три ключові сценарії розвитку:

базовий (інерційний) – зниження енергоємності на 5 % та зростання інвестицій на 5 %;

помірна модернізація – зниження енергоємності на 10 % та зростання інвестицій на 10 %;

цільовий сценарій активної модернізації – зниження енергоємності на 25 % та зростання інвестицій на 25 %.

Рис. 3.4. Прогнозні значення ІРБГ у будівельній галузі України

Представлена матриця наочно демонструє синергійний характер взаємодії виробничо-технологічних та інвестиційно-інноваційних чинників, оскільки одночасне посилення обох параметрів забезпечує суттєво вищі значення

інтегрального показника порівняно з реалізацією окремих заходів. Візуалізація дозволяє простежити траєкторію переходу України від інерційної моделі розвитку до цільового сценарію модернізації будівельної галузі, що супроводжується стійким зростанням ІРБГ. При цьому матриця безпосередньо ґрунтується на числових розрахунках прогностного ІРБГ, отриманих для різних комбінацій зниження енергоємності та зростання інвестицій. Таким чином, наведені дані не лише підтверджують кількісні результати сценарного аналізу, але й забезпечують їх наочне узагальнення, створюючи методологічну основу для подальшої інтерпретації змін рейтингової позиції України у глобальному вимірі.

Отже, основний внесок у зростання інтегрального показника у цільовому сценарії формується за рахунок показників, що характеризують енергоємність виробництва та рівень інвестицій в основний капітал. Розрахунки показали, що у межах базового (інерційного) сценарію інтегральний показник розвитку галузі України зростає незначно – з 0,236 до 0,245, що обумовлено повільною динамікою технологічного оновлення та обмеженим інвестиційним ресурсом. Такий рівень зростання не створює передумов для суттєвого покращення міжнародної конкурентоспроможності галузі та фактично консервує позицію України у глобальному рейтингу. Помірна модернізація, що передбачає зниження енергоємності на 10-15 % та збільшення інвестицій на 10-15 %, забезпечує підвищення інтегрального показника ІРБГ до 0,257-0,270. Це формує умови для виходу з нижньої групи країн у рейтингу та покращення конкурентоспроможності галузі.

Натомість реалізація цільового сценарію активної модернізації, що передбачає комплексне впровадження модернізованого механізму управління, дозволяє підвищити інтегральний показник ІРБГ до 0,298. Такий результат скорочує розрив із країнами середньої групи рейтингу та наближає Україну до нижньої межі країн із високим рівнем розвитку галузі.

Отже, результати сценарного прогнозування підтверджують, що модернізований механізм управління розвитком галузі має виражений

мультиплікативний ефект, який проявляється у зростанні інтегрального рівня розвитку, підвищенні ресурсної та інвестиційної ефективності, а також у покращенні позицій України у глобальному рейтингу. Використання методики ІРБГ як інструменту прогностного аналізу дозволяє обґрунтувати доцільність запропонованих управлінських заходів та їх стратегічну значущість для довгострокового розвитку галузі.

Необхідно зазначити, що для оцінювання можливих траєкторій розвитку галузі у прогностному періоді в роботі сформовано систему альтернативних сценаріїв, які відрізняються масштабом та інтенсивністю впровадження модернізованого механізму управління (табл. 3.7).

Запропонована система сценаріїв дозволяє простежити залежність між глибиною управлінських перетворень та динамікою інтегрального рівня розвитку галузі, а також обґрунтувати доцільність переходу від інерційної моделі до активної стратегії модернізації.

Побудована матриця сценаріїв розвитку галузі (табл. 3.8) дозволяє систематизувати можливі траєкторії розвитку будівельної галузі України залежно від поєднання двох ключових факторів — рівня енергоємності виробництва та масштабів інвестицій в основний капітал. Застосування методики ІРБГ у межах сценарного аналізу дало змогу не лише кількісно оцінити результати кожного сценарію, але й виявити якісні відмінності між альтернативними моделями розвитку галузі.

Отримані результати свідчать, що ізольоване покращення лише одного з параметрів (або зниження енергоємності без належного інвестиційного забезпечення, або нарощування інвестицій без технологічної оптимізації) не забезпечує суттєвого зростання інтегрального рівня розвитку галузі. Такі сценарії характеризуються обмеженим приростом ІРБГ (до 0,257-0,270) і не створюють достатніх передумов для істотного покращення позицій України у глобальному рейтингу.

Таблиця 3.7

Характеристика прогнозних сценаріїв розвитку галузі в межах методики ІРБГ

Сценарій	Зміст сценарію	Умови реалізації	Ключові управлінські заходи	Очікуваний вплив на складові ІРБГ	Стратегічні наслідки
Базовий (інерційний)	Відображає збереження поточної моделі управління галуззю без системних структурних змін. Розвиток відбувається переважно під впливом зовнішніх ринкових факторів.	Обмежені фінансові ресурси; відсутність цільових програм модернізації; фрагментарна державна підтримка.	Поодинокі інвестиційні проєкти; часткове оновлення обладнання; адаптація до регуляторних вимог без технологічного прориву.	Незначне покращення окремих показників; стабільність або повільне зростання ІРБГ до $\approx 0,245$.	Консервація структурних проблем галузі; збереження відставання від країн-конкурентів; мінімальні рейтингові зрушення.
Помірна модернізація	Передбачає часткову реалізацію модернізованого механізму управління з акцентом на окремі пріоритетні напрями розвитку.	Запровадження галузевих програм; помірне зростання інвестицій; обмежена координація між державою та бізнесом.	Стимулювання інвестицій в основний капітал; впровадження енергоощадних технологій; підтримка інноваційних проєктів.	Відчутне покращення інвестиційно-інноваційного та виробничо-технологічного блоків; зростання ІРБГ до $\approx 0,270$.	Перехід до вищої підгрупи країн у рейтингу; підвищення конкурентоспроможності; формування основ для подальшої модернізації.
Цільовий (активна модернізація)	Комплексна реалізація модернізованого механізму управління розвитком галузі на основі стратегічного планування.	Системна державна політика; активна інвестиційна підтримка; узгоджені дії інституцій і бізнесу.	Масштабне оновлення основного капіталу; суттєве зниження енергоємності; інтеграція інноваційних і цифрових рішень.	Синергійне зростання більшості складових ІРБГ; досягнення рівня $\approx 0,298$.	Структурна модернізація галузі; суттєве покращення позицій України у глобальному рейтингу; наближення до групи країн із високим рівнем розвитку.

Матриця сценаріїв прогнозного розвитку галузі на основі методики ІРБГ

	Низький рівень інвестицій в основний капітал	Високий рівень інвестицій в основний капітал
Висока енергоємність виробництва	Інерційний сценарій (фактична стагнація) • Збереження застарілої виробничо-технологічної бази • Високі витрати енергетичних та матеріальних ресурсів • Відсутність системних технологічних зрушень • Незначне зростання ІРБГ до 0,245 • Консервація позицій України у нижній частині глобального рейтингу	Інвестиційно-несинхронізований сценарій (низька ефективність капіталовкладень) • Зростання інвестицій без суттєвого зниження енергоємності • Фрагментарна модернізація без технологічної інтеграції • Обмежений вплив на продуктивність та ресурсну ефективність • Помірне зростання ІРБГ до 0,257–0,261
Низька енергоємність виробництва	Технологічно обмежений сценарій (локальна ефективність) • Точкове впровадження енергоощадних технологій • Обмежений масштаб оновлення основного капіталу • Недостатній мультиплікативний ефект модернізації • Зростання ІРБГ до 0,260–0,270	Цільовий сценарій активної модернізації (синергійний ефект) • Системне оновлення основного капіталу • Суттєве зниження енергоємності виробництва • Узгоджене зростання продуктивності, інноваційності та конкурентоспроможності • Максимальне зростання ІРБГ до 0,298 • Підвищення позиції України до 28–30 місця у глобальному рейтингу

Натомість цільовий сценарій активної модернізації, що передбачає одночасне зниження енергоємності та зростання інвестиційної активності, формує синергійний ефект у межах інтегральної оцінки ІРБГ. Саме узгодженість структурних перетворень у виробничо-технологічному та інвестиційно-інноваційному блоках забезпечує максимальний приріст інтегрального показника (до 0,298) та створює реальні передумови для переходу України до вищої групи країн у глобальному рейтинговому просторі.

Таким чином, результати сценарного аналізу підтверджують, що ефективність модернізованого механізму управління розвитком галузі визначається не стільки масштабами залучених ресурсів, скільки їх

стратегічною узгодженістю, що має ключове значення для формування довгострокової конкурентоспроможності будівельної галузі України.

Сценарії, що характеризуються асиметричним розвитком (високі інвестиції за збереження високої енергоємності або зниження енергоємності без достатнього інвестиційного забезпечення), демонструють лише помірне зростання інтегрального показника та не дозволяють Україні суттєво покращити свої позиції у глобальному рейтингу. Це підтверджує, що ефективність управлінських рішень визначається не стільки обсягом ресурсів, скільки узгодженістю структурних перетворень.

Висновки до розділу 3

Проведене дослідження дозволило обґрунтувати стратегічні напрями та механізми модернізації державного управління будівельною галуззю, що дає змогу зробити такі висновки:

1. Розроблено стратегічну дорожню карту інституційної трансформації галузі, яка передбачає перехід від «карально-репресивної» моделі нагляду до сервісно-орієнтованої цифрової екосистеми. Встановлено, що фундаментом модернізації є імплементація стандартів NZEB/ZEB та запуск платформи DREAM, що забезпечує наскрізну підзвітність усіх етапів життєвого циклу об'єктів. Доведено, що успішна інтеграція в європейський економічний простір можлива лише за умови впровадження принципів сталого будівництва як імперативу державної політики, а не опціонального вибору бізнесу.

2. Обґрунтовано пріоритетність організаційно-економічних важелів впливу. На основі експертного оцінювання виявлено, що найвищий пріоритет (інтегральний показник 4,5-5,0 балів) мають інструменти цифровізації (BIM-технології, е-урядування) завдяки швидкості впливу та високому антикорупційному ефекту. Фінансові стимули (пільгове кредитування,

податкові пільги) визначено як інструменти середньострокової дії, ефективність яких залежить від попереднього створення прозорого цифрового середовища. Це дозволило сформувати логічну послідовність реформ, де технологічні зміни передують масштабним фінансовим впливанням.

3. Визначено сценарії розвитку галузі та їх вплив на глобальну конкурентоспроможність. Результати моделювання показали, що інерційний сценарій (збереження поточних трендів) призведе до стагнації галузі (ІРБГ $\approx 0,245$). Натомість реалізація цільового сценарію «активна модернізація», що передбачає зниження енергоємності на 25% та зростання інвестицій на 25%, забезпечує зростання інтегрального показника до 0,298. Це створює реальні передумови для підняття України з 36-го на 28-30 місце у глобальному рейтингу розвитку будівельної галузі, наближаючи її до показників розвинених країн. Доведено необхідність синергії між енергоефективністю та інвестиціями. Сценарний аналіз підтвердив, що асиметричний розвиток (інвестиції без енергоефективності або навпаки) не дає суттєвого приросту конкурентоспроможності. Визначено, що модернізований механізм управління має базуватися на комплексному підході, де державні стимули спрямовуються виключно на проекти, що відповідають критеріям сталості та інноваційності, забезпечуючи мультиплікативний ефект для економіки в цілому.

Основні положення третього розділу викладено автором у таких публікаціях: [1; 4; 6; 7; 12; 15; 16].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО РОЗДІЛУ 3

1. Ісаєнко Д. В. Державна політика у сфері забезпечення стійкого функціонування будівельної галузі. *Актуальні проблеми державного управління*. 2010. № 1(37). С. 115–121.
2. Непомнящий О. М. Децентралізація державного регулювання будівельної діяльності: закордонний досвід для України. *Державне будівництво*. 2014. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2014_1_30 (дата звернення: 30.01.2026).
3. Національний план управління відходами до 2033 року: розпорядження Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/678/e56/9d5/678e569d56910563311352.pdf> (дата звернення: 30.01.2026).
4. Дорожня карта сталого відновлення України. Київ: Платформа Build Ukraine Back Better, 2025. 45 с.
5. Жавжарова Т. Л. (ред.). Зелена книга відновлення Запоріжжя: Дорожня карта відновлення міста. Запоріжжя: ГО «Екосенс», 2024. 60 с.
6. Пріоритетні напрямки зеленого відновлення для м. Запоріжжя. Зелена книга відновлення Запоріжжя / за ред. Т. Л. Жавжарової. Запоріжжя: ГО «Екосенс», 2024. С. 17.
7. Індикатори Плану для Ukraine Facility 2024–2027. Уряд України; Європейський Союз, 2024.
8. Кришталь Г. О. Державне управління будівельною галуззю в умовах цифровізації та глобальних трансформацій економіки. *Management and Entrepreneurship: Trends of Development*. 2025. 3(33). С. 100–110.
9. Бурмака М. М., Бурмака Т. М. Управління розвитком підприємства (на прикладі підприємств будівельної галузі): монографія. Харків: ХНАДУ, 2011.

10. Угоднікова О. І. Організаційно-економічний механізм формування і використання потенціалу розвитку будівельного підприємства. *Молодий вчений*. 2015. № 10(2). С. 95–98.
11. Цигенко А. Ю. Організаційно-економічне забезпечення конкурентоспроможності будівельних підприємств: дис. ... д-ра філос. Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, 2023.
12. Дідур К. М. Сутність, класифікація й структура інвестиційної та інноваційної діяльності підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 9–10. С. 30–38.
13. Драган І. В., Драган І. О. Проектний підхід до державного регулювання міжнародного співробітництва в будівельній галузі на інноваційній основі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 7. С. 193–197.
14. Непомнящий О. М., Шостак С. М. Сутність та зміст механізмів державного управління інвестиційною політикою у будівництві. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 5. С. 49–52.
15. Чуприна Х. М. та ін. Оновлення інструментарію економіко-управлінської реконфігурації бізнес-процесів будівельних підприємств у контексті сучасної парадигми цифровізації економіки. *Управління розвитком складних систем*. 2021. № 46. С. 131–140.
16. Грицьков Є. В. Економіко-математичне моделювання інтегрального показника розвитку будівельних підприємств. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2020. Т. 25, № 4. С. 46–49.
17. Лич В., Куценко А. Сутнісна характеристика конкурентоспроможності будівельного підприємства. *Просторовий розвиток*. 2022. № 2. С. 144–159.
18. Цигенко А. Ю. Методика комплексної оцінки інтегрального показника конкурентоспроможності будівельного підприємства. *Організаційно-економічне забезпечення конкурентоспроможності будівельних підприємств*. Харків, 2023. С. 179–193.

ВИСНОВКИ

Проведене дисертаційне дослідження, присвячене теоретичному обґрунтуванню та розробці практичних рекомендацій щодо формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю, спрямованого на підвищення її ефективності та забезпечення сталого розвитку, дозволило досягти поставленої мети та вирішити визначені завдання. Отримані результати підтверджують ефективність застосованої методології та дають змогу зробити такі висновки:

1. Теоретичне узагальнення дозволило переосмислити сутність державного управління будівельною галуззю в умовах глобальних трансформацій. Доведено, що для подолання системної кризи управління вимагає відмови від суто адміністративно-командних методів на користь збалансованої інтеграції ринкових стимулів, цифрових інструментів та екологічних інтересів, що формує надійний теоретичний базис для сталого відновлення та підвищення результативності державної політики.

2. Ідентифікація та систематизація ключових елементів механізму управління дала змогу обґрунтувати його трирівневу архітектуру (діяльність суб'єктів, взаємодія, досягнення цілей). Такий структурний підхід усуває фрагментарність державного регулювання, забезпечує чіткий розподіл зон відповідальності між рівнями влади та формує єдину основу для наскрізного моніторингу результативності управлінських рішень.

3. Аналіз суб'єктно-об'єктної побудови довів неефективність застосування універсальних шаблонів управління для всіх інституцій. Розроблена індивідуалізована суб'єктна модель дозволяє максимально точно врахувати специфіку повноважень різних гілок влади, що суттєво підвищує оперативність, адресність та якість реалізації державної будівельної політики на національному та місцевому рівнях.

4. Застосування удосконаленого науково-методичного підходу до аналізу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища дозволило визначити характер і ступінь впливу ключових чинників на формування організаційно-економічного механізму розвитку будівельної галузі. Встановлено, що поряд із недостатнім рівнем фінансово-інвестиційного забезпечення суттєвими стримуючими факторами є недосконалість нормативно-правового регулювання, недостатній рівень інтеграції екологічних принципів у галузеву політику та низька адаптивність інституційного середовища до сучасних викликів. Це обумовлює необхідність модернізації регуляторного поля, підвищення інституційної спроможності системи державного управління та впровадження інноваційних і екологічно орієнтованих інструментів розвитку будівельної галузі.

5. Інтегральна оцінка сучасного стану галузі на глобальному тлі, проведена за розробленою системою показників, кількісно підтвердила наявність глибоких структурних деформацій. Висока матеріалоемність, низька продуктивність та слабка інноваційна активність зумовили потрапляння України до кластера з найнижчим рівнем розвитку (36-те місце), що доводить невідворотність переходу від екстенсивної до інноваційної моделі господарювання.

6. Результати бібліометричного аналізу об'єктивно засвідчили, що безальтернативним драйвером глобальної галузевої модернізації є перехід до сталого («зеленого») будівництва. Це обґрунтовує необхідність обов'язкової інтеграції екологічних стандартів, ресурсощадних рішень та технологій управління відходами у вітчизняну систему державного містобудівного контролю.

7. Розроблена стратегічна дорожня карта доводить, що для успішної повоєнної відбудови та євроінтеграції фрагментарних реформ недостатньо – необхідний перехід до повноцінної сервісно-орієнтованої екосистеми. Фундаментом такої трансформації визначено імплементацію стандартів будівель із близьким до нульового споживанням енергії (NZEБ) та

масштабування платформи DREAM для забезпечення наскрізної антикорупційної підзвітності.

8. На основі багатокритеріального оцінювання обґрунтовано пріоритетність важелів стимулювання. Доведено, що на початковому етапі відновлення найвищий пріоритет мають інструменти цифровізації (BIM-технології, електронні реєстри) завдяки їхній швидкості впливу та мультиплікативному антикорупційному ефекту. Фінансові стимули («зелені» інвестиції, податкові пільги) визначено як інструменти середньострокової дії, результативність яких повністю залежить від попередньо створеного прозорого регуляторного середовища.

9. Сценарне прогнозне моделювання (ІРБГ) математично підтвердило, що інерційний шлях розвитку консервує технологічне відставання (інтегральний показник зростає лише до 0,245). Натомість реалізація цільового сценарію «активної модернізації» (одночасне зниження енергоємності на 25% та зростання інвестицій на 25%) генерує потужний синергійний ефект, збільшуючи показник до 0,298, що створює реальне підґрунтя для структурного прориву та підняття України до 28-30 місця у глобальному галузевому рейтингу.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання розроблених практичних рекомендацій органами державної влади, підприємствами будівельної галузі та науково-дослідними установами для підвищення ефективності державного управління та забезпечення сталого розвитку будівельної галузі України.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з поглибленим вивченням питань цифровізації будівельної галузі, розробкою інструментів оцінки екологічного та соціального впливу будівельних проектів, а також дослідженням можливостей використання міжнародного досвіду для підвищення ефективності державного управління.

ДОДАТКИ

Додаток А

Основні вітчизняні нормативно-правові акти, що впливають на процес
державного управління будівельною галуззю

Таблиця А.1

**Основні вітчизняні нормативно-правові акти, що впливають на процес
державного управління будівельною галуззю**

Нормативно-правовий акт	Зміст нормативно-правового акту
Закони України	
Закон України «Про будівельні норми»	Закон визначає правові та організаційні основи нормування у будівельній галузі, а також врегульовує відносини, пов'язані з розробленням, погодженням, затвердженням, реєстрацією та застосуванням будівельних норм.
Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності»	Є базовим нормативно-правовим актом у сфері містобудування, який визначає правові та організаційні засади планування і забудови територій, процедури проєктування, будівництва, введення об'єктів в експлуатацію, а також здійснення державного архітектурно-будівельного контролю.
Закон України «Про житлово-комунальні послуги»	Регулює відносини, що виникають у процесі надання та споживання житлово-комунальних послуг, визначає повноваження центральних органів влади та місцевого самоврядування у сфері житлової й будівельної політики в Україні
Закон України «Про запобігання впливу світової фінансової кризи на розвиток будівельної галузі та житлового будівництва»	Ухвалено з метою забезпечення стабільного функціонування будівельної галузі, зростання платоспроможності населення, реалізації житлових прав громадян, які потребують державної допомоги, а також активізації розвитку будівельного комплексу та пов'язаних із ним галузей в умовах глобальної фінансової кризи.
Закон України «Про основи містобудування»	Закріплює основні напрями державної політики у сфері містобудування, визначає систему містобудівної документації та компетенцію органів державної влади і місцевого самоврядування у цій сфері.
Закон України «Про іпотеку»	Регулює механізми іпотечного кредитування як інструменту забезпечення доступності житла для населення.
Закон України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю»	Визначає правові засади використання фінансових механізмів у житловому будівництві з метою захисту прав інвесторів та підвищення доступності житла.
Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»	Встановлює повноваження органів місцевого самоврядування у сфері житлово-будівельної політики, зокрема щодо затвердження містобудівної документації, надання дозволів на будівництво та здійснення контролю за дотриманням законодавства.

Продовження додатка А

Продовження таблиці А.1

Нормативно-правовий акт	Зміст нормативно-правового акту
Закон України «Про публічні закупівлі»	Регламентує процедури закупівлі робіт, товарів і послуг у будівельній галузі за рахунок бюджетних коштів.
Закон України «Про інвестиційну діяльність»	Формує правові, економічні та соціальні умови здійснення інвестиційної діяльності, у тому числі у будівельній галузі.
Закон України «Про державно-приватне партнерство»	Визначає правові засади взаємодії державних та приватних суб'єктів на договірній основі, що може застосовуватися при реалізації житлово-будівельних проєктів.
Закон України «Про оренду землі»	Регулює правові, організаційні та економічні аспекти оренди земель для будівництва, визначаючи умови укладання договорів, права та обов'язки сторін, механізми передачі ділянок (через державну реєстрацію), переважне право на поновлення, а також правила для значних правочинів та перехід прав, що є фундаментом для законної забудови, встановлюючи чіткі правила для всіх учасників процесу
Закон України «Про приватизацію державного і комунального майна»	Визначає загальні правила та процедури відчуження державної та комунальної власності (включно з нерухомістю та підприємствами) у приватні руки, встановлюючи принципи, методи (аукціони, викуп) та суб'єкти, які можуть бути покупцями, регулюючи передачу права власності на об'єкти будівництва чи нерухомість, а також земельні ділянки під ними
Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»	визначає обов'язковість екологічної експертизи для проєктів, вимоги екологічної безпеки при проєктуванні та будівництві, заборону шкідливого впливу, відповідальність за порушення еко-норм та необхідність врахування результатів оцінки впливу на довкілля, запроваджуючи принцип «забруднювач платить» через збори за забруднення та компенсації за шкоду
Закон України «Про доступ до публічної інформації»	Гарантує відкритість та доступність інформації, що перебуває у володінні органів влади, зокрема у будівельній галузі.
Закон України «Про захист персональних даних»	Регулює обробку та захист персональних даних у процесі здійснення операцій з нерухомістю.
Закон України «Про запобігання корупції»	Визначає правові та організаційні засади протидії корупції, у тому числі у будівельній галузі.
Закон України «Про захист економічної конкуренції»	Спрямований на запобігання монополізації та забезпечення конкурентного середовища на ринку житлового будівництва.
Житловий кодекс України	Прийнятий у 1983 році, частково зберігає чинність, однак значна частина його положень не відповідає сучасним соціально-економічним умовам. Регламентує питання забезпечення населення житлом, користування житловими приміщеннями та управління житловим фондом, що обумовлює потребу його комплексного оновлення.

Продовження додатка А

Продовження таблиці А.1

Нормативно-правовий акт	Зміст нормативно-правового акту
Постанови Кабінету Міністрів України	
Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання виконання підготовчих і будівельних робіт»	Встановлює механізм прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів та набуття права на виконання підготовчих та будівельних робіт
Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання забезпечення громадян доступним житлом»	встановлює механізм надання державної підтримки та визначає порядок забезпечення громадян доступним житлом
Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення дозвільних та реєстраційних процедур у будівництві в умовах воєнного стану»	В умовах воєнного стану визначає отримання права на виконання підготовчих і будівельних робіт з урахуванням спеціальних умов та процедур.
Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення конкурсу з надання житлово-комунальних послуг»	Визначає механізм підготовки та організації конкурсного відбору з надання житлово-комунальних послуг, за винятком послуг з газо- та електропостачання, а також управління побутовими відходами, у житлових будинках, що перебувають у державній та комунальній власності.
Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку суб'єктів нормування у будівництві»	Питання, пов'язані з діяльністю ОСББ (наприклад, [5]).
Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання забезпечення функціонування Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва»	Затверджує механізм визначення процедури та вимог щодо ведення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва
Державні будівельні норми України та Державні стандарти України	
Державні будівельні норми України	Це – нормативні документи у будівельній галузі, які ухвалюються центральним органом виконавчої влади, відповідальним за формування та реалізацію державної політики у сфері будівництва, містобудування та архітектури. Розробляються щодо продукції, процесів і послуг у сфері містобудування, зокрема проєктування, інженерних вишукувань, територіального планування, будівництва, реконструкції та реставрації об'єктів, а також планування і забудови населених пунктів і територій.
Державні стандарти України (ДСТУ)	Це – національні стандарти, розроблені відповідно до вимог чинного законодавства України, відповідно до яких здійснюється виробництво продукції або виконання робіт і процесів у будівельній галузі.

Сформовано автором за даними [38–41; 90–105]

Додаток Б

Показники інтегральної оцінки рівня розвитку будівельної галузі

Таблиця Б.1

**Вихідні дані для розрахунку часткових показників інтегральної оцінки
рівня розвитку будівельної галузі у 2020 р.**

Показник Країна	Обсяг виробництва, млрд. дол.		Валова додана вартість, млрд. дол.		Обсяг експорту, млн. дол.		Обсяг імпорту, млн. дол.		Обсяг проміжного споживання, млрд. дол.	
	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг
Австралія	323,8	7	98,7	9	179 898,2	1	36 688,1	35	220,0	29
Австрія	69,1	21	27,6	20	719,0	11	441,3	24	40,4	16
Бельгія	94,3	18	25,3	21	1 192,9	5	421,2	22	66,5	21
Болгарія	13,3	31	3,0	32	451,1	14	59,5	3	10,0	7
Бразилія	113,5	17	50,3	14	47,0	26	171,9	11	59,2	20
Великобританія	378,5	6	136,8	6	995,3	7	841,3	28	231,1	30
Греція	7,5	33	2,6	34	8,1	29	108,6	7	4,8	4
Данія	48,1	22	19,0	22	1 294,9	4	238,1	16	27,7	12
Естонія	5,2	36	1,8	36	65,7	24	46,9	2	3,3	2
Індія	501,5	4	181,2	5	0,0	36	426,7	23	296,1	33
Ірландія	30,1	26	9,5	26	0,0	30	988,3	29	20,2	11
Іспанія	167,4	12	68,8	13	714,7	12	373,1	20	95,4	25
Італія	208,8	11	75,8	11	1 889,6	3	207 483,1	36	244,0	32
Канада	266,9	9	119,6	8	504,0	13	197,3	13	144,2	27
Китай	3 734,8	1	967,5	1	0,0	31	1 624,8	32	2 701,0	36
Корея	220,3	10	86,9	10	129,0	21	462,1	25	131,7	26
Латвія	6,4	35	1,9	35	71,9	23	35,7	1	4,3	3
Литва	7,0	34	3,7	31	131,3	20	86,3	5	3,3	1
Мексика	116,7	15	69,5	12	13,3	28	125,9	8	46,1	18
Нідерланди	137,3	13	43,0	15	826,4	10	761,4	27	90,5	24
Німеччина	442,5	5	191,0	4	2 595,6	2	1 661,1	33	243,9	31
Польща	116,5	16	39,2	16	1 150,0	6	415,7	21	75,0	22
Португалія	26,6	27	9,5	27	81,6	22	128,8	9	17,0	9
Румунія	46,0	24	16,2	24	0,0	34	222,5	14	28,8	15
Словаччина	16,0	30	6,1	29	369,4	15	142,4	10	9,6	6
Словенія	8,4	32	2,9	33	135,8	19	82,6	4	5,4	5
США	1 787,1	2	892,1	2	40,8	27	1 713,6	34	871,2	35
Туреччина	127,2	14	37,9	18	992,5	8	228,8	15	86,4	23
Угорщина	20,9	29	8,0	28	357,9	16	252,2	17	12,4	8
Україна	24,1	28	4,4	30	0,0	34	94,8	6	19,0	10
Фінляндія	46,3	23	18,0	23	61,2	25	191,0	12	28,2	14
Франція	318,1	8	124,6	7	0,0	33	1 490,1	31	185,1	28
Чехія	41,4	25	12,7	25	345,8	17	254,6	18	27,8	13
Швейцарія	85,7	19	38,9	17	205,2	18	594,0	26	46,1	19
Швеція	78,7	20	33,0	19	874,7	9	321,2	19	43,9	17
Японія	603,0	3	278,3	3	0,0	32	1 201,1	30	309,9	34

Продовження додатка Б

Продовження таблиці Б.1

Країна	Показник	Обсяг проміжного споживання імпорту, млрд. дол.		Обсяг витрат енергоресурсів, млн. дол.		Витрати на професійну, наукову і технічну діяльність, млн. дол.		Валове накопичення основного капіталу, млрд. дол.	
		Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг
Австралія		21,8	27	6 671,8	30	13 138,9	8	35,3	20
Австрія		7,4	16	748,1	15	2 938,5	19	35,3	21
Бельгія		12,6	23	1 086,7	17	3 281,8	18	49,1	17
Болгарія		2,1	8	318,5	7	603,6	29	6,8	30
Бразилія		5,8	14	1 597,9	20	2 284,6	21	90,6	13
Великобританія		24,9	29	5 261,4	29	11 726,2	9	194,9	10
Греція		1,1	4	68,4	1	822,9	26	5,9	32
Данія		6,9	15	545,0	12	4 617,7	15	30,6	24
Естонія		1,1	3	136,1	5	363,7	34	3,9	34
Індія		24,1	28	13 970,1	34	848,2	25	379,5	4
Ірландія		9,4	19	519,8	11	925,3	24	22,8	25
Іспанія		13,2	24	2 049,9	23	7 821,8	10	102,0	12
Італія		127,3	36	8 788,5	32	27 913,6	4	242,1	6
Канада		36,0	32	2 690,5	26	18 538,7	5	218,2	7
Китай		94,2	34	103 997,4	36	205 859,5	1	3 589,3	1
Корея		17,3	26	2 429,8	25	15 147,1	7	203,8	9
Латвія		0,7	1	98,6	3	138,3	36	3,7	36
Литва		1,2	5	93,5	2	211,8	35	4,9	33
Мексика		10,6	20	1 322,2	18	1 226,9	23	105,1	11
Нідерланди		15,7	25	2 246,6	24	5 048,9	14	70,9	15
Німеччина		40,5	33	6 901,8	31	6 956,3	12	262,0	5
Польща		11,4	21	1 824,5	21	1 693,8	22	44,3	18
Португалія		3,3	9	414,1	10	461,6	32	16,6	27
Румунія		5,6	13	3 304,2	28	702,3	28	31,9	23
Словаччина		1,4	6	114,1	4	520,2	31	6,4	31
Словенія		1,0	2	150,6	6	438,3	33	3,7	35
США		105,6	35	25 118,5	35	106 634,0	2	1 489,1	2
Туреччина		12,0	22	2 004,7	22	3 871,9	17	88,0	14
Угорщина		4,6	10	321,3	8	730,1	27	15,4	28
Україна		1,7	7	382,2	9	540,0	30	7,5	29
Фінляндія		5,1	11	888,8	16	2 717,9	20	34,4	22
Франція		31,9	30	2 829,7	27	16 164,7	6	217,9	8
Чехія		5,2	12	601,5	14	3 970,5	16	22,2	26
Швейцарія		9,3	18	567,6	13	5 912,2	13	57,5	16
Швеція		7,8	17	1 440,6	19	7 134,3	11	43,2	19
Японія		34,3	31	10 067,3	33	33 510,2	3	555,3	3

Розраховано автором

**Стандартизовані часткові показники інтегральної оцінки рівня розвитку
будівельної галузі у 2020 р.**

Компонента/ Показник Країна	Продуктивність							
	Значущість виробництва (ЗВ)		Ефективність виробництва (ЕВ)		Матеріалосмність виробництва (МС)		Енергоємність виробництва (ЕС)	
	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг
Австралія	0,8953	3	0,2961	30	0,6298	29	0,7854	30
Австрія	0,7953	7	0,5229	11	0,7448	15	0,9356	6
Бельгія	0,4707	29	0,2085	33	0,5826	32	0,9248	10
Болгарія	0,4042	31	0,1019	35	0,5418	34	0,7351	31
Бразилія	0,3502	33	0,6311	7	0,8331	5	0,8855	15
Великобританія	0,6519	15	0,4330	19	0,7132	20	0,8883	13
Греція	0,0000	36	0,3849	25	0,6649	25	0,9626	4
Данія	0,6790	13	0,5121	13	0,7566	13	0,9277	9
Естонія	0,6661	14	0,4101	22	0,7098	21	0,7017	32
Індія	0,8909	4	0,4330	20	0,7588	12	0,6740	34
Ірландія	0,0905	35	0,3199	27	0,6380	27	0,8368	26
Іспанія	0,6501	16	0,5532	10	0,7652	11	0,9137	11
Італія	0,3878	32	0,4372	18	0,0000	36	0,4554	35
Канада	1,0000	1	0,6431	6	0,8024	6	0,9469	5
Китай	0,5490	22	0,1852	34	0,5803	33	0,6742	33
Корея	0,4792	27	0,5131	12	0,7266	17	0,9324	7
Латвія	0,7160	12	0,2907	31	0,6291	30	0,8665	17
Литва	0,8611	5	0,8176	2	0,9099	2	0,8975	12
Мексика	0,9336	2	1,0000	1	1,0000	1	0,9278	8
Нідерланди	0,4975	26	0,3159	28	0,6510	26	0,8505	24
Німеччина	0,5551	21	0,6026	8	0,7951	8	0,8623	20
Польща	0,7486	10	0,3733	26	0,6713	24	0,8614	21
Португалія	0,4489	30	0,4202	21	0,6755	23	0,8626	19
Румунія	0,7911	8	0,4082	23	0,7714	10	0,0000	36
Словаччина	0,5592	20	0,4854	16	0,7159	19	0,9925	2
Словенія	0,6207	17	0,3864	24	0,6850	22	0,8279	27
США	0,5029	25	0,7664	3	0,8788	3	0,8859	14
Туреччина	0,5853	18	0,2796	32	0,6236	31	0,8597	22
Угорщина	0,5454	23	0,4796	17	0,7408	16	0,8658	18
Україна	0,1502	34	0,0000	36	0,4758	35	0,8581	23
Фінляндія	0,8494	6	0,4962	15	0,7215	18	0,8073	29
Франція	0,5626	19	0,5065	14	0,7449	14	0,9651	3
Чехія	0,4781	28	0,3033	29	0,6307	28	0,8787	16
Швейцарія	0,5095	24	0,6571	5	0,8006	7	1,0000	1
Швеція	0,7696	9	0,5730	9	0,7893	9	0,8205	28
Японія	0,7167	11	0,6753	4	0,8467	4	0,8454	25

Продовження додатка Б

Продовження таблиці Б.2

Компонента/ Показник Країна	Конкурентоспроможність						Інноваційність та капіталізація			
	Експортоорієнтованість (ЕО)		Імпортозалежність виробництва (ІЗВ)		Імпортозалежність внутрішнього ринку (ІЗР)		Науково-інноваційна діяльність (ІНН)		Інвестиційна діяльність (ІНВ)	
	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг
Австралія	1,0000	1	0,8677	5	0,5949	35	0,2945	19	0,0000	36
Австрія	0,0187	12	0,6966	20	0,9881	26	0,3092	18	0,3821	31
Бельгія	0,0228	8	0,6830	23	0,9919	17	0,2508	22	0,3920	27
Болгарія	0,0609	2	0,6393	27	0,9917	18	0,3300	17	0,3851	30
Бразилія	0,0007	27	0,8695	4	0,9978	6	0,1397	30	0,6561	8
Великобританія	0,0047	21	0,8504	6	0,9964	10	0,2219	24	0,3865	29
Греція	0,0019	25	0,5876	29	0,9725	33	0,8129	2	0,6348	9
Данія	0,0485	3	0,5611	30	0,9908	22	0,7145	3	0,5017	20
Естонія	0,0226	9	0,3832	32	0,9829	29	0,5144	6	0,6149	12
Індія	0,0000	34	0,9046	2	0,9992	3	0,0000	36	0,6167	10
Ірландія	0,0000	30	0,1196	35	0,9374	34	0,2199	25	0,6160	11
Іспанія	0,0077	19	0,7867	11	0,9964	11	0,3411	16	0,4761	22
Італія	0,0163	14	0,0000	36	0,0000	36	1,0000	1	1,0000	1
Канада	0,0034	23	0,5581	31	0,9994	2	0,5134	7	0,6747	7
Китай	0,0000	31	1,0000	1	1,0000	1	0,4047	13	0,8110	2
Корея	0,0011	26	0,8011	9	0,9967	9	0,5080	9	0,7767	3
Латвія	0,0201	10	0,7325	14	0,9897	24	0,1499	29	0,4396	24
Литва	0,0336	5	0,3296	33	0,9762	32	0,2155	27	0,5628	15
Мексика	0,0002	28	0,5978	28	0,9987	5	0,0668	35	0,7532	5
Нідерланди	0,0108	17	0,7154	17	0,9898	23	0,2658	20	0,3879	28
Німеччина	0,0106	18	0,7306	15	0,9934	13	0,1063	32	0,4598	23
Польща	0,0178	13	0,7604	13	0,9937	12	0,0973	34	0,2579	34
Португалія	0,0055	20	0,6681	25	0,9912	21	0,1187	31	0,4906	21
Румунія	0,0000	35	0,6752	24	0,9913	20	0,1027	33	0,5564	16
Словаччина	0,0415	4	0,7833	12	0,9829	28	0,2329	23	0,2775	33
Словенія	0,0290	7	0,6887	21	0,9812	30	0,3804	14	0,3137	32
США	0,0000	29	0,8226	8	0,9990	4	0,4392	10	0,6893	6
Туреччина	0,0140	16	0,7872	10	0,9973	7	0,2178	26	0,5546	17
Угорщина	0,0308	6	0,3091	34	0,9766	31	0,2517	21	0,5966	14
Україна	0,0000	36	0,8866	3	0,9930	14	0,1570	28	0,1934	35
Фінляндія	0,0024	24	0,6997	19	0,9927	15	0,4314	11	0,6028	13
Франція	0,0000	33	0,7172	16	0,9915	19	0,3721	15	0,5484	18
Чехія	0,0150	15	0,6858	22	0,9886	25	0,7135	4	0,4074	26
Швейцарія	0,0043	22	0,6556	26	0,9871	27	0,5099	8	0,5348	19
Швеція	0,0200	11	0,7061	18	0,9926	16	0,6743	5	0,4194	25
Японія	0,0000	32	0,8445	7	0,9969	8	0,4081	12	0,7728	4

Розраховано автором

**Значення компонент та інтегрального показника оцінки рівня розвитку
будівельної галузі країн світу в 2020 р.**

Компонента Країна	Продуктивність		Інтегрованість		Інноваційність та капіталізація		Інтегральна оцінка	
	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг
Австралія	0,6218	19	0,9297	1	0,1978	34	0,5828	1
Австрія	0,7158	6	0,2558	20	0,3331	20	0,3791	19
Бельгія	0,4771	30	0,2565	19	0,2972	25	0,3170	31
Болгарія	0,3806	34	0,2748	8	0,3481	19	0,3247	29
Бразилія	0,6249	17	0,2773	6	0,3094	23	0,3602	21
Великобританія	0,6273	16	0,2763	7	0,2760	27	0,3473	22
Греція	0,4157	32	0,2216	30	0,7544	2	0,4680	5
Данія	0,6774	11	0,2511	23	0,6446	3	0,4904	2
Естонія	0,5916	22	0,1983	32	0,5474	8	0,4137	14
Індія	0,6723	12	0,2836	4	0,2026	33	0,3309	26
Ірландія	0,3948	33	0,1272	35	0,3500	18	0,2680	35
Іспанія	0,6820	10	0,2662	13	0,3855	15	0,3968	17
Італія	0,3461	35	0,0114	36	1,0000	1	0,4634	8
Канада	0,8321	3	0,2200	31	0,5664	7	0,4787	4
Китай	0,4502	31	0,3019	2	0,5382	9	0,4238	13
Корея	0,6122	20	0,2644	14	0,5963	5	0,4638	7
Латвія	0,5789	24	0,2638	15	0,2451	30	0,3204	30
Литва	0,8611	2	0,1950	33	0,3296	21	0,3823	18
Мексика	0,9676	1	0,2253	29	0,2923	26	0,4018	15
Нідерланди	0,5222	27	0,2541	21	0,3059	24	0,3286	27
Німеччина	0,6668	13	0,2572	18	0,2224	32	0,3267	28
Польща	0,6241	18	0,2680	12	0,1501	36	0,2943	34
Португалія	0,5498	25	0,2415	26	0,2409	31	0,3038	32
Румунія	0,5217	28	0,2390	27	0,2518	28	0,3013	33
Словаччина	0,6352	15	0,2877	3	0,2475	29	0,3425	25
Словенія	0,5865	23	0,2607	16	0,3585	17	0,3647	20
США	0,7265	5	0,2680	11	0,5214	11	0,4594	9
Туреччина	0,5330	26	0,2709	10	0,3284	22	0,3464	23
Угорщина	0,6121	21	0,1892	34	0,3650	16	0,3432	24
Україна	0,2768	36	0,2795	5	0,1690	35	0,2360	36
Фінляндія	0,6972	8	0,2455	25	0,4877	13	0,4312	12
Франція	0,6441	14	0,2471	24	0,4301	14	0,3987	16
Чехія	0,5130	29	0,2513	22	0,6129	4	0,4449	10
Швейцарія	0,6959	9	0,2379	28	0,5181	12	0,4396	11
Швеція	0,7139	7	0,2591	17	0,5905	6	0,4801	3
Японія	0,7477	4	0,2719	9	0,5280	10	0,4679	6

Розраховано автором

Додаток В

Таблиця В.1

Функції органів влади України в сфері управління будівельною галуззю

Органи влади	Функції
Верховна рада України	Єдиний орган законодавчої влади в Україні (ст. 75 Конституції України). Приймає закони; здійснює контроль за діяльністю Кабінету Міністрів України; визначає засади внутрішньої і зовнішньої політики, схвалює Програми діяльності Кабінету Міністрів України та ін.
Президент України	Зупиняє дію актів Кабінету Міністрів України, підписує закони, прийняття Верховною Радою України, має право вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів (ст. 105 Конституції України)
Кабінет Міністрів України	Кабінет Міністрів України вищий орган в системі органів виконавчої влади. Кабінет Міністрів України забезпечує проведення державної економічної політики, здійснює прогнозування та державне регулювання національної економіки; забезпечує розроблення і виконання загальнодержавних програм економічного та соціального розвитку; визначає доцільність розроблення державних цільових програм з урахуванням загальнодержавних пріоритетів та забезпечує їх виконання; забезпечує здійснення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності; забезпечує розроблення і виконання програм структурної перебудови галузей національної економіки та інноваційного розвитку, здійснює заходи, пов'язані з реструктуризацією та санацією підприємств і організацій, забезпечує проведення державної промислової політики, визначає пріоритетні галузі промисловості, які потребують прискореного розвитку
Міністерство економіки довкілля та сільського господарства України	Мінекономіки формує та реалізує державну політику економічного та соціального розвитку, зовнішньої торгівлі, державну промислову політику (крім стратегічних галузей промисловості), державну цінову політику, державну політику у сфері технічного регулювання, стандартизації, метрології та метрологічної діяльності, управління об'єктами державної власності, реалізації майна (майнових прав, інших активів) або прав на нього на конкурентних засадах у формі аукціонів, зокрема електронних, та здійснення контролю за її реалізацією, інтелектуальної власності, публічних закупівель, а також державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів, державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, екологічної та в межах повноважень, передбачених законом, біологічної і генетичної безпеки; формує та реалізує державну інвестиційну політику, державну інноваційну політику в реальному секторі економіки, державну зовнішньоекономічну політику, державну політику у сфері розвитку підприємництва, державно-приватного партнерства; формує та реалізує державну політику у сфері земельних відносин, землеустрою, Державного земельного кадастру, національної інфраструктури геопросторових даних, топографо-геодезичної і карто-графічної діяльності, використання та охорони земель тощо.

Продовження додатка В

Продовження таблиці В.1

Органи влади	Функції
Міністерство оборони України	Міноборони забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період; державну промислову політику, державну військово-промислову політику, державну політику у сфері оборонно-промислового комплексу, державну політику щодо розвитку стратегічних галузей промисловості, зокрема військово-промислової політики в оборонно-промисловому комплексі; інноваційної діяльності у стратегічних галузях промисловості.
Міністерство фінансів України	Мінфін забезпечує формування та реалізацію державної фінансової, бюджетної та боргової політики, державної політики у сфері міжбюджетних відносин та місцевих бюджетів, державної політики у сфері державного пробірного контролю, бухгалтерського обліку та аудиту.
Міністерство юстиції України	Мінюст забезпечує формування та реалізує державну правову політику, державну політику з питань банкрутства, у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, державної реєстрації юридичних осіб тощо.
Державна регуляторна служба України	ДРС є спеціально уповноваженим органом з питань ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності. Реалізує державну регуляторну політику, політику з питань нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності та дерегуляції господарської діяльності.
Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг	Здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. Регулятор здійснює державне регулювання шляхом: ліцензування діяльності у сферах енергетики та комунальних послуг; реалізує цінову і тарифну політику у сферах енергетики та комунальних послуг
Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України	Проводить моніторинг реалізації Стратегії термомодернізації будівель на період до 2050 року.
Державна служба експортного контролю України	Реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю.
Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру	Реалізує державну політику у сфері національної інфраструктури геопросторових даних, земельних відносин, землеустрою, у сфері Державного земельного кадастру.
Державна екологічна інспекція	Реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, екологічної та радіаційної безпеки; поводження з відходами, небезпечними хімічними речовинами, пестицидами та агрохімікатами.

Продовження додатка В

Продовження таблиці В.1

Органи влади	Функції
Державна служба України з питань праці	Реалізація державної політики у сферах промислової безпеки, охорони праці, гігієни праці, поводження з вибуховими матеріалами, здійснення державного нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, зайнятість населення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування в частині призначення, нарахування та виплати допомоги, компенсацій, надання соціальних послуг та інших видів матеріального забезпечення з метою дотримання прав і гарантій застрахованих осіб
Державна інспекція архітектури та містобудування ДІАМ	Реалізація державної політики з питань державного архітектурнобудівельного контролю та нагляду
Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України	Реалізація державної політики у сфері дорожнього господарства, будівництво, ремонт і утримання автомобільних доріг державного значення; будівництво, реконструкція, ремонт об'єктів житлової, соціальної, транспортної, енергетичної інфраструктури, військових об'єктів, захисних споруд тощо.
Державна митна служба України	Реалізація державної митної політики, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань державної митної справи.
Державна аудиторська служба України	Реалізація державної політики у сфері державного фінансового контролю, здійснення державного фінансового контролю, спрямованого на оцінку ефективного, законного, цільового, результативного використання та збереження державних фінансових ресурсів, досягнення економії бюджетних коштів, внесення Міністру фінансів пропозицій щодо формування державної політики у сфері державного фінансового контролю.
Державна податкова служба України	Реалізація державної податкової політики, здійснення в межах повноважень, передбачених законом, контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків, зборів, платежів, державної політики з адміністрування єдиного внеску, державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установленій законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), проведення розрахункових операцій, а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону
Державна казначейська служба України	Реалізація державної політики у сферах казначейського обслуговування бюджетних коштів, коштів клієнтів відповідно до законодавства, бухгалтерського обліку виконання бюджетів
Органи місцевого самоврядування	Місцеві державні адміністрації – органи виконавчої влади, входять до системи органів виконавчої влади України (ст. 118 Конституції України). Забезпечують виконання Конституції, законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади вищого рівня; виконання державних і регіональних програм соціально-економічного розвитку; взаємодію з органами місцевого самоврядування тощо.

Сформовано автором за даними [38–41; 90–105]

Додаток Г

Список опублікованих праць за темою дисертації

У вітчизняних та закордонних виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз Scopus та Web of Science:

1. Fesun A., Tretiakova A., Lytovchenko Ye., Maksiuta A., Velychko A. Global investment and financing of civil construction in Ukraine under martial law. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2024. №2. Pp. 201-206.

(фахове видання, категорія А, Scopus)

DOI: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2024-2/201>

URL: https://nvngu.in.ua/jdownloads/pdf/2024/2/02_2024_Fesun.pdf

Статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України:

2. Джаїн Прадіп К., Гавкалова Н., Литовченко Є. Аналіз чинників впливу на рівень комунікативної взаємодії органів публічного управління. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2023. №3 (318). С. 331-337. **(фахове видання, категорія Б)**

DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-318-3-51>

URL: <https://heraldes.khmnpu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/607/620>

3. Gavkalova N., Syromolot E., Guillermo Ramírez M., Mullan C., Lytovchenko Y. The significance of the Council of Europe's governance tool "Territorial and cross-border cooperation" for regional development: Literature review. *Development Management*. 2024. Vol. 23, No. 2. Pp. 56-69. **(фахове видання, категорія Б)**

DOI: <https://doi.org/10.57111/devt/2.2024.56>

URL: <https://devma.com.ua/en/journals/t-23-2-2024/sutnist-instrumentu-dobrogo-vryaduvannya-teritorialne-ta-transkordonne-spivrobitnitstvo-radi-yevropi-dlya-regionalnogo-rozvitku-oglyad-literaturi>

4. Пилипенко В. В., Литовченко Є. П., Даценко В. К. Ефективність державного регулювання економіки: аналіз українського досвіду. *Наукові перспективи. Серія «Державне управління»*. 2024. Вип. №4(46). С. 334-349. **(фахове видання, категорія Б)**

DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-4\(46\)-334-349](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-4(46)-334-349)

URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/10975/11034>

5. Хожило М., Байкевич Р., Литовченко Є. Трансформації системи державного управління в Україні через інноваційні підходи. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 5(13). С. 682-697. **(фахове видання, категорія Б)**

DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-5\(13\)-682-697](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-5(13)-682-697)

URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/sni/article/view/23503/23473>

6. Литовченко Є. П. Державне регулювання впровадження зелених технологій у будівництві через організаційно економічні механізми. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. №10(18). С. 569-582 **(фахове видання, категорія Б)**

DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-10\(18\)-569-582](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-10(18)-569-582)

URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/sni/article/view/29710/29665>

7. Гавкалова Н. Л. Литовченко Є. П. Прогнозне моделювання розвитку будівельної галузі України. *Наукові інновації та передові технології*. 2026 №2(54). С. 449-461. **(фахове видання, категорія Б)**

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-2\(54\)-449-461](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-2(54)-449-461)

URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/37088/37089>

Статті в інших виданнях:

8. Gavkalova, N., Yaremko, D., Tabatskyi, M., & Lytovchenko, Y. Intermunicipal cooperation as a key tool in the formation of a model of multiple management of regional development. *Public Administration and Law Review*. 2023. Issue 3 (15). Pp. 4–16.

DOI: <https://doi.org/10.36690/2674-5216-2023-3-4-15>

URL: <https://public.scnchub.com/palr/index.php/palr/article/view/195/165>

Праці апробаційного характеру:

9. Литовченко І. В., Литовченко Є.П. Актуальність кадрового забезпечення ОТГ в умовах військового стану. *Проблеми та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів та права: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Полтава, 20 червня, 2022 р.). Полтава, 2022. С. 37-40.

URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/38419>

10. Литовченко Є. П. Вплив чинників внутрішнього і зовнішнього середовища на систему управління ризиками будівельної сфери. *Фінансово-економічні проблеми розвитку суб'єктів господарювання в період становлення інноваційної економіки: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Кривий Ріг, 10 листопада, 2022 р.). Кривий Ріг, 2022.

11. Литовченко Є. П. Проблемні аспекти державного управління розвитку будівельної галузі. *Розвиток партнерства ЄС – Україна в публічному управлінні» (в рамках реалізації Модулю «Демократична децентралізація влади як європейський досвід державного управління» програми Erasmus+: Жан Моне): матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 25 листопада, 2022 р.). Харків, 2022.

URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/38417>

12. Литовченко Є. П. Основні тенденції діджиталізації державного управління будівельної сфери. *Цифрове суспільство: управління, фінанси та соціум» матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Дніпро, 28 квітня, 2023 р.). Дніпро, Том 2., 2023. С. 200-202.

URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/38416>

13. Литовченко Є. П. Роль організаційно-економічного механізму державного управління будівельною сферою у відновленні України. *Публічне управління: проблеми та перспективи»: матеріали Міжнарод.наук.-практ.конф.* (м. Харків, 23 листопада, 2023 р.). Харків, 2023.

URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/38415>

14. Гавкалова Н., Литовченко Є. Взаємодія громадського сектору та влади у період воєнного стану в Україні. *Складові національної безпеки в умовах воєнного стану: матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю* (м. Київ, 09-11 серпня 2023 р.). Кам'янець-Подільський: Друкарня Рута, 2023. С. 223-235.

URL: <https://ep3.nuwm.edu.ua/27347/>

15. Аведян Л. Й., Литовченко Є. П., Тедєєва О. Г. Можливості та виклики для ОТГ: рушійна сила повоєнного відновлення України. *Публічне управління: проблеми та перспективи : матеріали Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф.* (м. Харків, 29 листопада 2024 р.). Харків, 2024. С. 362-366.

URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/38418>.

16. Литовченко Є. П. Державне регулювання впровадження зелених технологій у будівництві як чинник сталого розвитку економіки України. *Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Івано-Франківськ, 13-14 листопада 2025 р.). Івано-Франківськ: ХДУ, 2025. С. 243-245.

URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/38420>

**АГЕНТСТВО ВІДНОВЛЕННЯ
СЛУЖБА ВІДНОВЛЕННЯ ТА
РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ
У ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

вул. Ахсарова, 2, м. Харків, 61202
тел. (057) 336 83 28, факс (057) 336 80 55
e-mail: info.kh@restoration.gov.ua,
web: https://kh.restoration.gov.ua

Код ЄДРПОУ 30885376

29.12.2025 № 3309 ВС/10

ДОВІДКА

про використання результатів та окремих пропозицій
Литовченко Євгенія Павловича,
поданих в дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії на
тему: «Формування організаційно-економічного механізму державного
управління будівельною галуззю»

В умовах трансформаційних процесів сучасної економічної системи до вимог європейського економічного простору особливої актуальності набувають процеси реформування механізмів державного управління різними галузями економічної діяльності. Будівельна галузь є локомотивом економічного розвитку, адже інвестиційні вливання у будівництво забезпечують розвиток супутніх галузей економіки, як наприклад, транспорту, розвитку інфраструктури, зв'язку, промисловості будівельних матеріалів, активізують фінансово-економічні процеси та забезпечують підвищення соціальних стандартів та розвиток малого і середнього бізнесу шляхом забезпечення їх цивільними будівельними об'єктами і комерційною нерухомістю.

Литовченком Є.П. реалізовано впровадження вдосконаленої системи показників оцінки рівня розвитку будівельного сектору країни. Дана система розроблена з метою забезпечення більш всебічного та об'єктивного аналізу галузі. Впровадження вдосконаленої системи показників оцінки рівня розвитку будівельного сектору сприяє більш глибокому розумінню тенденцій та проблем галузі, що є важливим для забезпечення її сталого розвитку.

Довідка видана без фінансових зобов'язань підприємства перед автором.

Начальник

Андрій АЛЕКСЕЄВ

МЕРЕФ'ЯНСЬКА МІСЬКА РАДА ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

вул.Дніпровська, 213, м. Мерефа, Харківський район, Харківська область, 62472
тел. (057) 341 55 20, e-mail: merefa-gor@merefaotg.gov.ua, Web: <https://merefaotg.gov.ua>, код ЄДРПОУ
04058692

вч 29.12.2015р. № *2565*

на № _____ від _____

ДОВІДКА

*про використання результатів та окремих пропозицій
Литовченко Євгена Павловича,
поданих в дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії
на тему: «Формування організаційно-економічного механізму державного
управління будівельною галуззю»*

Розвиток будівельної галузі є одним з найбільш пріоритетних напрямів економіки в сучасній Україні. Це обумовлено тим, що як і багато інших векторів розвитку суспільно-економічного буття, він також потребує адаптації відповідно до стандартів Європейського Союзу. Ці стандарти стосуються як державної політики стосовно будівництва загалом, так і його технічних, нормативно-правових аспектів, зокрема.

Литовченком С.П. було проведено дослідження з метою розвитку теоретичних засад ідентифікації основних змістовних детермінант сталого розвитку будівельної галузі. Для досягнення поставленої мети було застосовано інструментарій бібліометричного аналізу з використанням програмного забезпечення VOSviewer v.1.6.10. Проведене дослідження сприяє поглибленню теоретичних знань про сталий розвиток будівельної галузі та може бути використано для розробки практичних рекомендацій щодо забезпечення її сталого розвитку.

Довідка видана без фінансових зобов'язань підприємства перед автором.

Секретар
Мереф'янської міської ради

Тетяна ДЯДЧЕНКО

ТОВ «ХАРКІВЕНЕРГОКОМПЛЕКТ»

ЄДРПОУ 42707632
 ППН 427076320319
 п/рах. UA593003460000026007000005990
 в АТ «СЕНС БАНК»
 МФО 300346,
 61003, м. Харків, вул. Короленка, 16-А
 тел. (096) 936-06-19 e-mail: evgenij.konovalov23@gmail.com

Вих. № 89/25

від «25» _Грудня_ 2025р.

ДОВІДКА

про використання результатів та окремих пропозицій

Литовченко Євгенія Павловича,

*поданих в дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії на тему:
 «Формування організаційно-економічного механізму державного управління
 будівельною галуззю»*

Дослідження та розробка вдосконаленого організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю є актуальним та необхідним завданням, яке сприятиме економічному зростанню, покращенню якості життя населення та забезпеченню сталого розвитку України. Особливо важливим є врахування сучасних викликів, пов'язаних з воєнними діями та необхідністю відновлення країни.

Литовченком Є.П. було реалізовано впровадження методичного підходу до оцінки розвитку будівельного сектору країни. Даний підхід базується на визначенні інтегрального, комплексного та часткових показників, що характеризують ключові аспекти розвитку галузі.

Впровадження даного методичного підходу сприяє більш об'єктивній та комплексній оцінці розвитку будівельного сектору, що є важливим для розробки ефективних стратегій та політик у цій сфері.

Довідка видана без фінансових зобов'язань підприємства перед автором.

Директор ТОВ «Харківенергокомплект»

Коновалов Є.В.

УКРАЇНА

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

61166, м. Харків, пр. Науки, 9-А, тел. (057) 702-03-04, факс: (057) 702-07-17
E-mail: post@hneu.edu.ua, http://www.hneu.edu.ua, ЄДПРОУ 02071211

№ 16/86-04-32/1 від 16.03.2016

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про використання результатів та окремих пропозицій

Литовченко Євгенія Павловича,

**поданих в дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії на
тему: «Формування організаційно-економічного механізму державного
управління будівельною галуззю» на здобуття наукового доктора філософії
зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»**

За результатами дисертаційного дослідження Литовченко С.П. були отримані науково-практичні результати, що полягають в обґрунтуванні й розробленні:

організаційно-економічного механізму стимулювання інноваційно-інвестиційної активності, який вирізняється застосуванням багатокритеріальної матриці пріоритетизації інструментів впливу. Оцінювання важелів (ВІМ-технології, податкові стимули, е-урядування, «зелені» облігації) за критеріями швидкості ефекту, вартості та інституційної складності дозволяє науково обґрунтувати оптимальну послідовність впровадження реформ в умовах обмежених ресурсів та післявоєнного відновлення;

структури системи механізмів державного управління шляхом виокремлення трьох ієрархічних рівнів: механізми діяльності суб'єктів, формування взаємодії та досягнення цілей. На відміну від традиційних лінійних підходів, така просторова структура забезпечує системний погляд на управлінські процеси, створюючи теоретико-методологічну основу для комплексного аналізу функціонування механізмів та їх адаптації до змін зовнішнього макросередовища;

Зазначені здобутки використані для поглиблення теоретико-методичного забезпечення навчального процесу на кафедрі державного управління, публічного адміністрування та економічної політики ХНЕУ ім. С. Кузнеця при викладанні дисципліни «Менеджмент публічних установ і організацій» для підготовки бакалаврів за напрямом «Публічне адміністрування» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

260758

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ
№02071211

№ _____
_____ 20__ р.
61165, м. Харків, пр. Науки, 9-А
тел./факс: 70-20-717, 70-20-304

Д О В І Д К А № 32/2025
від 16.06.2025 р.

Дана ЛИТОВЧЕНКО ЄВГЕНІО ПАВЛОВИЧУ,
який брав участь у розробці госпдоговірної науково-дослідної роботи
Замовник — **ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ**
"СПЕЦВУЗАВТОМАТИКА" по темі № 182-46 «Розробка системи
моніторингу економічної поведінки підприємства» на посаді молодшого
наукового співробітника з 05.07.2023 року по 31.07.2023 року.

Підрозділ 1.1. Компаративний аналіз підходів до розуміння дефініції
«економічна поведінка підприємства».

Підрозділ 1.3. Підхід до формування інформаційного простору
дослідження економічної поведінки підприємства.

Державний реєстраційний номер 0123U103133

Перший проректор

Василь ОТЕНКО

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ
№02071211

№ _____

20 ____ р.

61165, м. Харків, пр. Науки, 9-А
т. /факс: 70-20-717, 70-20-304

Д О В І Д К А № 31/2025
від 16.06.2025 р.

Дана ЛИТОВЧЕНКО ЄВГЕНІЮ ПАВЛОВИЧУ,
який брав участь у розробці госпдоговірної науково-дослідної роботи
Замовник — ТОВ «АКВАТЕК-УКРАЇНА» по темі № 23-46 «**Механізм
формування стратегії фінансового розвитку в системі управління
підприємством**» на посаді молодшого наукового співробітника з 03.02.2023
року по 15.02.2023 року.

Розділ 2. Дослідження системи фінансового забезпечення підприємства.

Державний реєстраційний номер 0123U100802

Перший проректор

Василь ОТЕНКО

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ
№02071211

№ _____ 20 ____ р.
61165, м. Харків, пр. Науки, 9-А
т. / факс: 70-20-717, 70-20-304

Д О В І Д К А № 30/2025

від 16.06.2025 р.

Дана ЛИТОВЧЕНКО ЄВГЕНІЮ ПАВЛОВИЧУ,
який брав участь у розробці госпдоговірної науково-дослідної роботи
Замовник — **ФОП Дьомшин М.Ю.** по темі № 16-46 «**Формування
інструментарію територіального маркетингу для розвитку креативних
індустрій**» на посаді молодшого наукового співробітника з 16.02.2023 року
по 15.03.2023 року.

Розділ 2. Аналіз розвитку креативних індустрій в Україні.

Підрозділ 1.2. Передумови створення стратегії територіального
маркетингу для просування креативних індустрій.

Державний реєстраційний номер 0123U101162

Перший проректор

Василь ОТЕНКО

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ
№02071211

№ _____
_____ 20__ р.
61165, м. Харків, пр. Науки, 9-А
тел./факс: 70-20-717, 70-20-304

Д О В І Д К А № 85/2025

від 26.12.2025 р.

Дана ЛИТОВЧЕНКО ЄВГЕНІЮ ПАВЛОВИЧУ,
який брав участь у розробці госпдоговірної науково-дослідної роботи
Замовник — **ФОП Шалда О.О.** по темі № 288-46 «**Моделі аналізу та
оцінювання резистентної поведінки металотрейдерської компанії**» на
посаді молодшого наукового співробітника з 01.10.2025 року по
31.10.2025 року.

Підрозділ 1.2. Ключові підходи управління бізнес-процесами
резистентної поведінки металотрейдерської компанії.

Державний реєстраційний номер 0125U003627

Перший проректор

Василь ОТЕНКО

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ
№02071211

№ _____
_____ * _____ 20__ р.
61165, м. Харків, пр. Науки, 9-А
тел./факс: 70-20-717, 70-20-304

Д О В І Д К А № 88/2025
від 26.12.2025 р.

Дана ЛИТОВЧЕНКО ЄВГЕНІО ПАВЛОВИЧУ,
який брав участь у розробці госпдоговірної науково-дослідної роботи
Замовник — **ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ**
"АКВАТЕК-УКРАЇНА" по темі № 258-46 «Організаційно-методичне
забезпечення впровадження інновацій у будівництво в умовах
повоєнного відновлення» на посаді молодшого наукового співробітника з
08.09.2025 року по 30.09.2025 року.

Підрозділ 2.1. Інноваційні зелені технології у будівництві: стратегічний
потенціал для відновлення інфраструктури України.

Підрозділ 3.2. Управлінські рішення щодо реалізації моделі та кризове
управління будівельними підприємствами в умовах воєнного стану.

Державний реєстраційний номер 0125U003305

Перший проректор

Василь ОТЕНКО

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ
№02071211

№ _____ 20__ р.
61165, м. Харків, пр. Науки, 9-А
тел./факс: 70-20-717, 70-20-304

Д О В І Д К А № 4/2026
від 13.02.2026 р.

Дана ЛИТОВЧЕНКО ЄВГЕНІЮ ПАВЛОВИЧУ,
який брав участь у розробці госпдоговірної науково-дослідної роботи
Замовник – ТОВ «СК ПАНТЕОН» по темі № 317-46 «Формування
ефективної комунікаційної політики підприємств будівельної галузі в
умовах воєнних ризиків та обмежень» на посаді молодшого наукового
співробітника з 03.11.2025 року по 14.11.2025 року.

Розділ 4. Трансформація комплексу засобів комунікаційної політики
підприємства будівельної галузі в умовах воєнних ризиків та обмежень.

Державний реєстраційний номер 0125U003856

Перший проректор

Василь ОТЕНКО